

71568

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

DİVÂN-I NÂŞİD
İNCELEME - TENKİTLİ METİN

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

Lütfi ALICI

DANIŞMAN

Doç. Dr. Hasan KAVRUK

MALATYA-1998

T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	VIII
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	IX

GİRİŞ

A. ŞAİRİN HAYATI.....	1
B. SANATI.....	6
1. Yetiştği Muhit.....	6
2. Sanatı Hakkında Görüşler.....	7
a. Kendi Görüşleri.....	7
b. Başkalarının Görüşleri.....	12
3. Dil Hususiyetleri.....	32
a. Türkçe Kelimeler.....	32
b. Mahallî İfadeler.....	33
c. Atasözleri.....	34
d. Deyimler.....	35
C. ESERLERİ.....	38
1. Divan.....	38
2. Mecmu'a-i Eş'âr.....	42

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN-TASAVVUF

I. DİN.....	44
1. Allah.....	44
2. Melekler.....	45

3. Kitaplar	46
4. Sure, Ayet ve Hadisler.....	47
5. Peygamberler.....	49
6. Cihar-yâr-ı Güzin.....	51
7. İslâm Büyükleri.....	52
8. Kaza ve Kader.....	52
9. Ahiretle İlgili Mefhumlar.....	53
10. Cennet ve Cehennem İle İlgili Mefhumlar.....	54
11. Diğer İtikadî Mefhumlar.....	56
12. Çeşitli Dinler İle ilgili Mefhumlar.....	58
II. TASAVVUF.....	64
1. Tasavvuf ve İlgili Mefhumlar.....	65
2. Mutasavvıflar.....	68

İKİNCİ BÖLÜM : CEMİYET

I. ŞAHİSLAR.....	70
1. Tarihi Şahsiyetler.....	70
2. Tarihi ve Efsanevi Şahsiyetler.....	94
3. Masal Kahramanları.....	100
II. KAVİMLER.....	102
III. ÜLKELER ve ŞEHİRLER.....	105
IV. NEHİRLER.....	110
V. SOSYAL HAYAT.....	111
1. Sosyal Tabakalaşma.....	112
a. Padişahlar ve Çevresi.....	112
b. Devlet Erkânı ve Kullanılan Ünvanlar.....	113
c. Yarışma ve Oyunlar.....	114
d. Silahlar.....	116
e. İhsan, Hediyeleşme, Tebrik.....	118

f. Sakal Bırakma, Bayram.....	119
g. Eğlence Hayatı.....	120
2. Yiyecek ve İçecekler.....	122
3. Rind, Zahid, Va'iz, Şeyh Efendi.....	123
4. Müdde'i, Şahne, Rukyehân.....	125
5. İstanbul ve Semtleri.....	126
6. Kasr ve Köşk.....	129
7. Hamam, Germâbe, Dellâk.....	132
8. Giyim – Kuşam ve İlgili Unsurlar.....	132
9. Süs Eşyaları.....	135

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : İNSAN

Genel Olarak İnsan.....	140
I. Sevgili.....	141
II. Âşık.....	148
III. Rakip, Agyâr, Bigâne.....	151

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : TABİAT

I. Kozmik Âlem.....	154
II. Hayvanlar.....	160
1. Kuşlar.....	160
2. Atlar.....	163
3. Diğer Hayvanlar.....	165
III. Nebatlar.....	167
1. Ağaçlar.....	167
2. Çiçekler.....	169
IV. Bağ, Bahçe, Gülşen.....	176

SONUÇ	180
BİBLİYOGRAFYA	184
NÜSHA TAVSİFLERİ	190
METNİNİN ÇEVİRİYAZISI	197
Terceme-i Sahib-i Divan.....	198
Kasîdeler.....	204
Musammatlar.....	210
Şarkılar.....	229
Gazeller.....	236
Rübâ'iler.....	363
Tarih ve Kıt'alar.....	365
Nazmlar.....	468
Matla'lar.....	475
Müfredler.....	481
Mısra.....	488
EKLER	489
ESKİ HARFLİ METİN	492

ÖN SÖZ

XVIII. asır, siyasî, askerî, ekonomik ve sosyal alanlarda sıkıntıların yaşandığı bir asır olmasına rağmen, sanat ve edebiyat sahasında hâlâ büyük şahsiyetlerin yetiştiği asırdır. Devletin idarî ve sosyal yapısında görülen gerilemeler henüz edebiyat sahasına intikal etmemiştir. XVIII. asrın, hatta klâsik Türk şiirinin iki büyük şairi, Nedim ve Şeyh Galib bu asırda yetişmiştir.

Nedim ve Şeyh Galib'den sonra bu asrın önde gelen diğer şairleri ise; Kâmî, Dürrî, Osman-zâde Tâib, Câzim, Sâlim, Sâmi, İzzet Ali Paşa, Râşid, Seyyid Vehbî, Âtîf, Münif, Neylî, Âsım, Haşmet, Koca Râgıb Paşa, Enderunlu Fâzıl, Fitnat Hanım, Esrâr Dede, Hoca Neş'et, Sünbül-zâde Vehbî, Sürûrî, Ahmed Râtib Paşa'dır.

Nâşid, XVIII. asrın önde gelen şairlerinden biri olarak kabul edilen Ahmed Râtib Paşa'nın oğludur. Sultan III. Mustafa tarafından H. 1174- M. 1760 'ta Enderun-ı Hümâyûn'un Kılar-ı Hassa bölümüne alınmış; orada edebiyat ve yazı ile meşgul olarak hem şair, hem hattat olmak üzere yetiştirilmiş bir Enderun şairidir.

Sultan III. Mustafa, I. Abdülhamid ve Sultan III. Selim'in mabeyniciliklerinde bulunmuş, onların iltifatlarına mazhar olmuş bir Enderun şairi olan Nâşid'in hayatı ve eserleri üzerinde bugüne kadar maalesef hiçbir çalışma yapılmamıştır. İslâm medeniyeti etkisinde gelişen klâsik Türk edebiyatı, yüzyıllarca Müslüman- Türk'ün ifade edildiği bir edebiyattır. Gelecek nesle ve medeniyet dünyasına iftiharla sunmamız gerekirken, bu edebiyata, hatta bütün mazimize ilgisizliğimiz, ecdât yadigarı binlerce eseri kütüphanelere mahkum etmiştir. Kültür tarihimizin ve onun içinde edebiyat tarihimizin bütünüyle

kavranması için kültür ve edebiyatımızı meydana getirmiş olan sanat ve fikir adamlarımızı, önemiyetleri ne olursa olsun, şahsiyet ve eserleriyle ortaya koyup incelemenin gereğine ¹ inandığımızdan, zamanında padişahların iltifatlarına mazhar olmuş bir Enderun şairi olmasından ve hâlâ üzerinde hiçbir ilmî çalışma yapılmadığından dolayı Nâşid Divanı üzerinde çalışmayı uygun bulduk.

Divan, İbrahim Nâşid'in en önemli eseridir. Şair divanını tedvin edemeden genç yaşta vefat etmiştir. Eser, Sultan III. Selim'in emri ile Nâşid'in manevî evladı mesâbesinde olan Hademehane-i Hassa'dan Câvid Ahmed Bey² tarafından tedvin edilmiş, başına da şairin tercüme-i hâli ağdalı bir dille ser-tüfengi-i şehryârî Mehmed Ârif tarafından yazılmıştır. Divan-ı Nâşid Sultan III. Selim'e sunulmuştur.

Nâşid Divanı'nın yedi yurt içi , iki de yurt dışı olmak üzere toplam dokuz nüshası tespit edilebilmiştir. Metin, bu nüshalardan altısını karşılaştırmak suretiyle oluşturulmuştur. Ayrıca nüshalarda olmayıp da tarih ve tezkirelerde bulunan Nâşid'e ait şiirler, alındığı yerler belirtilmek suretiyle divana dahil edilmiştir.

Divan, şairin vefatından sonra, Sultan III. Selim'in emriyle tedvin edildiğinden özellikle III. Selim dönemine ait şiirler eserin baş kısmına alınmıştır. Bu yüzden, divandaki şiirlerin sıralamasında herhangi bir nüsha esas alınmamıştır. Şiirler klâsik divan tertibine göre yeniden sıralanırken, tarih manzumeleri de tarih sıralarına göre dizilmiştir. Tarih manzumelerinde düşülen tarihler, ilgili beyitlerin yanına hicrî ve milâdî olmak üzere eklenmiştir. Ayrıca

¹ Yahyâ Bey; Dîvân, (hzi. : Mehmed Çavuşoğlu, Tenkidli Basım), İÜ Ed. Fak. Yay., İstanbul 1977. s. IX.

² Mehmed Ârif, Dîvân-ı Nâşid, bk. Tercüme-i Sahib-i Dîvân Böl.v. 4b.; Âkif Mehmed, Mir'at-ı Şi'r, Millet Ktb. Ali Emîrî, Tarih, Nu. : 773. v. 21b.

kaside başlığı verilmiş olmasına rağmen, şekil bakımından kaside formunda olmayan şiirler kıt'alar bölümüne alınmıştır.

Çalışmamız , "İnceleme" ve "Tenktli Metin" olmak üzere iki ana kısımdan müteşekkildir. İnceleme, Din-Tasavvuf, Cemiyet, İnsan ve Tabiat olmak üzere dört bölümde, alt başlıklar hâlinde yapılmıştır. Böylelikle divanın remiz ve mazmunlar açısından umumî incelemesi yapılmıştır. Şiirler klâsik divan tertibine göre yeniden sıralandıktan sonra transkripsiyonu yapılmıştır. Metinde teşklinde yazma nüshaların fonetiğine uyulmuştur. Metnin karşılaştırması sırasında, nüsha farkları dipnotlarda şu şekilde gösterilmiştir : Her beytin birinci mısraına "a", ikincisine de "b" denildikten sonra, metinde esas alınan kelime ile farklar arasına " : " , yanına da nüshaların kısaltmaları konulmuştur. Aynı mısra içindeki çeşitli farklar için de " / " işareti kullanılmıştır. Şiir, divana nüsha dışı bir kaynaktan ilave edilmişse, alındığı yer aynı sahifede dipnot olarak verilmiştir. Ayrıca ekler bölümünde, şairle ilgili fotoğraflar ve Ü2 nüshasının fotokopisi de verilmiştir.

Doğru metne ulaşmak asıl hedefimiz olmasına rağmen, çalışmanın eksiksiz olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Eksik ve kusurların iyi niyetimiz sebebiyle hoşgörü ile karşılanacağına inanıyoruz. Bu yüzden yapılacak yol gösterici tenkitler memnuniyetle karşılanıp, istifade edilecektir.

Bu eserin tez olarak hazırlanmasında çalışmanın başından sonuna kadar her türlü bilgi ve fikirlerini esirgemeyip sabırla istifademe sunan hocam Doç. Dr. Hasan Kavruk'a, yardımlarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Tariktaroğlu'na, Uzman İbrahim Kaya'ya, Araştırma Görevlisi Ahmet Yenikale'ye ve bölümümüz elamanlarının tümüne teşekkürlerimi sunarım.

Nisan - 1998
Kahraman Maraş

KISALTMALAR

a. g. e. : Adı geçen eser	Nu. : Numara
AKM. : Atatürk Kültür Merkezi	OSAV. : Osmanlı Araştırmaları Vakfı
bk. : Bakınız	R. : Rubâi
C. : Cilt	s. : Sahife
çev. : Çeviren	S. Sayı
Ed. Fak. : Edebiyat Fakültesi	Ş. : Şarkı
G. : Gazel	T. : Tarih Manzumesi
hızl. : Hazırlayan	Tah. : Tahmis
İÜ : İstanbul Üniversitesi	TDK : Türk Dil Kurumu
K : Kaside	TDV. : Türk Diyanet Vakfı
KB. : Kültür Bakanlığı	TDVİA. : Türk Diyanet Vakfı İslâm
Kıt. : Kıt'a	Ansiklopedisi
Ktb. : Kütüphane	TDVY. : Türk Diyanet Vakfı Yayınları
KTB. Kültür ve Turizm Bakanlığı	Tec : Tercî-i Bend
M : Mesnevî	Tes. : Tesdis
Mat. : Matla	TTK. : Türk Tarih Kurumu
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı	TY. : Türkçe Yazma
Mıs: Mısra	v. : Varak
Muh. : Muhammes	vb. : ve benzeri
Mur. : Murabba	vd. : ve diğerleri
Müf. : Müfred	Yay. : Yayını, yayınları
N : Nazm	

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (آ)	a, ā	س	s
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ش	ʃ
و	o	س	ʃ
ب	b	س	d, z
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	ṯ	ع	ʿ
ج	c	ع	ġ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	q
خ	ḫ	ك	k
د	d	ك	ñ
ذ	z	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
ژ	j	و	v (o, õ, u, ü, ū)
		ه	h (a, e)
		ی	y (ı, i, î)

Çeviriyazıda Uyulan Kurallar :

1. İlmî eserlerde uyulagelen transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.
2. Farsçadaki "vâv-ı ma'dûle, " ḥ^vâce " şeklinde gösterilmiştir.
3. Ön ekler ayrı, son ekler birleşik yazılmıştır.
4. Birleşik kelimeler arasına bir çizgi (-) konulmuştur.
5. Mısra başları ve özel isimler büyük harfle yazılmıştır.

NÂŞİD

A. HAYATI

XVIII. asrın ikinci yarısında yaşayan ve çok genç yaşta hayata gözlerini yuman şairin asıl adı İbrahim, mahlası Nâşid'dir. Topal Osman Paşa-zâde şair Ahmed Râtib Paşa'nın oğludur. Hüseyin Râmiz, Âdâb-ı Zurafâ adlı tezkiresinde Nâşid'in Topal Osman Paşa'nın oğlu olduğuna dair " Osman Paşa merhûmun necî-i necîb ve mahdûm-ı edîb ü lebîbi "¹ ifadesini kullanırsa da, diğer bütün kaynaklar şairin Topal Osman Paşa-zâde şair Ahmed Râtib Paşa'nın oğlu olduğu noktasında birleşirler." Nâşid, H. 1161/2 - M. 1749 tarihinde Mora'da doğmuş ve Mora valisi olan babasının H. 1170 - M. 1756 / 7 ² ' de vefatı üzerine İstanbul'a gelmiştir³. Sultan III. Mustafa tarafından H. 1174- M. 1760 'ta Enderun-ı Hümâyûn'un Kılar-ı Hassa bölümüne alınan⁴ şair, orada edebiyat ve yazı ile meşgul olarak hem şair, hem hattat olmak üzere yetiştirilmiştir.⁵ Kendisini yetiştirmek gayesiyle Enderun'da kitapları dost edinen şair, çalışkanlığı ve güzel şiirleri⁶ sayesinde Sultan III. Mustafa'nın iltifatına mazhar olarak H.1181 - M.1767 'de " mabeynci ta'bir olunan kurbiyyet ü musakıbiyyet ve nedimiyyet ü musâhibiyyet sımtına ilhak olur." ⁷ Sultan III. Mustafa'nın mabeynciliğini yapmakta olan şair, yine mabeynci olarak III. Mustafa tarafından

¹ Hüseyin Râmiz, Âdâb-ı Zurafâ, (hızl. Dr. Sadık Erdem), Ankara 1994. s. 272.

² Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ankara 1988, s.371.

³ İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Dîvânlar Kataloğu, C.III, İstanbul 1965, s. 866.

⁴ Es'ad Mehmed Efendi, Bâgçe-i Safâ-endûz (Es'ad Tezkiresi), İÜ Ktb., TY. Nu. : 2095, s. 213.

⁵ İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Dîvânlar Kataloğu, C.III, İstanbul 1965, s. 866.

⁶ Âkif Mehmed, Mir'at-ı Şi'r, Millet Ktb. Ali Emirî, Tarih, Nu. : 773, v. 18b.

⁷ Âkif Mehmed, a.g.e. v. 19a.

daha iyi yetişmesini temin gayesiyle H. 1186- M.1772 'de⁸ Hane-i Hassa'ya naklolunur.⁹ Sultan III. Mustafa'nın vefatından sonra tahta H. 1187- M. 1773 tarihinde Sultan I. Abdülhamid geçer. Sultan I. Abdülhamid de İbrahim Nâşid'i mabeyncilik hizmetinde istihdâm eyler¹⁰. Bir müddet sonra çıkarılan fesat ve kıskançlıklar yüzünden şair, H.1187- M. 1773 ¹¹ 'te silahşörlük ve kapıcıbaşılık rütbesiyle saraydan ihraç olunur.¹²

Tutarlardı el üzre cām-ı Cem gibi zamān ile
Atılmış şîşe-i işkesteveş meksûr olup kalduk (G. 44 / 2)

Su'âl eyler bulunmaz hâtır-ı maḥzûnumuz şimdi
Yine peygûle-i ğamda yatup rencûr olup kalduk (G. 44 / 3)

Tevdi edilen görevi sürdürmekte olan şairin peşini "erbâb-ı garaz-ı fâsid"¹³ bırakmaz. Yine onların tesiriyle İbrahim Nâşid Bey, bu kez de Yenişehir mîr-i mirisi¹⁴ olarak İstanbul'dan taşraya gönderilir..¹⁵

Bir müddet sonra İstanbul'a dönmesine müsâade edilen şairin hayatının bu devresi sıkıntılarla geçer. Şairin karşılaştığı sıkıntılar tabii olarak şiirlerine de yansır. Şiirlerinde kıymetinin bilinmediğinden bahsedip, zamandan ve zamane dostlarından yakınır :

⁸ Es'ad Mehmed Efendi, a.g.e., s. 213.

⁹ Şefkat Seyyid Abdülfettah, Şefkat Tezkiresi, İÜ Ktb., TY., Nu. : 3916, v. 69b.

¹⁰ Şefkat Seyyid Abdülfettah, a. g. e, v. 69b.

¹¹ Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî, C. IV, İstanbul 1308 - 1311, s. 532.

¹² Es'ad Mehmed Efendi, a.g.e., s. 213.

¹³ Es'ad Mehmed Efendi, a.g.e., s. 213.

¹⁴ Es'ad Mehmed Efendi, a.g.e., s. 213.

¹⁵ İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divânlar Kataloğu, C.III, İstanbul 1965, s. 867.

Eger nāmuñ olursa zīver-i dībāçe-i ma[°]nā
Bilinmez yine ƙadr-i gevher-i māhiyyetüñ ašlā (Tah. 2 / VII)

N'ola Nāşidveş āġāz itse feryād itmege Vehbī
Dil-i maħzūnı var mı hiç gelür şād itmege Vehbī
Kerem erbābı yokdur şimdi imdād itmege Vehbī
Gelür yok ħātır-ı vīrānı ābād itmege Vehbī
Pey-ā-pey cūş iden seyl-i ġam-ı eyyāmdan ġayrı (Tah. 2 / IX)

Hīç var mıdur °aceb ki bu ġam-ħānede tamām
Ƙahr-ı zamānı çekmeyerek şādmān olur (G. 24 / 8)

Mübāyındür ehibbā-yı zamānuñ tavrı bil Nāşid
Mutābık şūretā ammā ki ma[°]nen nā-muvāfıƙdur (G. 33 / 8)

N'ola çeksem dem-ā-dem çeşme Nāşid kuħl-ı istiġnā
Cefāyı dostdan luƒ u °aṭāyı yaddan gördüm (G. 62 / 9)

Şair saraydan uzaklaştırıldığı gibi, artık resmî bir görevi de yoktur. Hatta kirada oturmaktadır. Silâhdâr Mehmed Efendi'nin oğlunun doğumu münasebetiyle düştüğü tarih manzumesinde, içinde bulunduğu durumu ve Enderun-ı Hümâyûn'a tekrar dönme arzusunu şöyle dile getirir :

Çıƙaldan Enderün-ı pādişāhiden ki üç yıldır
Kirālar ġuşesinde ƙaldum envā[°]-ı ħasāretle (T. 12 / 17)

Ki senden özge yokdur melce[°]i devletlü sulṭānum
Kime itsün ifāde ħālını izħar zilletle (T. 12 / 15)

Yine her derdine dermānı senden eyler ol ümmīd
Merāhim-perverā memnūn kıl anı himāyetle (T. 12 / 16)

Efendüm cümle ma'lūmuñ ki akrānum olanlardan
Çerāğ oldı kimi mansıbla kimisi vezāretle (T. 12 / 18)

Bakılsa imtiyāzum yok mıdur emşālüme yoħsa
Tırāz-ı ma'rifetle dāniş ü feyz-i dirāyetle (T. 12 / 19)

Du°ā-gūy-ı kādīmūñ çāker-i ihlāş-endişen
İrişdür kāmına bir hoşça fermān-ı beşāretle (T. 12 / 14)

Mehmed Paşa'nın (H. 1190 - M. 1776) tarihinde sadareti dolayısıyla
düştüğü tarihte de aynı istekleri dile getirir :

Dāverā böyledür ümmīdi bütün bendelerūñ
Ki zamānuñda göre luţfuñı erbāb-ı zekā (T.11 / 11)

Ya'ni bu bende-i nā-çiz-i şadākat-pişe
Ola yek-nazra-i a'ţāfuña gāhice sezā (T. 11 / 12)

Āşafā raġbete şāyeste kuluñdur kerem it
Görme luţf eyle anı gūşe-i insāya revā (T. 11 / 13)

Nâşid, Silâhdâr Mehmed Efendi ve Mehmed Paşa'dan umduğu müjdeli
fermana Sultan III. Selim'in H. 1203- 1788 / 9) tarihinde tahta geçmesiyle
kavuşur :

Şeh Selīmüñ ʿömr ü ikbâlin füzûn itsün Hudâ
Bu dil-i bî-mâruma her türlü dermân eyledi (G. 101 / 12)

Ḳaddümi yâ gibi bükmişken sipihrüñ miḥneti
Râst kıldı tîrveş çün lutf u iḥsân eyledi (G. 101 / 13)

Sultan III. Selim, babasının hizmetinde bulunması sebebiyle tanıdığı şairi, H.1203 - M. 1788 / 9 ¹⁶ tarihinde Sultan I. Abdülhamid'in kızı Emine Sultan'ın kethüdâlığına tayin ederek onun muhasipliği ile de vazifelendirir. Yeniden rahat ve huzura kavuşan Nâşid, bu iltifattan uzun müddet istifade edemez. ¹⁷ Bu kez de şairin rahat ve huzurunu, yakalandığı hastalık bozar. Bu halet-i ruhiyye ile şair, artık minnetten usandığını şöyle dile getirir :

N'ola kürsî-i istignāya çıksam pây-ı himmetle
Nigâh-ı raġbet itmeme genc-i pervîz olsa minnetle
Dehâna almam olsa cām-ı İskender de zilletle
Olursa âb-ı Hızruñ ʿaynı bakmam çeşm-i raġbetle
Uşandum minnet-i huşk-ı zülâl-i kâmdan ġayrı (Tah. 2 / VI)

Yapılan tedavilere rağmen iyileşemeyen "mahbûbu'l- kulûb erbâb-ı zarâfet derviş-nihâd u pâk-akidet"¹⁸ şair, H. 1206 - M.1791/ 2 senesi rebiu'l-evvel ayının dördüncü gününde vefat eder. ¹⁹

¹⁶ Mehmed Süreyya, a.g. e., s. 532.

¹⁷ İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divânlar Kataloġu, C.III, İstanbul 1965, s. 867.

¹⁸ Mehmed Ârif, Dîvân-ı Nâşid, bk. Tercüme-i Sahib-i Dîvân Böl. v. 4a ; Âkif Mehmed, a.g.e, v. 21a.

¹⁹ Âkif Mehmed, a.g.e, v. 20b.

Sultan III. Selim'in emriyle Sultan III. Mustafa'nın Üsküdar'da H. 1174 / M. 1760'da Mimar Mehmed Tâhir Ağa'ya yaptırdığı Ayazma Camii'nin haziresine defnedilmiştir.

Şairin mezar taşında Sûrûrî'nin düştüğü tarih manzumesi ve şu tarih mısraı bulunmaktadır :

“ Nâşid İbrâhîm Bîg gülzâr-ı ‘adnı kıldı cây” (H. 1206 - M. 1791/ 2)

B. SANATI :

XVIII. asır, siyasî, askerî, ekonomik ve sosyal alanlarda sıkıntıların yaşandığı bir asır olmasına rağmen, sanat ve edebiyat sahasında büyük şahsiyetlerin hâlâ yetiştiği asırdır. Bu asrın iki büyük şairi asrın başında Nedim ve sonunda da Şeyh Galib'dir. Seyyid Vehbî, Haşmet, Koca Râgıb Paşa, Sünbül-zâde Vehbî, Ahmed Râtib Paşa ve Sûrûrî asrın önde gelen diğer şairleridir.

1. Yetiştigi Muhit :

İbrahim Nâşid, şair Ahmed Râtib Paşa'nın oğlu ve aynı zamanda bir Enderun şairidir. Şairin edebî şahsiyetinin teşekkülünde ilk etkili olan şahıs, babası Ahmed Râtib Paşa'dır. Nitekim Müstakim-zâde Süleymân Sa'deddin Efendi bu tesire dikkat çekerek, Nâşid'in üslûbu hakkında " mevrûs-ı pederâne olan tab'-ı Râtib "²⁰ ifadesini kullanır.

²⁰ Müstakim-zâde Süleymân Sa'deddin Efendi, *Tuhfe-i Hattatin*, İstanbul 1928, s. 29.

Nâşid, babasının vefatından sonra, doğup büyüdüğü yer olan Mora'dan İstanbul'a gelir. Sultan III. Mustafa tarafından H. 1174- M. 1760 'da Enderun-ı Hümâyûn'a alınmış²¹, orada edebiyat ve yazı ile meşgul olarak hem şair, hem hattat olmak üzere yetiştirilmiştir.²² Kendisini yetiştirmek gayesiyle Enderun'da kitapları dost edinen şair,²³ gerek çalışkanlığı ve gerekse güzel şiirleri ile zamanlarını idrak ettiği Sultan III. Mustafa, I. Abdülhamid ve özellikle kendisi gibi şair ve musikisinaş olan Sultan III. Selim'in iltifatlarına mazhar olur.

I. Abdülhamid döneminde silahşörlük ve kapıcıbaşılık rütbesiyle saraydan uzaklaştırılan şair, daha sonra Yenişehir beylerbeyi olur. Bir müddet sonra İstanbul'a dönen şair, III. Selim döneminde tekrar saraya alınır.

Görüldüğü gibi İbrahim Nâşid'in bütün sanat hayatı hem devletin hem de sanatın payitahtı olan İstanbul ve sarayda, Enderun-ı Hümâyûn'da geçer.

2. Sanatı Hakkında Görüşler :

a. Kendi Görüşleri :

Enderun'da yetiştirilmiş, sultanlara mabeynci, nedim ve musahib olarak her türlü maddî ve ma'nevî imkâna sahip olan şair, şiirine ve şairliğine de güvenmektedir. Kendi ifadesiyle şair, III. Selim devrinin "sâhib-kırân-ı sandelî-i nazm u inşâsı ve şair-i hoş-gû'su'dur. Kendi şairliği hakkında böyle düşünen şair, devir şairlerinin hepsine meydan okur :

²¹ Es'ad Mehmed Efendi, a. g. e., s. 213.

²² İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divânlar Kataloğu, C.III, İstanbul 1965, s. 866.

²³ Âkif Mehmed, a. g. e, v. 18b.

Bugün şāhib-kırān-ı şandelī-i nazm u inşāyum
Baña feyz-i nigāh-ı i°tibāruñ oldu ser-māye (Kit. 5 / 61)

Huşūşā kim zamānuñda benüm ol şā °ir-i hoş-gū
Cirid-i hāmeyi şarf eylesem meydān-ı imlāya (Kit. 5 / 43)

Virür şūriş miyān-ı fārisān-ı nazma ser-tā-ser
Licām-ı Düldül-i tab°ı eger başlarsam irhāya (Kit. 5 / 44)

Eger qarşu atar var ise gelsün kilik-i eş°arı
Semend-i tab°ını sürsün benümle şahñ-ı Beydāya (Kit. 5 / 45)

Nice olur anılsun fāris-i şahñ-ı hüner kimdür
Elümde hāme döndükçe °aşā-yı dest-i beyzāya (Kit. 5 / 46)

Şair, kısa zamanda güzel ve manidār şiirler yazma melekesine sahiptir.
Bu kabiliyet ona bir Allah vergisidir :

Tekellüfsüz bedihī nısf şā°atda bu tārīhi
Yazup ° arz eyledüm hāk-i der-i şāh-ı felek-şāna (T. 19 / 13)

Bedihī böyle tezyin-i sūhan tertib-i ma°nāda
Bu güne tāze mazmūn ile Nāşid feyz-i Bārīdür (G. 36 / 7)

Eski nazm anlayışını ber-tarāf edip, yeni ve tāze bir üslupla şiir yazmak
isteyen şair, mânâ denizinin derinliklerinden ranâ cevahirler çıkarmaktadır :

Kühen-kālāy-ı nazmı ber-ṭaraf-sāz eyleyüp şimdi
Kumāş-ı tāze ṭarḥ itmek gerekdür nükte-sencāna (T. 10 / 15)

Çıkarduñ Nâşidâ ra'nâ cevâhir
Derûn-ı baħr-i ma'nâdan kenâra (T. 36 / 10)

Şairin bu anlayışla yazdığı her bir mısra'-ı bercestesi inciden farksızdır :

N'ola zînet virürse Nâşidâ aşdâf-ı maẓmûna
Ki her mısra'-ı bercestenüñ yok farkı incûdan (G. 74 / 12)

Sahip olduğu Şevket edasıyla fezâ-yı ma'rifetde bütün yarânı geçmiş, sevgilinin vafında yazdığı yeni tarz şiiriyle zamanının bütün şairlerini susturmuştur. Bu güzel şiirleri Rey'in meşhurları görseler şüphesiz beğenirlerdi :

Ķumâş-ı nazma Nâşid nev-nesic-i tâze tarħ itdüñ
Edâ-yı Şâ'ibüñ hem-ħâlet-i Şevket midür bilmem (G. 65 / 9)

Aldı meydânı fezâ-yı ma'rifetde şübhesiz
Sebkat itdi Nâşidâ yârânı kil-k-i edhemüñ (G. 49 / 7)

Vaş-ı gül-ruhsâr-ı dil-berde yazup bir nev-süħan
Bülbülân-ı gülistân-ı dehri ħamüş eyledüñ (G. 45 / 4)

Nâşidâ eyler pesendide kemâl-i nazmuña
Görse şi'r-i âbdâruñ fâzıl-ı meşhûr-ı Rey (G. 99 / 5)

Yeni bir eda ile yazılmış, ranâ, bî-bedel ve germiyetli şiirlerinin kıymeti bilinmiyorsa da Nâşid, bu duruma aldırılmaz. Çünkü şiirden bigâne anlamaz, mahiyet-i ma'nâyı erbâbı bilir :

N'ola °arz itse Nâşid nükte-perdâzân-ı ma°nâya
Zemîn-i tâzede bir bî-bedel ra°nâ ğazeldür bu (G. 77 / 9)

N'ola dil-sûz olursa Nâşidâ mazmûn-ı eş°arûñ
Bakanlar °ayn-ı inşâf ile germiyetlüdür dirler (G. 32 / 9)

Nâşidâ mâhiyyet-i ma°nâyı erbâbı bilür
Anı her fark itmeyen bî-gâne yersün yermesün (G. 68 / 7)

Nâşid, sanatından bahsederken kendisi için " çâpük-rev-i meydân-ı ma'nâ, (G. 27 / 10), hem-hâlet-i Şevket (G. 65 / 9), şâ'ir-i hoş-ğû (Kit. 5 / 43), sâhib-kırân-ı şandelf-i nazm u inşâ (Kit. 5 / 61) ifadelerini kullanırken, şiiri ile alâkalı olarak da şu sıfatları kullanır : Beyt-i dil-keş (Muh. I / VI., 3), tarh-ı dil-keş (G. 13 / 5), gazel-i tâze (G. 16 / 7), tarh-ı sâde (G. 22 / 8), sâde, tâbdâr (G. 25 / 7), mürevvak (G. 28 / 12), dil-sûz, germiyetli (G. 32 / 9), nev-sühan (G. 45 / 4), nazm-ı pâk (G. 52 / 7), nev-zemîn-i tâze, nazm-ı rengîn, (G. 56 / 10), nev-gazel, (G. 72 / 9), incû (G. 74 / 12), bî-bedel, ra°nâ gazel (G. 77 / 9), tarh-ı hoş-âyende gazel (G. 89 / 8), şî'r-i âbdâr (G. 99 / 5), garrâ kasîde (G. 100 / 10), zemîn-i tâze, tarh-ı pâk-rengîn (G. 102 / 11), harf-i gevherbâr (T.1 / 5), târîh-i pâk-i mevzûn (T. 6 / 12), tarz-ı nefis-i dil-cû (T. 6 / 13), kumaş-ı tâze (T. 10 / 15), hurûf-ı reşha-pâş, bî-bedel târîh (T. 19 / 16), pek güzel târîh-i garrâ, manend-i dürr-i nazîm (T. 20 / 11) sübha-i lü lü, her bir harfî yek-tâ bir güher, yek-nemat (T. 23 / 5) mısra'-ı berceste-i garrâ vü zîbâ (T. 24 / 16), mücevher (T. 24 / 17), mücevher harf, mısra'-ı berceste vü garrâ (T. 25 / 20) târîh-i cevherbâr (T. 31 / 9) harf-i güherbâr (T. 32 / 6) mutavvel, muhtasar (T. 35 / 15) nazm-ı meşhunül-güher (T. 35 / 18) ra°nâ cevâhir (T. 36 / 10) dürr ü gevher (T. 45 / 9) harf-i gevher tiynet, manende-i dürr-i semîn (T. 47 / 10) târîh-i güher-pâş (T. 49 / V., 4), nazm-ı dil-keş (Kit. 4 / 33).

Ayrıca şairin şiirlerinde ilgi çekici birçok edebî terimi kullanması edebî anlayışı açısından dikkat çekicidir : Te'lif (K.1 / 7) okumak, irâd (Tes. / XIII., 4), dîvân (Tah.3 / III., 5), kıssa-h'ân, hikâyât (G. 7 / 3), beyt (G. 13 / 5) vech-i şebah (G. 16 / 4), tarsi' (G. 28 / 2), ma'nevî tecnis (G. 28 / 5), tecnis, cinas-ı tâm (G. 28 / 8), hüsn ü tahallus, hüsn-i matla' (G. 28 / 9), kinâye, müseccâ', telmih (G. 28 / 10), icâz (G. 28 / 11), matla', makta' (G. 28 / 12), belâgat (G. 35 / 11), bedîhî, tezyîn, tertîb (G. 36 / 7), sūhan (G. 45 / 4), kilik (G. 51 / 8), hâme (G. 51 / 9), nazm (G. 52 / 7), redif (G. 57 / 10), tanzîr (G. 67 / 6), san'at (G. 58 / 4), mazmûn, ma'nâ, me'âl (G. 72 / 9), mısra' -ı berceste (G. 74 / 12), nûkte, gazel (G. 77 / 9), şi'r, nazîre, san'at, eş'ar (G. 82 / 9), sah (G. 88 / 2), kitâb, şerh (G. 89 / 8), cinas (G. 97 / 9), dâstân, tazmîn (G. 100 / 4), kasîde (G. 100 / 10), leff ü neşr (G. 101 / 1), târîh (T. 3 / 10), mısra'-ı menkût, târîh-i tâm (T. 3 / 11), târîh-i cevherdâr (T. 6 / 4), ihâm u sinâi' (T. 10 / 15) kasâ'id (T. 11 / 10), inşâd, teşbîh (T. 20 / 11), murassa', mısra' -ı târîh (T. 49 / IV., 4) gazel-h'ân (Kit. 4 / 38), ozan, güftâr, kalem (Kit. 4 / 47), lafz (Kit. 5 / 7) tahrîr (Kit. 5 / 42), imlâ (Kit. 5 / 43), inşâ (Kit. 5 / 51), sarîr (Kit. 5 / 52).

Hülâsâ olarak Nâşid, mucizeler ortaya koyan bir kaleme sahip olduğundan kendi ifadesiyle nazmı da matla'ından makta'ına kadar kusursuzdur :

Zi-matla° tâ-be makta° Nâşidâ nazmuñ mürevvakdur
Ki âşâr-ı latîf-i hâme-i mu°ciz-beyânuñdur (G. 28 / 12)

b. Başkalarının Görüşleri :

Divanın başına Nâşid'in tercüme-i hâlini yazan ser-tüfengî-i şehryârî Mehmed Ârif ve bu tercüme-i hâli, Mir'at-i Şî'r adlı Enderun şairleri tezkiresine aynen alan²⁴ Âkif Mehmed'in görüşleri şöyledir :

" Mânend-i hilâl-i âsmân müşârün bi'l-benân ol nuhbe-i mîran-ı kirâm ve ol güzîde-i zâdegân-ı bâlâ-makâm nahl-ı berûmend-i çemensitân-ı necâbetmendi âzâde-i serv-i gülşen-i °irfân ü ercûmendi yektâ-sûvâr-ı mızâmâr-ı haķâyık-ı maẓmûn ğavvâş-ı kulzûm-i ma°ânî-i deķâyık-meşhûn maḥdûm-ı pâk-tıynet mîr-i hûşyâr-ı pür-zarâfet ḥazretlerinüñ nâm-ı nâmî ve ism-i girâmîleri İbrâhîm ve maḥlaş-ı sâmîleri Nâşid'dir.²⁵ Nâşid'in ad ve mahlası bu şekilde verildikten sonra sanatı hakkında da şu görüşlere yer verilir : " Ol mîr-livâ-yı sūḥan bir zât-ı ḥüccet-simât idi ki câm-ı tab° -ı ser-şâr-ı mey-i °irfân ve sâġar-ı tâb-âver-i zihni leb-rîz ü feyzân tâ'ir-i selîķası evc-i ma°ârifde hümâ ile hem-ser belki daḥi bâlâter ve tabî°at-ı pâki °uluvv-i rütbede sipihre ber-â-berân-ı yesîrde hezâr tâze ḥayâle mübâdir ve ednâ vakîtte bedîheten ve irticâlen bir ḳaşîde-i nâdîde inşâdına ḳâdir ğazeliyât u nazm-ı nevber maẓmûnınuñ Şâ'ib ü Şevket ḥayrân-ı letâfeti ve nesr ü inşâsınuñ Nâbî vü Nergisî bî-ḥod ve dîde-düz- diķķati ve ḥatt-ı ta°likınuñ °İmâd u Mîr 'Ali dil-dâde-i şîve vü nezâketi ve şöḫbetinüñ kelîm-i nâdire-perdâz âşüfte-i selâseti edîb ü erîb lebîb ü necîb ḥasîb ü nesîb °arîķ u aşîl meclis-ârâ vü ḫoş-şoḫbet nâtıķa-perdâz şîrîn-ülfet sebûk-rûḫ u bî-tekellûf muvâsenet maḥbûbu'l- kulûb erbâb-ı zarâfet dervîş-nihâd u pâk-°akîdet şî'ri bî-nazîr inşâsı dil-pezîr tabî°at-ı pâkizesi şöḫret-gîr evc-i pâdişâh-ı zî-şâna

²⁴ Mehmed Ârif, Dîvân-ı Nâşid, bk.Terceme-i Sahib-i Dîvân Böl.; Âkif Mehmed, a.g.e, v. 22a.

²⁵ Mehmed Ârif, Dîvân-ı Nâşid, bk.Terceme-i Sahib-i Dîvân Böl.; Âkif Mehmed, a.g.e, 17a.

nedīm olmuş ve medāyih u sitāyişiyle āzān u esmā^c tolmış bir vücūd-ı sūtūde-ta^cbīr idi. ²⁶

Silahlđâr-zāde Mehmed Emin, Silahlđâr Tezkiresi adlı eserinde Nāşid'den şöyle bahsediyor : " Hadd-i zātında zāt-ı ma^cārif-simātları cemi^c ma^cārifde yegāne sūhan-perdāz şā^cir-i mu^cciz-tıraz olup zāde-i tab^c-ı ra^cnāları meşhūr ve cümle indinde makbūl ü müstaşsen bir zāt-ı ^cālī-ķadrdūr." ²⁷

Şefkat Seyyid Abdūlfettah da Şefkat Tezkiresi adlı eserine Silahlđâr-zāde Mehmed Emin'in Nāşid hakkındaki görüşlerini aynen almıştır. ²⁸

Müstakim-zāde Süleymān Efendi, Tuhfe-i Hattātīn adlı eserinde, İbrahim Nāşid'in hayatından kısaca bahsettikten sonra hat sanatına olan raġbet ve kabiliyetinden, hat dersi aldığı hocalarına kadar geniş malūmat vermiş ve Nāşid'e eserinde yer verme sebebini şöyle açıklar : " Ve'l-ķāşıl bu eyyāmda maştaba-i fakīrānemizi meykede-i ma^cārif zannıyla bir ğazel-i nev-zemīn inşād ve ihdā birle gā³ibāne tevessül ve dürc-i ^culemā-yı haķ olan bu veşikaya derc olunmaġa tenezzül buyurmalarına mebnī çend elfāz tercüme-i zāt-ı ferīdleri ta^crīf ve takyīd ve ğazel-i mürsel daħi terdif ve tefrid olındı." ²⁹ Müstakim-zāde Süleymān Efendi, Nāşid'in üslūbuna " mevrūş-ı pederāne olan tab^c-ı Rātīb" derken, gazeli için de " bir ğazel-i nev-zemīn" ³⁰ ifadesini kullanır. Hatta Nāşid'in " şu'arā-yı eslāfdan Nābī ve Sābit'i āsīme-ser ve sākīt kıldığını"³¹ söyler .

²⁶ Mehmed Ārif, a. g. e., v. 1b – 4a ; Ākif Mehmed, a.g.e, v. 20b – 21a.

²⁷ Silahlđâr-zāde Mehmed Emin, Silahlđâr Tezkiresi, İÜ Ktb., TY., Nu. : 2557, v. 53a.

²⁸ Şefkat Seyyid Abdūlfettah, a. g. e, v. 69b.

²⁹ Müstakim-zāde Süleymān Efendi, a. g. e., s. 28.

³⁰ Müstakim-zāde Süleymān Efendi, a: g. e., s. 28.

³¹ Müstakim-zāde Süleymān Efendi, a. g. e., s. 29.

Hüseyin Râmiz, Âdâb-ı Zurafâ adlı tezkiresinde " Hakkâ ki ol mîr-i maḥmedet-semîr çâpük-süvâr-ı °arşa-i ḥüsn-i ta°bîr bir şâ°ir-i bî-naẓîrdir ki ma°ârif ü kemâl ile tañîn-endâz-ı heft-âsmân ve güşâd-ı tab°-ı nâşidi olan güftâr-ı dil-şikârları reşk-âver-i hüner-verân ve maḥsûd-ı cümle-i sūḥen-dân-ı zamân olup aşrımızda şâbâş-ı taḥsîn ü iftiḥâra sezâ bir şâ°ir-i pâkîze-edâ" ³² dediği şairi bir şiir ile de şöyle medheder :

Zihî mîr-i livâ-yı dâniş-i °ilm ü ma°ârif kim
Sinân-ı ḥâmesi teşḫîr idüp iklîm-i °irfâna

Göreydi Tâ°ib ü Vehbî eger nazm-ı nev-inşâdın
İderler miydi ğayre şâ°iriyet ile bühtânı

Vekâlet-nâmesinde her biri medḥ eyleyüp dirdi
Budur ḥâlâ cihânıñ şâ°ir-i mümtâz-ı zî-şânı ³³

Fatîn Dâvud, Tezkire-i Hâtimetü'l- Eş'âr'da Nâşid ve sanatı hakkında " nüktedân bir şâ°ir-i âteş-zebân" ³⁴ ifadesi kullanır.

İbrahim Nâşid, şair Ahmed Râtib Paşa'nın oğlu ve aynı zamanda bir Enderun şairidir. Nâşidin edebî şahsiyetinin teşekkülünde ilk etkili olan şair, babası Ahmed Râtib Paşa'dır. Nitekim Müstakim-zâde Süleymân Sa'deddin Efendi bu tesire dikkat çekerek Nâşid'in üslûbu hakkında " mevrûs-ı pederâne olan tab'-ı Râtib" ³⁵ ifadesini kullanır.

³² Hüseyin Râmiz, a. g. e., s. 272 - 273.

³³ Hüseyin Râmiz, a. g. e., s. 272

³⁴ Fatîn Dâvud, Hâtimetü'l- Eş'âr, İstanbul 1271, s. 388.

³⁵ Müstakim-zâde Süleymân Sa'deddin Efendi, Tuhfe-i Hattatin, İstanbul 1928, s. 29.

Enderun-ı Hümâyûn'da " hem-dem ü hem sohbeti ve elîf ü habîbi mütâla'a-ı kütüb-i üdebâ vü bülegâ"³⁶ olan şairin üslûbu devamlı gelişip, güzelleşirken, zamanla beğendiği ve sanatı üzerinde tesiri görülen şair ve edebî anlayışlar da belirginleşir .

XVIII. asır klâsik Türk şiirinde sebk-i hindî, hikemî üslûp ve mahallileşme akımı etkili olan edebî anlayışlardır. Dolayısıyla bu üç üslûp Nâşid'in şiiri ve üslûbunda etkili olmuştur.

Nâşid şiirleride İran şairlerinden sebk-i hindî üslûbunun iki önemli temsilcisi Sa'ib ve Şevketi beğendiğini açıkça belirtir :

Ḳumâş-ı nazma Nâşid nev-nesîc-i tâze tarḥ itdûñ
Edâ-yı Şâ'ibüñ hem-ḥâlet-i Şevket midür bilmem (G. 65 / 9)

Artık klâsik Türk şiiri kendi üstat şairlerini yetiştirmiştir. Bu asırda şairlerimiz İranlı şairlerden ziyade, Fuzûlî, Bâkî, Nâbî ve Nedim gibi Türk şairlerini kendilerine üstat edinmişlerdir. Nâşid de bu anlayışa sahip bir sanatkâr olarak XVI.asırdan kendi zamanına kadar birçok Türk şairini çeşitli vesilelerle sık sık anar. Nâşid Divanı'nda çeşitli vesilelerle zikredilen Türk şairleri ise; Bâkî, Nâbî, Nedim, Koca Râgıb Pâşâ, Sünbül-zâde Vehbî, Şerîf Efendi, İhyâ Efendi, Vâhid Efendi, Tevfik Efendi, Hamîd, Es'ad'dır.

Nâşid kendilerinden bahsetmemekle birlikte Fuzûlî ve İlhâmî (III. Selim)' nin şiirlerine de nazire yazmıştır.

³⁶ Âkif Mehmed, a.g.e., v. 18b.

Nâşid'in üslûbu üzerinde etkili olan şairlerden önde geleni, XVII. asır sanatkârlarından hikemî üslûbun temsilcisi Nâbî'dir. Nâşid Divanı'nda Nâbî'nin adı iki kez geçmesine rağmen, temsilcisi olduğu hikemî üslûbun tesiri, adından daha fazla görülmektedir :

Olur ham-geşte-kâmet bār-ı dehri eyleyen ber-düş
Tecerrüd ehline âzâdelik maḥz-ı sa'âdetdür (G. 35 / 6)

Ne şa'fdeyn-i kevâkibden ne nahşeyn-i ḥazerdendür
Zuhūr -ı ihtilâf-ı nîk ü bed ḥükm-i kâderdendür (G. 15 / 1)

Gözlerüñ aç °âlem-i bālāya bak
Dikkat it mir'ât-ı nüh-sîmāya bak (G. 43 / 1)

Kılma insāna ḥakāretle nazar
Añla sırr-ı nüshā-yı kübrāya bak (G. 43 / 2)

Olma dil-dāde nukūş-ı zāhire
Sūrete meyl eyleme ma'ñāya bak (G. 43 / 3)

Olma dil-beste esās-ı cāhuña
İndirās-ı şevket-i Dārāya bak (G. 43 / 4)

Dā'imā çek çeşmüñe kuḥl-ı ğinā
Kāf-ı istignādaki °ankāya bak (G. 43 / 5)

Māsivādan geç eger āgāh iseñ
"Lā"ya bāzū-bend olan "illā"ya bak (G. 43 / 6)

Şarf-ı zihn it nefyine işbâtına
Remz-i pâk-i sırr-ı istisnâya bak (G. 43 / 7)

°Aşkuñ aña kuvvet-i te'sîrini
Dâğ-ı kalb-i lâle-i hamrâya bak (G. 43 / 8)

Tâ derûn-ı ğoncaya te'sîr ider
Dûd-ı âh-ı bülbül-i şeydâya bak (G. 43 / 9)

İttihâduñ sırrını idrâk için
İhtilâf-ı şüret-i eşyâya bak (G. 43 / 10)

Sîne-sûz-ı °aşkuñ aña hâlini
Nağmehâ-yı nây-ı Mevlânâya bak (G. 43 / 12)

°Ukde-i ma'nâyı hall it Nâşidâ
Zerrede mihr-i cihân-ârâya bak (G. 43 / 14)

Ne ta'lim ü ta'allümden ne hod üstâddan gördüm
Ne gördümse felekde feyz-i isti'dâddan gördüm (G. 62 / 1)

Zevâlin fehm idenler devlet-i yek-rûze-i çarhuñ
Virür mi dahme-i Efrâsyâba hetk-i nâmûsın (G. 73 / 11)

Olur ser-şâr-ı câm-ı ğaflet-i eyyâm-ı mağrûrı
Bu bezm-i devletüñ hiç görmedük rind-i dehen-şûsın (G. 73 / 12)

Hemân sen inkisâr-ı ehl-i dilden ihtirâz eyle
Taħaşşûn mümkün olmaz top-ı âha burc u bārûdan (G. 74 / 11)

Aldanma pek de saķı-ı sarāy-ı bülendüne
 °İbret gözüyle ańla zevālin ĥabābdan (G. 75 / 6)

Ṭayanma seyl-i ikbāle cihāna istinād itme
 Esās-ı ĥādişātı bī-temeldür ĥadd-i zātında (G. 89 / 5)

Bańa bu mısra°-ı berceste kāfīdür hele Nāşid
 Olur nūr-ı şadāķat mūncelī zulm-i nifāk üzre (G. 92 / 10)

Nāşid'in hikemî üslûbun önemli temsilcilerinden Koca Râģib Paşa'nın bir gazelini tanzir etmesi bu üslûba meylini ortaya koymaktadır :

Râģib-ı mu°ciz -deme tanzir idince Nāşidā
 Oldı her beyti bu tarķ-ı dil-keşüñ bir vird-i derd (G. 13 / 5)

Nāşid'in sanatı üzerinde daha belirgin etkisi görülen diğer bir şair Nedim'dir. Nāşid, gazel ve şarkılarındaki sade, akıcı, külfetsiz bazen de şûhâne söyleyişleri ile Nedim'i hatırlatır :

Dā'imā eyler tesellī tatlu ĥülyālar ile
 Şāh-ı ṭab°uñ bir Nedim-i nüktedānıdur gönül (G. 55 / 5)

Amān bir serv- ķāmetdür ķiyāmetden °alāmetdür
 Nezāketden ibāretdür kimüñ cānānıdur kimdür (G. 34 / 4)

Ben bugün bir nev-nihāl-i ĥüsn ü ān seyr eyledüm
 Ṭarf-ı ebrūsında °anber gibi mūlar var idi (Müf. 2)

Seni cān ile sevdümse günehkār olmadum °ömrüm
Nedür cürmüm bütün hep cümle °ālem bu siyak üzre (G. 92 / 2)

Dil-berlere ben °āşıqum bildigüm olsun olmasun
Vaşf eylerüm hep anları gördigüm olsun olmasun (G. 67 / 1)

Gören dir ḥāne-i āyīnede °aksin o meh-rūnuñ
Perīdür ḡālība şūretde insāna temeşşüdüdür (G. 27 / 8)

Gül ü şahbā vü muṭrib naḡme-i ney meclis-i °işret
Fedādur cümlesi ancak senüñ ḥayrānuñum sāķī (G. 103 / 3)

Sen olsañ bir de muṭrib bir de neyzen bir de bir sāķī
Kenār-ı cūda nūş-ı bāde itsek bir dem olmaz mı (G. 102 / 2)

Öyle aldum belini dā³ire-i āḡūşa
Gerdiş-i çarḥ-ı felek reşk-künān oldı baña (G. 1 / 2)

Dilde üç nesne ḡomaz aşlā ḡubār
Cūybār u sebzēzār u ḥūbb-ı yār (Mat.13)

Nâşid'in üslûblarını beğenerek şiirlerini tahmis ve tanzîr ettiği diğer muasır şairler ise şunlardır : Sünbül-zâde Vehbî, Şerif Efendi, Vâhid Efendi, Şeyhülislâm Tefvik Efendi, İhyâ Efendi, Hamîd ve Es'ad.

Nâşid, "gayrı" redifli gazelini tahmis ettiği Sünbül-zâde Vehbî için, " üstâd, Vehbî-i mu'ciz-dem " ifadesini kullanır. Ve ona şiirini arz eder :

Bu nazmı-ı pāki Nāşid Vehbî-i üstāde  arz it kim
Nice ğarrā kasīde söylemiş Tannāneden ğayrı (G. 100 / 10)

Bu nazmı Vehbî-i mu ciz-deme  arz eyle kim Nāşid
Müşākildür kefinde hāmesi Şu bān-ı Mūsāya (G. 81 / 7)

Şerif Efendi ve Vāhid Efendi de Nāşid'in üslûplarını beĝenerek
gazellerini tahmis ettiĝi diĝer şairlerdir :

Şerif olmaz egerçi güllere pervāneler b lb l
Olur şem -i g le şeb-tā-seher pervāne b lb ller (Tah. 1 / V., 4, 5)

 h kim bir kez bizi maħc b-ı te sir itmedi
K nc-i firkatde Vahidā nāle v  efgānumuz (Tah. 3 / V., 4, 5)

Nāşid'in sanatını takdir ederek, şiir arz ettiĝi ve şiirlerine nazire
yazmasını istediĝi diĝer bir muasır şair de Şeyh lisl m Tevfik Efendi'dir :

Nāşidā Tefikā  arz eyle ber t-ı şirri i
Tekye-i  irfānu  odur p r-i şahib-himmeti (G. 105 / 9)

Cen b-ı H zret-i Tefikā  arz it Nāşidā şir r  n
Nazire-senc olursa şan at-ı e  arı seyr eyle (G. 82 / 9)

İhya Efendi de Nāşid'in şiir arz edip, şiirlerine nazire yazdıĝı muasır
şairlerdendir :

Bu nazmı Nāşidā İhy ya  arz it kim anu n tab i
Rum z- m z-ı ders-i n ş a-i fenn-i bel ĝatdur (G. 35 / 11)

Nâşid Cenâb-ı Hâzret-i İhyâ Efendiye
Eyle nazîre hâme-i rengîn-cevâbdan (G. 75 / 8)

Nâşid Divanı'nda zikredilen iki Enderun şairi Hamid ve Es'ad'dır. Nâşid, Hamid'i üslûp bakımından kendisine örnek almakta ve aynı zamanda şiirlerine nazire yazmasını arzulamaktadır :

Hamîd-i nükte-sence Nâşidâ tanzîr ile şimdi
Nümâyîş bulmada gitdükçe tarz u tavr-ı eş'arum (G. 59 / 5)

Hâmid-i hoş-gû n'ola tanzîr iderse şi'rime
Böyle tarz-ı sâdeye Nâşid güzel tanzîr olur (G. 22 / 8)

Diğer bir Enderun şairi olan Es'ad ise Nâşid'in kendi şiirlerine nazire yazmasını arzuladığı bir şair olarak zikredilir :

Es'ad-ı hoş-gû n'ola tanzîr-gû olsa olur
Bu gâzel gâyetle sâde oldı hem de tâbdâr (G. 25 / 7)

Bu tespitler ışığında Nâşid'in üslûbu üzerinde daha ziyade Nâbî, Koca Râgıp Paşa, Nedim ve Sünbül-zâde Vehbî'nin tesirlerinin olduğunu, edebî akım olarak da bu şairlerin temsil ettikleri hikemî üslûp ve mahallileşme cereyanı'nın etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Nâşid, bütün divan şairleri gibi tasannuya düşkün bir şairdir. Onun divanında, bütün edebî sanatlara örnek gösterilebilecek beyitler bulmak mümkündür. Şair, birçok edebî sanat adını beyitleri arasında zikrettiği gibi baştan aşağıya cinas sanatını konu alan iki gazel de yazmıştır. Divanda sık görülen edebî sanatlar şunlardır :

Teşbih :

Yetişmiş serve beñzer ƣaddi haddi verd-i raʿnādūr
Fūsūn-ı şīvede hep cümle-i hūbāna fāʿiƣdūr (G. 30 / 3)

Nārvendūr ƣaddi gūyā yāsemendūr gerdeni
Berg-i güldür rūyı beñzer gūşı berg-i mersine (G. 79 / 6)

Serve beñzetdüm efendüm cünbiş-i reftāriñı
Hem gül-i zībāya teşbih eyledüm ruhsāriñı (N. 8 / 2)

Verd-i şüküfte ruħı lebleri gül ğoncası
Sīnede pistānları teng-i semenzār idi (G. 107 / 6)

Tāb-ı meyle pūr ʿaraƣ gördüm ruħ-ı gül-rengini
Şeb-nem içre ğonca zannitdüm dehān-ı tengini (G. 106 / 1)

İrsāl-i Mesel :

Şaħiħ olmazsa erbāb-ı dūrūğuñ ger ƣesābātı
Meşeldür kim döner Bağdāddan yañlış ƣesāb atı (G. 97 / 7)

Tezat :

Ne rütbe zāhirā mehcūr isem maʿnāda mevşūlüm
Zamirüm dāʿimā rāciʿ o tıfl-ı mekteb-i nāza (Müf. 19)

Tevriye :

Bunca demlerdür ğubār-ı āsitānuñken senüñ
Rūzgāruñ cevriñe Nāşid sezā olsun mı ya (G. 2 / 7)

Ruħuñ bāġ-ı cemālüñ ey peri-rū lālezāridür
Leb-i yāķūt-fāmuñ şordum ammā Ķandahāridür (G. 36 / 1)

Hüsn-i Ta'lil :

Būy-ı müşg-i kākülin neşr itmese bād-ı şabā
Sünbūlistān-ı çemen bulmazdı böyle nükheti (G. 105 / 3)

Āh idüp sūzān olup eşkābe-riz olduĶça ben
Ney figān eyler mey aġlar şem° eyler rikķati (G. 105 / 8)

Ķaşķatı ķaldı görüp şimşād u °ar°ar ġıbtadan
Nāz ile ġülşende çün yārum hırāmān eyledi (G. 101 / 8)

°Arz-ı cemāl itmege ġülşende bülbüle
Ġuyā ki geydi dūşına bir penbe hāre ġül (G. 54 / 4)

Mübalaġa :

Ol büt-i Leylī-ħüsnüñ ħasretiyle itsem āh
Rūħ-ı Mecnūn °Ālem-i Nāsūtdan eyler merħabā (G. 3 / 2)

Şol ķadar bārīk ü nāzīkdür miyān-ı yār kim
Bār olup ol şive-i reftāri ħançer başdurur (G. 20 / 6)

Her bir ŧerārı reŧk-i ŧehāb-ı sipihr olur
Dilden duḫān-ı āh ki arḫa resān olur (G. 24 / 6)

Göñül nār-ı firākuñla eküp bir nāle-i cān-sūz
Kıbāb-ı tās-ı arḫı nāleden āvāzelendürmiŧ (G. 39 / 2)

Niŧān itse dökerdi riŧte-i bāl ü perin cümle
Havāda sūr^{at}-ı cevlān iden ecnās-ı mürġāna (T. 43 / 8)

Telmih :

Senüñ itdüklerüñ °uŧŧāka ey ŧüḫ-ı vefā-düşmen
Ne Cengiz itdi ne der-bend-i Bākūda Hülāgū da (G. 88 / 3)

İkbāl-i cihān naḫŧ-ı ber-āb oldığın añlar
Bir kerre gören vaḫ^a-i Maḫmūd u Ayāzı (G. 96 / 7)

Görmek istersen muḫabbet kiŧverin
ŧūret-i Mecnūn ile Leylāya baḫ (G. 43 / 11)

Rāh-ı °aŧda kūh-ı sengi āk iden
Bir lebi ŧirīn için Ferḫāda baḫ (G. 43 / 13)

Tenasüp :

Kemān ebrūsına toz onmaz ammā ol aŧı yānuñ
Velīkin sehm-i müjġanı biraz āfetlūdür dirler (G. 32 / 8)

Degüldür rüy-ı gülde gülşen içre şeb-nem ü jāle
Şafāsından zemīne gül şuyı taqtir ider meh-tāb (G. 7 / 2)

Leff ü Neşr :

Behcet-efzādur °arak gül-berg-i rüy-ı yārda
Berg-i gülde mūcib-i revnaķ degül mi jāleler (G. 19 / 5)

N'ola ben nāle eylerken raķīb āh itse de farzā
Ki bülbül nāle eylerken öter bī-hūde tihū da (G. 88 / 4)

Dāmenin devşürdi çün zülfın perīşān eyledi
Leff ü neşrūñ resmin ol meh-rū nümāyān eyledi (G. 101 / 1)

Cinas :

Bilür meydānda erbāb-ı hüner ehl-i kemālātı
Hemān sen fāris ol da bir de istersūñ kem ālātı (G. 97 / 3)

Güzel cem° eyledüñ Nāşid cinās ile hayālātı
Zemīn-i tāzede bu rütbede oynar hayāl atı (G. 97 / 9)

Cihānda var mı görmiş böyle bir şūrīde cānānı
Nice meyl eylemez gördükde inşāf ile cān anı (G. 98 / 1)

Alliterasyon :

Tāb-ı mey-i şabūhı mest eylemiş o şūhı
Varmış o mest-i işve nāz ile h'āba mışmış (G. 41 / 3)

Mest olmuş iki dil-ber birbirine çavlı itmiş
Şan cism-i vâhid olmuş şol rütbede bitişmiş (G. 41 / 10)

Hâl-i siyâhı Nâşid seyr it lebinde yâruñ
Düşmiş °akide üzre kişniş şekerle pişmiş (G. 41 / 11)

Şair, ahengi temin gayesiyle birçok şiirinin mısra ortalarında iç kafiye kullanmıştır. İç kafiye kullanımı daha çok gazellerinde görülmektedir :

Bugün bir nev-civân gördüm kimüñ cânânıdur kimdür
Şeh-i iklîm-i ân gördüm kimüñ cânânıdur kimdür (G. 34 / 1)

Amân bir serv- kâmetdür kıyâmetden °alâmetdür
Nezâketden ibâretdür kimüñ cânânıdur kimdür (G. 34 / 4)

Olup biñ nâz ile nâzân ider °uşşâkını hayrân
Meded ol âfet-i devrân kimüñ cânânıdur kimdür (G. 34 / 7)

Nâşid, divan şiirinde ahengi sağlama bakımından bir anlatım tekniği olarak değerlendirilen söz tekrarlarını³⁷ ve ikilemeleri de sık sık kullanmıştır :

Güzellerden güzel âfet katı pek ince bel âfet
Hele bak bî-bedel âfet kimüñ cânânıdur kimdür (G. 34 / 2)

Bütün reftârı meşrebce şarar destârı meşrebce
Şeker güftârı meşrebce kimüñ cânânıdur kimdür (G. 34 / 6)

³⁷ Muhsin Macit, *Dîvân Şiirinde Âhenk Unsurları*, Ankara 1996, s. 26.

Degül vüs^c-i beşer bu zūr u kuvvet
Kerāmetdür kerāmetdür kerāmetdür (T. 43 / 51)

İkilemeler, şiirde ahengi sağlamakla birlikte anlamı pekiştirerek şiirin daha etkili bir biçimde sunulmasına yardım eder.³⁸ Nâşid, şiirlerinde ikilemelere söz tekrarlarından daha fazla yer vermiş, hatta ikilemelerle gazeller dahi yazmıştır : bâb bâb (K. 1 / 8), maç maç (Ş. 2 / IV., 1, 2), mış mış (G. 41 / 3), pâre pâre (G. 54 / 1), gün-be-gün (G. 58 / 1), def'a def'a, bir bir (G. 58 / 2), refte refte (G. 58 / 3), başka başka (G. 58 / 4), dâne dâne (G. 58 / 5), şâhâne mâhâne, devrâne mevnâne (G. 91 / 1), cirâne mirâne (G. 91 / 2), ey dâne meydâne (G. 91 / 3), pervâne mervâne (G. 91 / 4), kül-hâne mül-hâne (G. 91 / 5), anberdâne merdâne (G. 91 / 6), perhizâne mizâne (G. 91 / 7), şey-hâne mey-hâne (G. 91 / 8), tâk tâk (G. 92 / 7), tâze tâze (G. 93 / 6), gül gül (G. 108 / 2).

Hüsn-i hulk ile nazîrũñ görmedüm va'llâhi ben
 Nüşa-i eslâfa tafşîl ile bakdum **bâb bâb** (K. 1 / 8)

Ukde-i kâkül-i müşgînũñi ruhsârîña saç
 Sen şalın nâz ile cûlar öpe pâyũñ **maç maç** (Ş. 2 / IV., 1, 2)

Berg ü bürini bâda virüp **pâre pâre** gül
 Bir bũy-ı vaşlı virmedi hayfâ hezâra gül (G. 54 / 1)

Refte refte pâyına yüz sürmek içün ol şehũñ
 Cismümi zevrak şirişk-i çeşmi deryâ eyledüm (G. 58 / 3)

³⁸ Muhsin Macit, a. g. e, s. 42.

Klâsik şiirimizde görülen şu üç ana husus; "medh, tavsif ve suz u güdâz"³⁹ Nâşid'in şiirlerinde de görülür. Medh daha çok kaside ve tarihlerde, tavsif ve suz u güdâz ise gazelde yoğun olarak görülmektedir :

Geldükde vaşf-ı zülfine dirseñ nedür sözüñ
°Anber dirüm ya müşg-i Hutten söylerüm saña (G. 4 / 5)

Vaşf-ı gül-ruhsâr-ı dil-berde yazup bir nev-sühân
Bülbülân-ı gülsitân-ı dehri hãmüş eyledüñ (G. 45 / 4)

Nâşid, hattat ve musikişinas bir şairdir. Şairin bu özellikleri tabîi olarak şiirlerine yansımıştır. Tuhfe-i Hattâtîn'de verilen bilgiye göre Nâşid, şeş kalem ve özellikle de nesih ve sülüsde ⁴⁰ başarılıdır. Şairin çoğu sevgili ile alâkalı olarak kullandığı hat sanatıyla ilgili terimler şunlardır : Hat-ı nev (G. 39 / 4), hokka (G. 51 / 3), devât , mahbere (G. 51 / 9), hat-ı Yâkût (N. 6 / 2), ta'lik, hatt-ı celî, sülüs (Mat. 8).

Perişân eyleyen cem°iyyet-i evrâk-ı sāmānum
Haṭ-ı nevle kitâb-ı hüsnini şirâzelendürmiş (G. 39 / 4)

Zîr-i lebinde hâlini seyr it ol âfetüñ
La°leyn-i hoşka içre konılmış gîdâ-yı müşg (G.51 / 3)

Döndi Edirne şehri devâtına mahbere
Nâşid yazarsa hâme °aceb mi devâ-yı müşg (G. 51 / 9)

³⁹ Harun Tolasa, **Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası**, Ankara 1973, s. 6.

⁴⁰ Müstakim-zâde Süleymân Sa'deddin Efendi, a. g. e, s. 28.

Nüşa-i ta'lik ideli hatt-ı celî ruhsârı
Sülûsî mertebe mahv itdi cemâl-i yârı (Mat. 8)

Klâsik Türk edebiyatında şiir, musikinin yanında yahut onunla beraber varlığını sürdürür. Klâsik Türk musikisinin büyük ölçüde sese dayandığı dikkate alınırsa şiirle musiki arasındaki ilişkinin hangi boyutlarda olduğu daha iyi anlaşılır. Divanlarda bulunan musiki terimleriyle örülmüş beyitler ve hatta baştan başa bir musiki aletin değişik özelliklerini işleyen gazeller vardır.⁴¹

Nâşid de musikişinas bir şair olarak, özellikle şarkı ve gazellerinde birçok musiki makam ve terimlerine yer verdiği gibi redifi "ud " olan bir gazel de yazmıştır :

Nâr-ı eşk-i hâl-i ruhsârıñla sūzân oldı °ūd
Hem yanup yakıldı hem derdüñle giryân oldı °ūd (G. 12 / 1)

Âteş-i °aşk u hevâ ile kesildi kapkara
Kıpkızıl divâne-i derd-i civânân oldı °ūd (G. 12 / 3)

Nâşid Divanı'nda geçen musiki makam ve terimleri şunlardır : Beyâtî (§. 1 / II.,2), irak (§. 3), buselik (§. 2) hüzzam (§. 5), sūz-ı dil-ârâ, ser-i serheng (§. 6), semâ'î, dūgâh (§. 7), terennüm (Muh. I / IV., 3), güfte, elhân (Tah. 1 / I., 2, 4) taksîm-i şeh-nâz, saz, mutrib, nevâ, nağme, (Tah. 1 / II.,1, 2, 3), oku- (§. 1 / IV., 3), beste (§. 3), şarkı (§. 4), hüseynî, aheng (G. 3 / 1), musikâr (G. 84 / 4), neyzen (G. 102 / 2), ney (G. 103 / 3), usûl, makam (G. 103 / 6), rakkâs (G. 105 / 6), rübâb, çeng (G. 106 / 5), tanbûr (G. 108 / 5), kavval (G. 110 / 6), nağme-i şeh-nâz (N. 9 / 2).

⁴¹ Muhsin Macit, a. g. e., s. 16 - 17. .

Bir iki muṭrib-i hoş-nağme olup bir iki sâz
Geh beyâtî okusun gâh çalup nâz u niyâz (Ş. 1 / II., 1, 2)

°Aqlum alduñ dün gice meslisde her bir nağmede
Muṭribâ pek mübtelâ-yı sâzuñ oldum bilmedüñ (G. 48 / 5)

Uşûl ile maḳamâtın gözet dil-teşnegānuñ hep
Hüseyniye çıkarma nağme-i dil-sûz-ı °uşşâkı (G. 103 / 6)

Muṭribüñ gerçi ki her ṭavrına dil nâ il olur
Lîk gâyetle göñül düşdi mü'essir sesine (G. 93 / 2).

Musiki ve hat kadar olmasa da Naşid'in şiirlerinde resim sanatı ve renk adları da dikkat çeken diğer bir noktadır . Resim ile ilgili terim ve renk adları şöyle tespit edilmiştir : Rüsûm (K. 1 / 12, 19), musavvir (K. 1 / 10), nakş (K. 1 / 13, 17), resm (G. 102 / 8), reng-i gül-nâr (K.1 / 20), asmânî, jengârî (K. 1 / 21), lâciverdî, düldül-fâm (Tes. 1 / V., 3), kâkûlî (Tah. 1 / IV., 1), anber-fâm (Tah. 2 / I., 1), gül-fâm (Tah. 2 / II., 5), mey-gûn (Tah. 2 / V., 4), yeşil (Ş. 2 / II., 3), yakut-fam (G. 36 / 1), şeb-gûn (G. 81 / 1), şeb-reng (G. 74 / 5).

Rengler eyler dil-i °uşşâka yüz biñ âl ile
Gerden-i berrâkı üzre dest-mâl-i gülgüli (Ş. 4 / 3, 4)

Gey yeşil cāmelerüñ şive ile eyle hırām
°Azim-i seyr-i çemenzâr-ı gülistān olalum (Ş. 2 / 3, 4)

Felek taḫrîk idelden lâciverdî çarḫ-ı devvārı
Dü çeşm-ı mihr ü mehle görmemişdür böyle hünkārı (Tes. 1 / IV., 3, 4).

Habāb-ı bāde ʿaks itdükçe ol rūy-ı ʿarāknāke
Gül-i şad-berge düşmiş tāze resm-i şeb-nem olmaz mı (G. 102 / 8)

Naşid, genç denilebilecek bir yaşta vefat etmesine rağmen, güzel şiirleriyle zamanlarını idrak ettiği padişahların iltifatlarına mazhar olmuş, hem hattat hem de musikişinas bir Enderun şairidir. Üslûbuyla bazen Nâbî'yi bazen de Nedim'i hatırlatırsa da Nâşid, üslûp bakımından sade, akıcı ve manidâr söyleyişlere ulaşmış bir XVIII. asır Enderun şairidir :

Amān bir serv-ķāmetdür kıyāmetden ʿalāmetdür
Nezāketden ibāretdür kimüñ cānānidur kimdür (G. 34 / 4)

Dāğlarla lālezār itdüm ser-ā-pā sīnemi
Ey hayāl-i ķadd-i dil-ber gel hırāmān ol yūri (G. 104 / 4)

Gitmek ister dīdeden ķünkim hayāl-i dil-keşüñ
Halka-i gird-āb-ı eşki aña dām itsem n'ola (Müf. 6)

Derūnī yanmağı ʿuşşāķa taʿlīm itmede her şeb
Muhabbet ehli ile var ķatı germiyyeti şemʿuñ (Müf. 9)

ķılma insāna haķāretle nazār
Añla sırr-ı nüşa-i kübrāya baķ (G. 43 / 2)

Olma dil-dāde nukūş-ı zāhire
Sūrete meyl eyleme maʿnāya baķ (G. 43 / 3)

3. Dil Hususiyetleri :

Nâşid, musammat, şarkı ve gazellerinde sade bir dil kullanırken, özellikle kaside ve kıt'a gibi şiirlerinde dili biraz daha ağıdalıdır. Şiirlerinde birçok mahallî ifade, atasözü ve deyim yer veren şairin dil bakımından XVIII. asırda etkili olan yerlileşme akımının etkisi altında olduğunu söylemek mümkündür. Divandaki dil hususiyetleri şöyle tespit edilmiştir :

a. Türkçe Kelimeler :

Yahşi :

Yine bir ğamze-i Tātār u kemān-ebrūnuñ
Bir nigāh-ı ğazabı yahşi yaman oldu baña (G. 1 / 3)

Suvarmak :

Şuwardı teşnegān-ı °aşkı ser-tā-ser zihī himmet
Bakılsa āb-ı tīĝi ince belde bir kemerdendür (G. 15 / 4)

Koçmak :

O da bizüm gibi ḥasret-keş-i vişāli imiş
Miyān-ı nazık-i cānānı pekçe koçdı kemer (G. 26 / 6)

Sepilmiş :

Tāb-ı şahbādan °araķ-riz olsa la°lūñ dir gören
Şanki kudretten sepilmiş dāne-i gül-nāra şu (G. 76 / 4)

Yelmek :

Görüp ol serv-i kıddi nīm-ten-i sebzīn kabālarla
Ser-i kūyında °uṣṣākı yeler bād-ı şabālarla (G. 87 / 1)

Burmak :

Burardı nāfe-i āhū-yı deṣṣ-i kişver-i Çīni
Perişān-sāz olınca zūlf-i °anberdāne merdāne (G. 91 / 6)

Kıcıklamak :

Kıcıklarsa rikāb-ı himmetüñ ger tevsen-i ṭab°um
Fezā-yı nazmı teng ü tar idem erbāb-ı inşāya (Kit. 5 / 51)

b. Mahallî İfadeler :

Şair, şiirlerinde ömrüm, ömrüm vârı, yâ hû, cânım, sevdigüm, sultānum, efendüm, kurbân olduğum, âferin, pekçe, pek beğendüm, şāhum gibi ifadeleri sık sık kullanmaktadır :

Virme °ömrüm varı bezmüñde meded ağıyāra yer
Tutmasun tā kim derün-ı sīnem üzre yara yer (G. 17 / 1)

Bu mıydı resm-i kânün-ı mürüvvet ey cefā-pişe
Unıtduñ hayli demdür Nāşid-i bīmārı sultānum (Müf. 1)

Muḳavvas ol kemān-ebrū iki ol dīde-i āhū
Haber vir gel baña yā hū kimüñ cānānidur kimdür (G. 34 / 8)

Şeh-levend-i ʿişvesin ʿālī-cenābuñ var senüñ
Pek begendüm meşrebümce âb u tâbuñ var senüñ (G. 47 / 1)

c. Atasözleri :

Bir hikmet taşıyan, vecize mahiyetinde, kalıp haline gelmiş ve mutlaka bir hüküm ifade edilen sözlere atasözü denir. İstisnalar hariç, büyük çoğunluğu ile anonim mahiyet taşıyan yani ilk defa kimin tarafından ve ne zaman ortaya atıldıkları bilinmeyen atasözleri, milletlerin asırlar boyunca karşılaştıkları hâdiselerden ve tercübelerden ilham alarak ortaya attıkları, benimsedikleri ve kendilerinden sonra gelecek nesillere devrettikleri nasihatlar, yol gösterici tavsiyeler, cemiyet ve tabiat hâdiselerinin nasıl sona ereceklerini belirten düşüncelerdir.⁴² Nâşid, şirlerinde az da olsa atasözlerini kullanmıştır. Divanda geçen atasözleri ve bunların beyit içinde kullanımları şöyledir :

1) Düş aksine ta'bir olur :

Bārī rūyāda o şūhuñ mazhar olsam kahrına
Bu meşeldür vaqıʿā düş ʿaksine taʿbīr olur (G. 22 / 5)

2) Yara su götürmez. (Yaralıya su verilmez.)

Zahm açarken hañçer-i ğamzeñle virme laʿlūñi
Ey tabībüm çün mücerredür götürmez yara şu (G. 76 / 5)

⁴² Türk Atasözleri ve Deyimleri I, Hzl. : Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, İstanbul 1992, s. VI.

3) Duvarı nem, insanı gam öldürür :

Hayret-i aşk ile giryān olma Nāşid kıl hāzer
Çünkü mādan oldu dirler raḥne-i divāra şu (G. 76 / 9)

4) Meyveli ağaca taş atarlar :

Begenmezlerse kadd-i yārı zannitme hāleldür bu
Atarlar seng-i ta'ni naḥl-i pür-bāra meşeldür bu (G. 77 / 1)

5) Islanmış yağmurdan korkmaz :

Giryenāk iken tesellī ābı sūd itmez baña
Bu meşel işlanmışuñ āb-ı matardan bāki ne (G. 90 / 6)

6) Yanlış hesap Bağdad'dan döner :

Şaḥīḥ olmazsa erbāb-ı dūrūguñ ger ḥesābatı
Meşeldür kim döner Baḡdāddan yañlış ḥesāb atı (G. 97 / 7)

d. Deyimler :

Deyimler, " halk arasında tıpkı atasözleri gibi az veya çok yaygın; ekseriya birkaç kelime, bazan tam veya noksan bir cümle ile meramı anlatmaya yarayan; teşbih, istiare, mecaz, kinaye unsurlarıyla bir şeyi, bir hâdiseyi tavis ve ifade için kullanılırlar. deyimlerein esas karakteri bir hal ifade etmektir. Bunlarda atasözlerinde olduğu gibi hüküm unsuru bulunmaz. Çoğunda da

kelimelerin gerçek mânâlarından başka mânâlar taşıdıkları görülür.”⁴³ Nâşid'in şiirlerinde atasözlerinin aksine oldukça fazla deyim kullandığı görülmektedir. Tekrar kullanımlar dışında şairin kullandığı deyimler şöyle tespit edilmiştir :

İhyâ eylemek (Muh. I / VII., 1), iftihâr eylemek (Muh. I / VII., 2), zikrelemek (Muh. I / VII., 3), emânet eylemek (Muh. I / IX., 1), halvete çekmek (Tah. 2 / I., 4), sîneye almak (Tah. 2 / I., 5), ağzın aramak (Tah. 2 / II., 3), aklın almak (Mur. I / III., 3), nâz etmek (Mur. I / IV., 3), su gibi akmak (Ş. 2 / I., 2), pâyına yüz sürmek (Ş. 2 / III., 2), akli yağmaya vermek (Ş. 3 / 3), su-i zann eylemek (G.1 / 6), yüz sürmek (G. 1 / 10), başa belâ olmak (G. 2 / 2), meyl etmek , söz tutmak (G. 3 / 5), derde uğratmak (G. 5 / 4), intisâb etmek (G. 5 / 7), inâyet kılmak, ta'mir etmek (G. 6 / 2), te'sir etmek (G. 6 / 3), dilinden düşürmemek (G. 7 / 4), tezkîr etmek (G. 7 / 4), tekdîr etmek (G. 7 / 5), eser etmek (G. 8 / 2), sarkındılık eylemek (G. 8 / 8), mat etmek, piyâde koymak (G. 9 / 2), dâma düşürmek (G. 9 / 4), yâd eylemek (G. 11 / 1), sitem eylemek (G. 11 / 3), inâd eylemek (G. 11 / 6), yanup yakılmak (G. 12 / 1), kapkara kesilmek (G. 12 / 3), aksine dönmek (G. 13 / 4), yüz döndürmek (G. 15 / 6), derde düşmek (G. 16 / 5), yara tutmak (G. 17 / 1), yermek (G. 17 / 5), açılmak (G. 18 / 2), seyle vermek (G. 19 / 7), câna kâr etmek (G. 25 / 5), bâr olmak (G. 25 / 6), hışm ile bakmak (G. 26 / 5), cânı ağzına gelmek (G. 26 / 7), koçmak, emmek (G. 26 / 6, 7), vasfını uçurmak (G. 27 / 4), selâm almak (G. 34 / 9), su'âl etmek (G. 26 / 4), yabana atmak (G. 40 / 8), çakışdurmak, geçmek (G. 40 / 8), kemâle ermek (G. 41 / 6), el üzre tutmak (G. 44 / 2), bayram eylemek (G. 46 / 6), kan ağlamak (G. 48 / 3), aklını başdan çıkarmak (G. 49 / 1), câna işlemek (G. 50 / 4), dâğ açmak (G. 54 / 6), baş üzre olmak (G. 54 / 7), soyup soğana çevirmek (G. 56 / 7), zahm açmak (G. 57 / 7),

⁴³ Türk Atasözleri ve Deyimleri I, Hzl. : Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, İstanbul 1992, s. VII.

ayyuka çıkmak (G. 59 / 1), bir içim su (G. 74 / 3), gözüne kara su inmek (G. 76 / 7), yüz vermek (G. 77 / 6), gözden düşürmek (G. 80 / 6), kan içmek (G. 85 / 6), haddizâtında (G. 89), âteşe vermek (G. 90 / 1), ölçüsün almak (G. 90 / 5), toz kondurmamak (G. 90 / 8), kaskatı kalmak (G. 101 / 1), dâg üzre dâg açmak, kan üstüne kan eylemek (G. 101 / 10), dermân eylemek (G. 101 / 12), nasihat dinlemek, âdem olmaz (G. 102 / 5), hasret çekmek (G. 102 / 6), enâniyyet etmek (G. 102 / 9), hâtırından çıkarmak (G. 103 / 2), talan etmek (G. 104 / 2), vird etmek (G. 104 / 7), başına devlet kuşu konmak (G. 105 / 2), kulak burdurmamak (G. 108 / 5), başına çalmak (G. 108 / 8), kurbân olmak (G. 107 / 4), inkisâr almak (G. 109 / 11), el vermek (T. 10 / 14), ikrâr etmek (T. 28 / 7), nişân almak (T. 34 / 3), kadrini bilmek (T. 35 / 23), kebâba dönmek (T. 37 / 9), başı buluta ermek (T. 37 / 12), cân bulmak (T. 42 / 9), tuz etmek (T. 43 / 18), tevekkül eylemek (T. 43 / 47), kâm almak (T. 48 / 12), başına gün doğmak (T. 48 / 9), teberrük eylemek (Kit. 2 / 4), gözü tutmak (Kit. 4 / 19), el arkasın zemîne eylemek, ikrâr eylemek (Kit. 4 / 33), karşı atmak (Kit. 5 / 45), gözü bulanmak (Mat. 7), atıp tutmak (Mat. 11), kâbûs basmak (Müf. 4).

Nâşid, şiirlerinde tetebbu-ı izâfete de sık sık yer vermiştir :

Ey nedîm-i bezm-i hâşş-ı şâh-ı heft-iklîm-i nâz

Vaşf iderseñ lutf idüp ağıyarı bārî yâra yer (G. 17 / 5)

Sen ol mâh-ı münîr-i âsmân-ı hüsn ü hûbîsin

°Aceb mi ey hilâl-ebrû çıkarsa çarha evşâfuñ (G. 52 / 2)

Țutıldıñ çünki târ-ı perçem-i müşgîn-i cânâna

Şakın ey mürğ-i dil çıkma şakın ol lânedden ğayrı (G.100 / 7)

XVIII. asır, Türk dili açısından bir geçiş devresi olduğundan Nâşid'in şiirlerinde de bu dönemin izlerini bulmak mümkündür. Bazen akuzatif eki düşmekte, birinci teklik şahıs eki -üm veya -im şeklinde kullanılmakta, özellikle "nazal n" ve "nun" harflerinin kullanımlarında eserin nüshalarında farklılıklar gözlenmektedir. Şimdiki zaman eki -yor, beyitlerde üç defa kullanılmıştır. Ayrıca vokallerin kullanımı bakımından yuvarlak vokallerden dar vokallere doğru bir gidiş de görülmektedir :

Olsa şāyeste muşavvir kaçırına hākān-ı Çīn
Vaktin idrāk itse derbānı olur Afrāsyāb (K. 1 / 10)

Yümn ü devletle cülūs eyleyeli her işini
Hüsn-i tevfiķına maķrūn ideyor hep Mevlā (T. 11 / 2)

C. ESERLERİ :

1. **Divan** : İbrahim Nâşid'in en önemli eseri divanıdır. Şair divanını tedvin edemedi genç yaşta vefat etmiştir. Eser, Sultan III. Selim'in emri ile Nâşid'in manevî evlâdı mesâbesinde olan Hademehane-i Hassa'dan Câvid Ahmed Bey⁴⁴ tarafından tedvin edilmiş, başına da şairin tercüme-i hâli ağdalı bir dille ser-tüfengî-i şehryârî Mehmed Ârif tarafından yazılmıştır. Divan-ı Nâşid Sultan III. Selim'e sunulmuştur.

Divanın tedvini ile alâkalı olarak Akif Mehmed, Mir'at-ı Şi'r adlı Enderun şairleri tezkiresinde şu bilgileri verir : " ol kaçır-ı necâbet-tāk u refi'ü'l-men-ziletüñ kitābe-i ifānına āşār-ı dil-ārālarından olarak cem^e ü taştīr olunan bu

⁴⁴ Mehmed Ârif, Dîvân-ı Nâşid, bk. Tercüme-i Sahib-i Divân Böl. v. 4b; Âkif Mehmed, a.g.e, v. 21b.

mecmū'a-i belāğatları delālet eyler ki ba'de vefātihi ḥazret-i şehryār-ı enām
 ṭavvela'llāhu °omrehu ilā yevmi'l - kıyām marrü'z- zıkr beg efendiye füzünî-i
 meyl ü rağbet ü feci'a-keş-i intikāl ü fıkdāniyyetleri olmağla

Eşeri bih zi-sūḥan nīst pes ez ehl-i sūḥan
 Çār-ı tākīst rübā'ī be-ser terbet-i mā'

mağzāsınca ibkâ-yı eşer-i ma'rifet delīl ü ifâ-yı zıkr-i cemīl olsun için irāde-i
 fermân-ı hümâyūnları ile mīr-i merḥūmuñ kenār-ı terbiyesinde perverde-i
 erzend-i ma'nevîsi mesâbesinde olan Hâne-i Hâşşadan Cāvīd Aḥmed Beg
 evrāk-ı perīşân u şahâyif-i eştât-ı bî- ser ü sāmānda henüz tebyiz olunmayan
 kaşâ'id ü tevārīḥ ü ğazaliyatını behem ber-âverde te'lif ve tertib eyledikleri
 dīvân-ı feşâhat-nişânlarıdır."⁴⁵ Yine Âkif Mehmed aynı eserinde divanın zahrına
 şairin tercüme-i hâlini ser-tüfengî-i şehryârî Mehmed Ârif'in yazdığını ve bu
 türçüme-i hâli tezkiresine aynen aldığını bildirmektedir.⁴⁶

Divan-ı Nâşid'de yer alan nazım şekillerinin dağılımı şöyledir :

Kaside	6
Mesnevî	1
Tercî'-i Bend	1
Tesdis	1
Muhammes	1
Tahmis	3
Murabba'	1

* Söz erbabının sözlerinden daha güzel bir eser olmaz
 Bir rübai mezarımız üzerindeki dört kemer gibidir.

⁴⁵ Akif Mehmed, a. g. e, v. 21b.

⁴⁶ Akif Mehmed, a. g. e, v. 22a.

Şarkı	7
Gazel (111 Türkçe, 1 Farsça).....	112
Rubâ'i	2
Kıt'a	46
Nazm	13
Müfred	27
Matla'	19
Mısra'	1

Nâşid'in toplam 241 şiirinde kullandığı vezinler ve dağılımları şöyle tespit edilmiştir :

I- Bahr-i Hecez :

1- Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün	100
2- Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün	6
3- Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün	3
4- Mef'ûlü Mefâ'îlün Mefû'îlü Mefâ'îlün.....	1

II- Bahr-i Recez :

5- Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün	9
6- Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün	4

III- Bahr-i Remel :

7- Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	82
8- Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	16
9- Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	2

IV- Bahr-i Münserih :

10- Müfte'îlün Fâ'ilün Müfte'îlün Fâ'ilün	1
---	---

V. Bahr-i Muzâri :

11- Mef'ûlü Fa'îlatü Mefâ'ilü Fâ'ilün8

VI- Bahr-i Müctes :

12- Mefâ'ilün Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'ilün 4

VII- Bahr-i Hafif :

13- Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'ilün3

Rübâî Vezni :

Ahreb :

14- Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa' 2

Divandaki nazım şekillerinin beyit, bend ve mısra sayıları şöyledir :

Kaside	81beyit
Mesnevî.....	58 beyit
Tercî'-i Bend	5 bend
Tedis	13 bend
Muhammes.....	9 bend
Tahmis.....	19 bend
Murabba'	5 bend
Şarkı	13 bend
Gazel	809 beyit
Rubâ'i	2 bend
Kıt'a	576 beyit
Nazm.	24 beyit
Matla'	19 beyit
Müfred.	27 beyit

Mısra'1

Toplam 1768 beyit ve 1 mısradan müteşekkil olan divanın nazım şekilleri arasında gazeller, beyit sayılarının çeşitliliği ve fazlalığı ile dikkat çekmektedir. Gazellerin beyit dağılımı şöyledir :

Gazel Sayısı : 4 1 12 8 36 8 25 6 4 3 2 1 1
 Beyit Sayısı : 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

Nâşid, gazellerden (111 Türkçe, 1 Farsça) sonra en çok nazım şekli olarak kıt'a (46) yazmıştır. Yine Nâşid Divanı'nda yer alan 50 adet tarih manzumesi şairin bu türe meylini göstermesi bakımından önemlidir.

Sultan III. Selim'in fermân-ı hümâyunları ile tedvin edilen Divan-ı Nâşid'in yurt içi ve yurt dışında birçok yazma nüshasının bulunmaktadır. Burdan hareketle Nâşid Divanı'nın zamanında rağbet gösterilmiş eserlerden olduğunu söylemek mümkündür.

Divanın tespit edilebilen nüshaları hakkında geniş bilgi, nüsha tavsifleri bölümünde verilmiştir.

2. Mecmu'a-i Eş'âr : Nâşid'in bu eserinden Agâh Sırrı Levend " Şiir Mecmu'ası"⁴⁷, Nihad Sâmi Banarlı da "Müntehibât Mecmu'ası"⁴⁸ adlarıyla bahsetmektedirler. Yine aynı yazarlar bu mecmu'anın Şefkat Seyyid Abdülfettah'ın Şefkat Tezkiresi adlı eserine kaynaklık ettiği hususunda

⁴⁷ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1988, s. 328.

⁴⁸ Banarlı, Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, İstanbul 1971, s. 843.

birleşirler.⁴⁹ Şefkat Seyyid Abdülfettah da tezkiresinin ön sözünde Nâşid'in Mecmu'a-i Eş'âr'ı hakkında şu bilgileri vermektedir : Bir gün Yahya Paşa-zâde Ali Bey'in meclisinde, zamanın gençlerinden Râtib Ahmed Paşa-zâde Nâşid İbrahim Bey'in hazırladığı şiir mecmu'ası söz konusu olmuş, Ali Bey, bu mecmu'ada şiirleri bulunan şairlerin alfabe sırasına göre tertiplenerek bir tezkire hâline getirilmesini istemiş, Şefkat de bu isteği yerine getirmek üzere tezkiresini kaleme almış.⁵⁰ Şefkat Tezkiresi'ne kaynak teşkil eden söz konusu mecmu'a hakkındaki bilgilerimiz bunlardan ibarettir.

⁴⁹ Levend, a. g. e, s. 328., Banarlı, a. g. e., s. 843.

⁵⁰ Şefkat Seyyid Abdülfettah, Şefkat Tezkiresi, İÜ Ktb., TY., Nu. : 3916, v. 2a -2b.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN - TASAVVUF

I. DİN :

1. Allah : Nâşid Divanı'nda müstakil olarak Allah'ı konu alan tevhîd, tahmîd ve münâcât gibi büyük şiirler yer almamaktadır. Şair, yalnız bir rübâ'isinde her türlü deva ve atânın Allah'tan olduğunu ifade ederek mahlûkuna muhtaç etmemesi için Allah'a şöyle yalvarır :

Yâ Râb dil-i bîmâra devâ sendendür
 Bu sâ'il-i eltâfa °atâ sendendür
 Maḥlukuña bu Nâşidi muhtâç itme
 Her dürlü °inâyet çü baña sendendür (R. 1)

Bu rübâ'î dışında Allah'ı başka bir şiirinde konu olarak işlemeyen şair, muhtelif beyitlerde Allah'ın isim ve sıfatlarını sık sık zikreder. Divanda zikredilen Allah'ın isim ve sıfatları şöyle tespit edilmiştir :

Allah, Allah Te°âlâ, Rahmân, Rahîm, Rabbü'r-Rahîm, Samed, Yâ Rabb, Rabb-i Metîn, Rabbü'l- °Ulâ, Yâ Hû, Hayy ü Lâ-Yenâm, Settâr, Hayy ü Settâr, Hazret-i Settâr, Cenâb-ı İzid-i Settâr, Mu°în, Hudâvend-i Mu°în, Hallâk, Subhân, Bârî, Cenâb-ı Hazret-i Bârî, İlâh, Mevlâ, Hazret-i Mevlâ, Cenâb-ı Mevlâ, Cenâb-ı Mennân, Hak, Hak Te°âlâ, Cenâb-ı Hak, Cenâb-ı Hak Te°âlâ, Hazret-i Hak, Cenâb-ı Müste°ân, Hudâ, Hudâ-yı Müste°ân, Hudâ-yı Bî-çün, Hudâvend-i

Kerîm, Yezdân, Cenâb-ı Yezdân, Kırdgâr, Dest-gîr, Mübdî'î Sun'î Hakikat,
Nakş-bend, Nakş-bend-i Kudret, Dest-i Kudret.

Huşûsâ kim şecâ'at fenninüñ her sırrına mazhar
Kılup tab'î hümâyūnuñ **Cenâb-ı İzîd-i Settâr** (T. 28 / 6)

Ol zıll-ı **Hayy ü Settâr** mâhî-i zulm-i eşrâr
Emr-i gâzâyı derkâr eyler bi-°avn-i **Rahmân** (T. 29 / 6)

Her hüner her ma'rifet vehbî-i **Hakdur** zâtına
Mazhar-ı eltâfı itmişdür **Hudâvend-i Mu'în** (T. 30 / 3)

2. Melekler : Divanda melek adı olarak Rıdvân ve dört büyük meleğe birlikte verilen bir isim olan Kerrûbiyân ismi geçmektedir.

a. Rıdvân : Cennet'in kapıcısı ve bakıcısı olan bu melek, divanda iki defa zikredilmiştir. Bunlardan birincisinde sevgili ile alâkalı olarak melek, ikincisinde Mir Mahmûd'un vefatı dolayısıyla düşülen tarihte Cennet mânâsında kullanılmıştır :

Şalınmak resmini ta'lim ider Cennetde Tübâya
Eger **Rıdvân** göreydi nâziş-i reftâr-ı dil-cûsın (G. 73 / 4)

Düşdi bir beyitte târih-i vefât-ı merhûm
Fem-i **Rıdvândan** olındı rivâyet ammâ (T. 48 / 16)

b. Kerrûbiyân : Dört büyük melek; Cebra'il, Mika'il, İsrafil ve Azra'il için kullanılan bu isim, divanda bir defa hükümdarın medhi dolayısıyla kullanılmıştır :

Sürince esb-i Düldül-fāmuñı ikbāl ile hālā
Kerūbiyān bu gūne vaşf-ı pākūñde olur gūyā (Tes. 1 / V., 3, 4)

Şair, melek kelimesini çoğu defa memduhun çeşitli özellikleriyle ve yaptıklarıyla alâkalı olarak veya sevgiliden bahsederken kullanmaktadır. Divanda melek kelimesi 37 defa kullanılmıştır.

İden pür-gū şehen-şāh-ı cihānuñ luţfidur hūmeñ
 Hudā hoşnūd ola şāh-ı zī-şān-ı **melek**-hūdan (G. 74 / 13)

Merdüm-i °aynum senūñ itdüklerūñ °uşşākuña
 Ne **melek**ler gökde hod ne yerde insān eyledi (G. 101 / 5)

Gökde sâbâş eylese şāyestedür nev°-i **melek**
 Eylesün biñ cān ile taḥsīn hep ehl-i zemīn (T. 30 / 9)

3. Kitaplar : Divanda semâvî kitap olarak sadece Kur'ân-ı Kerîm'den, Kur'ân ve Mushaf adlarıyla bahsedilmektedir :

°Adāletle ide icrā hemîşe hükm-i **Kur'ānı**
 Mü°essiss ola rükn-i şer° ile erkān-ı divānı (Tes. 1 / XII., 1, 2)

Mushaf ismi daha çok sevgilinin yüzü ve güzelliği ile alâkalı olarak kullanılmaktadır :

Saña nisbet tıfl-ı ebced-hūñ olur hep dil-berān
Muşhaf-ı hūsnūñde ḥatm olmuş güzellik āyeti (G. 105 / 4)

4. Sure, Ayet ve Hadisler :

Sureler :

1. Fetih Suresi : En çok zikredilen suredir. Sure-i Feth, Feth ayeti olarak geçmektedir.

Ġayrı yeter taşdı̄i ko ser-"**Sūre-i Feth**"i oċu
 avs-ı du°ānuñ tā oċu bulsun icābetde maarr (T. 35 / 22)

2. Nur ve Leyl Suresi : Bu sureler Sultan III. Selim'in sakal bırakmasıyla alākalı olarak birlikte kullanılmıştır :

Bi-ħa-ı āyet-i **Nūr**⁵¹ u bi-ħa-ı sūre-i **Velleyl**⁵²
 Mübārek ıla Bārī Şeh Selīme liħye-i pākin (T. 22 / 10)

Ayet iktibasları :

1. "İnna fetahna"⁵³

İnüp gökden melekler ĥıfz içün zāt-ı hümāyūnuñ
 Mübārek başuñ üzre oldılar " **İnnā fetahnā**"ħYān (T. 24 / 13)

⁵¹ Kur'ān-ı Kerīm, sure : 24.

⁵² Kur'ān-ı Kerīm, sure : 92.

⁵³ Kur'ān-ı Kerīm, sure : 48, ayet : 1.

2. Ahsen-i takvīm⁵⁴

Vücūdı "ahsen-i takvīm" e mazhar
Şecā'at fıtrat-ı pākūñde ma'lem (T. 26 / 4)

3. Hā vü Mīm⁵⁵

Nāşid bi-ḥaḳḳı "Hā vü Mīm" şāh-ı cihān Sulṭān Selīm
Ola serīrinde muḳīm °ālem du°ā-gūyāñıdur (T. 40 / 9)

4. Bi'smi'llah : Şair divanda Besmele'yi sık kullanmıştır. "Sadece Neml suresinin 30. ayetinde geçen besmele, ayettir. Diğerleri sure başlarına teberrüken yazılmıştır."⁵⁶

Yazıldı şafḥa-i nūr üzre gūyā medd-i bi'smi'llāh
°ızarı üzre irsāl itdi ḥatt-ı °anber eşrākin (T. 22 / 6)

Hadisler :

1. "El-kanāatü kenzün lâ-yefnā"⁵⁷

Olan nām-āver-i esrār-ı feyz-i "kenz-i lâ-yefnā"
Aña ḥarf-i ḳanā°at naḳş-ı pāk-i ḥātem olmaz mı (G. 102 / 10)

⁵⁴ Kur'ân-ı Kerîm, sure : 95, ayet : 4.

⁵⁵ Kur'ân-ı Kerîm, 40., 41., 42., 43., 44., 45., 46. surelerin 1. ayetleri.

⁵⁶ Prof. Dr. Ali Özek, Prof. Dr. Hayrettin Karaman vd., Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, TDVY., Ankara 1993, s. VIII.

⁵⁷ Hadis-i şerif. (Kanâat bitmeyen bir hazinedir.)

2. "Levlâke levlâk lemâ halaktü'l-eflâk"⁵⁸

Ya'ni hem-nâm-ı şehen-şâh-ı serîr-i "Levlâk"

Müşteri-re'y -i kerem-pîşe Muhammed Pâşâ (T. 11 / 6)

5. Peygamberler : Divanda zikredilen peygamberler ; Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz.Dâvud, Hz. Mûsâ, Hızr ve Hz. Muhammed'dir.

a. Hz. Âdem : İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'in adı, divanda bir defa Sultan III. Selim döneminde düzenlenen bir cirit oyunu münasebetiyle şöyle zikredilmiştir :

Cirîd-bâzî bu resme olmamışdur devr-i Âdemden

Kemâl-i hayret el virdi bütün âlâ vü ednâya (Kit.5 / 37)

b. Hz. Nuh : Klâsik edebiyatımızda Nûh peygamber, gemi, tufan ve uzun ömrü dalayısıyla anılır. Tufandan sonraki insanlık onun neslinden türediği için ona " İkinci Âdem" de denilir. Divanda adı aynı vasıflarla iki beyitte şöyle geçmektedir :

Vâlid-i mâcid ü ihvân-ı kirâmına anuñ

°Ömr-i Nûh eyleye ihsân Cenâb-ı Mennân (T. 3 / 7)

Şâhen-şeh-i'âlî-neseb sultân-ı pākîze-haseb

Tâ Nûh ez-ecdâd u eb nesl-i nesîl-i mu'teber (T. 35 / 1)

⁵⁸ Hadis-i Kudsf. (Sen olmasan, sen olmasan; felekleri yaratmazdım.)

c. **Hz. Davud** : Davud peygamber sesinin güzelliğine işaret olunarak divanda yalnız bir beyitte anılmıştır :

Maḳāmın anda bulmuş cümle **Dāvudī** nefesler hep
Latīf elḥān ile **Ḳurʿān** okınmaḳ anda ḥatm olmuş (Müf. 18)

d. **Hz. Musa** : Musa peygamber; tecellî mucizesi, asası ve dest-i beyza ifadeleri dolayısıyla divanda üç beyitte zikredilir.

Olinca zerre deñlü mazhar-ı elṭāf-ı Subḥānī
Tecellīgāh olur bir naḥl-ı kühî çeşm-i **Mūsāya** (G. 81 / 2)

Nice olur añılsun fāris-i şaḥn-ı hüner kimdür
Elümde ḥāme döndükçe **ʿasā-yı dest-i beyzāya** (Kit. 5 / 46)

e. **Hızır** : Âb-ı hayat, yâr ve rehber olma vasıfları ile divanda 7 defa zikredilmektedir :

Dehāna almam olsa cām-ı İskender de zilletle
Olursa âb-ı **Hızruñ** ʿaynı bakmam çeşm-i rağbetle (Tah. 2 / VI., 4, 5)

ʿAdl oldı çün şifāri bā-ʿavn-i luṭf-ı Bārī
Hızr ola aña yârı ğavṣ-ı zamāna maḳrūn (T. 8 / 5)

Olup her demde feyż-i **Hakka** mazhar
Cenāb-ı **Hızr** ola ol şāha rehber (T. 45 / 55)

d. **H. Muhammed** : Divanda ismi en çok geçen peygamberdir. Beyitlerde şu isim ve sıfatlarla anılır : Ahmed (Muh. I / VI., 2), pâdişeh-i mülk-i risâlet, dâver-i iklim-i şefâ[°]at (R. 2), fahr-ı emced (T. 8 / 10), şehen-şâh-ı serîr-i Levlâk (T. 11 / 6), Nebî (T. 30 2), Muhammed (T. 14), Mustafâ (T. 35 / 4), Fahr-i Âlem (T. 49 / I., 2).

Nâşid, bir rübâ'isinde âlemlere rahmet olarak gönderilen Hatemü'l-Enbiyâ Hz. Muhammed'den şöyle şefa[°]at diler :

Ey pâdişeh-i mülk-i risâlet lu[°]tf it
 Vey dâver-i iklim-i şefâ[°]at lu[°]tf it
 Bu bende-i bîmâra devâ sendendür
 Hakkumda benüm eyle kerâmet lu[°]tf it (R. 2)

Ahla[°]kı hulk-ı **Mu[°]stafâ** hem menba[°]-ı °ayn-ı vefâ
 İtmede şer[°]a iktizâ ser-levha-i metn-i hüner (T.35 / 10)

6. **Çehar-yâr** : Nâşid dört halife için "çâr-yâr" ifadesini kullandığı gibi Hz. Ebûbekr'i siddîk, Hz. Ömer'i adalet, Hz. Osmân'ı hayâ, zünnureyn, Hz. Ali'yi de sehâ ve haydar vasıflarıyla anar. Memduhu, bahsedilen özellikler cihetiyle onlara benzeterek medh eder :

Muvâfık eylemişdür Hâzret-i Hâk
 Kemâl-i hüsn-i hulkın **Çâr-yâra** (T. 36 / 2)

Sultân Selîm-i yemm-[°]atâ hem-hâl-i hulk-ı **Mu[°]stafâ**
 Şiddîk-hü[°] Osmân-hayâ Haydar-sehâ[°] adl-i[°] Ömer (T. 35 / 4)

Hem semiy-i Cenāb-ı **Zū'n-nureyn**
Ya'ni kim cāmi'-i kelām-ı Hudā (T. 4 / 5)

7. İslām Büyükleri : Divanda Ebû Hanife ve Hârûnu'r-Reşîd'in adları zikredilmiştir :

a. Ebû Hanife : Osman Molla'nın müftü olması münasebetiyle düşülen tarih manzumesinde bir defa şöyle anılmıştır :

Ḥazret-i **Bū-Ḥanīfe-i şānī**
Oldı müftî-i dāver-i dünyā (T. 4 / 1)

b. Hârûnu'r- Reşîd : Bu Abbasi halifesinin adı divanda üç defa yine halifelikle alâkalı olarak zikredilmiştir . Aynı zamanda halife de olan Osmanlı padişahlarıyla birlikte anılır :

Ola iḥsān u luṭfuñla cihān hep cümle memnūnuñ
Ḥilāfet rütbesinde rūḥı iḥyā oldı **Harūnuñ** (Tes. 1 / 3. 4)

Bu şevket ü bu şān ile görseydi bu °ünvān ile
Bendeñ olurdı cān ile bī-şübhe **Hârûnu'r- Reşîd** (T. 5 / 4)

8. Kaza ve Kader : Allahın bir şeyin varlığını dilemesine kader, varlığı dilenen şeyin olmasına da kaza denir. İnsanın kaza ve kader karşısında yapması gereken rıza ve teslimiyet göstermektir. Kaza ve kader divanda birer beyitte şöyle geçmektedir :

Ne şa'deyn-i kevākibden ne naḥseyñ-i ḥazerdendür
Zuhūr-ı ihtilāf-ı nīk ü bed ḥükm-i **ḳader**dendür (G. 15 / 1)

Dil-i °uṣṣāḳa cānā faşl-ı vaşluñ ḥüsn-i maṭlabdur
Ḳazada bā'is ammā kim raḳibe iktirānuñdur (G. 28 / 7)

9. Ahiretle İlgili Mefhumlar : Divanda ahiretle ilgili mefhumlar "rah-ı bekâ", "dar-ı °ukba", "haşr" ve "kıyâmet" adlarıyla geçmektedir. Ahiret mânâsına bekâ ve ukbâ, insanların öldükten sonra intikâl edecekleri bir âlem olarak birer beyitte şöyle zikredilmektedir :

Aldı ol vech ile de kāmı cihāndan āḫīr
Eyledi mülk-i fenādan sefer-i rāh-ı **bekā** (T. 47 / 12)

Ola mağfūr "ke-yevmin veledethu ümmüh "
Dār-ı °**ukbāda** da mechūli ola renc ü °anā (T. 47 / 13)

Kıyamet iki beyitte sevgilinin boyu ile alâkalı olarak şöyle kullanılmıştır :

Amān bir serv- ḳāmetdür **ḳiyāmet**den °alāmetdür
Nezāketden ibāretdür kimüñ cānānidur kimdür (G. 34 / 4)

Nigāh-ı fitne-sāzı mücid-i āşüb u gavğādur
Ḥırām-ı ḳāmeti müstetba°-ı şūr-ı **ḳiyāmet**dür (G. 35 / 3)

Haşr ise daha çok zaman uzunluğunu ifade gayesiyle 7 beyitte "haşr" ve "kıyâm-ı haşr" şeklinde kullanılmıştır :

Vaşf-ı hüsni-bi-mişālūñ ey gül-i bāğ-ı edeb
Nāsidāsā haşre dek vird-i zebānumdur benüm (G. 64 / 3)

Olur tā haşre dek cem'iyet-i hātırdan āzāde
Düşen bir kerre kayd-ı halka-i zülf-i perişāne (G. 80 / 5)

10. Cennet ve Cehennem İle İlgili Mefhumlar :

1. **Cennet** : Beyitlerde Cennet, Behişt, Firdevs, Firdevs-i Berîn, Cinân, Na'im ve Huld adlarıyla geçmektedir. Memduhun teşrif ettiği yer, sevgilinin dolaştığı ve bulunduğu mekân Cennet gibidir.

Kudūmiyla o şahñ-ı dil-güşā Cennet-nümūñ oldı
 Oturdu şevket ü ikbāl ile Kaşr-ı Ferahzāya (Kıt. 5 / 17)

Tavāf-ı ka'be-i kūyuñda bi-ārām olur diller
 Ser-i kūyuñ çolaşmak mūcib-i Cennet midūr bilmem (G. 65 / 5)

Sevgilinin külâhından dışarı çıkmış turreleri, Cennet çiçekleri gibi güzel kokar :

Şikenc-i turreler taraf-ı külehden rû-nümā olmuş
 Behiştüñ sünbül ü gül-destesi behcet-fezā olmuş (N. 11 / 1)

Şair, vefat dolayısıyla düştüğü tarihlerinde, ölenin, ahirette mekânının Cennet olmasını diler :

Mîr Maḥmûda müheyyâ ni°am-ı dâr-ı Na°im

Hele âlâ-yı İlâhiyyeden aña lâ lâ (T. 48 / 17)

Divanda geçen Cennet ile alâkalı diğ̈er unsurlar ise ş̈unlardır :

a. **Tuba** : Sidre'de bulunan ve kökü yukarıda dalları aşağıda olduğuna inanılan gölgesi meşhur bir ağaçtır. Kullanıldığı beyitlerde genellikle sevgilinin boyu için benzetme unsuru olarak kullanılır :

Ḳadd-i cānāneyi Ṭūbāya iderler teşbīh

°Acebā vech-i ş̈eb̈eh anda mı Ṭūbāda mıdur (G. 16 / 4)

Baña bir ş̈eh-levend-i nāzuñ oldı °aşkı sermāye

Ki ta°n-endāz olur dil-keş ḥırāmı naḥl-i Ṭūbāya (Kit. 5 / 53)

b. **Kevser** : Cennet'te bulunan ve suyu sütẗen beyaz, baldan tatlı, kardan soğuk, kaymaktan yumuşak olan Hz. Peygamber'e verilmiş özel bir havuzun adıdır.⁵⁹ Divanda sevgilinin dudağı için bir benzetme unsuru olarak kullanılmıştır :

Añlar ş̈afā-yı lezzet-i ş̈ahbā-yı kevseri

Yāruñ ş̈arāb-ı la°lini her kim çeşān olur (G. 24 / 5)

c. **Selsebil** : Suyu tatlı ve hafif olan, Cennet'te bulunan bir çeşmenin adıdır. Beyitlerde Sebīl ve Selsebīl adları ile kullanılmıştır :

⁵⁹ İskerder Pala, Ansiklopedik Dīvān Şiiri Sözlüğü, C. I - II., Ankara 1989, s. 292.

Hemān yaz Nāşid evşāf-ı cemilūñ
Ki maẓmūn ola °ayn-ı **Selsebilūñ** (T. 42 / 56)

d. Huri : Güzel kokulardan yaratıldığı rivâyet edilen Cennet kızına verilen ad.⁶⁰ Klâsik şiirimizde sevgili için bir benzetme unsuru olarak kullanılır. Divanda bir defa geçen huri kelimesi şöyle kullanılmıştır :

Eger ser-ḥalka-i gīsū-yı **hūrī** geçse ḥātīrdan
Ḥayāle resmi her bir tārīnuñ bir mārđur sensüz (G. 38 / 3)

2. Cehennem : Divanda yalnız bir beyitte Duzah ve Tamu adları ile aşağıdaki şekilde kullanılmıştır :

Şerār-ı **Dūzahı** beldār çiçekli cāme °ad itsün
Metā°-ı seyyi°āti itdüren peymüde **Tāmūda** (G. 88 / 6)

11. Diğer İtikadî Mefhumlar :

a. Arş : Sekizinci kat göğün adı olmakla birlikte edebiyatta yücelik bakımından padişah meclislerine de arş denilir.⁶¹ Dîvanda yalnız bir defa bu mânâya da uygun olarak şöyle kullanılmıştır :

Vücūd-ı bī-mişālūñ oldı mülk-i dīne pirāye
Ola ikliil ü taht-ı şevketūñ °arş ile hem-sāye (Tes. 1 / III., 1, 2)

⁶⁰ Pala, a. g. e., s. 234.

⁶¹ Pala, a. g. e., s. 39 - 40.

b. Âlem-i Nâsut : İnsanlık âlemi mânâsına gelen bu terim, yalnız bir beyitte şöyle zikredilmiştir :

Oİ büt-i Leylî-hüsniñ hasretiyle itsem âh
Rûh-ı Mecnûn °Âlem-i Nâsûtdan eyler merhabâ (G. 3 / 2)

c. Ruh : Beyitlerde can mânâsına ve bedeni terk edişi sebebiyle anıldığı gibi, rûh-ı revân ve rûh-ı musavver tamlamalarıyla da sevgili ile alâkalı kullanılmıştır :

Yalnız bir ben miyüm ey kân-ı luğ u merhamet
Rûh-ı °âlemsün °inâyet senden ister cümle nâs (Kit. 1 / 5)

Bu feyz-i ma°nevî kim zâtına kılmış °inâyet Hâk
Nice şâd olmasun rûh-ı şerîf-i vâlid-i zî-şân (T. 24 / 7)

Görmeyelden seni ey rûh-ı revânum cânum
Tesliyet-bağş hemân eşk-i revân oldu baña (G. 1 / 7)

Sen ol rûh-ı muşavversin ki mişlûñ gelmedi dehre
Egerçi görmedük ammâ işitdük vaşfın eslâfuñ (G. 52 / 4)

d. Peri : Güzelliği sebebiyle sevgili için benzetme unsuru olarak kullanılan peri, muhtelif beyitlerde 25 defa zikredilmiştir. Ayrıca perî-peyker, perî-rû ve perî-zâd terkipleri de sevgili ile alâkalı olarak kullanılan ifadelerdir :

Da°vet-i cins-i perîde çünkü lâzımdur buhûr
Anınçün yanmağa böyle şitâbân oldu °üd (G. 12 / 2)

Gören dir ḥāne-i āyīnede °aksin o meh-rūnuñ
Perīdür ğālibā şūretde insāna temessūldür (G. 27 / 8)

e. Şeytan : Beyitlerde şeytan, iblis ve dīv adlarıyla geçmektedir. Yoldan çıkartıcılık vasfı vurgulanarak bir defa şeyâtın ifadesi şöyle kullanılmıştır :

İgvā-yı şeyātine uyup semt-i hevāda
Emmāre-i nefsūñle °inād eylemedüñ hīç (G. 11 / 6)

Âşık, peri gibi güzel sevgilisine göz diken aġyâr ile rakip için iblis ve dīv ifadesini kullanır :

Yine geçmiş o şāh-ı ḥūsne üstādāne °uşşāķı
Rūsūm-ı fitnede İblīs ile aġyārı bir buldum (G. 57 / 5)

Âdeme gelmez rakīb-i dīv ile me'nūs olur
Ol perīnūñ yoġimiş bildiġe insāniyyeti (G. 105 / 7)

f. Emmāre-i Nefs : İnsan nefsinin bulunduğu en alt mertebedir. İnsanı kötülüġe sevk eden bu nefis mertebesi yalnız şu beyitte geçmektedir :

İgvā-yı şeyātine uyup semt-i hevāda
Emmāre-i nefsūñle °inād eylemedüñ hīç (G. 11 / 6)

12. Çeşitli Dinler İle İlgili Mefhumlar :

1. İslâmiyet İle İlgili Mefhumlar : Nâşid, şiirlerinde birçok İslâmî terime yer vermiştir. Divanda geçen dinî terimler şöyle tespit edilmiştir :

Dîn (K.1 / 5, 9), hilâfet (Tes. 1 / I., 4), şerî'at (Tes. 1 / II., 3), kerûbiyân (Tes. 1 / V., 3, 4), Kur'ân (Tes. 1 / XII., 1), şer' (Tes. 1 / XII., 2), müselmân (G. 12 / 6), hayr (G. 20 / 9), Kâbe (G. 65 / 5), Rıdvân (G. 73 / 4), iftâr, imsâk (G. 90 / 4), tecdîd-i îmân (G. 101 / 2), tavâf, zemzem (G. 102 / 7), ehl-i sünnet (T. 9 / 3), devlet-i İslâm (T. 10 / 2) Cum'a (T. 22 / 7), sûre-i Velleyl, âyet-i Nûr (T. 22 / 10), sünnet (T. 23 / 4), Besmele (T. 23 / 7), Mushaf, İsm-i A'zâm (T. 26 / 3), kurbân (G. 107 / 4), Kadr (T. 39 / 10), Dîn-i mübîn (T. 47 / 2), emirü'l- müminin (T. 47 / 3), bekâ (T. 48 / 12), °ukbâ (T. 48 / 13), sûre-i Feth (T. 50 / 9), du'â (Kit. 1 / 6), mihrâb (Müf. 13).

a. Din, hilâfet, şeriat : Devlet, İslâm devletidir. Başta bulunan padişah da zamanın halifesi olarak şeriat dairesi içinde nizam-ı devlet ve dini, ihyâ için çalışmaktadır :

Nizâm-ı devlet-i İslâma vaktin haşır idüp hakķā
Vücûdi bâ'is-i fahr oldu nesl-i pāk-i °Osmāna (T. 10 / 2)

Şāh-ı melek-°ünvāndur cism-i cihāna cāndur
Hem-sāye-i Raḥmāndur hem de emirü'l-mü'minīn (T. 46 / 3)

Bi-hamdillāh rūḥ-ı cism-i pāk-i devlet olmuşdur
Şerî'at hükmini icrāda maḥz-ı raḥmet olmuşdur (Tes. 1 / II., 2, 3)

b. Müslüman, Ehl-i İmân, Tecdîd-i imân : Bu dinî terimler beyitlerde şöyle kullanılmıştır :

Kāfir-i Hindū gibi āteş-perest iken henüz
Meclis-i cānāneye geldi Müselmān oldu °ūd (G. 12 / 6)

Mü'essis ola rükn-i şer° ile erkân-ı dīvānı
İlāhî sāyesinde müstazıll it ehl-i ĩmānı (Tes. 1 / XII., 1,2, 3)

Zāhid olmuşken kitāb-ı °aşkı inkāra muşırr
Āyet-i ħüsnüñ görüp tecdīd-i ĩmān eyledi (G. 101 / 2)

c. Kābeteyn, Kābe, Tavaf, Zemzem : Mekke'deki Kābe ile Kudūs'teki Mescid-i Aksâ için kullanılan Kābeteyn terimi, yalnız bir beyitte asıl mânâsından uzak, şair derdinden bahsederken tavla oyunu ile birlikte şöyle zikredilmiştir :

Ka°beteyn-i maḡlabum şeşdür ki gerdūnda
Gelmeyüp bir kez dü şeş °aksine döndi nerd-i derd (G. 13 / 4)

Kā'be, tavaf, zemzem terimleri dinî mânâlarından ziyade sevgili ile alâkalı kullanılmışlardır. Sevgilinin dudakları zemzem, bulunduğu yer Kābe ve onun etrafında dolaşmak ise tavaftır :

Ṭavāf-ı ka°be-i kūyuñ şafāsı °ömre sürmez mi
Öpenler la°lüñi lezzet-çeşān-ı zemzem olmaz mı (G. 102 / 7)

d. Sünnet, Ehl-i Sünnet : Hz. Peygamber'in söz ve hareketleriyle ortaya koydukları dinî hususlar sünnet, ve bunlara uyanlar da ehl-i sünnettir. Bizzat Sultan III. Selim sakal bırakmak suretiyle sünneti icra eder ve ehl-i sünnete bu hâliyle örnek olur :

Şeh-i şāhān-ı °ālem muḡtedā-yı ehl-i sünnet kim
Hemīşe pīşe itmiş cümle işde şer°i icrāyı (T. 9 / 3)

Sünnet icrā eyleyüp irsāl idince liḥyesin
 albüme ilhām-ı Bārī oldu bā-ḥarf-i nuat (T. 23 / 4)

e. Dua, Hayr, Şer : Şair gerek kendisi gerekse memduh için hayır dualarda bulunur :

Ey benüm Şevketlü ḥünkārum duā-yı ḥayruña
 Rūz u Őeb mevķūfdur hep cümle azā vü ḥavās (Kit. 1 / 6)

Hayır ifadesi divanda 19 defa kullanırken, bunun zıddı olan Şer ise yalnız 2 defa kullanılmıştır. Hayır ve Şer beraber bir beyitte Şöyle geçmektedir :

Bād-ı āh ile Őerār-ı Őūr °alev-ḥiz olmada
 Yok mıdur bir ḥayr ider °ālemde hi Şer başdurur (G. 20 / 9)

f. İmsak, İftar : Oru ibadetine ait bu terimler aynı beyitte rakiple alākali olarak Şöyle kullanılmıştır :

Būse-i la°lüñle iftār eylemek ister ḥabīs
 Bama lu ile raīb-i kāfirüñ imsākine (G. 90 / 4)

g. Mihrap : Yalnız bir müfred de sevgilinin kaşı için benzetme unsuru olarak kullanılmıştır :

N'ola ebrūsını mihrāba idersem teŐbīh
 Ki miyānında anuñla cihet-i cāmi°a var (Müf. 13)

h. İsm-i A'zām : Allah'ın en büyük ismine verilen bu ad bir defa Sultan III. Selim ile alākali olarak Şöyle kullanılmıştır :

Cemāli muşhaf-ı şun[°]-ı Hudādur
Cebīninde yazılmış ism-i A[°]zam (T. 26 / 3)

I. Cuma, Kadr : Sünneti icra gayesiyle Cuma günü sakal bırakan Sultan
III. Selim'e, şair, sunduğu bir îdiyyede onun her gecesinin Kadir gecesine gibi
olması için dua eder :

İdüp irsāl-i lihye Cum[°]a gün ol zıll-ı Raḥmānī
Füyūz-ı Ḥaḳ mücellā eyledi ḳalb-i feraḥnākin (T. 22 / 7)

Her şebi ḳadr ola her rūzı mişāl-i [°]id-ı nev
Her bir eyyāmı geçe mānende-i ezmān-ı [°]id (K. 2 / 10)

i. Kurban : Beyitlerde sevgilinin yoluna veya memdûhun kapısında
kurban olmak mânâlarıyla kullanılmıştır :

Yolına ḳurbān olan[°]āşıkına yok ḥesāb
Her ser-i rāhında biñ küşte-i ḡam var idi (G. 107 / 4)

Olurdu ḥıdmet-i dergāhına biñ cān ile ḳurbān
Tenezzül itse cārī olsa ednā emri ḥāḳāna (T. 43 / 3)

2. Diğer Dinlerle İlgili Mefhumlar :

a. Kâfir, Ateş-perest : Şair, müslüman olmayanlar için kâfir ve ateş-
perest ifadelerini kullanır. Bunlar ehl-i iman olmadıklarından a'dâ-yı dindirler.
Ayrıca şair, sevdiğine göz dikenleri de kâfir olarak nitelendirir :

Kâfir-i Hindū gibi âteş-perest iken henüz
Meclis-i cānāneye geldi Müselmān oldu [°]ūd (G. 12 / 6)

Bu cāygāh-ı bī-bedel teşrīfine oldı maḥal
Urdu tūfenge çünki el bā-niyyet-i a°dā-yı dīn (T. 46 / 6)

Ser-ā-pā dāgdār-ı ğayret itdüm Nāşidā sīnem
Raķīb-i kāfiri gördükde cānum yandı yanınca (G. 85 / 9)

Kāfir sıfatı rengi dolayısıyla sevgilinin saçı için de kullanılmıştır :

Perişān-sāz-ı °aķı-ı °aşķ-bāzān oldı gitdükçe
Ser-i zūlf-i siyehkārı ne kāfir mā-cerā olmış (N. 11 / 2)

b. Büt : Sevgilinin çok güzel olduğunu ifade etmek için kullanılan bir benzetme unsurudur :

Müsellem bir büt-i gül-fem bütün meftūnidur °ālem
Hele ben Nāşidā bilmem kimüñ cānānidur kimdür (Ş. 6 / 1., 3, 4)

c. Zünnār, Tersâ : Papazların bellerine bağladıkları siyah bir kuşak olan zünnar ile Hristiyan mânâsına gelen tersâ ifadesi birlikte şöyle kullanılmıştır :

Nigāh-ı çeşm-i kāfir mā-cerāsı menba°-ı fitne
Tutıldı mürğ-i dil zünnār-ı zūlf-i şūḫ-ı tersāya (G. 81 / 6)

d. Mug-peçe : Meyhane çırağı ve sâkî mânâsına kullanılan Mecûsilikle alâkalı bir terimdir. Divanda bu mânâsına uygun olarak bir defa şöyle kullanılmıştır :

Oı muğ-peçeyi dā³ire-i meclise da°vet
Āğūş-ı vişālümde biraz ten ten içündür (Ş. 7 / 1., 3, 4)

II. TASAVVUF :

Divanın baş kısmına şairin tercüme-i hâlini yazan Mehmed Ârif ve Mir'at-ı Şî'r adlı Enderun şairlerini ihtivâ eden tezkirenin sahibi Âkif Mehmed Nâşid'i "mahbubü'l- kulub erbab-ı zarafet derviş-nihad u pak-akıdet"⁶² olarak tanıtırlarsa da onun bir mutasavvif şair olduğunu söylemek mümkün değildir. Nâşid'in şiirlerinde dünyadan elini eteğini çektiğine dair bir bilgi olmadığı gibi, şair bir beytinde henüz kendisini irşat edecek bir mürşidinin olmadığından da bahseder :

Bulurdı meslek-i şeh-râh-ı semt-i kûy-ı maşşûdı

Eger bir mürşid olsa Nâşid-i nâ-şâdı irşâda (G. 83 / 7)

Divandaki şu beytinden hareketle şairin daha sonra bir mürşide intisap ettiğini söylemek mümkünse de, girdiği tarikat ve intisap ettiği mürşit hakkında net bir bilgi yoktur :

Göricek  alem-i ma'nâda cenâb-ı şeyhî

Şanki kâbûs başâr gibi uyandum bu gice (Mûf. 4)

Nâşid Divanı'nda en çok zikredilen mürşit Hz. Mevlânâ, tarikat ise Mevlevîliktir. Şairin Mevleviliğe meyli bu tarikatın XVIII. asırda sarayda gördüğü rağbet dolayısıyla olabileceği gibi bizzat bir saraylı olarak şair de bu tarikate girmiş olabilir.

⁶² Mehmed Ârif, Dîvân-ı Nâşid, bk. Tercüme-i Sahib-i Dîvân Böl. v. 4a; Âkif Mehmed, a.g.e, v. 21a.

Nâşid'in şiirlerinden hareketle onun dinî ve tasavvufî bilgilere sahip ve onları şiirlerinde rahatlıkla kullanan bir şair olduğunu söylemek mümkündür. Nâşid, divanda birçok tasavvufî terimi çeşitli vesilelerle değişik mânâlarda kullanmıştır. Bunlardan dinî ve tasavvufî mânâlarıyla birlikte kullanılan terimler şöyle tespit edilmiştir :

1.Tasavvuf ve İlgili Mefhumlar :

a. Mürşit, Şeyh, Pîr-i mugan : Taliplere rehberlik etmek ve onları irşat etmek ehliyetine ve liyakatına sahip olan insân-ı kâmillere⁶³ verilen bu adlar divanda şöyle zikredilmiştir :

Bulurdı meslek-i şeh-râh-ı semt-i kûy-ı maşşûdı
Eger bir mürşid olsa Nâşid-i nâ-şâdı irşâda (G. 83 / 7)

Göricek  alem-i ma nâda cenâb-ı şeyhi
Şanki kâbûs başar gibi uyandum bu gice (Muf. 4)

Pîr-i muġâna varmış tıydum cenâb-ı zâhid
Rindân işine bilmem varmış niçün  arışmış (G. 41 / 4)

b. Gavs, Aktâb, Evtâd : Şair, Sultan III. Selim ve Sultan I. Abdülhamîd'in, veliliġin en üst mertebesine ulaşmış Allah dostlarının manevî yardımlarına mazhar olduklarını beyitlerinde şöyle dile getirir :

Olup yâver umûrında bütûn a tâb ile evtâd
Emânet ola zâtuñ Hakkâ ey şâh-ı kerem-mu tâd (Tes. 1 / XIII., 1, 2)

⁶³ Süleyman Uludaġ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüġü*, İstanbul 1991, s. 455.

°Adl oldı çün şî°ârı bâ-°avn-i luţf-ı Bārî
 Hızr ola aña yarı gavş-ı zamāna maķrûn (T. 8 / 5)

c. Tekke, Pir : Nâşid, ehl-i tarikin toplanarak bir pirin gözetimi altında ibadetle meşgul oldukları yer olan tekke ile pir terimlerini muasır şairlerden Tevfik'le alâkalı olarak şöyle kullanmıştır :

Nâşidâ Tevfîka °arz eyle berât-ı şî°riñi
 Tekye-i °irfānuñ odur pîr-i şāhib-himmeti (G. 105 / 9)

d. Zikr, Vird : Tarikat ehlinin belli kelime ve ibareleri belli zamanlarda, belli sayıda, belli bir edeb dahilinde her gün düzenli olarak söylemelerine⁶⁴ zikir veya vird denilir. Divanda, "zikr-i kalb, vird-i seher ve vird-i derûn" şeklinde geçmektedir :

Benüm vird-i derūnum zikr-i ķalbüm bu kelām oldı
 Füyûzât-ı İlāhî zāt-ı pākūñde bedîd olsun (Muh.1 / II., 3, 4)

Derūnın lâleveş pür-dāğ idince ser-te-ser bülbül
 İder bu beyt-i pāki Nâşidâ vird-i seher bülbül (Tah. 1 / V., 2, 3)

e. Zühd : Dünyadan el-etek çekmek, elde mevcut olsa bile gönülde mal ve mülk sevgisine yer vermemek⁶⁵ mânâlarında kullanılan tasavvufî bir terimdir. Şair bu terimi asıl mânâsına uygun olarak Mîr Mahmûd'un vefatı dolayısıyla düştüğü tarihte şöyle kullanır :

⁶⁴ Uludağ, a. g.e., s. 539.

⁶⁵ Uludağ, a.g. e., s. 544.

Zühd ü t̄ā'at u °ibādāt idi her dem kārı
 K̄albi H̄ak̄da dili zikrinde idi şub̄h u mesā (T.47 / 4)

f. **Veli, Keramet** : Hakk'ın dostu ve sevgili kuluna veli,⁶⁶Allah'ın veli kullarına verdiği harikulâde manevî hâle de keramet⁶⁷denilir. Şaire göre I. Abdülhamîd velidir, hatta ondan ke râmet de zâhir olmuştur :

Velîdür şubhesiz andan kerāmet zāhir olmuştur
 Devādur yek-nigāh-ı iltifātı cism-i bî-cāna (T. 10 / 5)

Şair, Sultan Selim'in çok uzaktaki nişânı vurmasını kerametle açıklar :

Degül vüs°-i beşer bu zūr u kuvvet
 Kerāmetdür kerāmetdür kerāmet (T.43 / 51)

g. **Tecellî** : Gaybdan gelen ve kalbde zâhir olan nurlar⁶⁸ manasındaki bu tasavvufî terim, divanda Cenab-ı Allah'ın Tur Dağı'nda Hz. Musa'ya tecellî ettiğine işaret edilerek kullanılmıştır :

Olinca zerre deñilü mazhar-ı eltāf-ı Subhānî
 Tecellīgāh olur bir naḥl-i kūhı çeşm-i Mūsāya (G. 81 / 2)

h. **Kalender** : Dünyayı, ahireti ve toplum kurallarını önemsemeden, canının istediği gibi yaşayanlar⁶⁹ için kullanılan tasavvufî bir terimdir. Divanda

⁶⁶ Uludağ, a. g. e., s. 519.

⁶⁷ Uludağ, a. g. e., s. 283 – 284.

⁶⁸ Uludağ, a. g. e., s. 472.

⁶⁹ Uludağ, a. g. e., s. 275.

iki defa geçen bu terim, beyitlerde Kalender mahlaslı bir şairi de hatırlatacak mahiyette kullanılmıştır :

Velî şevk-i sūrūr u vaşf-ı zātuñla yine hāmem
Kalenderveş olur meydān-ı ma^onānuñ ğazel-h^vānı (Kit. 4 / 38)

Kalenderveş ğazel-h^vān olmak ister şūh-ı endišem
Şarir-i zir ü bām-ı hāmeyi teşbih idüp nāya (Kit. 5 / 52)

2. Mutasavvıflar :

a. Hz.Mevlânâ : Sultan III. Selim zamanında en çok rağbet gören tarikat , Mevlevîlik olmuştur. Bu tarikate gerek sarayda gerekse payitahta gösterilen ilgi , dönem şairleri üzerinde etkili olmuştur. XVIII. asır Enderun şairlerinden olan Nâşid'de de bu tesir açık olarak görülür . Şair sadece bir beyitte Hz. Mevlânâ'yı şöyle zikreder :

Sine-süz-ı ^oâşıkun aña hālını
Nağmehā-yı nāy-ı Mevlānāya bak (G. 43 / 12)

Şair, Mevlevîliğin en önemli musiki aletlerinden biri olan "ney" i beyitlerinde ney, nāy şeklinde çeşitli vesilelerle sık sık kullanır :

Āh idüp sūzān olup eşk-ābe-riz oldukça ben
Ney figān eyler mey ağlar şem^o eyler riķkati (G. 105 / 8)

Herkese bir rütbe te^oşir eyler āheng-i nevā
Hoş gelür Etrāke kavval ^oārif-i dānāya nāy (G. 110 / 6)

b. Niyâzi-i Mısri : XVII. asrın bu meşhur mutasavvıfı sadece bir beyitte Şeyh Niyâzi olarak anılmıştır :

İtdükçe o meh ʿāşıkına nâz u niyâzi
Meftûnı olur görse idi Şeyh Niyâzi (G. 96 / 1)

İKİNCİ BÖLÜM : CEMİYET

I. ŞAHISLAR :

Nâşid şiirlerinde geniş bir şahıs kadrosuna yer vermiştir. Bu şahısların başında zamanlarını idrak ettiği padişahlar, sadrazamlar, şehzadeler, hanım sultanlar diğer devlet erkânı ile şair ve ilim adamları gelmektedir. Divanda çeşitli vesilelerle bahsedilen tarihî ve efsanevî şahsiyetler, klâsik Türk şiirinde olduğu gibi çoğunlukla şark mitoloji, tarih ve edebiyatlarına aittir.

Bu şahıs kadrosu içinde Sultan III.Selim ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Nâşid, çok yakınında bulunduğu ve sık sık iltifatlarına mazhar olduğu padişahı şiirlerinde oldukça fazla zikretmiştir.

1. Tarihî Şahsiyetler :

a. **Osmanlı Padişahları** : Nâşid şiirlerinde genel olarak Osmanlılardan bahsederken "Âl-i Osman ve nesl-i pâk-i Osman" ifadelerini kullanmıştır.

Efendüm pâdişâhum saña bu luğf-ı İlâhîdür
Ki sebkat eyledüñ her ma'rifetde Âl-i °Osmâni (Kit. 4 / 25)

Divanda, Osmanlı padişahlarından II. Beyâzid, Yavuz Sultan Selim, Kanûnî Sultan Süleymân, I. Mahmûd, III. Mustafa, I. Abdülhamîd ve III. Selim'in adları zikredilmiştir.

Sultan III. Selim, ahlâk bakımından Sultan II. Beyâzid'e benzemektedir :

Cenāb-ı Şeh Selīm-i Bāyezīdū'l-ḥulḳ ḳudsī-dil
Hudāvend-i şeref-pīrā vü sulṭān-ı ḳamer-peyker (T. 38 / 2)

Yavuz Sultan Selim, III. Selim'den bahsedilirken sadece bir beyitte Kanûnî Sultan Süleymân ile birlikte şöyle anılmıştır :

Olup emr-i ğazāda Şeh Selīm-i evvele şānī
Unitdursun vüfūr-ı °adl ü dādı Şeh Süleymānı (Kit. 4 / 50)

Sultan III. Selim, diğer bir beyitte Kanûnî Sultan Süleymân'a benzetilir :

Geh tīr ü geh kemāne geh ṭop ile nişāne
Her ṭavrı ḥüsrevāne mānend-i Şeh Süleymān (T. 29 / 8)

Sultan I. Mahmūd ise bir beyitte anılmıştır :

Tāzelikde hem kemān-keş hem tūfeng-endāz olup
Ḥazret-i Sulṭān Maḥmūduñ rūḥın itdūñ şūḥ u şeng (Kit. 3 / 6)

Nâşid, H. 1174- M. 1760 'ta Sultan III. Mustafa tarafından Enderun-ı Hümâyûn'un Kilâr-ı Hassa bölümüne alınmış⁷⁰, Sultan III. Mustafa'nın mabeynciliğini yapmakta iken III. Mustafa tarafından daha iyi yetişmesini temin gayesiyle yine mabeynci olarak H. 1186- M.1772 'de⁷¹ Hane-i Hassa'ya naklolunmuştur.⁷² Şair, bu şekilde birçok iltifatlarına mazhar olduğu Sultan III. Mustafa'dan şiirlerinde şu sıfatlarla bahseder :

⁷⁰ Es'ad Mehmed Efendi, *Bâğçe-i Safâ-endûz (Es'ad Tezkiresi)*, İÜ Ktb.,TY. Nu. : 2095, s. 213.

⁷¹ Es'ad Mehmed Efendi, a.g.e., s. 213.

⁷² Şefkat Seyyid Abdülfettah, *Şefkat Tezkiresi*, İÜ Ktb., TY., Nu. : 3916, v. 69b.

Dâver-i Cem-[°]azamet, hazret-i sultan-ı cihân, Mustafâ Hân-ı kerem-pîşe,
şâh-ı zî-şân (T. 3 / 1), zîb-i evreng-i safâ, zıll-ı cenâb-ı Mevlâ, katı[°]-ı tagâ,
mahî-i zulm ü udvân (T. 3 / 2), şâh (T. 3 / 3).

Dâver-i cem-[°]azâmet hazret-i sultân-ı cihân
Muştafâ Hân-ı kerem-pîşe o şâh-ı zî-şân (T. 3 / 1)

Zîb-i evreng-i şafâ zıll-ı Cenâb-ı Mevlâ
Katı[°]-ı bağy u tagâ mâhî-i zulm ü [°]udvân (T. 3 / 2)

Mesned-ârâ-yı hilâfet olalı ol şâhuñ
Her işin eyledi Allâh Te[°]âlâ âsân (T. 3 / 3)

Nâşid'in zamanını idrak ettiği diğer bir Osmanlı padişahı da Sultan I. Abdülhamîd'dir. Sultan I. Abdülhamîd İbrahim Nâşid'i mabeyncilik hizmetinde bir müddet istihdam eylerse⁷³ de çıkarılan fesat ve kıskançlıklar yüzünden şair, H.1187- M. 1773⁷⁴ 'te önce silahşörlük ve kapıcıbaşılık rütbesiyle saraydan ihraç olunur⁷⁵ daha sonra da Yenişehir mîr-i mirisi⁷⁶ olarak İstanbul'dan taşraya gönderilir⁷⁷.

Sultan I. Abdülhamîd dönemi Nâşid için sıkıntılı bir dönem olmuştur. Buna rağmen, şairin şiirlerinde I. Abdülhamîd'e kendisini saraya alan III. Mustafa'dan daha fazla yer vermesi dikkat çekicidir. Nâşid, şiirlerinde I. Abdülhamîd için şu ifadeleri kullanmıştır :

⁷³ Şefkat Seyyid Abdülfettah, a. g. e., v. 69b.

⁷⁴ Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî, C. IV, İstanbul 1308 - 1311, s. 532.

⁷⁵ Es'ad Mehmed Efendi, a.g.e., s. 213.

⁷⁶ Es'ad Mehmed Efendi, a.g.e., s. 213.

⁷⁷ İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Dîvânlar Kataloğu, C.III, İstanbul 1965, s. 867.

Pâdişah-ı Cem-hadem, şâhen-şeh-i Dâra-haşem (T. 5 / 1), pâdişah-ı nîk-nâm, iskender-i hüsrev-gulam (T. 5 / 5), dâver (T. 5 / 9), nuhbe-i °Osmâniyân, zübde-i hakâniyân, şâhân-şeh-i zamân (T. 8 / 1), sultân ibn-i sultân, hakan ibn-i hakan (T. 8 / 3), dâd-âver-i mufahham, hakan-ı mülk-i a°zam (T. 8 / 4), şehen-şeh-i zamâne °Abdülhamîd Han (T. 9 / 1), zât-ı pak (T. 9 / 2), şeh-i şâhân-ı °âlem, muktedâ-yı ehl-i sünnet (T. 9 / 3), hudâvend-i mu°allâ-câh, sultân-ı mufahham (T. 9 / 4), hidiv-i ma°delet-perver, şehen-şâh-ı melek-hû (T. 9 / 5),[hidiv-i ced-be-ced, şâhen-şeh-i dihîm ü devlet (T. 10 / 1), zât-ı melek-hû (T. 10 / 10)], dâver-i Cem- °azamet, pâdişeh-i °adl-i ayîn, hazret-i Sultân Hamîd-i dâna (T. 11 / 1), pâdişâh-ı Cem-himem, Sultân-ı Hamîd Han-ı Velî, şâh-ı ced-ber-ced, hidiv-i yemm-°atâ, Hâtem-eser (T. 13 / 1), pâdişâh-ı müşterî-tedbîr (T. 13 / 3), halîmü't-tab°, Farûkî-şiyem, sultân-ı °âdil (T. 19 / 2), şâh-ı felek-şân (T. 19 / 13), sultân-ı zî-şân (T. 19 / 17).

Şâhân-şeh-i zamân °Abdülhamîd Hânun
İtsün Hudâ hemîşe ikbâl ü °ömrin efzûn (T. 8 / 1)

Sultân ibn-i sultân hâkân ibn-i hâkân
Derbânı olsa şâyân Keyhüsrev ü Ferîdün (T. 8 / 3)

°Adl oldu çün şî°arı bâ-°avn-i luğ-ı Bârî
Hızr ola aña yârı gavş-ı zamâna maqrûn (T. 8 / 5)

Zamânında güm oldu resm-i âyîn-i cefâ şimdi
Meger °uşşâkına cevr eyleye bir şüh-ı hercâyî (T. 9 / 7)

Halîmü't-tab°-ı Fârûkî-şiyem sultân-ı °âdil kim
Şerefdür zât-ı pâki dūdmân-ı Âl-i °Osmâna (T. 19 / 2)

I. Abdülhamîd kemal ve irfan sahiplerinden lutuf ve ihsanlarını esirgemediği gibi, bizzat Nâşid'i tarih manzumesi yazması hususunda teşvik bile etmiştir :

Kemâi aşhabınun beyt-i dilin ta'mîr idüp her dem
Huşûsâ lutfı mebzûl eyledi erbâb-ı °irfâna (T. 19 / 10)

Didi kalem teşvîk ile menkûtnı tefrîk ile
İkbâl-i bâ-tevfîk ile itdi cülûs Sultân Hamîd (T. 5 / 12)

I. Abdülhamîd'den sonra H. 1203 - M. 1788 / 9 tarihinde tahta geçen Sultan III. Selim hem şair hem de musikişinas bir Osmanlı padişahıdır. Şiirlerinde İlhâmî mahlasını kullanan III. Selim, divan sahibi şair bir padişaktır. Klâsik Türk musikisinde makam sahibi olan bu sanatkâr padişah, bir Enderun şairi olan Nâşid'e en çok ilgi gösteren ve onu himaye eden Osmanlı padişahıdır.

I. Abdülhamîd döneminde saraydan taşraya sürülen Nâşid, III. Selim zamanında tekrar saraya döner. Şair, şiirlerinde iltifatlarına mazhar olduğu III. Selim'e oldukça fazla yer vermiştir. Nâşid, III. Selim'i âdeta adım adım takip etmiş, önemli olaylara tarihler düşmüş, padişaha şiirler sunmak suretiyle bağlılığını dile getirmiştir.

Sultan III. Selim de babası III. Mustafa'nın ve kendisinin hizmetinde bulunan Nâşid'e meyl ve rağbetini şairin vefatından sonra divanını Câvid Ahmed Bey'e tedvin ve şairi Üsküdar'daki Ayazma Camii'ne defnettirmek suretiyle göstermiştir.

Nâşid, şiirlerinde III. Selim'i şu sıfatlarla medh eder :

Pâdişâh-ı ced-be-ced, şehen-şeh-i °âlî-neseb, şehryâr-ı asmân-mesned, hıdîv-i meh-rikâb (K.1/ 1), şâh-ı gerdûn-menzilet, hakan-ı Haydar-menkabet, reşha-pâş-ı °ayn-ı re'fet, hüsrev-i mâlik-rikâb (K.1 / 3), şair-i mu°ciz-dehen, sultân-ı iklim-i sühân, kahramân-ı tîg-zen, sâhib-kırân-ı kâm-yâb (K. 1 / 4), fâris-i hayl-i muhaccel, hâris-i mülk ü milel, nâzım-ı dîn ü düvel, in°am-bahş-ı şeyh ü şâb (K. 1 / 5), Şeh Selim bin Mustafâ Han ibn-i Ahmed Han (K. 1 / 11), şâh-ı cihân (Tes. 1 / I.,6), zîver-i taht-ı şukûh-ı şevket, rûh-ı cism-i pâk-i devlet,

Ref° idüp Nâşid dü destüm şıdķ ile kıldum du°â

Müjdeler dünyâya ki Sultân Selîm itdi cülûs (H. 1203 / M.1788 / 89)
(T. 21 / 9)

Melek-ĥû Şeh Selîm bin Muştafâ Ĥân

Şecâ°atla güzîn-i Âl-i °Osmân (T.42 / 4)

Pâdişâh-ı mülk ü millet fâris-i meydân-ı cûd

Zıll-ı Subĥân nuĥbe-i °Osmâniyân Sultân Selîm (T. 31 / 1)

mahz-ı rahmet (Tes. 1 / II.,1,2,3), vücûd-ı bî-misâl, mülk-i dîne pirâye (Tes. 1 / III.,1), ser-levha-yı menşûr, elkâb-ı cihândâr, hünkâr (Tes. 1 / IV.,2,4),kahramân-ı °arsa-i heycâ (Tes. 1 / V.,1),pâdişâh (Tes. 1 / VI.,3), sultân-ı zî-şân, vücûd-ı pâk (Tes. 1 / IX., 2,3),şeh Selim (Tes. 1 / X., 1), şâh-ı kerem-mu°tâd (Tes. 1 / XIII., 2), efendüm, zât-ı pâk, şevketlü hünkâr (Muh. 1 / I., 1, 4, 5), hudâvend (Muh. 1 / II., 1), sâhib-kırân-ı şark u garb, sultân-ı heft-iklîm (Muh. 1 / VII., 1), hayr-ı mahz (Muh. 1 / VIII., 1), hazret-i hünkâr (Muh. 1 / XI., 1), sultân-ı dehr (G. 67 / 6), şâh-ı zî-şân-ı melek-hû (G. 74 / 13), şâh-ı dîn (G. 101 / 15), pâdişah-ı °alî-neseb (T. 20 / 1), cihân hakani, °âlemlerüñ sultânı (T. 20 / 3), nûr-ı °ayn-ı saltânat, şâh-ı gerdûn-menzilet (T. 20 / 6), zıll-ı Rahmân u

Rahîm (T. 20 / 10), şehryâr-ı şark u garb, şâh-ı seimü'l- menkabet (T. 21 / 1), pâdişâh-ı ma°delet-âyîn (T. 21 / 2), şehryâr-ı müşterî tal°at (T. 21 / 4), şehen-şah-ı aristo-râ'y, İskender-dirâyet (T. 22 / 1), hıdîv-i yemm-°atâ (T. 22 / 3), zill-ı Rahmânî (T. 22 / 7), pâdişâh-ı yemm-°atâ (T. 23 / 1), şâh-ı selimü'l-kalb, İskender-°adâlet (T. 24 / 1), hıdîv-i ced-be-ced (T. 24 / 2), hudâvend-i mu°azzam, fâris-i meydân-ı şevket (T. 24 / 3), zât-ı şerîf (T. 24 / 9), dâver-devrân (T. 24 / 12), sultân-ı celilü'l-şân (T. 24 / 17), şehen-şâh-ı cihân, Sultân Selim bin Mustafâ Hân (T. 25 / 1), hüsn-i tab°-ı müstesnâ (T. 25 / 2), dâver-i dünyâ (T. 25 / 8), tab°-ı mevzûn-ı hümâyûn (T. 25 / 13), sâhib-kırân, sultân-ı

Hzret-i Sultân Selim bin Muştafâ Hân-ı kerim

Muhyi-i şer°-i Nebî ya°ni emirü'l- mü'minin (T. 30 / 2)

Şâhib-kırân-ı °âlem şâhen-şeh-i mu°azzam

°Adl-i °Ömerle bâ-hem nûr-ı hayâ-yı °Osmân (T. 29 / 3)

Sultân Selim-i yemm- °atâ hem-ğâl-i hulq-ı Muştafâ

Şiddik-ğû °Osmân-ğayâ Haydar-seğâ °adl-i °Ömer (T. 35 / 4)

mükerrem (T. 26 / 7), şâhen-şâh-ı °âlem (T. 26 / 8), hudâvend-i melek-hû, Cenâb-ı Şeh Selim bin Mustafâ Hân-ı mekârimkâr (T. 28 / 1), şehen-şâh-ı felek-mesned (T. 28 / 2), şâh-ı ma°delet-nisâr (T. 28 / 10), şâh-ı hûb-etvâr (T. 28 / 11), şâh-ı Cem-girdâr (T. 28 / 18), hakan-ı bü'l- mefAhir, mahbûb-ı Âl-i °Osmân (T. 29 / 1), gül-i nahl-i bâğ-ı şevket, mihr-i siphr-i devlet, sermâye-i sa°âdet, zill-ı zâlil-i Subhân (T. 29 / 2), sâhib-kırân-ı °âlem, şâhen-şeh-i mu°azzam (T. 29 / 3), zill-ı Hayy ü Settâr, mâhî-i zulm-i eşrâr (T. 29 / 6), Sultân-ı Selim-i zî-şân (T. 29 / 13), şehryâr-ı Kahramân-manzar, pâdişâh-ı zûr-bâzû, zill-ı Rabbü'l- °âlemîn (T. 30 / 1), Hazret-i Sultân Selim bin Mustafâ Hân-ı kerim, muhyi-i şer°-i Nebî, emirü'l-mü'minin (T. 30 / 2), mümtâz-ı selef, tufeng-

endâz, şemşîr-zen (T. 30 / 4), pâdişâh-ı mülk-i dîn (T. 30 / 5), pâdişâh-ı mülk-i millet, fâris-i meydân-ı cûd, zill-ı Subhân, nuhbe-i °Osmâniyân (T. 31 / 1), mazhar-ı esrâr-ı kudsi, menhelü'l- azb-i kerem, menba°u'l-°ayn-ı kerâmet, kerîm ibnü'l- kerîm (T. 31 / 2), Cenâb-ı Hazret-i Sultân Selim bin Mustafâ Hân (T. 32 / 1),şehen-şâh-ı °adâlet-pîşe, sultân-ı melek-nazar, Cenâb-ı Hazret-i Sultân Selim Hân-ı kerem-pîrâ (T. 33 / 1), sultân-ı °âlem (T. 33 / 6), Cenâb-ı Hazret-i Sultân Selim-i Kahramân-savlet (T. 34 / 1), şehen-şâh-ı felek-pâye (T. 34 / 2), şeh-i °âdil (T. 34 / 4), şâh-ı cihânveş (T. 34 / 5), şâhen-şeh-i âlî-neseb, sultân-ı pâkîze-haseb (T. 35 / 1), hâkân-ı Hâkânî-şiyem, sultân-ı kerrûbî-hadem, dâd-âver-i deryâ-himem (T. 35 / 2), sultân bin sultân, şâh-ı

Hüsn-i hulk ile nazîrûñ görmedüm va'llâhi ben
Nüşha-i eslâfa tafsîl üzre bakdum bâb bâb (K. 1 / 8)

Şâ°ir-i muciz-dehen sultân-ı iklîm-i sühan
Kahramân-ı tîğ-zen şâhib-kırân-ı kâm-yâb (K. 1 / 4)

Şi°r ü inşâ vü kemân-keşlikde mümtâz-ı selef
Hem tüfeng-endâz ü hem şemşîr-zen şad âferin (T. 30 / 4)

şehen-şâhân (T. 35 / 3), Sultân Selim-i yemm-°atâ, hem hâl-i hulk-ı Mustafâ, Sıddîk-hû, °Osmân-hayâ, Haydâr-sehâ, °adl-i °Ömer (T. 35 / 4), zîb-i serfir, cihân iskenderi, ser-defter-i cenk-âver (T. 35 / 5), şâ°ir-i mu°ciz-sühan, fâris-i kerrâr-fen, ihyâ-kün-i çarh-ı kühen, mâhi-i resm-i şûr u şer (T. 35 / 6), deryâ-kef-i Hâtem-reviş, şâh-ı °inâyet-perveriş (T. 35 / 7), cünd-i melek ser-leşkeri, Hızr-ı hidâyet-rehberi, şâh-ı bahr ü ber (T. 35 / 8), evzâ° u etvârı hasen, âsâr-ı tab°-ı şûh u şen (T. 35 / 9), ahlâk-ı hulk-ı Mustafâ, menba° - ı °ayn-ı vefâ, serlevha-i metn-i hüner (T. 35 / 10), şâhen-şeh-i dehr (T. 35 / 19), dâver-i nigûsiyer (T. 35 / 20), şâhen-şâh-ı cihân (T. 36 / 1), şah-ı bahtiyâr (T. 36 / 3),

şâhen-şeh-i zamâne (T. 37 / 1), şâh-ı melek şema'il (T. 37 / 2), şâh-ı kerem mesâlik, şeh-râh-ı Hakka sâlik (T. 37 / 3), zât-ı kerem-nümûd (T. 37 / 4), mihr-i cihân-nümâ, sâye-i Hudâ (T. 37 / 8), fermân-revâ-yı dünyâ (T. 37 / 9), şâh-ı kerem-pesend, sultân-ı bî-menend (T. 37 / 11), pâdişâh-ı zî-şân (T. 37 / 12), şevketlü şehryâr, şâh-ı kerem-şî'âr (T. 37 / 13), şehen - şâh-ı mu'allâ-rûtbe, sultân-ı felek-pâye, hıdîv-i bü'l-meyâmîn, pâdişah-ı Kahramân-efser (T. 38 / 1), Cenâb-ı Şeh Selim-i Bâyezîdü'l-hulk, kudsî-dil, hudâvend-i şeref-pirâ, sultân-ı kamar-peyker (T. 38 / 2), dâdâr-ı melek-haslet (T. 38 / 3),

Keremle olsa idi Bermekîler

Kitâb-ı cûdını eylerdi ez-ber (T.42 / 6)

Cihâna bahş-ı ihsân eylemekdür kârı hemvâra

Şu rûtbe virdi revnağ tab°-ı pâki nazm-ı eş°âra (T. 48 / III., 3)

Füyûzât-ı Hudâ cûşân olur başlasa güftâra

Muvaffak olmadı eslâfı hâlâ böyle âşâra (T. 48 / III., 4)

makarr, sultân-ı kerrûbî-siyer, Kerrâr-ı Fârûkî-eser, Bû-bekr-hû, Haydar-zafer (T. 40 / 1), Sultân Selim-i kâm-yâb, in°am bahş-ı şeyh ü şâb (T. 40 / 2), Sultân Selim-i nâmver (T. 40 / 8), şâhen-şeh-i °âlî-himem, hâkan-ı mes°üdü'l-kadem, °ayn-ı °atâ, kân-ı kerem, dehrüñ şeh-i zî-şânı (T. 41 / 1), Sultân Selim-i kâmver, fermân-dîh-i mülk-i hüner, dibâçe-i fevz ü zafer (T. 41 / 2), mihr-i sipihr-i şevket, mâh-ı semâ-ı rif°at, cism-i latîf-i devlet (T. 41 / 3), dâver-i âlî-nazar (T. 41 / 4), şâh-ı İskender-gulâm (T. 41 / 8), °adâlet-pîşe, hayr-endîşe (T. 42 / 1), şeh-i mülk-i °adâlet, Hazret-i Sultân Selim (T. 42 / 2), sultân-ı âlî-şân, şâh-ı nüktedân (T. 42 / 3), sâhib-kırân (T. 42 / 4), Şâh-ı Selim-i Âl-i °Osmân (T. 42 / 11), cenâb-ı şehryâr-ı heft-kişver, hıdîv-i şark u garb, şâh-ı muvakkar (T. 43 / 1), mazhar-ı fevz-i İllâhî, pâdişâh bin pâdişâh (T. 43 / 3), hüsrev-i gitî-sitân (T. 43

/ 3), Melek-hû, Şeh Selim bin Mustafâ Hân, güzîn-i Âl-i °Osmân (T. 43 / 4),
 şeh-i kişversitân-ı Rûm u Fâris (T. 43 / 7), şehen-şâh-ı felek-câ (T. 43 / 33),
 şâh-ı cihânân (T. 43 / 58), hudâvend-i Tehemten-zûr, şâh-ı Kahramân-savlet
 (T. 44 / 1), şâh-ı dîn (T. 44 / 2), zıll-ı Rahmârı (T. 44 / 15), şâhen-şeh-i bây u
 gedâ, sultân-ı kerrûbî-likâ, dârende-i fevz-i Hudâ, fermân-revâ-yı bahr ü ber (T.
 45 / 1), Sultân Selim-i kâmrân, zıll-ı Cenâb-ı Müste°ân (T. 45 / 2), pâdişâh-ı
 ced-be-ced, dâver-i °âlî-sened (T. 45 / 3), dâver-i °âlî-nazar (T. 45 / 4),

Alup ele tûfengi kaçd eyleyüp Firengi
 İsterse ger nehengi eyler tûfengi bî-cân (T. 29 / 12)

Nişân itse dökerdi rişte-i bâl ü perin cümle
 Havâda sür°at-ı cevlân iden ecnâs-ı mürgâna (T. 4 9 / 8)

Murâd idüp eger cevî-i havâyâ eylese pertâb
 Havâdan indirürdi şübhesiz mürg-i hoş-elhânı (Kit. 4 / 24)

pâdişeh bin pâdişeh, şâhen-şeh-i encüm-sipeh (T. 45 / 5), melâ'ik-haslet (T.
 46 / 1), zât-ı pür-hüner (T. 45 / 3), şâhen-şeh-i °adl, Sultân Selim-i kâm-bîn
 (T. 47 / 1), hâkân-ı medûhu'ş- şiyem, fermân-dîh-i Rûm u °Acem, kân-ı °atâ,
 genc-i kerem, gayret-keş-i dîn-i mübîn (T. 47 / 2), şâh-ı Melek-°üvân, sâye-i
 Rahmân, emirü'l-mü'minin (T. 47 / 3), dâver-i Haydar-siyer (T. 47 / 5), zât-ı
 mekârim-vâye, kân-ı cihân (T. 47 / 7), şâh-ı ced-be-ced (T. 47 / 8), dâverp-i
 °âlî-nişest (T. 47 / 12), sultân-ı kadr-i zî-şân, mihr-i pertev-efşân (T. 49 / I.,1),
 mu°în-i dîn ü devlet, hâris-i mülk-i cihânân, vekîl-i Fahr-i °Âlem, mazhar-ı
 te'yîd-i Subhânî (T. 49 / I.,2), Cenab-ı Hazret-i Sultân Selim bin Mustafâ Hân
 (T. 49 / I.,3), şehen-şâh-ı Melek-şan (T. 49), cemâl-i şâhid-i devlet, gül-i
 gülzâr-ı emniyyet, emîn-i mülk ü millet (T. 49 / II.,1), serîr-ârâ-yı rif°at, zîb-sâz-ı
 mesned-i şevket, fûrûg-ı cebhe-i hikmet, berîk-ı cevher-i fitnat (T. 49 / II.,2),

hıdîv-i pür-mehâbet, pâdişâh-ı Kahramân-savlet (T. 49 / II.,3), sultân-ı melek-haslet (T. 49 / II.,4), şehryâr-ı ma^cdeletkâr (T. 49 / III.,1), şâhen-şâh (T. 49 / IV.,2), şâh-ı dil-âgâh (T. 49 / IV.,3), sultân-ı gerdûn-câh (T. 49 / IV.,4), sultân-ı zî-şân (T. 49 / V.,4), şâhen-şeh-i ^câlî-güher, fermân-revâ-yıbahr ü ber, hâkân-ı memdûhu's-siyer (T. 50 / 1), şâh-ı ^cadâlet iktirân, Sultân-Selim-i kâmrân (T. 50 / 2), fâris-i sahn-ı vegâ, hâris-i mülk-i vefâ, hem-hâl-i hulk-ı Mustafâ, Fârûki-siyer (T. 50 / 3), dâver-i devr-i zamân (T. 50 / 4), ^câlî-nazar (T. 50 / 5), şâh-ı Siddikî-makam (T. 50 / 6), veliyy-i ni^cmet-i ^câlem, şeh-i hâtır-şinâs (Kit. 1 / 1), mihr-i sipihr-i saltânat (Kit. 1 / 3), şâh-ı kerîmü'l-menkabet (Kit. 1 / 4), kân-ı lutf u merhamet, ruh-ı ^câlem (Kit. 1 / 5), ^cayn-ı cûd-ı merhamet, kerîm ibn-i kerîm (Kit. 1 / 8), pâdişâhum, şehryâr-ı ma^cdeletkârum (Kit. 2 / 1), şehen-şâh-ı melâ'ik-hilkat, kudsi-şiyem (Kit. 3 / 1), sâhib-kırân-ı ^câlem, dâver (Kit. 3 / 2), Cenâb-ı Hazret-i Sultân Selim Hân-ı Melek-haslet (Kit. 4 / 1), cenâb-ı şâh-ı zî-şân (Kit. 4 / 19), şâh-ı cihân-gîr-i melek-simâ (Kit. 4 / 23), zât-ı vâlâ (Kit. 4 / 26), ferzâne-i eşheb-süvâr-ı sahn-ı himmet (Kit. 4 / 27), nabz âşinâ-yı sîne-i dil-hastegân (Kit. 4 / 28), eblâk-süvâr-ı ^carsa-i cûd-ı ^catâ (Kit. 4 / 29), mecmû^ca-i metn-i ^cinâyet (Kit. 4 / 30), yektâ-rev-i pehnâ-yı envâ^c-ı ma^cârif (Kit. 4 / 31), kâr-fermâ, ma^cdeletkâr, mülk-i cihânuñ irsle sultân-ı zî-şânı (Kit. 4 / 34), cihânbân-ı mu^cazzam (Kit. 5 / 1), hudâvend-i mufahham, zill-ı Yezdân, hümâ sorguç (Kit. 5 / 2), şeh-i encüm-sipeh (Kit. 5 / 3), hıdîv-i ced-be-ced, sultân-ı ^câlî-şân-ı Cem-mesned (Kit. 5 / 4), şâh-ı Melek-hûy, felek-pâye (Kit. 5 / 6), dâver-i devr-i zamân (Kit. 5 / 21).

Hülâsâ olarak felek devr eyleyeliden beri Sultan III. Selim gibi muazzam bir padişah gelmemiştir :

Cihânbân-ı mu^cazzam Hâzret-i Sultân Selîm Hân kim
Felek devr eyleyelden gelmemişdür mişli dünyâya (Kit. 5 / 1)

Şair, III. Selim'e sunduğu şiirlerinde kendini padişaha şu sıfatlarla takdim eder : Senâkâr-ı kâdîm, çâker-i dîrîne (T. 9 / 16), bende-i dîrîne (T. 11 / 9), bende-i na-çiz-i sadakat-pîşe (T.11 / 12), du°a-gûy-ı kadîm, çâker-i ihlas-endîşeñ (T.12 / 14), kadîmî çâker (T. 19 / 14), °abd-ı mevrûs-kadîm (T. 20 / 9), kadîmî bende (T. 20 / 10), bende-i mevrûs (T.30 / 10), °abd-i ahkâr (T. 38 / 8), bende-i mevrûs-ı dergâh (T. 44 / 18), emekdâr-ı kadîm, °abd-i mevrûs, kul (Kit. 2 / 3), mevrûs, °abd-i müstemend (Kit. 4 / 52).

Emekdâr-ı kadîmüñ °abd-i mevrûsuñ kuluñ Nâşid
Ümid-i lutf idüp ihsân umar şimdi efendümden (Kit. 2 / 3)

Saña mevrûs kalmış bir °abîd-i müstemedüñdür
Unıtma pâdişâhum Nâşid-i şūrîde-sâmânı (Kit. 4 / 52)

Sultan III. Selim, şairi unutmayıp, ona bol bol lütuf ve ihsanlarda bulunmuş, şair de padişahın ömür ve ikbalinin uzun olması için şiirlerinde sık sık Allah'a dua etmektedir :

Şeh Selîmüñ °ömr ü iqbâlin füzün itsün Hudâ
Bu dil-i bîmâruma her dürlü dermân eyledi (G.101 / 12)

b. Şehzadeler ve Hanım Sultanlar :

Divanda şehzade olarak I. Abdülhamîd'in oğlu Şehzade Mehmed, Hanım sultan olarak da III. Mustafa'nın kızı Hatice Sultan ile I. Abdülhamîd'in kızları Esmâ Sultan ve Ayşe Sultan zikredilmişlerdir.

Şair, Şehzade Mehmed'in H.1190 / M. 1776' da doğumu üzerine iki tarih manzumesi yazarak, huzura arz etmiştir :

Nāşid de bu sūrūra bu ŧevk u bu ħubūra
 °Arz eyledi ħuzūra tāriħ-i pāk-i mevzūn (T. 8 / 12)

Tāriħ-i cevheri bu tarz-ı nefis-i dil-cū
 ŧeh-zāde-i melek-ħū kıldı cihānı memnūn (H. 1190 / M. 1776)
 (T.8 / 13)

Doğumundan beş yıl sonra, H. 1195 / M. 1781'de vefat eden ŧehzade Mehmed, Sultan I. Abdülhamid'in türbesine defnedilmiştir.⁷⁸

ŧair, Sultan III. Mustafa'nın kerimesi Hatice Sultan'ın doğum münasebetiyle bir tarih düşmüştür :

Düşdi bir mıŧra°-ı menķūt ile tāriħ-i tām
 Zinet-i mehd-i cihān oldı ħadice Sulţān (H. 1182 / M. 1767) *
 (T. 3 / 11)

Esmā Sultan ve Ayşe Sultan I. Abdülhamid'in kerimeleridir. Ayşe Sultan H. 1191 / M. 1777'de doğduktan kırk gün sonra vefat etmiş ve Yeni Cāmi'deki türbesine defnedilmiştir.⁷⁹

ŧair, Ayşe Sultan ve Esmā Sultan'ın doğumları münasebetiyle birer manzumeyle tarih düşmüştür :

⁷⁸ Mehmed Süreyyā, *Sicill-i Osmānī*, C. I, İstanbul 1308. s. 81.

* (*Sicill-i Osmānī*, C. I, s. 32'de Hatice Sultan'ın doğum tarihi H. 1180 olarak verilmektedir.)

⁷⁹ Süreyyā, a. g. e, s. 50.

Yazılsa levh-i mihre resm-i târihi n'ola Nâşid
 Semâdan nâzil olmuşdur bu Esmâ nâmı sultâna (H. 1190 / M. 1776)^{*}
 (T. 10 / 19)

Ben de şevkumdan didüm Nâşid bu ğarrâ mışra[°]
 °Â işe Sultân mehd-i kevne virdi zîb ü fer (H. 1191 / M. 1777)
 (T. 13 / 11)

c. Diğer Devlet Ekânı :

Divanda adı yer alan sadrazam, vezir ve paşalar; şairin sadareti dolayısıyla iki tarih manzumesi yazdığı Derviş Mehmed Paşa (T. 6), (T.11), sadaretine bir müfredle tarih düştüğü Yusuf Paşa (T. 15), Şam valisi olduğu için bir matla' ile tarih düştüğü Abdi Paşa (T. 16), sadaretine bir müfredle tarih düştüğü Yeğen Mehmed Paşa (T. 17), sadareti sebebiyle bir müfredle tarih düştüğü Hasan Paşa (T. 27), bir cirit oyununu münasebetiyle adını andığı Halil Paşa (Kit. 4 / 11), yine bir cirit oyunu konu alan kıt'ada adını zikrettiği Davud Paşa (Kit. 5 / 16)'dır.

Diğer devlet erkânı ise şöyle tespit edilmiştir : Osman Molla (T.4), Silâhdâr Mehmed Efendi (T. 12), Hâlid Ağa (T. 43 / 13), Müsâhib Kâsım Ağa (T. 43 / 15), Sa'îd (T. 43 / 16), Şâkir Ağa (T.43 / 22), Rüstem Ağa (T. 43 / 24, Kit. 4 / 10), Bilâl Ağa (T. 43 / 27), Hüsâmedîn Ağa (T. 43 / 31), Seyyid Abdullah Ağa (T. 43 / 33), Feyzullah Ağa (T. 46 / 4), Mîr Mahmûd (T. 48 , Kit. 4 / 2), Mîr Şemseddîn (Kit. 4 / 5), Abdurrahman Bey (Kit. 4 / 6), Hüseyin Ağa (Kit. 4 / 7), Mîr Ahmed (Kit. 4 / 11), Ahmed Ağa (Kit. 4 / 12).

^{*} (Sicill-i Osmânî, C. I, s. 19'da Esmâ Sultan'ın doğum tarihi H. 1192 olarak verilmektedir.)

Bazı devlet erkânı da sadece ünvanları ile anılmıştır. Bu ünvanlar ise şöyledir : Baş Ağa (T. 43 / 35-44, T.46 / 5), rikâbdâr, çukâdâr, hazine kethüdâsı (Kit. 4 / 4), şehremîn (Kit. 4 / 5), Baş çukâdâr ağa (Kit. 4 / 9).

d. Osmanlı Sahası Dışındaki Hükümdar ve Devlet Adamları :

aa. **Efrâsyâb** : Bu Turan hükümdarının adı İranlılarla yaptığı mücadeleler sonucu, Firdevsî'nin Şeh-nâme'sinde Efrâsiyâb, Kutadgu Bilig'de ise Alp Er-Tunga olarak geçer.

Divanda adı dört defa geçmektedir. Daha çok memduhun büyüklüğü ifade edilirken ikinci derecede bir hükümdar gibi zikredilmektedir :

Sultân Selim-i kâm-yâb in'am-bahş-ı şeyh ü şâb
Şâyestedür Efrâsyâb olsa aña derbân-ı der (T.39 / 2)

Kimi şöyle ciridin hıştveş zür ile rekz eyler
Kalur Efrâsyâb hayretde ger gelse temâşâya (Kit. 5 / 29)

bb. Cengiz ve Hülâgû :

Moğol hükümdarı Cengiz divanda bir defa anılırken torunu Hülâgû dört defa zikredilmiştir. Bu iki hükümdar daha çok sevgilinin âşığa yaptığı cevr ü cefayı anlatmak gayesiyle zikredilmiştir :

Senürñ itdüklerürñ uşşâka ey şüh-ı vefâ-düşmen
Ne Cengiz itdi ne der-bend-i Bākūda Hülâgū da (G. 88 / 3)

O Őāh-ı mülk-i ıŐve katl-i ıām idüp HülāgūveŐ
Çevirdi devlet-i ħūsninde ıadl ü dādı bī-dāda (G. 83 / 2)

Şehr-i dil yaĝmāsına taslīt idüp müjĝānını
Őan HülāgūveŐ leŐker-i Tātāra fermān eyledi (G. 101 / 3)

cc. Mahmūd u Ayāz :

Gazneli Mahmūd Őaire ve Őiire büyük raĝbet gösteren caizeyi ilk icat eden hükümdardır. Edebiyatımızda, cömertligi, Őairleri korumasının yanında akıllı, bilgili ve sadık mahbubu Ayaz ile birlikte çok anılır.⁸⁰ Divanda sadece bir beyitte Őöyle kullanılmıŐtır :

İkbāl-i cihān naĝŐ-ı ber-āb oldıĝın añlar
Bir kere gören vaĝıa-i Maĝmūd u Ayāzı (G. 96 / 7)

dd. Melik Őāh ve Kılıç Arslan :

Şair, Sultan III. Selim ve devlet erkānının katıldıĝı bir tüfek atışı yarışmasını konu alan tarih manzumesinde III. Selim'i medhederken bu iki Selçuklu hükümdarını Şöyle zikretmiştir :

Zamānında olaydı ger Melik Őāh
Olurdu cān u dilden ıabd-i dergāh (T.42 / 5)

⁸⁰ İskender Pala, a. g. e., s. 57 - 321, Ahmet Talāt Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, Ankara 1992, s. 281 - 282.

Göreydi ɗarb-ı tîğın Kılıç Arslân
Silaḥdârına olur idi derbân (T. 42 / 9)

ee. Hüseyin Baykara :

Herat'ta H. 875'te tahta geçmiş âlim, adil ve şair bir hükümdardır. Ulema ve şuarâyı seven bir zattı.⁸¹ Divanda adı bir defa şu beyitte anılmıştır :

Hindû-yı ḥâli ḥıttâ-ı ḥüsninde oldu şâh
Aldı cemâli mülkini şan Baykarâ-yı müşg (G. 51 / 7)

e. Şairler ve İlim Adamları :

aa. Bâkî ve Nâbî :

XVI. ve XVII. asrın bu büyük şairlerinin adları, divanda iki beyitte yanyana zikredilmiştir. Nâşid, bu şairlerin üstatlığını kabul etmekle birlikte kendi şiirlerinin de bunlarınkı kadar güzel olduğunu söylemekten geri durmaz .

Bu gûne vaşf iderdi olsa Nâbî dehrde Bâkî
Ne semte °azm iderseñ feyz-i Bârî ola maḥrûnuñ (Tes. 1 / VI., 4, 5)

Eger Nâbî vü Bâkî şağ olaydı °aşr-ı pākũñde
Temâşâ itselerdi böyle bu tertib-i dīvânı (Kit. 4 / 32)

⁸¹ Ahmet Talât Onay, a. g. e., s. 69 - 70 .

bb. Nedim :

XVIII. asrın başlarında yaşayan Klâsik Türk şiirinin büyük şairlerinden yerlilleşme akımının önde gelen temsilcisi Nedim'in adı, divanda bir defa anılmıştır.

Nâşid, Nedim'in şiirlerini beğenerek tanzîr etmiştir. Şairin üslûbu üzerinde belirgin tesiri olan şair, Nedim'dir.

Dâ'imâ eyler tesellî tatlu hülyâlar ile
Şâh-ı tab'ũñ bir Nedim-i nüktedânıdur gönül (G. 55 / 5)

Gören dir hâne-i âyînede 'aksin o meh-rũnuñ
Peridür gâlibâ şûretde insâna temeşşüldür (G. 27 / 8)

Gül ü şahbâ vü muṭrib nağme-i ney meclis-i 'işret
Fedâdur cümlesi ancak senũñ hayrânũnum sâķî (G. 103 / 3)

cc. Koca Râgıb Paşa :

Nâşid, Nâbî üslûbunun XVIII. asırdaki en önemli temsilcisi olan Koca Ragıb Paşa'nın bir gazelini tanzir ederek, hikemî üslûba olan meylini ve şairine olan rağbetini şöyle ortaya koyar :

Râgıb-ı mu'ciz-deme tanzîr idince Nâşidâ
Oldı her beyti bu ṭarḥ-ı dil-keşũñ bir vird-i derd (G. 13 / 5)

dd. Sünbül-zâde Vehbî : Nâşid, XVIII. asrın önde gelen şairlerinden Sünbül-zâde Vehbî'yi üstat olarak görür. Nâşid, "gayrı" redifli gazelini de tahmis ettiği şaire şiirlerini arz eder :

Bu nazmı-ı pâki Nâşid Vehbî-i üstâde ʿarz it kim
Nice ğarrâ kasîde söylemiş Ṭannânenen ğayrı (G. 100 / 10)

Bu nazmı Vehbî-i muʿciz-deme ʿarz eyle kim Nâşid
Müşâkildür kefinde hâmesi Şuʿbân-ı Mûsâya (G. 81 / 7)

ee. Mehmed Şerif Efendi : İstanbul kadılığı, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği yapan Şerif Efendi⁸² Nâşid'in üslûbunu beğenerek gazelini tahmis ettiği muasır şairlerdendir :

Şerîf olmaz egerçi güllere pervâneler bülbül
Olur şemʿ-i güle şeb-tâ- seher pervâne bülbüller (Tah. 1 / V., 4, 5)

dd. Vâhid Efendi : Nâşid'in üslûbunu beğenerek gazelini tahmis ettiği diğer bir XVIII. asır şairidir⁸³ :

Âh kim bir kez bizi maḥcûb-ı teʿşîr itmedi
Künc-i firkatde Vahîdâ nâle vü efgânumuz (Tah. 3 / V., 4, 5)

⁸² Halûk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988, s. 478.

⁸³ Halûk İpekten vd., a. g. e., s. 516 - 517.

ee. İhyâ Efendi : Diğer bir XVIII. asır şairidir.⁸⁴ Nâşid, bu muasır şairin şiirlerine nazireler yazdığı gibi, ona şiirlerini de arz eder :

Nâşid Cenâb-ı Hâzret-i İhyâ Efendiye
Eyle nazîre hâme-i rengîn cevâbdan (G. 75 / 8)

ff. Şeyhülislâm Tefîk Efendi : Şeyhülislâmlık ve Mekke kadılığı da yapmış olan Tefîk Efendi,⁸⁵ Nâşid'in sanatını takdir ederek, şiir arz ettiği ve kendi şiirlerine nazire yazmasını arzuladığı muasır şairlerdendir :

Cenâb-ı Hâzret-i Tefîka  arz it Nâşidâ şîr n 
Nazîre-senc olursa şan at-ı eş arı seyr eyle (G. 82 / 9)

gg. Hamîd ve Es'ad :

Nâşid Divanı'nda zikredilen iki Enderun şairi Hamid⁸⁶ ve Es'ad'dır⁸⁷. Nâşid, Hamid'i üslûp bakımından kendisine örnek almakta ve aynı zamanda şiirlerine nazire yazmasını arzulamaktadır :

Hamîd-i n kte-sence Nâşidâ tanzîr ile şimdi
N m yiş bulmada gitd k e tarz u tavr-ı eş arum (G. 59 / 5)

H mid-i hoş-g  n'ola tanzîr iderse şîrime
B yle tarz-ı s deye Nâşid g zel tanzîr olur (G. 22 / 8)

⁸⁴ Hal k İpekten vd., a. g. e., s. 225.

⁸⁵ Hal k İpekten vd., a. g. e., s. 505.

⁸⁶ Hal k İpekten vd., a. g. e., s. 181 - 182.

⁸⁷ Hal k İpekten vd., a. g. e., s.117.

Diğer bir Enderun şairi olan Es'ad ise, Nâşid'in kendi şiirlerine nazire yazmasını arzuladığı bir şair olarak zikredilir :

Es'ad-ı hoş-gū n'ola tanzīr-gū olsa olur
Bu ğazel ğāyetle sāde oldu hem de tābdār (G. 25 / 7)

hh. İbn-i Hâcib ve Zahîr-i Faryâbî :

Nâşid, Şeyhülislâm Tevfik Efendi'nin Mekke kadısı olması münasebetiyle yazdığı tarih manzumesinde onu medhederken, Arap şairi İbn-i Hâcib⁸⁸ ve İranlı şair Zahîr-i Faryâbî⁸⁹ için şu ifadeleri kullanır :

Arkasızdur zātına nisbet Zahîr-i Fāryāb
İbn-i Hâcib dergeh-i faẓlında fersūde-cebîn (T. 1 / 3)

ii. **Vassâf** : Nâşid'e göre Vassâf bile olsa sevgilinin eda ve güzelliğini tam vasfedemeyip aczini itiraf ederdi :

Olurdı mu'terif °aczin edā-yı hūsn-i ta'°bire
Senūñ Vaşşâf ħâzret olsa °ömrüm varı vaşşâfuñ (G. 52 / 5)

Ayrıca XVIII. asır şairlerinden Şeyhülislâm Abdullah Abdî de şiirlerinde Vassâf mahlasını kullanmıştır.⁹⁰

⁸⁸ Şemseddin Sâmi, *Kâmûsu'l- A'lâm*, C. 1, Kaşgar Neşriyat , Ankara 1996, s. 616.

⁸⁹ Şemseddin Sâmi, a. g. e., C. 5, s. 3329.

⁹⁰ Halûk İpekten, Mustafa İsen vd., *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988, s. 524.

ii. **Şu'ûrî** : Asıl adı Hasan olan yazar Farsçadan Türkçeye yazdığı Ferheng adlı lügatiyle birlikte şöyle zikredilmiştir :

Nâşidâ ben zûr-ı tab'umla sūhan-perdâz iken
Başına çalsun Şu'ûrî nüşha-i Ferhengini (G. 106 / 8)

jj. **Dakikî Tûsî** : Asıl adı Ebu Mansur Mehmed bin Mehmed bin Ahmed Dakikî olan şair, ilk olarak Samânî emîri Nuh bin Mansur'un emri ile Şehnâme'yi nazm etmeğe başlamışsa da bitiremeyip vefat etmiştir. ⁹¹ Divanda adı bir beyitte sözkonusu eseriyle alâkalı olarak anılmıştır :

Hemân bir dâstân-ı Rüstemi tazmîndür yoḡsa
Merâm-ı şâ'ir-i Tûsî nedür efsânenen ḡayrı (G. 100 / 4)

kk. **Sâ'ib- i Tebrizî ve Şevket-i Buhârî** : Bu iki şair, özellikle XVII. asır Türk edebiyatı üzerinde etkili olan sebk-i hindî akımının önde gelen temsilcileridir. Nâşid, Sâ'ib ve Şevket gibi bu üslûba sahip olduğunu bir beytinde şöyle dile getirmektedir :

Ḳumâş-ı nazma Nâşid nev-nesîc-i tâze tarḡ itdûñ
Edâ-yı Şâ'ibüñ hem-ḡâlet-i Şevket midür bilmem (G. 65 / 9)

⁹¹ Ali Nihad Tarlan, *İran Edebiyatı*, İstanbul 1944, s. 30 – 31.

d. Hattat, Ressam ve Nakkaşlar :

aa. Yâkût-ı Musta'sımî : Büyük hattatlardandır. Abbasî halifesi Musta'sım'ın kölesi olup bin kadar Mushaf-ı Şerîf yazdığı mervîdir.⁹² Divanda adı zikredilen tek hattatır :

Hatıyla nokta-i hâlin gören dir levh-i rûyında
Yazılmış berg-i gülde şan hat-ı Yâkûtdur dirler (N.6 / 2)

bb. Behzad, Mâni : Behzad, İran'ın meşhur ressamıdır. Mani ise Çinli bir nakkaştır.⁹³ Bu iki sanatkar beyitlerde bilinen vasıflarıyla geçmektedir :

Görse idi nakş-i pâk-i dil-keşin Behzâd eger
Eylemezdi yapmağa Ferhâr-ı Çîni irtikâb (K. 1 / 17)

Nice şüretlerde olmakda de-mâ-dem rû-nümûn
Güiyâ mir'ât-ı kalbe nakş-ı Mânîdür gönül (G. 55 / 8)

e. Dinî ve Edebî Eserler :

Divanda geçen dinî ve edebî kitaplar şöyle tespit edilmiştir : İhyâü'l-Uiûm, Bostân, Gülistân, Makâmât, Ferheng-i Şu'urî, Heft- H'ân ve Tannâne.

⁹² Şemseddin Sâmî, Kâmûs'ı- A'lâm, C. 6, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996, s. 4786.

⁹³ Agâh Sırrı Levend, Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar, İstanbul 1984 s. 168 – 169.

aa. İhyâü'l- °Ulûm : İmâm-ı Gazâlî'nin bu meşhur eseri sadece bir beyitte şöyle zikredilmiştir :

İktibās-ı nūr ider şemsinden aşhâb-ı fühûm
 Āfitâb-ı matla°-ı kudsîdir İhyâü'l- °Ulûm (Mat. 1)

bb. Bostân ve Gülistân : Sâdî-i Şirâzî'nin bu eserleri aynı beyitte birlikte anılmıştır :

Münāsib Boştândan bir güzel beyt eyledüm inşâd
 Temâşâyâ çıkarken ol perî şahn-ı Gülistânı (Kıt. 4 / 43)

cc. Makâmât : Zahîr-i Faryâbî, divan sahibi bir şair olduğu gibi Makâmât'ı da çok iyi bilmektedir. Yalnız beyitte adı geçen eserin kime ait olduğu belli olmamaktadır :

Zahîr-i Faryâbîveş bilürseñ de Maķâmâtı
 Müreccaħdur yine fehm eylemek remz-i maķâmâtı (G. 97 / 5)

dd. Ferheng-i Şu'urî : Hasan'ın bu eserini Nâşid, biraz da kızgın bir eda ile bir beyitte şöyle anmıştır :

Nâşidâ ben zūr-ı tab°umla sūħan-perdâz iken
 Başına çalsun Şu°urî nüşha-i Ferhengini (G. 106 / 8)

ee. Heft- H'ân : Eserin kime ait olduğu belirtilmeden sadece adı anılmıştır :

Kimi İsfendiyār-ı āhenīn-deste urur pençe
Birağup iştiḥār-ı Heft - Hıvānı taraf-ı insāya (Kit. 5 / 30)

ff. **Tannâne** : Sünbül-zāde Vehbî 1776 'da gönderildiği İran elçiliği sonunda Kaside-i Tannâne adıyla, manzum bir sefâret-nâme yazmıştır. Bu kaside Sultan I. Abdülhamîd tarafından beğenilmiş ve şairi evvelce aynı hükümdarın verdiği ölüm cezasından bu manzumesi kurtarmıştır.⁹⁴ Nâşid'e göre Vehbî'nin Tannâne gibi birçok parlak kasideleri vardır :

Bu nazm-ı pâki Nâşid Vehbî-i üstâda °arz it kim
Nice ğarrâ kaşîde söylemiş Ṭannāneden ğayrı (G. 100 / 10)

2. Tarihi ve Efsanevi Şahsiyetler :

Divanda yer alan tarihî efsanevi şahsiyetler arasında İranlı hükümdar ve kahramanlar oldukça fazla yer almaktadır. Bu şahsiyetlerden bahsedilirken umumi olark şâh-ı Acem, Âl-i Sâsân, Âl-i Sâmân ifadeleri kullanılmaktadır.

a. **Neriman, Sâam, Rüstem (Tehemten)** : Neriman meşhur İran pehlivanı Sâam'ın babasıdır.⁹⁵ Sâam da saçı ve kirpiği beyaz olan Zâl'in babasıdır. Firdevsî'nin Şeh-nâmesi'nde adı geçen meşhur İran kahramanı Rüstem de Zâl'in oğludur. Kendisine Zâloğlu Rüstem denildiği gibi, iri vücutlu olması sebebiyle Tehemten lâkabıyla da anılır.⁹⁶

İdüp sersâm Sâamı nerm iderdi āhenīn ḳalbin
Nazar ḳılsa mehābetle eger bir kez Nerīmāna (T. 43 / 2)

⁹⁴ Ninad Sâamî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II., İstanbul 1971, s. 790.

⁹⁵ Agâh Sırrı Levend, *Dîvân Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mufhumlar*, İstanbul 1984, s. 164 – 165.

⁹⁶ Agâh Sırrı Levend, a. g. e., s. 165 – 166.

Biri birine itdi Rüstemâne hamle-i merdî
Olup her fârisicündî Nerîmân ile hem-pâye (Kit. 5 / 26)

Hudâvend-i Tehemten zûr u şâh-ı Kahramân-şavlet
Ki tarz u tavrı cümle dil-pesend ü pâdişâhâne (T. 43 / 1)

b. Cem (Cemşit), Kahramân : Asıl adı Cem'dir. İran'ın Pişdadiyân sülâlesinin dördüncü ve en büyük hükümdarıdır.⁹⁷ Beyitlerde daha çok bezm-i Cem, câm-ı Cem tamlamalarıyla geçmektedir :

Tutarlardı el üzre câm-ı Cem gibi zamân ile
Atılmış şîşe-i işkesteveş meksûr olup kaldık (G. 44 / 2)

Bir perî-rû sâķî-i nâzende bir muṭrib gerek
Böyledür âyîn-i tarz-ı işreti bezm-i Cemüñ (G. 49 / 2)

Kahramân da İran'ın Pişdadiyân sülâlesine mensup bir hükümdar olup, pehlivanlığı ile meşhurdur.⁹⁸ Divanda, adı, daha çok padişahlardan bahsedilirken geçmektedir :

Cenâb-ı Şeh Selîm-i Kahramân-zûr
Ki mislin görmedük Allâhu a'lem (T. 26 / 2)

c. Ferîdun, Keyhüsrev : Feridun, Cemşid'in sülâlesindedir. Dahhâk'ın Gâve adında bir demirci tarafından öldürülmesi üzerine tahta geçmiştir. Adaleti

⁹⁷ Agâh Sırrı Levend, a. g. e., s. 156.

⁹⁸ Agâh Sırrı Levend, a. g. e., s. 156.

ile meşhurdur.⁹⁹ Nâşid'e göre şu iki İran hükümdarı, Keyhüsrev ve Feridun, Sultan I. Abdülhamîd'in ancak kapıcısı olabilirler :

Sultân ibn-i sultân hâkân ibn-i hâkân
Derbâni olsa şâyân Keyhüsrev ü Feridûn (T. 8 / 3)

d. İskender, Dârâ : İskender, Makedonya hükümdarı Filip'in oğludur. İrani baştan başa zaptetmiştir. İran hükümdarı Dârâ, İskenderle yaptığı muharebede mağlûp olmuş ve kaçarken öldürülmüştür. Bu münasebetle İskender ile Dârâ çok kere beraber zikredilir.¹⁰⁰ Divanda da birlikte aynı mücadeleyi hatırlatacak şekilde kullanılmıştır :

Bir birine kaşd-ı cân eyler heveskârân-ı câh
Virmedi İskender-i Yûnânî hiç Dârâya râ'y (G. 110 / 4)

Mecazen büyük hükümdarlara da Dârâ denir.¹⁰¹ Şair, Sultan I. Abdülhamîd'in cülusu münasebetiyle yazdığı tarih manzumesinde padişah için şâhen-şeh-i Dârâ-haşem ifadesini kullanır :

Ey pâdişâh-ı Cem-hâdem şâhen-şeh-i Dârâ-haşem
Feth ü zaferle dem-be-dem itsün Hudâ °ömrüñ mezîd (T. 5 / 1)

Nâşid'e göre dünyaya, makam ve mevkiye fazla gönül bağlamamalıdır. Zira bu dünyadan nice Dârâ gibi büyük hükümdarlar gelip gitmiştir. Bunların sonuna bakıp ibret almalıdır :

⁹⁹ Agâh Sırm Levend, a. g. e., s. 157.

¹⁰⁰ Agâh Sırm Levend, a. g. e., s. 160 - 161.

¹⁰¹ Agâh Sırm Levend, a. g. e., s. 161.

Olma dil-beste esās-ı cāhuña
İndirās-ı şevket-i Dārāya bak (G. 43 / 4)

e. Nûşirevân, Behrâm, Pervîz : Nûşirevân adaleti ile meşhur bir İran hükümdarıdır. Adalet isteyenlerin kendisine ulaşmalarını temin gayesiyle yaptırdığı Tâk-ı Kısra ile birlikte anılır.¹⁰² Şaire göre Sultan III. Selim devri adalet bakımından Nûşirevân zamanı gibidir :

Şeh-i mülk-i ʿadālet Hazret-i Sultān Selīm Hān kim
Zamān devrinde ahd-i cünbiş-i Nûşirevān buldı (T. 41 / 2)

Behrâm, kuvveti, cesareti ve adaleti ile meşhur İran hükümdarıdır. Gûr denilen yabanî eşek avına meraklı olduğundan Behrâm-ı Gûr denilmiştir.¹⁰³ Buna rağmen Behrâm, Sultan III. Selim'in ancak bir askeri olabilir :

Sultān bin sultāndur şāh-ı şehen-şāhāndur
Keyvān aña derbāndur Behrām bir ednā nöker (T. 35 / 3)

Pervîz, Hürmüz'ün oğlu ve Nûşirevân'ın torunudur. Hüsrev ü Şirin hikâyesinin kahramanıdır.¹⁰⁴ Divanda bir beyitte şöyle geçmektedir :

N'ola kürsî-i istignāya çıksam pāy-ı himmetle
Nigāh-ı rağbet itmem genc-i Pervîz olsa minnetle (Tah. 2 / VI., 1, 2)

¹⁰² Agâh Sırrı Levend, a. g. e., s. 163.

¹⁰³ Agâh Sırrı Levend, a. g. e., s. 162.

¹⁰⁴ Agâh Sırrı Levend, a. g. e., s. 163.

f. İsfendiyâr, Giv, Hakan : İsfendiyâr, İran kahramanlarındandır. Babasının himayesinde Zerdüşt'ün dinini neşr için Turan'da birçok muharebe etmiştir. Babasıyla arası açıldıktan sonra Rüstem ile yaptığı mücadelede gözlerini kaybetmiştir.¹⁰⁵ Giv de İran kahramanlarındandır. Efrasyâb'ın serdarı ile yaptığı savaş pek meşhurdur.¹⁰⁶ Şair, Sultan III. Selim zamanında yapılan bir cirit oyununu konu alan tarih manzumesinde, o oyuna katılanları İsfendiyar ve Giv'e benzetir :

Kimi İsfendiyâr-ı âhenin-deste urur pençe
Bırağup iştihâr-ı Heft-ḥ'ânı taraf-ı insâya (Kit. 5 / 30)

Cirîdi her birinûñ nîze-i Gîve müşâbihdür
Taḥammül idemez bir kez tokınsa seng-i ḥārāya (Kit. 5 / 31)

Hakan, beyitlerde Çin hakanı, hakan-ı çin, kâse-i fagfûr, nâfe-i Çin ifadeleriyle birlikte geçmektedir :

İsâbetle iderdi şîşeāsâ anı biñ päre
Elinde kâse-i fağfûrı tutsa Çin ḥākānı (Kit. 4 / 22)

Şafâsından fedâ eylerdi müşg-i nâfe-i Çini
Götürseydi şabâ ḥākāna bûy-ı mûy-ı hoş-bûsın (G.73 / 6)

¹⁰⁵ Şemseddin Sâmî, Kâmûsu'l- A'lâm, C. 2, Ankara 1996, s. 912.

¹⁰⁶ Agâh Sım Levend, a. g. e., s. 168.

g. Kârûn : Kârûn, zenginliği ve aynı zamanda hasisliği ile meşhur bir şahıs olup serveti ile beraber yerin dibine batırılmıştır.¹⁰⁷ Nâşid'in nazarında sevgilisinin bir saç teli Kârûn'un hazinesini değer :

Nâşidâ yek mûy-ı zülfi genc-i Kârûnı deger
Bir şehûñ kim bende-i fermâniyum şağdan şağa (G. 86 / 7)

h. Hatem : Hâtem-i Tâyi de Kârûn'un aksine cömertliği ile meşhurdur. Divanda cömertliği bakımından zikredilmektedir. Medhedilenler cömertlik bakımından ya Hâtem gibidirler veya ondan da cömerttirler. Meselâ, Hâtem ihsan bakımından I. Abdülhamîd'in ancak bir bendesi olabilir :

Olurdı dergeh-i ihsânınuñ bir bende-i hâşı
Zamânında eger kim şağ olaydı Hâtem-i Tâyi (T. 9 / 8)

i. Şeddat (İrem) : İrem, Âd kavmi hükümdarlarındanır. Cennet'i taklit ederek bağ-ı İrem adlı bir bahçe yaptırmıştır. Yaptırđıđı bahçe ile birlikte helâk edilmiştir. Sultan III. Selim'in yaptırdığı kasrın yanında bağ-ı İrem ancak bir efsanedir :

Kâşâne-i şâhânedür sâñisi yok bir dânedür
Bâğ-ı İrem efsânedür yok anda bu dil-cü eşer (T. 39 / 5)

i. Eflâtun (Felâtun), Aristo (Risto) : Yunan filozoflarından Eflâtun ve Aristo klâsik Türk şiirinde akıl, hikmet ve doğru re'y timsali olarak kullanılır.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Agâh Sım Levend, a. g. e., s. 152.

¹⁰⁸ Agâh Sım Levend, a. g. e., s. 169.

Divanda da aynı doğrultuda kullanılmıştır. III. Selim, sahip olduğu akıl ve hikmet bakımından Aristo ve Eflâtun gibidir :

Şehen-şāh-ı Aristo-rā y u İskender-dirāyet kim
Kalur hayretde Eflātūn idrāk itse idrākin (T. 22 / 1)

Dünyāda sağ olaydı tedbirini göreydi
Pāyına yüz süreydi Risto ile Felātūn (T. 8 / 6)

3. Masal Kahramanları :

Divanda masal kahramanları olarak Leylâ ile Mecnûn ve Ferhad ile Şîrîn geçmektedir. Bunlar sevgili ve âşık için birer sembol durumundadır.

a. **Leylâ İle Mecnûn** : Şark edebiyatlarında mesnevî konusu olarak işlenen meşhur aşk hikâyesidir. Leylâ ile Mecnûn bu aşk hikâyesinin kahramanlarıdır. Leylâ ile Mecnûn hikâyesini ilk defa bir bütünlük içinde ve mesnevî olarak Genceli Nizamî yazmıştır. Nizamî'den sonra İran ve Türk edebiyatlarında aynı konu defalarca kaleme alınmıştır. Türk edebiyatında otuzdan fazla şair bu aşk hikâyesini işlemiştir. Bunlar içinde en güzeli şüphesiz Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn'udur. Diğer şairler de sevgililerinden ve birer âşık olarak kendilerinden şiirlerinde bahsederken Leylâ İle Mecnûn'u sık sık anarlar.

Nâşid de kendisini, âşık olarak meşhur aşk kahramanları Mecnûn veya Ferhad'a benzetir. Aşk vadisinde onların takipçisidir, hatta âşıklık bakımından onlar seviyesindedir :

Hem-sülûk-ı vādî-i Mecnûn-ı °aşkum ey gönül
Deşt-i aşkuñ bî-ser ü sāmānyum şağdan şağa (G. 86 / 4)

Temāşā eyledüm ma'nāda cevlāngāh-ı Mecnūnı
 Ayak başmış yok ol vādide ol dīvāneden ğayrı (G. 100 / 3)

Âşık, Mecnûn ve Ferhad gibi olunca sevgilisi de tabiî olarak Leylâ ve Şîrîn'e benzer. Henüz küçük yaşta Leylâ gibi aşk kitabını ezberleyen sevgili yüzünden Mecnûn-sıfat sahralara düşen âşık çok âhlar çekmektedir :

Leylî vü Mecnûn kitābuñ tıfl iken ezberlemiş
 Böyle lâzımdur çanûn-ı °aşkı işte öğreniş (G. 42 / 5)

Leylâ gibi mümtâz olalı hüsni ile ol meh
 Gezdürmede °uşşâkına şahra ile yazı (G. 96 / 2)

Ol büt-i Leylî-hüsniñ hasretiyle itsem âh
 Rûh-ı Mecnûn °Âlem-i Näsûtdan eyler merhabâ (G. 3 / 2)

Yine de şaire göre aşk ve muhabbeti görmek için Leylâ ve Mecnûn'a bakmak lazımdır :

Görmek istersen muhabbet kişverin
 Şûret-i Mecnûn ile Leylâya bak (G. 43 / 11)

Beyitlerde Mecnûn'dan, Kays adıyla da bahsedilmektedir :

Hevādārān-ı dest-i °aşkı teftiş eyledüm bir bir
 Olurmuş muttaşıl tâ Kaysa dek bu ittisāk üzre (G. 92 / 3)

b. Ferhad ile Şîrîn : Bu meşhur aşk kahramanları da beyitlerde âşık ve sevgilinin sembolü olarak bazen Leylâ ile Mecnûn ile birlikte bazen de müstakil olarak zikredilir. Bazen âşığa, Kays ile Ferhad birlikte aşk vadisinde yol gösterirler :

Gehî izhâr-ı °acַz itdüm görindüm zûr ile gâhî
Yolın vâdî-i °aşkuñ Kays ile Ferhâddan gördüm (G. 62 / 2)

Aşkın tesir ve gücünü anlamak için Şîrîn'e olan aşkı yüzünden dağıdelen Ferhad'a bakmak lazımdır :

Râh-ı °aşkda kûh-ı sengi çāk iden
Bir lebi Şîrîn için Ferhâda bak (G. 43 / 13)

II. Kavimler :

1. **Âd :** Âd kavmi, Nûh peygamberden sonra yaşamıştır. Adı Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen bu kavim, kibir ve gurura kapılarak kendilerine peygamber olarak gönderilen Hz. Hud'u dinlemedikleri için siyah bulutlarla gelen şiddetli bir rüzgâr vasıtasıyla helâk edilmiştir. ¹⁰⁹ Âd kavmini kahr-ı İlâhî nasıl ahirete bırakmadıysa, bazen gurur ehli, cezasını dünyada bulur :

Ġurûr ehli bulur elbet cezâsın gâh dünyâda
Havâle itmedi kahr-ı İlâhî °Adı mi°âda (G. 83 / 5)

2. **Bermekîler :** Emevilerden sonra Abbasilerin kurulmasında büyük âmil olmuş, Hârûn-ı Reşid'in zamanına kadar sırasıyla vezirlik etmiş, nüfuz, iktidar

¹⁰⁹ M. Nejat Sefercioğlu, Nev'î Dâvânî'nin Tahlîli, Ankara 1990, s. 69.

ve zenginlikleri ile dillere destan bir ailedir.¹¹⁰ Sultan III. Selim cömertlik bakımından Bermekîlerden üstündür :

Keremle olsa idi Bermekîler
Kitâb-ı cūdını eylerdi ez-ber (T. 42 / 6)

3. Hindû : Hindû divanda, sevgilinin kaş ve beninin siyahlığını ifade maksadıyla konu edinilmiştir :

Hindû-yı hâli hıttâ-ı hüsünde oldı şâh
Aldı cemâli mülkini şan Baykarâ-yı müşg (G. 51 / 7)

Kâfir-i Hindû gibi âteş-perest iken henüz
Meclis-i cânâneye geldi Müselmân oldı °ūd (G. 12 / 6)

4.Tatar, Kaçar : Tatarlar, Moğol kavimlerindenir. Kaçarlar ise İran'ın kuzeyinde yaşamış diğer bir kavimdir. Bu iki kavim adı, sevgilinin fitne çıkartan bakışıyla alâkalı olarak şöyle kullanılmıştır :

Dü ebrû-yı siyeh-tâbuñ iki şemşîr-i Hindîdür
Nigâh-ı fitne-sâzuñ ya Tatârî ya Kaçarîdür (G. 36 / 2)

Sevgilinin gamzesi ve müjganları kavga ve yağmacılık bakımından leşker-i Tatar gibidir. Sevgili bu hâliyle âşığın gönül mülkünü baştan başa tahrip eder :

¹¹⁰ Agâh Sırmı Levend, *Divân Edebiyatı kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, İstanbul 1984, s. 152.

Yine bir ğamze-i Tātār u kemān ebrūnuñ
Bir nigāh-ı ğaźabı yaħşı yaman oldu baña (G. 1 / 3)

Gāhīce ol aşı yā °unf ile ılsa nazār
Şanki şufūf-ı müje leşker-i Tātār idi (G. 107 / 7)

Girişme aylini ceyš-i tegāfülle idüp hem-pā
Sipāh-ı ğamze-i Tātārı mā³il şūr u ğavgāya (Kit. 5 / 54)

5. Rus, Fireng : Divanda bir beyitte geçmektedir. Şair, Sultan III. Selim'in cūlusı mūnasebetiyle yazdığı tarih manzumesinde küffār-ı Rus'un bu padişah zamanında bertaraf edileceğini şöyle dile getirmektedir :

Pādişāha hep tefe³ül böyledür aķķuñda kim
Devletüñde ahr olur bā-°avn-ı aķ küffār-ı Rūs (T. 21 / 5)

Bir kavim adı olmamakla birlikte gayrı müsliimler için fireng ve kâfir ifadeleri de kullanılmaktadır :

Alup ele tūfengi aşd eyleyüp Firengi
İsterse ger nehengi eyles tūfengi bī-cān (T. 29 / 12)

6. Rūm, Āl-i Sāmān, Acem (Āl-i Sāsān) : Ülke mânâlarının yanında buralarda yaşayan kavimleri de ifade edecek şekilde beyitlerde zikredilmektedir :

āķān-ı memdūhu'ş- şiyem fermān-dīh-i Rūm u °Acem
Kān-ı °atā genc-i kerem ğayret-keş-i dīn-i mūbīn (T. 46 / 2)

İderdi zülfine dil-beste görse âl-i Sāmānı
Periṣān itmeseydi cev̄r ile ger nakd-i sāmānı (G. 98 / 4)

Şükūh-ı şevketin bir rütbe iḥsān eylemiş Mevlā
Bir ednā bende-i nā-çizi ğālib āl-i Sāsāna (T. 10 / 3)

7. Âl-i Osman, Etrak : Divanda özellikle padişahların medhinde yazılan manzumelerde Osmanlılardan çok sık bahsedilmektedir. Etrak ise sadece bir defa aşağıda verilen beyitte kullanılmıştır. Şairin etrak hakkındaki düşüncesi oldukça dikkat çekicidir :

Ḥalīmūt- ṭab° -ı Fārūkī-şiyem sultān-ı °ādil kim
Şerefdür zāt-ı pāki dūdman-ı Âl-i °Osmāna (T. 19 / 2)

Ḥākān-ı bü'l- mefāḥir Sultān Selīm Ḥān kim
Maḥbūb-ı Âl-i °Osmān itmiş Cenāb-ı Yezdān (T. 29 / 1)

Herkese bir rütbe te'sīr eyler āheng-i nevā
Hoş gelür Etrāke kavval °ārif-i dānāya nāy (G. 110 / 6)

III. ÜLKELER ve ŞEHİRLER :

Nâşid'in şiir coğrafyası oldukça geniştir. Divanda çeşitli vesilelerle zikredilen ülkeler; Rûm (Anadolu), İnan, Turan, Hicaz, Çin, Hitâ ve Nepal'dir. Şehir olarak da İstanbul, Edirne, Şirâz, Rey, İsfahan, Kâşân, Kandeher, Şam, Şehbâ, Bağdad, Bakû, Mekke ve Beydâ zikredilmiştir. Divanda yalnız iki nehir adı geçmektedir. Bunlar da Nehr-i Şat ve Karasu'dur. Diğer divan şairlerimizin şiirlerinde de bu ülke ve şehirler aynı kadrodan biraz eksik veya fazla olarak

yer alırlar. Bu sebepten zikredilen ülke ve şehirleri Klâsik Türk şiirin coğrafyası olarak adlandırmak mümkündür.

Bu coğrafya içinde İstanbul, hem devletin hem de sanatın merkezi olması bakımından diğerlerinden ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Şair, İstanbul'un birçok semtini, mimarî eserlerini, bağ, bahçe ve mesire yerlerini şiirlerinde sık sık zikreder.

1. Rûm (Anadolu), Edirne : Sultan I. Abdülhamid'in ihsanı Anadolu sınırlarını aşmış, Hicaz'a, İran'a ve hatta Turan'a bile ulaşmıştır :

Degül aqtâr-ı Rûma cûybâr-ı ʿadl ü ihsânı
Sirâyet itdi iklîm-i Hicâz Īrân u Tūrāna (T. 19 / 7)

Divanda Anadolu şehri olarak Edirne ve İstanbul'dan bahsedilmektedir. Divanda oldukça fazla yer alan İstanbul ve semtleri sosyal hayat bölümüne alındığından buraya tekrar alınmamıştır. Edirne bir beyitte şöyle zikredilmiştir :

Döndi Edirne şehri devâtına maḥbere
Nâşid yazarsa ḥāme ʿaceb mi devâ-yı müşğ (G. 51 / 9)

2. İra, Şîrâz, Rey, İsfâhân, Kâşân : Nâşid de yüzyılın genel yaklaşımına uygun olarak şiirlerinde İran ile boy ölçüşür bir eda ile karşımıza çıkar. Osmanlı padişahları İran emlâkine şehriyye ta'yin edecek konumdadırlar. Şairler ise yeni bir üslûpla yazdıkları şiirleri İran'a, Şîrâz'a, Rey'e, İsfâhân'a ve Kâşân'a çoktan beri göndermektedirler. Beyitlerde İsfâhân, sürmesi dolayısıyla da sözkonusu edilmektedir :

Hıdîv-i yemm-ʿatâ kim bir emekdârın çerâğ eyler
Aña şehriyye ta'yîn eyleyüp Īrân emlâkin (T. 22 / 3)

Bir nev-zemīn-i tāzede bir neş'elü āgāzede
Gitse sezā Şirāza da bu nazm-ı meşhūrū'l-güher (T. 35 / 18)

Nāşidā eyler pesendīde kemāl-i nazmuña
Görse şî'r-i ābdāruñ fāzıl-ı meşhūr-ı Rey (G. 99 / 5)

Ŧokınsa ger cirīdi seng-i hārāya şalābetle
İderdi zūr-ı kuvvetle hemān kuhl-ı Şifāhānī (Kit. 4 / 21)

Nihāvendī yine bir şūhuñ oldum beste-i zülfi
Ki gitdi nağme-i evc-i kemāl-i hūsni Kāşāna (G. 80 / 3)

3. Hicāz, Mekke, Beydā : Hicaz, divanda sadece bir beyitte Sultan I. Abdülhamid'in adalet ve ihsānının ulaştığı yerler sayılırken kullanılmıştır :

Degül aqtār-ı Rūmā cūybār-ı °adl ü ihsānı
Sirāyet itdi iqlīm-i Hicāz Īrān u Tūrāna (T. 19 / 7)

Mekke ise daha çok resmî görevlilerin tayinleri dolayısıyla yazılan tarih manzumelerinde anılmaktadır. Tefvik Efendi'nin Mekke kadısı olması münasebetiyle şairin düştüğü tarih manzumesinin son beyti şöyledir :

Harf-i gevherbār ile Nāşid didüm tārihini
Rütbe-i zībā-yı Mekke oldı Tefvika qarın (H. 1171 / M. 1757
(T.1 / 5)

Beydâ, Mekke ile Medine arasındaki tehlikeli bir çöldür. Nâşid, kendi şairliği ile övünüp, diğer şairlere meydan okurken bu çölün adını şöyle anar :

Eger karşı atar var ise gelsün kılk-i eş[°]ârı
Semend-i şab[°]ını sürsün benümle şahn-ı Beydâya (Kit. 5 / 45)

4. Çin, Hitâ, Kandeher : Çin, adı en çok zikredilen ülkelerdendir. Beyitlerde hakan-ı Çin, Ferhar-ı Çin, müşg-i Çin, kâse-i fagfur, âhû-yı deşt-i çin, nâfe-i Çin, mülket-i Çin, kişver-i Çin şeklinde kullanılmaktadır. Osmanlı padişahları Çin hakanlarından üstündürler. Divanda Çin ve Hitâ güzel kokularıyla ön plana çıkmaktadır. Sevgilinin saçı müşg gibi güzel kokmaktadır :

Meşâmm-ı câna yine bûy-ı müşg-i Çin geliyor
O âhû gözlüm [°]aceb çin-i perçemin mi çözer (G. 26 / 8)

O zülf-i müşg-būnuñ maskat-ı re[°]sin su[°]âl itdüm
Didiler kim Hitâdur şorma aşlı Çin diyâridur (G. 36 / 4)

Kandeher, bugün Afganistan sınırları içinde yer alan bir şehirdir. Divan şiiri coğrafyasında önemli bir yer tutar.¹¹¹ Bir beyitte sevgilinin yakut gibi kırmızı dudağı ile alâkalı olarak kullanılmıştır :

Ruñ bāğ-ı cemañ ey perî-rū lālezāridür
Leb-i yākūt-fāmuñ şordum ammā Kānehāridür (G. 36 / 1)

¹¹¹ İskender Pala, Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, C. I - II., Ankara, Tarihsiz, s. 282.

5. Turan, Bakû : Sultan I. Abdülhamid'in adl ve ihsanı Anadolu sınırlarını aşip Turan'a kadar ulaşmıştır :

Degül aqtâr-ı Rūma cūybār-ı °adl ü ihsānı
Sirāyet itdi iklīm-i Hicāz Īrān u Tūrāna (T. 19 / 7)

Sevgilinin âşığa yaptığı cevr ü cefa, Cengiz ve Hulagu'nun Azerbaycan'ın başkenti Bakû'ye yaptıklarından az değildir :

Şāf-ı müjgān-ı çeşm-i mesti şan ceşş-i Hülāgūdur
Geçer şehir-i derūnı urmağa der-bend-i Bākūdan (G. 74 / 8)

Senūñ itdüklerūñ °uşşāka ey şūh-ı vefā-düşmen
Ne Cengiz itdi ne der-bend-i Bākūda Hülāgū da (G. 88 / 3)

6. Şam, Şehbâ, Bağdad : Şam, divanda bir defa zikredilmiştir. Şaire göre sevgilinin dudağı lezzet bakımından Şam'ın şekerinden farksızdır :

Alanlar buse-i gül-gonca-i la°i-i leb-i yarı
Anı lezzetde gül-kand-i nebāt-ı Şām şanmışlar (G. 29 / 4)

Şair, Abdi Paşa'nın H. 1195 / M.1780 tarihinde Halep'e tayini dolayısıyla düştüğü tarihte şehrin adını Şehbâ olarak zikreder :

Qahramān-ı vūzerā Hāzret-i °Abdī Pāşā
Oldı bā-°avn-i Şamed hākim-i şehir-i Şehbā (H. 1195 / M.1780)
(T. 16)

Divanda, Bağdat adı bir defa, şairin baştan sona kadar cinas sanatıyla yazdığı bir gazelinde kullandığı “ Yanlış hesap Bağdat’tan döner” atasözünde geçmektedir :

Şahîh olmazsa erbâb-ı dūrūguñ ger hesapâtı
Meşeldür kim döner Bağdâddan yanlış hesap atı (G. 97 / 7)

7. Neypal, Niş : Coğrafi bakımdan birbirinden oldukça uzak olan Neypal ile Niş şehri sevgili ile alâkalı olarak aynı beyitte şöyle kullanılmıştır :

Ārabūdī dāl fesi bir āfete meyl itdi dil
Her ser-i müjgānı bir Neypāl şehri ger Niş (G. 42 / 6)

IV. NEHİRLER

1. Nehr-i Şat : Şat, büyük nehir demektir. Bağdat civarında birleşen Dicle ve Fırat için Şattu’l-Arab denilmektedir.¹¹² Sultan III. Selim’in günlük bahşişleri nehr-i Şat’ın dalgaları gibi çok olduğundan onları saymak mümkün değildir :

Pādişāh-ı yemm-^catā kim bahşiş-i yek-rūzesi
Kābil-i ta^ddād olur mı hem-çü mevc-i nehr-i Şat (T. 23 / 1)

2. Karasu : Doğu Anadolu’da bulunan bu nehri şair, sadece bir beyitte karanlık gecelerde sevgilinin kâkülünün hayâliyle döktüğü göz yaşlarını ifade ederken şöyle kullanmıştır :

Tāri-i şebde hayāl-i kākülünle ağlasam
Olur idi halka-i mevc-i sirişküm Karasu (G. 76 / 2)

¹¹² İskender Pala, a. g. e., s. 459.

V. SOSYAL HAYAT :

Klâsik Türk Edebiyatı genellikle saray ve çevresini aksettiren bir edebiyattır. Divanlarda yer alan tipler, genellikle bu çevreye aittir ve sosyal olaylar , bu çevreye ait bezm, rezm, av atmosferi içinde cereyan eder. Ancak bu genel değerlendirme, dīvan şairinin bu çevre dışındaki olaylar ve tiplerle ilgilenmediği anlamına gelmez.¹¹³

İbrahim Nâşid bir Enderun şairidir. Ömrünün büyük kısmını sarayda, zamanını idrak ettiği padişahlara mabeynci, nedim ve musâhip olarak onların çok yakınında geçirmiş bir şairdir. Bu yüzden divanında saray ve çevresi ile ilgili olaylar daha fazla yer almaktadır. Şair, padişahların tahta çıkışları, şehzade ve hanım sultanların doğumları, sadarete getirilme, yeni göreve tayin edilme, bayram ve yeni yıl tebriği gibi birçok hadiseyi kaside ve özellikle tarih manzumelerinde işlemiştir. Şair, zamanında rahat ve huzura kavuştuğu Sultan III. Selim'e, divanında çok geniş yer vermiştir. Onu âdeta adım adım takip etmiş, sakal bırakmasından başlayıp hemen bütün faaliyetleri ile alâkalı şiirlere divanında yer vermiştir.

Nâşid de hemen her şair gibi zamanının diğer tip ve olaylarına ilgisiz kalmamış, özellikle İstanbul'un birçok semtini, mimarî eserlerini, bağ, bahçe ve mesire yerlerini şiirlerinde sık sık zikretmiştir. Bu vesilelerle o dönem İstanbul halkının yaşantısı; giyim-kuşam, yiyecek- içecek, örf - âdet, eşya ve eğlence hayatı şiirlerde çeşitli yönleriyle dile getirilmiştir.

¹¹³ M. Nejat Sefercioğlu, *Nev'î Dīvânı'nın Tahlili*, Ankara 1990, s. 73.

1. Sosyal Tabakalaşma :

a. Padişahlar ve Çevresi : Beyitlerde padişah, sultan, han, hakan, hünkâr, şah ve şeh adları ile yer alan padişah, sosyal tabakalaşmanın en üst noktasında bulunmaktadır. Onun medhinde yazılan kaside ve tarihlerde, o, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olarak nitelendirilir. Zamanının en büyük ve en cömert padişahıdır. Diğer hükümdarlar onun ancak kapıcısı veya hizmetçisi olabilirler. Ülkesinde adaletle hükmeder. Çok iyi silah kullanır, kendisi sanatkâr olduğu gibi sanatkârları da himaye eder ve özellikle ahlâkî bakımdan en üst seviyededir. Çevresinde emir ve hizmetini görmeye hazır kulları vardır.

Ayrıca âşığın gönül ülkesine hükmeden sevgili de aynı vasıflarla anılır.

Nâşid, Sultan III. Müstafa, Sultan I. Abdülhamid ve Sultan III. Selim'i şiirlerinde bu şekilde nitelendirir :

Pādişāh-ı mülk ü millet fāris-i meydān-ı cūd
Zill-ı Subhān nuḥbe-i °Osmāniyān Sultān Selīm (T. 31 / 1)

Sultān ibn-i sultān ḥākān ibn-i ḥākān
Derbānı olsa şāyān Keyḥüsrev ü Feridūn (T. 8 / 3)

Şi'r ü inşā vü kemān-keşlikde mümtāz-ı selef
Hem tūfeng-endāz ü hem şemşir-zen şad āferin (T. 30 / 4)

Sultān Selīm-i yemm- °atā hem-ḥāl-i ḥulk-ı Muştafā
Şiddik-ḥū °Osmān-ḥayā Ḥaydar-seḥā °adi-i °Ömer (T. 35 / 4)

Nâşid, zamanlarını idrak edip, iltifatlarına mazhar olduğu padişahların tahta çıkışları, şehzade ve hanım sultanların doğumları sebebiyle tarihler düşmüş ve diğer vesilelerle padişahlara şiirler sunmuştur. Nâşid'in zamanını gördüğü padişahlar arasında en fazla rağbet ettiği padişah, kendisi gibi divan sahibi bir şair olan Sultan III. Selim'dir. Şair, âdetâ III. Selim'i adım adım takip etmiş, yaptığı her faaliyetle alâkalı tarihler düştüğünden şairin divanında tarih manzumelerinin sayısı oldukça artmıştır.

Nâşid, padişahların birinci derecede yakınları olarak I. Abdülhamîd'in oğlu Şehzade Mehmed (H.1190 / M. 1776), hanım sultan olarak da III. Mustafa'nın kızı Hatice Sultan (H. 1182 / M. 1767) ile I. Abdülhamîd'in kızları Esmâ Sultan (H. 1190 / M. 1776) ve Ayşe Sultan (H. 1191 / M. 1777)'in doğumları münasebetiyle tarih manzumeleri yazıp huzura arz etmiştir.

b. Devlet Erkânı ve Kullanılan Ünvanlar : Bunlar padişahın emir ve hizmetini görmeye her an hazır, şairin çeşitli vesilelerle münasebette bulunup şiirlerine konu edildiği devlet görevlileridir. Sadrazam, şeyhülislâm, vezir, lala, kethüdâ, ağa bu manzumededir. Şairler bu gibi devlet ileri gelenlerine çeşitli vesilelerle şiirler sunarak onların himaye ve ihsanlarından müstefit olmaya çalışırlar. Nâşid için de durum aynıdır. Divanda çeşitli vesilelerle zikredilen devlet erkânı şöyle tespit edilmiştir : Derviş Mehmed Paşa (T. 6), (T.11), Yusuf Paşa (T. 15), Abdi Paşa (T. 16), Yeğen Mehmed Paşa (T. 17), Hasan Paşa (T. 27), Halil Paşa (Kit. 4 / 11), Davud Paşa (Kit. 5 / 16), Osman Molla (T.4), Silahdâr Mehmed Efendi (T. 12), Halid Ağa (T. 43 / 13), Müsâhib Kâsım Ağa (T. 43 / 15), Sa'îd (T. 43 / 16), Şâkir Ağa (T.43 / 22), Rüstem Ağa (T. 43 / 24, Kit. 4 / 10), Bilal Ağa (T. 43 / 27), Hüsâmedîn Ağa (T. 43 / 31), Seyyid Abdullah Ağa (T. 43 / 33), Feyzullah Ağa (T. 46 / 4), Mîr Mahmud (T. 48 , Kit. 4 / 2), Mîr Şemseddîn (Kit. 4 / 5), Abdurrahman Bey (Kit. 4 / 6), Hüseyin Ağa (Kit. 4 / 7), Mîr Ahmed (Kit. 4 / 11), Ahmed Ağa (Kit. 4 / 12).

Devlet erkânı için kullanılan ünvanlar ise şunlardır : Baş Ağa (T. 43 / 35-44, T.46 / 5), rikâbdâr, çukadâr, hazine kethüdâsı (Kit. 4 / 4), şehremîn (Kit. 4 / 5), Baş çukadâr ağa (Kit. 4 / 9).

c. Yarışma ve Oyunlar :

aa. Cirit : Yapılan yarışma ve oyunlar savaşa hazırlık mahiyetindedir. O dönemde rağbet edilen yarışma ve oyun, atıcılık, ata sporu cirit ve gûy u cevğândır. Padişah ve devlet erkânının da katıldığı yarışmalara halk da seyirci olarak katılabilmektedir. Şairler de bu faaliyetleri ve katılanları konu alan şiirler yazıp tarihler düşmektedirler. Nâşid Divanı'nda da cirit, atıcılık ve gûy u cevğânı konu alan şiirler mevcuttur :

Cirid-bâzî bu resme olmamışdur devr-i Âdemden
Kemâl-i hayret el virdi bütûn a'lâ vü ednâya (Kit. 5 / 37)

Ciridi her atışda birinüñ çarb itdi dūşından
Kemâl-i zūr-ı çarbından havâyâ oldı perrâni (Kit. 4 / 16)

Ciridi her birinüñ nîze-i Gîve müşabîhdür
Taḥammül idemez bir kez toḫinsa seng-i ḥārâyâ (Kit. 5 / 31)

bb. Atıcılık : Atıcılık yarışmalarında ok, tüfek ve top kullanılmaktadır. Ok atımı yarışmalarına Sultan III. Selim de katılmaktadır. Hedef ise bir çınar veya çınar dalıdır. Nâşid, padişahın da katılıp, hedefi vurduğu bir ok atımı yarışmasına şöyle tarih düşmüştür :

Çıkup hemçün hümā evvel semāya
Geçürdi sehmini şāh-ı çenāra (H. 1204 / M.1789)
(T. 36 / 11)

Tüfek olarak barut tüfeği kullanılmaktadır. Nişan olarak da yumurta, desti, sebû, frenk sikkesi ve frenk altmışlığı konulup ateş edilmektedir. Bazen de padişah yeni kurdurduğu toplarla frenkleri kasdederek ateş eder :

Düşürdüm Nāşidā ħarf-i güherbār ile bir tārih
Urıldı beyza-ı kumrī tokındı çünkü yek-dāne (H. 1204 / M.1789)
(T. 32 / 6)

Kabūline işāret oldı tārih
Sebūyı kırdı şāhen-şāh-i °ālem (H. 1203 / M.1788)
(T. 26 / 8)

Bir Fireng Altmışlığın idüp tūfengine nişān
Tā başından urdı °avn ü feyz-i Ħakḳ olup rehīn (T. 30 / 6)

Sa°ādetle gelüp bu şāh-nı Kāğıt-ħāneye bir gün
Nişān-ı topa meyl itdi o şāh-ı ma°delet-nişār (T. 28 / 10)

cc. Gûy u Çevgân : Bir meydanda ata binilerek eldeki sopa (çevgân) ile top (gûy)'a vurma suretiyle oynanan bir oyundur. Özellikle şark milletleri arasında en çok Türklerin rağbet ettiği bu oyunu¹¹⁴ şair, sadece bir beyitte zikretmiştir. Âşık, sevgilinin elindeki naz sopasına kellesini gûy etmesine rağmen yine kıymeti bilinmemektedir :

¹¹⁴ İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, C. I.,II., Ankara Tarihsiz, s. 116, 188.

Kellemi gūy eyledüm çevgān u dest-i nāzuña
Nāşidāsā sevdigüm ser-bāzuñ oldum bilmedüñ (G. 48 / 7)

d. Silahlar :

aa. Tüfek, Top : Divandan takip edebildiğimiz kadarıyla, artık bu dönemde savaş aletlerinin başında tüfek ve top gelmektedir. Bu silahların kullanımıyla alâkalı ve savaşa hazırlık mahiyetinde birçok yarışma yapılmaktadır. Şair, bu yarışmaları konu alan birçok tarih manzumesi yazmıştır. Padişahlar bu silahları çok iyi kullandıkları gibi din düşmanları ve özellikle frenkleri kasdederek ateş ederler :

Bu cāygāh-ı bî-bedel teşrîfine oldı maḥal
Urdı tûfenge çünki el bā-niyet-i a°dā-yı dîn (T. 4 6 / 6)

Sa°âdetle gelüp bu şaḥn-ı Kāğıthāneye bir gün
Nişān-ı topa meyl itdi o şāh-ı ma°deletnişār (T. 28 / 10)

bb. Şemşîr, Tîg, Gamgam, Hançer : III. Selim kılıcıyla küffârın kötü emellerine son vermiştir. Şair, padişahın düşmanlara devamlı galip gelmesi ve kılıcının bütün aktar-ı arzda tesirli olması için dua eder :

Kesüp şemşîr-i ḳahruñ rişte-i âmāl-ı küffārı
Ḳıla ğālib Cenāb-ı Ḥaḳ seni her demde a°dāya (Kıt. 5 / 67)

Dîvanda, şemşîr, tîg ve hançer birer savaş aleti olmasının ötesinde sevgilinin kaşığı ve gamzesi için birer benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır. Kılıç ve hançer çeşidi olarak, hançer-i bürrân, tîg-i gamgam ve tîg-i bürrân adları zikredilmektedir :

Gisuvānuñ şayd-ı mürgān-ı dile zencir olur
Ebruvānuñ katl-i °uşşāka iki şemşir olur (G. 22 / 1)

Eger zaħm açmak ise maqşaduñ şemşire hācet ne
Dem-i tiġüñle zirā ġamze-i °ayyārı bir buldum (G. 57 / 7)

Zaħm açarken hañcer-i ġamzeñle virme la°lüñi
Ey tabibüm çün mücerredür götürmez yarā şu (G. 76 / 5)

Ṭaķınmış ġamzelerden tiġ-i ġamġam gibi ebrūsın
Şanasın şandelī-i hüsne bir şāhib-kırān geçmiş (G. 40 / 5)

cc. Kemān, Tır, Sehm, Hadenk, Navek, Peykān, Nize : Yay, ok, peykan ve mızrak kaside, kıt'a ve tarih manzumelerinde silah mânalarıyla kullanılmaktadır. Gazel, şarkı ve musammatlarda daha yoğun olarak, sevgilinin kaşı, kirpikleri, yan bakışı ve gamzesi için birer benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır :

Tir-i nigāh-ı ġamze-i dil-düz-ı dil-beri
İşler derūna sine delen söylerüm saña (G. 4 / 7)

Derūnumda niçe demdür ki bir zaħm-ı nihān vardur
O şūhuñ tir-i müġāniyla varsa bir nişān vardur (G. 21 / 1)

Nişāngāh eylemiş peykānına bī-gāneler cismin
Yazık yābāna atmış tirin ol kaşı kemān geçmiş (G. 40 / 6)

Her nigejde cāna işler geçdi tir-i ġamzesi
Çün nişān-ı nāvek-i müġānı oldum cilvenūñ (G.50 / 4)

Nâşidâ itdüm hata tiri tokındı sîneme
Ebruvân-ı yârı beñzeldüm kemānuñ şekline (G.84 / 9)

Füzündür fitne-i hattı şikenc-i dām-ı gīsūdan
Mü'essirdür nigāh-ı nīze-bāzı tiğ-i ebrūdan (G. 74 / 1)

e. İhsân, Hediyeleşme, Tebrik : Şairler, başta padişah ve sadrazamlara cülûs ve sadaretleri dolayısıyla, diğer devlet erkânına da çeşitli sebeplerle sundukları şiirlerinde onları medhedip, içinde buldukları durumu arz ettikten sonra onların ihsanlarını isterler. Bu hediyeler çoğu defa farklılık arz etmektedir. Nâşid, şiirlerine yansıdığı kadarıyla Sultan III. Selim'den hil'at, libas, yakut ve nevrûziye olarak da bir hokka istemektedir :

Yazdı kalem gâyet edakğ ihsâna oldı müsteħak
Tarihini bâ-feyz-i Hâk sâbâş ide ehl-i hüner (T. 44 / 10)

Tâ zamân-ı vâlid-i mağfûrdan bu ana dek
İtmedüm bir kimseden ihsân-ı hil'at iltimās (Kit. 1 / 2)

Şad hezârân şerm ile dāmân-ı ihsānuñ tutup
İster ey şāh-ı kerîmü'l- menkabet bir kat libās (Kit. 1 / 4)

Ki ya'ni vâlid-i mağfûrınun ihsānı bir yâkût
Teberrük eylemişdüm 'âkıbet aldı felek elden (Kit. 2 / 4)

Şair, padişahın yeni yılını tebrik için yazdığı nevrûziyede ve Mehmed Paşa'nın sadareti dolayısıyla düştüğü tarihte isteklerini şöyle dile getirmektedir :

Ya'ni bu bende-i nā-çiz-i şadākat-piše
Ola yek-nazra-i a'tāfuña gāhice sezā (T. 11 / 12)

Her zamān dil-teşne-i lutfuñdur ey şāh-ı cihān
Şimdilik bir hoşka-i nev-rūza kā'ldür kuluñ (Kit. 10 / 2)

Şair, her zaman hediye almamakta, bazen de kendisi huzura hediye arz etmektedir. Bir tüfek ve taş u âf-tâbe bunlardandır :

Ĥāk-i pāye yüz sürüp biñ şerm ile Nāşid kuluñ
°Arz ider şevketlü ĥünkārum ĥuzūra bir tūfeng (Kit. 3 / 7)

Şevketlü şehryāra şāh-ı kerem-şi'ārā
İtdüm ĥuzūra ihdā bir taş u āftābe (H. 1204 / M. 1789)
(T. 37 / 13)

Devlet ileri gelenleri ve şair, Sultan III. Selim'i, kazanılan bir zafer sonucunda şöyle tebrik ederler :

Geldi beşāret-nāmeler tıyıldı çün hengāmeler
°Allāmeler fehhāmeler tebriki kıldı ser-te-ser (T. 35 / 14)

f. **Sakal Bırakma, Bayram** : Şair, Sultan III. Selim'in sünneti ifâ için H. 1203 / M.1788 tarihinde Cum'a günü sakal bırakması sebebiyle iki tarih manzumesi yazarak tarih düşmüştür :

Sülük-ı sünnet-i Peyğamberi ifāyadur her dem
Reh-i Mevlāya şarf itmede naqd-i fikr-i derrākin (T. 22 / 5)

İdüp irsâl-i liḥye Cum'â gün ol zıll-ı Raḥmānî
Füyûz-ı Ḥak mücellâ eyledi ḳalb-i ferahñâkin (T. 22 / 7)

Bayramlarda güzeller dönme dolaba binerken, bayram misafirlerine de şeker şerbeti ikram edilir :

N'ola çarḫuñ inkisâfa tutsa yüz mihr ü mâhı
Dönderür dolâbda dilberleri devrân-ı °İd (K.2 / 3)

Eyle lezzet-yâb bûs-ı ḳand-ı la'îlüñ Nâşidi
Sükkeri şerbetle ikrâma sezâ mihmân-ı °İd (K.2 / 8)

g. Eğlence Hayatı : Divanda sözkonusu edilen eğlence bahar mevsiminde gülşen, çemenzâr ve gülistânda yapılan eğlencedir. Şair bir şarkısında bahar mevsiminde sevgilisi ile eğlenme isteğini şöyle dile getirmektedir :

Yine eyyâm-ı bahâr irdi ḫırâmân olalum
Aḳalum şu gibi her gülşene cûyan olalum

Gül gibi şevḳuñ ile çâk-ı giribân olalum
°Azim-i seyr-i çemenzâr-ı gülistân olalum (Ş. 2 / 1.3,4)

aa. Meyhane ve İlgili Unsurlar : Beyitlerde meyhane ve ilgili unsurlar bilinen mânâlarıyla kullanılmaktadır :

Alışdurma mizâcuñ sevdigüm mey-ḫâneye luṭf it
Meded öpdürme la'îlüñ sāḡar u peymâneye luṭf it (G. 9 / 1)

Cenâb-ı rinde fetḥ-i bâb olur mı ğayrı medḥalden
Penâhı var mı âyâ hiç der-i mey-hâneden ğayrı (G. 100 / 6)

Ḥasretüñle bezm-i meyde şöyle bir âh eyledüm
Sâkinân-ı âsmâni cümle âgâh eyledüm (N. 4 / 1)

Şairin meyhane ile ilgili kullandığı terimler şöyle tespit edilmiştir : Câm-ı şarâb-ı nâb (Ş. 1 / I., 1), çerag (Ş. 2 / III., 1), ayag (Ş.2 / III., 3), mug-peçe (Ş. 7 / 3), bezm-i mey (G. 4 / 1), mey (G. 5 / 4), bezm-i îş (G. 6 / 1), mey-hâne, sagâr, peymâne (G. 9 / 1) kâse, sagarçe (G. 11 / 2), bezm-i tarâb, sahbâ (G. 14 / 3), bezm-i Cem, piyâle-i zer (G. 26 / 1), bâde (G. 41 / 7), (G. 49 / 2), sâkî, humâr, câm (G. 49 / 3),kadeh (G. 54 / 8), duhter-i rez (G. 56 / 5), sagâr-ı ser-şâr (G. 57 / 2),sagâr-ı billûr (G. 70 / 3),şem', pervâne (G.98 / 9).

İden nîm-i nigâh-ı iltifâtuñdur velî bi-hûş
Ne sâķiden ne muṭribden ne tâb-ı câm-ı terdendür (G. 15 / 3)

Bir perî-rû sâķî-i nâzende bir muṭrib gerek
Böyledür âyîn-i tarḥ-ı iṣreti bezm-i Cemüñ (G. 49 / 2)

°Aķlum aldı neşve-i meyden ziyâde ben bu şeb
Bir nigâh-ı şîve gördüm dîde-i maḥmûrdan (G. 70 / 4)

bb. Beng, ma'cûn-ı tiryâk : Beng, esrar demektir. Divanda bir beyitte geçmektedir. Şair, her fırsatta kendini tenkit eden vaize şöyle seslenir :

Ḥabb-ı ḥâlin seyr idüp eyle kanâ'at vâ'izâ
Ol ğidâ-yı °aşıķândur sen hemân yut bengini (G. 106 / 3)

Afyona mânâsı sebebiyle bu bölüme dahil edilen ma'cûn-ı tiryâk, yalnız bir beyitte panzehir olarak kullanılmıştır :

Ne rûtbe ledğ iderse niş-i ğamzeñ mâr-ı zülfüñle
Virür būs-ı lebüñ hâşiyet-i ma'cûn-ı tiryākı (G. 103 / 4)

cc. Tavla, satranç : Divanda diğere eğlence türleri olarak tavla ve satranç oyunlarından, yine bunlarla alâkalı nerd, şeş, dü şeş, satranç, mat, piyâde gibi terimler de kullanılmak suretiyle bahsedilmektedir :

Ka°beteyn-i maḡlabum şeşdür ki gerdünda
Gelmeyüp ber kez dü şeş °aksine döndi nerd-i derd (G. 13 / 4)

Meded kim naḡ°-ı şatranç-ı emelde anı mât itme
Piyâde ḡoyma ey gül-ruḡ dil-i ferzâneye luḡ it (G. 9 / 2)

2. Yiyecek ve İçecekler :

Beyitlerde adları geçen yiyecek ve içeceklerden badem, nukl, şeker, akide, bal ve şerbet yeme – içme mânâlarından ziyade sevgili ile alâkalı benzetme unsurları olarak kullanılmıştır. Şair, kebapı bir kasr vasfında yazdığı kasidede zikrederken, piyazı da zahide lâyıık görür :

a. Badem, nukl :

Leb-i mey-ğün u çeşmüñ °aşkına nüş eylesen bâde
Getürmem bezme nukl-i şeker-i bādâmdan ğayrı (Tah. 2 / V., 4, 5)

b. Şeker, akide :

Hāl-i siyāhı Nāşid seyr it lebinde yāruñ
Düşmiş °akīde üzre kişniş şekerle pişmiş (G. 41 / 11)

c. Bal, şerbet :

Halavet-baḥş olur ehl-i dile güftār-ı şirinüñ
Lebüñ mışr-ı melāḥatda mükerrer şehde fā'ıkdür (G. 33 / 4)

Eyle lezzet-yāb būs-ı kand-ı la'luñ Nāşidi
Sükkeri şerbetle ikrāma sezā mihmān-ı °id (K.2 / 8)

d. Kebap, piyaz :

Oı kadar buldı gül-i taşviri reng-i feyz kim
Düşse °aksi ābda māhiyi eylerdi kebāb (K.1 / 14)

Dahl itmez idi °aşıkına ol şeh-i ḥüsnüñ
Virseydi eger zāhide gāhice piyāzı (G. 96 / 3)

3. Rind, Zāhid, Va'iz, Şeyh Efendi : Osmanlı edebiyatında kendine has çizgilerle tasvir edilen bu tiplerin her biri, ayrı bir hayat görüşünü temsil eder. Rindlik ve âriflik vasıflarını taşıyan âşık tipini kendisine mal eden şair, sahte âşıkları müdde'i, zahirde dindar geçinip kendisini her fırsatta tenkit eden, ardı arkası gelmez vaaz ve nasihatlarla bunaltan, halkı aleyhine kışkırtarak rahatını kaçıran, ancak fırsatını bulunca kendi de nefesine uymayı ihmal etmeyen sözde

dindarları da daha çok zâhit, şeyh ve va'iz adı altında hedef alır.¹¹⁵ Rind, âriflik ve dervişlik vasıflarının yanında, bir güzele tutularak dünyayı gözü görmeyen, kendini şaraba verip ar, namus ve şöhreti hiçe sayan, meyhane köşesinden çıkmayan bir tiptir. Zâhid ve va'iz dinî kurallara sıkı sıkıya bağlı, zahire aşırı önem veren, sık sık ahiret hayatını anan, âşığı devamlı tenkit eden bir tiptir.¹¹⁶ Bu tipler Nâşid Divanı'nda da aynı özellikleriyle karşımıza çıkarlar. Bunların zevkleri birbirinden çok farklıdır :

Muhtelifdür ihtilâf-ı tab° ile vaqt-i neşât
Zâhide vaqt-i seher rindân-ı derd-âşâma şâm (G. 63 / 2)

Çün marîz-i °aşka lâzımdur münâsible devâ
Zâhide sa°leb gerek rindâna meyle gârgara (G. 95 / 4)

Zahidin âşığı tenkit etmesi aşktan habersiz olmasından ve âşığı anlamadığındandır :

Zâhidüñ hep sa°y ile taḥşîli olmuş °aksine
Olmamış vâkıf kitâb-ı °aşkuñ evvel dersine (G. 79 / 1)

Zâhid olmuşken kitâb-ı °aşkı inkâra muşirr
Âyet-i ḥüsnüñ görüp tecdîd-i îmân eyledi (G. 101 / 2)

Va'iz de zâhit ile aynı özelliklere sahip, aşktan anlamayan, vaazlarında devamlı âşığı tenkit eden bir tiptir :

¹¹⁵ Ahmet Atilla Şentürk, *Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhid Hakkında*, İstanbul 1996, s. 1.

¹¹⁶ Ahmet Atilla Şentürk, a. g. e., s. 3.

Kime şordumsa hâlin vâ'iz-i bî-hûde gütârũñ
Ne hâcet vaşfa anı bildigũñ devletlũdür dirler (G. 32 / 2)

Ne bilür mes'ele-i °aşk mezâyāsını ol
Vâ'izün böyle °aceb daħl ü ta°arruz nesine (G. 93 / 4)

Beyitlerde şeyh efendi, cenâb-ı şeyh ifadeleri, sahte din adamları için kullanılan bir sıfattır :

Niçe efsün u âl ile lebin būs eylemiş yârũñ
Cenâb-ı şeyhde bakılsa bir hayli dehân vardır (G. 21 / 6)

Seyr it cenâb-ı şeyhi perhîz şüretinde
H'ân-ı vişâle konmuş bir haylice girişmiş (G. 41 / 8)

4. Müdde'i, Şahne, Rukyehân : Klâsik Türk şiirinde sahte âşık mânâsına kullanılan müdde'i, divanda sadece bir beyitte geçmektedir. Şair, kelimeyi kendi şairliğinden bahsederken, şairlik iddiasında bulunanlar mânâsında kullanmıştır :

Efendüm bu kaşidem şâhidümdür müdde'i farzâ
Eger isterse hüccet hâkim-i hâsimde da'vâya (Kit. 5 / 60)

Şahne, âşıkların çekindiği emniyet memurlarıdır. Divanda sadece bir beyitte yine aynı mânâ ile kullanılmıştır :

Ne taklîb-i havâdişden ne bîm-i şâhne-i ğamdan
Derûn-ı dilde âteş °aşk dirler bir şererdendür (G. 15 / 5)

Efsunculuk ve üfürükçülükle uğraşan rukyehân, sadece bir beyitte bu mânâsına uygun olarak şöyle kullanılmıştır :

Öperken ol perinüñ la°lini ben rukye-h°ân oldum
Füsün ile görünmek şüretin zühhâddan gördüm (G: 62 / 6)

5. İstanbul ve Semtleri : XVIII. asır klâsik Türk edebiyatı üzerinde hiç şüphesiz en çok etkili olan edebî akım, yerlileşme akımıdır. Bu üslûbu benimseyen şairler büyük oranda yerli konulara yönelmişler, bunun tabii bir neticesi olarak klâsik Türk şiirinin coğrafyasında, özellikle İstanbul ve semtleri daha yoğun yer almaya başlamıştır. Üslûbu üzerinde yerlileşme akımının etkisi, bariz şekilde görülen Nâşid de şiirlerinde İstanbul ve semtlerine oldukça geniş yer vermiştir. Divanda zikredilen semtler şunlardır :

aa. Şemsi Paşa, Beşiktaş : Şairin, bir şarkısında sevgilisine gezme ve mehtaba çıkma teklifi yaparken, bu iki semt adını aynı mısradaki zikretmesi, buraların rağbet edilen mesire ve eğlence yerleri olduğunu göstermektedir :

Giceyi gündüze tebdil idelüm tâ-be-seher
Şemsi Pâşâdan idüp semt-i Beşiktaş'a güzer

Nâşidâsâ okuyup böyle güzel şarkılar
Ey meh-i evc-i letâfet çıkalum meh-tâba (Ş. 1 / IV.)

bb. Küçüksu : Bu semt, divanda bir eğlence ve mesire yeri olarak bir defa zikredilmiştir :

Bir iki muṭrib-i hoş-nağme olup bir iki sâz
Geh beyâtî okusun gâh çalup nâz u niyâz

Çıkalum şahñ-ı çemenzâr-ı Küçüksuya birâz
Ey meh-i evc-i letâfet çıkalum meh-tâba (Ş. 1 / II.)

cc. Bebek : Bu semt divanda iki defa zikredilmiştir. Şair, sevgilisinin hasretiyle çok ağladığını gözlerinin âdetâ Bebek'e döndüğünü bir müfredinde şöyle dile getiriyor :

Şu rütbe hasretüñle akdı eşküm ey gözüm nûri
Gören dir merdüm-i çeşmüm Bebekdür sahil-i yemde (Müf. 10)

Şairin Bebek medhinde bir kıt'a yazması, bu semte ayrı bir önem verdiğini göstermektedir :

Görmemişdür nazîrini anuñ
Çeşm-i mihr ü meh ile belki felek
Eyle °ayn-ı haķîkat ile nazâr
Çeşm-i deryâyı rûşen itdi Bebek (Kit. 11/ 1, 2)

dd. Kâğıthane : Klâsik Türk şiirinde daha çok bir mesire ve eğlence yeri olarak zikredilen bu semt, Nâşid Divanı'nda bilinen özelliğinin aksine padişahın da katıldığı top atımlarının yapıldığı bir mekân olarak anılmaktadır :

Sa°adetle gelüp bu şahñ-ı Kâğı-hâneye bir gün
Nişân-ı topa meyl itdi o şâh-ı ma°delet-nişâr (T. 28 / 10)

Buyurdi şahñ-ı Kâğıd-ğânede atılmasun bir gün
Temâşâyâ niçe erbâb-ı diķkat geldi ser-tâ-pâ (T. 25 / 10)

ee. Tersane : Tersane, askerî faaliyetlerin olduğu ve bu sebeple padişahın da teşrif ettiği bir yer olarak geçmektedir :

Ḳudūmiyla rehīn-i Cennet oldu şāh-ı Tersāne
Ne semte °azm iderseñ feyz-i Bārī ola maḳrūnuñ
Mübārek ola ey şāh-ı cihān naḳl-i hūmāyūnuñ (Tes. / IX., 4, 5, 6)

ff. Gülhane : Gülhane, sadece bir beyitte geçmektedir. Şair, aşk ve gönül tahtının sultanı sevdiğinin lütfedip, Gülhane'ye teşrifini bir gazelinde şöyle dile getirir :

Cirīde çıḳdı şāh-ı naḳl-i gülle yine bülbüller
Buyur ey şāh-ı taht-ı °aşḳ gel Gül-hāneye luḳ it (G. 9 / 4)

gg. Topkapı : Topkapı ok atımı yarışmalarının yapıldığı bir yer olarak zikredilir. Sultan III. Selim burada yapılan bir yarışmaya katılarak keramet gösterircesine çok uzaktaki çınara okunu isabet ettirir :

Kerāmetdür bu def'a Ṭopḳapudan
Atup tīrin geçürdi bu çenāra (T. 36 / 7)

ii. Altı Mermer: Divanda bir defa sevgilisiyle alâkalı olarak aşağıdaki müfredde zikredilmiştir :

N'ola teng itse başa şeş cihātı seng-i cevri ile
Esīr-i zülfi olduk bir perīnūñ Altı Mermerde (Müf. 14)

ii. **Levend Çiftliği, Bahçe-i Sultaniye** : Nizam-ı Cedîd askerlerinin, askerî ta'lim yaptıkları yerlerdendir. Bu çiftlikte yapılan tüfek atışlarına Sultan III. Selim de teşrif etmektedir . Bahçe-i Sultaniye de aynı şekilde padişahın da katıldığı tüfek ve ok atışı yarışmalarının yapıldığı bir mekân olarak zikredilmektedir. Nitekim Nâşid, orada yapılan bir yarışmada Sultan III. Selim'in nişan olarak dikilen sebuyu kırmasına aşağıdaki tarihi düşmüştür :

Ḥıdīv-i pūr-mehābet pādişāh-ı Ḳahramān-şavlet
Levend Çiftliğine teşrīf idüp bā-izzet ü devlet (T. 48 / II., 3)

Ḳabūline işāret oldı tārīḥ
Sebūyı kırdı şāhen-şāh-i ʿālem (H. 1203 / M.1788)
(T. 26 / 8)

6. Kasr, Köşk : Nâşid, İstanbul'un semtleri ile birlikte, buralarda bulunan veya yeni inşâ edilen kasr ve köşkların evsafirini kendisine konu olarak almış, yapımlarına tarihler düşmüş veya buldukları yerlerde yapılan diğeri bir faaliyet münasebetiyle onların adlarını anmıştır. Divanda adları geçen kasr ve köşklar şöyle tespit edilmiştir :

aa. **Huvarnak, Ferhâr** : Huvarnak, bir rivâyete göre Irak'ta Hîre mülûkinden Nu'mân tarafından, diğeri bir rivâyete göre İran hükümdârı Yezdücerd'in Sinimmâr adlı bir mimara Hîre'de yaptırdığı meşhur bir kasrdır. Arap ve İran edebiyatlarında vafında birçok şiir yazılan bu meşhur kasr,¹¹⁷ ile Türkistan'da Hıta ile Kaşgar arasında bulunan ve yetmiş güzelin hizmet ettiği puthanesiyle meşhur Ferhâr şehri¹¹⁸ klâsik Türk şiirinde kasr ve köşklar

¹¹⁷ Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu'l- A'lâm*, C. 3, Ankara 1996, s. 2005, 2068.

¹¹⁸ İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân şiiri Sözlüğü*, C. I - II., Ankara Tarihsiz, s. 169.

vasfında yazılan kaside ve tarihlerde zikredilir. Türk kasr ve köşkleri Huvarnak ve Ferhar-ı Çin ile karşılaştırılır ve genellikle bunlardan üstün oldukları dile getirilir. Nâşid de Sultan III. Selim'in yaptırdığı bir kasrın vasfında yazdığı kasidesinde aynı anlayışla karşımıza çıkar :

Öyle bir kâşâne-i zîbâ mu°allâ tarḥ kim
Aña nisbetle Huvarnak oldu çün naḡş-ı serâb (K. 1 / 13)

Görse idi naḡş-i pâk-i dil-keşin Behzâd eger
Eylemezdi yapmağa Ferḡâr-ı Çîni irtikâb (K. 1 / 17)

bb. Kasr-ı Âlî : Sultan III. Selim'in yaptırdığı bu kasr vasfında bir kaside yazan Nâşid, aynı eser için kâşâne terimini de kullanır. Şaire göre bu kasr Huvarnak ve Ferhâr'dan çok üstündür :

Şimdi bir kâşâne bünyâd eyledi şâhâne kim
Kaşr-ı gerdûna rûsûm-ı tarḥı virdi piç ü tâb (K. 1 / 12)

Öyle bir kâşâne-i zîbâ mu°allâ tarḥ kim
Aña nisbetle Huvarnak oldu çün naḡş-ı serâb (K. 1 / 13)

cc. Kasr-ı Sultanî : Sultan III. Selim'in H.1204 / M. 1789' da yaptırdığı bu kasr vasfında bir tarih manzumesi yazan Nâşid, kasrın yapılışı münasebetiyle musarrâ bir tarih düşmüştür :

Bu °âlî kaşrı yaptı Ḥân Selîm-i ma°delet-âver (H. 1204 / M. 1789)
Mükellef kaşr-ı bâlâ yaptı sultân-ı melek-manzar (H. 1204 / M.1789)
(T. 37 / 9)

dd. Kasr-ı Zibâ : Bu kasır Sultan III. Selim'in H. 1204 / M. 1789'da yaptırdığı bir kasırdır. Nâşid, bu kasrın inşâsı dolayısıyla yazdığı tarih manzumesin de eserin Bağ-ı İrem'den üstün olduğunu şöyle dile getirir :

Kâş ne-i şâhânedür sânisî yok bir dânedür
Bağ-ı İrem efsânedür yok anda bu dil-cû eşer (T.39 / 5)

Mes'ûd ide Bârî Hudâ fevz-i zaferle dâ'imâ
Yapdı bu tarh-ı dil-güşâ Sultân Selim-i nâmver (H. 1204 / M. 1789)
(T.39 / 8)

ee. Kasr-ı İshakiye : Bu kasr civarında, padişahın da katıldığı tüfek atışı yarışmaları yapılmaktadır. Kasrın adı, şairin burada yapılan yarışmalara düştüğü iki tarih manzumesinde zikredilmektedir :

Gelüp bu Kaş-ı İshâkiyyeye bir gün sa'âdetle
Mukaddem darb-ı dest-i himmeti bir nev-nişân buldı (T. 41 / 6)

ff. Kasr-ı Ferâhzâ : Sultan III. Selim, devlet erkânının katıldığı bir cirit müsâbakasına teşrif ederek müsabakayı bu kasrdan izlemiştir :

Kudûmiyla o şahn-ı dil-güşâ Cennet-nümün oldı
Oturdı şevket ü iqbâl ile Kaş-ı Ferahzâya (Kit.5/ 17)

gg. Kasr-ı Şimşâd : Bu kasr civarında padişahın da katıldığı tüfek atışı yapılmaktadır. Şair, burada yapılan yarışmada Sultan III. Selim'in beyzâ-ı kumrıyı kırmasına düştüğü tarih manzumesinde zikredilmiştir :

Bülbül-i hāmem okur tārih-i cevherbārını
 Beyza-ı kumrıyı kırdı haḫ budur Sultān Selīm (H. 1204 / M.1789)
 (T. 31 / 9)

7. Hamam, Germâbe, Dellâk : Türk – İslâm medeniyetinde önemli bir yere sahip olan hamam ve onunla ilgili unsurlar sadece aşağıdaki iki beyitte yine sevgili ile alâkalı olarak kullanılmıştır :

Seni kim çekdi āyā ḫalvete ḫammāndan ğayrı
 Kim aldı sīneye āyīne-i endāmdan ğayrı (Tah. 2 / I., 4, 5)

İki meh gördüm yine germ-ābede ḫalvet-nişīn
 Var sıcağı dirler ammā ḫorkarum dellākine (G. 90 / 2)

8. Giyim - Kuşam ve İlgili Unsurlar :

a. Kumaşlar : Divanda yer alan kumaş çeşitleri atlas, kemhâ, zer-beft, dibâ, sammûrdur. Beyitlerde kullanımları şöyledir :

Nāşidâ ḫadr-i metâ^c-ı hüneri müdrük olan
 Rağbet itmez felegüñ eski yeşil atlasına (G. 93 / 7)

Derün erbābı almaz bir pula zer-beft ü dibāyı
 Ḥaḫīḫat dūşını tezyīn idüp sâde °abâlarla (G. 87 / 3)

Gūyiyâ nūr-ı siyehdür mevc-hiz olmaḫdadur
 Fark olunmaz kāküli dūşındaki sammûrdan (G. 70 / 2)

Nev-ı̇hırāmum yine müstağrak olup kemhāya
Tāze zīnet virüp ol kām̄et-i müsteşnāya (Ş. 1 / III., 1, 2)

b. Elbiseler : Divanda yer alan elbise çeşitleri hırka, salūs, hāre, cāme, nīm-ten, kâbâ, aba, dāmen, kaftan, pirehen, fes, destâr, küleh, kemer, peşmīne ve dest-māldir. Beyitlerde kullanımları şöyledir :

Vā°izā kaşduñ yine bir hñmñn yıkmak midur
Hırka-i sālūsı şad şevk ile ber-düş eyledüñ (G.45 / 3)

°Arz-ı cemāl itmege gülşende bülbüle
Güyā ki geydi düşına bir penbe hāre gül (G. 54 / 4)

Gey yeşil cāmelerüñ şive ile eyle hırām
°Azim-i seyr-i çemenzār-ı gülistān olalum (Ş. 2 / II. 3, 4)

Görüp ol serv-ı̇kaddi nīm-ten-i sebzīn kabālarla
Ser-i kūyında °uşşākı yeler bād-ı şabālarla (G. 87 / 1)

Nāşid rūsūm-ı °aşkı güzel āşikār ider
Dökdükçe berg ü bārını dāmñn-ı yāra gül (G. 54 / 10)

Biri de şıdk u ihlāşı müsellemed Ahmed Ağadur
Sezādur geyse düş-ı̇ himmete zer-beft kaftānı (Kit. 4 / 12)

Pīrehensiz göricek cisini ol sīm-tenüñ
Şihhat-ı̇ mes°ele-i rüh °ayān oldu baña (G. 1 / 10)

°Aklımı başdan çıkardı zîr-i fesde perçemüñ
Göñlümi bend itdi °ömrüm turre-i ham-der-hamuñ (G. 49 / 1)

Bütün reftarı meşrebce şarar destarı meşrebce
Şeker güftarı meşrebce kimüñ cānānidur kimdür (G. 34 / 6)

Şikenc-i turreler tarf-ı külehden rū-nümā olmuş
Behiştüñ sünbül ü gül destesi behcet-fezā olmuş (N. 11 / 1)

O da bizüm gibi hasret-keş-i vişāli imiş
Miyān-ı nāzık-i cānāni pekçe çoçdı kemer (G. 26 / 6)

Her metā°uñ bir revācı var bu sūķ-ı dehrde
Meyl ider dervīş olan peşmīneye dibāya bay (G. 110 / 5)

c. Firāş : Döşek, yatak mânâlarına gelen bu kelime, sadece bir beyitte kullanılmıştır. Âşık, aşkından yataklara düşmüş, sevdiğinin kerem eyleyerek gelmesini ummaktadır. Âşk derdinin tabibi sevgili olduğundan, o derde devâ, ancak onun elinden olur.

Tabībüm gel yetiş dest-i keremle bir devā eyle
Firāş-ı derd ü ğamda hayli demlerdür ki bīmarüm (G. 59 / 4)

9. Süs Eşyaları :

a. Kıymetli Taşlar, Madenler ve Paralar :

aa. **La'l, Yakut** : Bu iki süs taşı değerli ve kırmızı olmaları sebebiyle, klâsik Türk şiirinde sevgilinin dudağı için benzetme unsuru olarak kullanılırlar.¹¹⁹ Ayrıca şair, Sultan III. Selim'den bir kıt'asında kırmızı bir yakut istemektedir :

Būs idüp la'l-i lebin çoçdum miyân-ı nâzûkin
Nâşidâ ben nâ'il-i ihsânı oldum cilvenüñ (G. 50 / 5)

Ruñ bāğ-ı cemâlün ey perî-rû lâlezâridür
Leb-i yâkût-fâmuñ şordum ammâ Kandehâridür (G. 36 / 1)

N'ola bir kırmızı yâkût ile memnûn-ı şâd olsam
Şu'âc-ı pertevinden çeşm-i cānum eylesem rûşen (Kıt. 2 / 5)

bb. **Lü'lü, Dür, İnci, Mercân, Akik** : Divanda inci çeşitleri olarak lü'lü, dür, dürr-i yetim, dürr-i yektâ, dürr-i semîn ve inci adları zikredilmektedir. İnci klâsik Türk şiirinde sevgilinin dişleri; teri, âşığın göz yaşı, şairin şiiri ve güzel söz yerine kullanılır.¹²⁰ Mercan bazı eşyaya süs olması yönünden ele alınır. Sevgilinin dudağı, ağzı, âşığın kanlı gözü ve gözyaşları mercana benzetilir. Akik ise Yemen'de çıkartılan kırmızı renkte kıymetli bir taştır. Sevgilinin dudağı

¹¹⁹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, C. I – II, Ankara Tarihsiz, s. 310, 520-521

¹²⁰ İskender Pala, a. g.e., s. 141- 142.

renk bakımından akike de benzetilir.¹²¹ Bu kıymetli taşların divanda kullanımları aynı şekildedir. Nâşid, güzel şiirlerini lü'lü, dür ve mercan olarak vasıflandırırken, sevgilinin kûyunda ağlayan âşığın gözyaşlarını inciye, kan dolu gönlünü de akike benzetir :

Görürse intizâm-ı sübha-i lü'lü -i eş'arın
Dür-i yek-tâ hacâletle olur hem-hâlet-i mercân (T. 24 / 5)

Sencide-i mizân dü çeşmüm olup âhir
Şaçıldı ser-i kûyına incü-yı maḥabbet (G. 8 / 5)

°Aķikāsā dil-i pür-ḥūnum itdüm şerḥadār ammā
Ne çıkıdı zeyl-i imzā-yı emelde nāmdan ğayrı (Tah.2 / VII., 4, 5)

cc. Elmas, Cevher (Gevher, Güher) : Şair, mânâ ve kullanım bakımından birbirine yakın bu iki değerli taşı, yazdığı tarih manzumesinin güzelliğinden bahsederken bir arada kullanır :

Sürürından bugüne eyledi inşā vü tārīḥin
Mişāl-i kıt'a-i elmās ya'ni pāk-i cevherdār (T. 28 / 17)

Haste-i derd-i ğama ḥabbü'ş- şifādur şübhesiz
La'f-i gevherbār-ı yākūtide ol tebḥāleler (G. 19 / 2)

Elmas parçaları gönlü yaralı âşığa devâ değil, aksine derdini daha da artırıcı bir özelliğe sahiptir. Âşığa cevri ü cefayı âdet edinen sevgili de bu duruma vakıf olduğundan âşığın gönül yarasına rîze-i elmas eker :

¹²¹ İskender Pala, a. g. e., s. 26 – 333.

Rīze-i elmās ekersūñ zaḥm-ı nāsūr-ı dile
Ey tabībüm ʿāşıkā böyle devā olsun mı ya (G. 2 / 6)

dd. Sîm, Zer, Pul, Dânik (Mangır) : Altın ve gümüş divanda iki defa bir arada geçmektedir. Her iki beyitte de padişahın verdiği bahşiş ve ihsan olarak zikredilmektedir :

Şu gibi naḥd-i ḥazāʿin şarf idüp ol şāh-ı dīn
Sîm ü zer baḥşāyiş-i bî-ḥadd ü pāyān eyledi (G. 101 / 15)

Divanda para birimi olarak sadece pul ve danik şu beyitlerde kullanılmıştır :

Derūn erbābı almaz bir pula zer-beft ü dībāyı
Ḥaḳīkat dūşını tezyīn idüp sāde ʿabālarla (G. 87 / 3)

Eger naḥd-i dili itseñ fedā yolında ol şūḥuñ
Yine yanında geçmez bir pula gūyā ki dāniḳdür (Müf. / 16)

b.Güzel Kokular : Beyitlerde umumî olarak güzel koku adı olarak bû (y), nâfe, şemm ve nūkheth kullanılmıştır. Divanda söz konusu edilen güzel kokular şunlardır :

aa. Müşg, Anber : Müşg, Doğu Türkistan (Hita)' da yaşayan bir çeşit ceylanın erkeğinin göbeğinden elde edilen çok kıymetli bir kokudur. Nâfe de denilir.¹²² Anber, Hind denizlerinde yaşayan bir çeşit ada balığından elde edilen

¹²² Iskender Pala, a. g. e., s. 352.

yumuşak, yapışkan ve kara renkte, güzel kokulu bir maddedir.¹²³ Klâsik Türk şiirinde güzel kokuları, siyah renkleri bakımından sevgilinin beni, kaşı ve saçı için benzetme unsuru olarak kullanılırlar. Nâşid, ayrıca müşg redifli bir gazel de yazmıştır. Bu kokular beyitlerde aynı özellik ve unsurlarla zikredilmektedir :

O zülf-i müşg-būnuñ maskat-ı re'sin su'âl itdüm
Didiler kim Hıttādur şorma aslı Çin diyarıdur (G. 36 / 4)

Geldükde vaşf-ı zülfine dirseñ nedür sözüñ
°Anber dirüm ya müşg-i Hutten söylerüm saña (G. 4 / 5)

Kākülünden ol mehüñ düşdükçe tel çek ey gönül
Çünkü kāruñ misk ü °anberdür senüñ sermāye çek (G. 53 / 7)

bb. Būy-ı Abîr : Bu koku, beyaz sandal, sünbül kökü, kırmızı gül, turunç ve iğde çiçekleri, nârenç gibi güzel kokulu bazı otlarla bir miktar döğülmüş miskten meydana getirilmiş bir terkiptir.¹²⁴ Sadece bir beyitte sevgilinin saçıyla ilgili olarak şöyle kullanılmıştır :

Meşām-ı cānumı ta'îr iderdi būy-ı °abîr
Gelince kāküli her şeb hayāle toğrısı bu (G. 78 / 2)

¹²³ İskender Pala, a. g. e., s. 36.

¹²⁴ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1986, s. 5.

c. Diğer Süs Unsurları : Divanda adları sık zikredilen diğer süs eşyaları dest-mâl, âyîne (mir'at) sürme,(kuhl, tûtiyâ) ve şânedir :

Rengler eyler dil-i °uşşâka yüz biñ âl ile
Gerden-i berrâkı üzre dest-mâl-i gülgüli (Ş. 4 / 3, 4)

Luğ idüp ey şâne °uşşâk-ı dil-âzâruñ için
Türresinden ol mehûñ bir mûy-ı °anber-bû kopar (Ş.5 / 3, 4)

Sîne-i berrâkı sâfî şafha-i âyîneden
Al yanaqlı bir büt-i âşüfte-meşreb gül-beden (Mur. 1 / III., 1, 2)

Muqaddem hâk-i pâyuñ tûtiyâ-yı çeşm-i cānumken
Gözümde h'âb-ı rāhat sürme-i bîdârdur sensüz (G. 38 / 6)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : İNSAN

Genel Olarak İnsan : Nâşid Divanı'nda insan unsuru çoğunlukla sevgili, âşık ve rakip etrafında teşekkül eden bir kadro içinde görülür. Şair, bu kadro dışında çeşitli vesilelerle münasebette bulunduğu insanlardan hareketle genel olarak insan hakkındaki görüş ve düşüncelerini şiirlerinde yer yer dile getirmektedir.

Nâşid, bir çok şair gibi kendisinin kadir ve kıymetinin bilinmediğinden şikâyet eder :

Tutarlardı el üzre cām-ı Cem gibi zamān ile
Atılmış şîşe-i işkesteveş meksûr olup kaldık (G. 44 / 2)

İnsanlar arasındaki ilişkide dostluk ve vefakârlığa çok önem veren şair, sıkıntılı zamanlarında dostlarından umduğu mürüvveti göremeyince mal ve makama göre davranan zamane dostlarından yakınır :

Mürüvvetden eşer yok Nâşidā hep kesbedür gūşiş
Kemāl-i bî-vefāyīdür hamīr-i māye-i devlet (G. 10 / 5)

N'ola çeksem dem-ā-dem çeşme Nâşid kuhl-ı istignā
Cefāyı dostdan lutf u °atāyı yaddan gördüm (G. 62 / 9)

Nâşid'in şikâyet ettiği diğer bir husus da zamane dostlarının ikili davranışlarıdır :

Mübâyindür ehîbbâ-yı zamānuñ tavrı bil Nâşid
Muţâbık şüretâ ammâ ki ma^c nen nâ- muvâfıkdur (G. 33 / 8)

Şair, insanların bu geçici dünya nimetlerine gönül vermelerini ve onlarla gururlanmalarını doğru bulmaz :

Olma dil-dâde nuķûş-ı zâhire
Şürete meyl eyleme ma^cnâyâ bak (G. 43 / 3)

Olma dil-beste esâs-ı câhuña
İndirâs-ı şevket-i Dârâyâ bak (G. 43 / 4)

Ġurūr ehli bulur elbet cezâsın gâh dünyâda
Havâle itmedi ķahr-ı İlâhî ^eÂdı mi^câda (G. 83 / 5)

Bütün bunlara rağmen Nâşid, insana hakaretle bile nazar edilmesine razı olmaz :

Kılma insâna ħakâretle nazar
Añla sırr-ı nüşha-yı kübrâyâ bak (G. 43 / 2)

I. Sevgili : Klâsik Türk şiirinin başkahramanı olan sevgili, şiirlerde genel olarak şu özellikleri ile söz konusu edilir : Sevgili, gönül mülkünün sultanıdır. Âşığa acı ve ıstırap çektirerek zulüm ve eziyette sınırları zorlar. Gönlü taşır, âşığa yâr olmaz, ele geçmez, vuslatı yoktur, söz verir ama sözünde durmaz, ağlayıp inlemek ona te'sir etmez, merhametsizdir. Âşığın ağlaması ona zevk verir. Âşığın çok ağlaması, makbûl ve şöhretine sebepdir. Sebepsiz yere cevr ü cefa eder. Zulmettiği kişiler bî-çâre âşıklardır. İltifat edip ihsanda bulunduğu ise

rakîptir. Böylelikle fitneler koparıp ortalığı birbirine katar. Bazen gönül alır, bazen kiskandırır. Fettân ve âşüftedir, hafif meşreptir. Bazen şefkatli ve merhametli de olabilir. Ancak nazı hiç eksik değildir. Gınâ sahibidir. Çok nâzik ve nazenîndir, en ufak bir şeyden incinir. Âşık onun hayâliyle yetinir ve onu ancak rüyâsında görebilir. Âşığın âh u feryadını duymazlıktan, onu görmezlikten gelir. Âşık bütün bunlardan şikâyet etmez. Çünkü sevgilinin ona eziyetten vazgeçmesi, âşıktan yüz çevirmesine işârettir. Gerçek âşık, sevgiliden şikâyetçi olmaz, bütün bunlara tahammül eder. Kısacası o; dert, belâ, cevr ü cefanın yegâne temsilcisidir.¹²⁵ Bütün bunlara rağmen âşığın nazarında, o gül yüzlü servi boylu sevgilinin bulunduğu yer, gülşen, gülzâr ve gülistandır. Âşık, o gülün bulunduğu gülşeni göz yaşları ile sular. Bazen de onun bulunduğu yer Cennet olarak tahayyül edilir. Bu kez de âşık orayı göz yaşları ile tavaf eder.

Âşık ile maşuk arasındaki bu ilişki klâsik Türk şiirinde oldukça fazla yer alır. Nâşid Divanı'nda da en çok bahsedilen unsur sevgilidir. Nâşid Divanı'nda sevgili aşağı yukarı bilinen özellikleriyle karşımıza çıkmasına rağmen, ön plâna çıkartılan özellikleri de yok değildir. Her şeyden önce Nâşid'in vafettiği sevgililer, tûtî gibi güzel konuşan tatlı dilli güzellerdir. Onlar güftârları, refâtârları hoş, anlayışlı, nüktedân ve baştan aşağıya nezâketten ibaret güzellerdir :

Mişâl-i kumrî-i hoş-lehçe ey serv-i revân söyle

Dehânuñ var mı öpmiş söyle ey şîrîn-zebân söyle (Tah. 2 / II., 1, 4,)

Bilürsin rāz-dārān-ı ğamuñ esrār-ı pīnhānın

Nezāket-āşinā tūtî zebānum nükte-dānumsın (G. 69 / 3)

¹²⁵ İskender Pala, *Asiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, C. I – II, Ankara Tarihsiz, s. 437- 438.

Cihân-ı °işveye sūriş viren hep hūsn ü ānuñdur
Zebân-ı şīveyi lāl eyleyen hūsn-i beyānuñdur (G. 28 / 1)

Cihân hayretde iken nev-hırāmum yāl ü bālūñden
Daħi bir kerre gül-çīn olmadum bāğ-ı cemālūñden (Tah. 2 / III, 1, 2)

Nâşid, şiirlerinde sevgili için şu vasıfları kullanmıştır :

Kumri-i hoş-lehçe, serv-i revân (Tah. 2 / II,1), tûtî-i beyân (Tah. 2 / II, 3), şîrîn zebân (Tah. 2 / II, 4), nev-hırâm (Tah. 2 / III, 1), nev-nihâl (Tah. 2/ III, 4), nahl-i âzâde (Tah. 2 / V, 1), bî-bahâ cevher (Tah. 3 / I, 3), cân, cânân (Tah. 3), dil-rübâ (Tah. 3 / 5), cefâ-cû, âfet-i hod-rûy (Mur.1 / I), şeh-levend, servi boyli, nâz-perver, ince bel (Mur. 1/ II), al yanaklı, büt-i âşüfte-meşreb, gül-beden, gözi âhû (Mur.1 / III), fâris-i meydân-ı nâz u °işve , âfet nigâh, pâdişâh (Mur. 1 / V), meh-i evc-i letâfet (Ş. 1), kâmet-i müstesnâ (Ş.1 / III, 2), gül-i nâzende-mizâç (Ş. 2 / IV, 3), gül-i zibâ, sakız gülü, gerdân-ı berrâk (Ş. 4), kad-i dil-cû, meh (Ş. 5 / 4), mû-miyân, şeh-i iklim-i ân, büt-i gül-fem (Ş. 6 / 1, 2, 3), meh-i rûşen-ten, gonca-i ter-dâmen (Ş. 7 / 1, 2), gamze-i Tâtâr u kemân ebrû (G. 1 / 3), rûh-ı revân (G. 1 / 7), vefâsız (G.1/8), sim-ten (G. 1 / 10), perî (G. 2 / 3), tabîb (G. 2 / 6), büt-i Leylî-hūsn (G. 3 / 2), vücûd-ı nâzik-simîn (G. 3 / 3), şeh-i iklim-i hūsn ü ân (G. 5 / 6), gonca-i gülzâr-ı istignâ (G.6 / 1), şehryâr-ı taht-ı istignâ (G. 6 / 2), yâr (G.6 / 3), dil-ârâ (G. 6 / 4), meh-rû (G.7 / 4), mâh-ı işve (G. 7 / 7), büt (G. 8 / 4), sevdigüm (G. 9 / 1), gül-rûh (G. 9 / 2), şâh-ı taht-ı °aşk (G. 9 / 4), sultânım (G. 9 / 6), şûh-ı cefa-cû (G. 11 / 3), âfet (G. 11 / 5), gül-i bâğ-ı melâhat (G. 13 / 2), tabîb-i derd-i °aşk (G. 13 / 3), mâh (G. 15 / 6), ömrüm vâri (G. 17 / 1), gonca-fem (G. 18 / 2), şûh (G. 18 / 3), kaddi sanevber (G. 20 / 4), meh-pâre (G. 20 / 5), şeh-i mülk-i cefâ (G. 20 / 8), şeh-süvâr-ı hitta-i nâz u cefâ (G. 20 / 10), mihr-i hūsn-i âlem-gîr (G. 21 / 4), âfitâb-ı °işve (G. 21 / 7), şâh-ı mülk-i °işve (G. 21 / 8), ömrüm (G. 21 / 9), meh-i burc-ı bahâ

vü °işve (G. 22 / 6), mihr-i subh-ârâ (G. 23 / 2), âfet-i sehâre, fitne-i devr-i kamer (G. 23 / 3), şeh-süvâr-ı °işve (G. 24 / 3), perî peyker (G. 25 / 1), gül-i nâzik-mizâç (G. 25 / 6), kâmet-i Tübâ, Tübâ hırâm (G. 26 / 4), miyân-ı nâzik (G. 26 / 6), dildâr (G. 26 / 7), âhû gözlü (G. 26 / 8), zâlim (G. 27 / 1), şehbâz-ı evc-i istignâ (G. 27 / 4), nâzenîn (G. 27 / 9), nev-nihâl-i nâz (G. 30 / 7), °aşık-firîb (G. 31 / 1), kaşı yâ (G. 32 / 8), rûy-ı gül-reng (G. 33 / 2), bahr-ı râik (G. 33 / 5), nev-civân, şeh-i iklim-i ân (G. 34 / 1), bî-bedel âfet (G. 34 / 2), âfet-i devrân (G. 34 / 7), nigâh-ı nergis-i şehlâ, kâmet-i bâlâ (G. 34 / 10), gül-i ra°nâ (G. 34 / 12), tıfl-ı cefâkâr, tenük-hû (G. 35 / 2), verd-i bâg-ı hüsn (G. 35 / 4), perî-rû (G. 36 / 1), zülf-i müşg-bû (G. 36 / 4), mâh-ı cihân-ârâ (G. 36 / 6), şûh-ı hercâyî (G. 38 / 4) çâre-sâzum (G. 38 / 7), mihr-i evc-i °işve (G. 39 / 1), şûh-ı bî-amân, rûh-ı revân (G. 40 / 1), şâh-ı cihân (G. 40 / 3), serv-kâmet, civân (G. 40 / 4), sâhib-kırañ (G. 40 / 5), kaşı kemân (G. 40 / 6), dil-ber (G. 40 / 7), mest-i °işve (G. 41 / 3), nev-nihâl-i nâz (G. 41 / 6), şeh-i mülk-i vefâ (G. 45 / 6), şeh-i zî-şân (G. 46 / 3), şûh-ı melâ'ik-haslet (G. 46 / 4), şeh-levend-i °işve (G. 47 / 1), pâdişâh-ı hüsn ü ân (G. 47 / 5), pâdişâh-ı taht-ı mülk-i °işve (G. 50 / 2), miyân-ı nâzik (G. 50 / 5), mâh-ı münîr-i hüsn ü hûbî (G. 52 / 2), hilâl-ebrû (G. 52 / 2), rûh-ı musavver (G. 52 / 4), şâh-ı hüsn (G. 52 / 6), mâh-pâre (G. 54 / 8), verd-i nahl-i nâz (G. 54 / 9), şeh-i bî-dâd (G. 62 / 4), bigâne-meşreb (G. 63 / 3), gül-i bâg-ı nezâket, meh-i burc-ı şeref (G. 64 / 1), hüsn-i bî-misâl, gül-i bâg-ı edeb (G. 64 / 3), şâhum (G. 65 / 7), serv-i nâz (G. 68 / 2), efendüm, nûr-ı aynum, pertev-i çeşmân-ı cân, şehen-şâh-ı melâhât, pâdişâh-ı hüsn ü ân (G. 69 / 1), kaşı kemân (G. 69 / 2), nezâket-âşinâ, tûtî-zeban, nüktedân (G. 69 / 3), tenük-hû (G. 73 / 2), lüknet-âmiz-i sühan-gû (G. 73 / 3), nâziş-i reftâr-ı dil-cû (G. 73 / 4), çeşm-i mest-i nîm-h°ab-ı fitne-engîz (G. 73 / 5) çeşm-i câdû, Tatâr-ı gamze (G. 73 / 9), gerden-i saf-ı semen-bû (G. 73 / 13), nigah-ı nîze-baz (G. 74 / 1), nihâl-i taze-res, kadd-i mevzûn (G. 74 / 2), rûh-ı pür-tâb (G. 74 / 5), lâ°l-i hâldâr (G. 74 / 7), kâmet-i dil-cû (G. 76 / 6), mâh-ı felek-hû (G. 77 / 4), gül-i bâg-ı cemâl, nihâl kad (G. 78 / 1), bî-rahm-afet (G. 79 / 5),

Nihâvendî (G. 80 / 3), merdüm-i çeşm (G. 80 / 6), serv-i bâg-ı ʿişve (G. 82 / 5), hüsñ ü ân (G. 84 / 3), tabîb-i derd-i ʿaşk (G. 85 / 7), âşina-düşmen (G. 87 / 2), bî-vefâ, dil-rûba (G. 87 / 6), şûh-ı vefâ-düşmen (G. 88 / 3), kadd-i dil-cû (G. 88 / 7), tarz u tavrı müsellem bir güzel (G. 89 / 1), dehân-ı teng (G. 89 / 2), mâh-ı âlem-âra (G.89 / 9), çâr ebrû, büt-i ʿâlem-pesend (G. 92 / 7), şâh-ı cihân (G. 93 / 3), âfet-i âşûb-ı fen (G. 94 / 3), nev-hat (G. 96 / 5), nahl-i berûmend-i çemen-zâr-ı melahât (G. 96 / 6), şûride cânan (G. 98 / 1), âfet-i düşmen-vefâ (G. 99 / 2), merdüm-i ʿayn (G. 101 / 5), çeşm-i fettân (G. 101 / 9), gözi hûnî (G. 101 / 10), zâlim (G. 101 / 11), perî-zâd (G. 102 / 5), kamer mahiyyet (G. 105 / 1), mehveş (G. 105 / 2), serv-kad, şeh-sûvâr-ı hüsñ ü an (G. 105 / 5), zülf-i siyehkâr (G. 107 / 1), sanem-i ʿişve (G. 107 / 3), dürr-i yek-tâ (G.109 / 4), şâh-ı taht-ı nâz (G.109 / 6), gül-izâr (G. 109 / 12), şûh-ı hod-şinâs (G. 111 / 1) mâh-ı peyker (Kit. 4 / 12), âfet-i cündî (Kit. 4 / 44), şeh-levend-i ʿarsa-i nâz u cefâ (Kit. 4 / 45), zîver-i hüsñ-i ʿâlem-ara (Kit. 4 / 46), şeh-levend-i nâz (Kit. 5 / 53), mihr-i evc-i hüsñ (Kit. 5 / 58), şûh-ı dil-firîb (N. 2 / 2), mehveş (N. 3 / 2), cemâl-i bî-misâl (N. 5 / 1), tabîb-i derd-i ʿaşk (N. 7 / 1), verd-i ter (N. 10 / 2), cefâ-pişe (Müf. 1), nev-nihâl-i hüsñ ü ân (Müf. 2), gözüm nurı (Müf. 10), şâh-ı vâlâ (Müf. 11), nahl-i nâz (Müf. 17), tıfl-ı mekteb-i nâz (Müf. 19).

Nâşid'in vafettiği güzel; edep, nezâket, hüsñ ü ân ve tarz u tavr bakımından kusursuz, hatta emsâlsizdir. Şair, bu yüzden onun güzelliğini vird-i zebân edinmiştir :

O şūhuñ hüsñ ü ânı bî-bedeldür hadd-i zâtında
Müsellem tarz u tavrı bir güzeldür hadd-i zâtında (G. 89 / 1)

Kuşûrın görmedüñ Nâşid o mâh-ı ʿâlem-ārānuñ
Müsellem tarz u tavrı bir güzeldür hadd-i zâtında (G. 89 / 9)

Ey gül-i bāğ-ı nezāket vey meh-i burc-ı şeref
 Hāk-i pāyuñ tūtiyā-yı çeşm-i cānumdur benüm (G. 64 / 1)

Vaşf-ı hūsn-i bī-misālūñ ey gül-i bāğ-ı edeb
 Nāşidāsā haşre dek vird-i zebānumdur benüm (G. 64 / 3)

Sevgilinin boyu servi, yanağı gül, gerdeni yasemen, kulağı berg-i mersin gibidir. Beli çok ince, ağzı da yok denecek kadar küçüktür. Füsûn ve işvede cümle hubândan üstündür. Bu yüzden ona berat ile güzellik menşûru vermiştir :

Berāt ile virilmişdür güzellik ol perī-zāda
 Şunılmış hūsn ü hūbīnūñ ezelden aña menşûrı (G. 107 / 4)

Ehl-i sūhan bī-hūde eylesün kıl u kâl
 Vaşf-ı miyān u femi bü'l- °aceb esrār idi (G. 107 / 8)

Yetişmiş serve beñzer kaddi haddi verd-i ra'nādur
 Füsûn-ı şivede hep cümle-i hūbāna fā'ikdür (G. 30 / 3)

Nārvendür kaddi gūyā yāsemendür gerdeni
 Berg-i güldür rūyı beñzer gūşı berg-i mersine (G. 79 / 6)

Şairin vasfettiği güzel, zamanının en güzelidir. Hatta onun gibi bir güzel eslâf arasında bile görülmüş değildir :

Sen ol rûh-ı musavversin ki mişlüñ gelmedi dehre
Egerçi görmedük ammâ işitdük vaşfın eslâfuñ (G. 52 / 4)

Saña nisbet tıfl-ı ebced-h'vân olur hep dil-berân
Muşhaf-ı hüsnuñde hatm olmuş güzellik âyeti (G. 105 / 4)

Gümüş âyine üzre gūyiyā bir deste sūnbūldür
Dökilmiş gīsuvān-ı °anberīni tā miyānınca (G. 85 / 3)

Sevgili, âşığın merâmını bir bakışta anlamasına rağmen, ona âşığın feryād u figânı hiç tesir etmez. Onun âşığa yaptığı tecâhül ve tegafūldür.

Merām-ı °āşıkı yek nazrada ider tefhīm
O ğamze yir mi қor ašlā su'āle toğrısı bu (G. 78 / 5)

Ne feryād u figān eyler eşer ne āh-ı pey-der-pey
Bu sahtī dilligi ne seng ü ne pūlāddan gördüm (G. 62 / 5)

İşüñ her demde zālim °āşık-ı zāra tecāhūldür
Hemīşe şan°at-ı bāzīçe-i çeşmüñ tegāfūldür (G. 27 / 1)

Bî-çâre âşık, sevgilinin bütün yaptıklarına tahammül edip, onları birer lütuf olarak kabul eder. Sevgilinin cevri ü cefasına daima sadakatle karşılık verir. Şiirlerinde onun ve bulunduğu yerin emsâlsiz güzelliğini anlatır durur :

Amân bir serv- kâmetdür kıyâmetden °alâmetdür
Nezâketden ibâretdür kimüñ cânânıdur kimdür (G. 34 / 4)

Bütün reftârı meşrebce şarar destârı meşrebce
Şeker güftârı meşrebce kimüñ cânânıdur kimdür (G. 34 / 6)

Tururken bir nihâl-i taze-resdür kadd-i mevzünü
Hırâma gelse biñ nâz ile farkı yokdur âhûdan (G. 74 / 2)

Ṭavâf-ı ka°be-i küyuñda bi-ârâm olur diller
Ser-i küyuñ tolaşmak mücib-i Cennet midür bilmem (G. 65 / 5)

II. Âşık : Klâsik Türk şiirinde şair, rindlik ve âriflik vasıflarını taşıyan âşık tipini kendine mal eder.¹²⁶ Âşık, canını sevgilisine verecek kadar cömerttir. Sözünde durur ve sadıktır. Sevgiliden gelen her türlü eziyete katlanıp, ondan daima lütuf beklerse de göremez. Âşık, sevgilinin cevri ü cefasına, tegâfûlüne ve kendisini en sonra hatırlamasına tahammül eder. Bütün bunlar, âşığın aşkını artırır. Âşığın asıl başının belâsı sevgilinin rakibe meyletmesidir. Sevgili bu davranışıyla yoluna canını vermeye hazır olan âşığı üzüntülere gark eder. Âşığın üzüntüler içinde aşkı, daha da artar.¹²⁷ Aşk ateşi ile bağı dağlanan âşık, bülbüller gibi şakıyarak aşk derdini dile getirmeye başlar :

¹²⁶ Ahmet Atilla Şentürk, Klâsik Osmanlı edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhid Hakkında, İstanbul 1996, s.1.

¹²⁷ İskender Pala, Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, C. I – II, Ankara Tarihsiz, s. 50.

Ey gül-i bāğ-ı melāḥat zahm-ı tīgünden senüñ
Dāğlar sīnemde oldu her biri bir verd-i derd (G. 13 / 2)

°Aşık ki lutf u kahırını cānā behem bilür
Rūy-ı °itāb görse de senden kerem bilür (G. 18 / 1)

Naqd-i şabra çünki seng-i āsitānuñdur mihekk
İmtihān-ı ehl-i °aşkı kalmadı mi°yāra yer (G. 17 / 4)

Ey perī-peyker ḥayālüñ dilde itdükde qarār
Şabr u sāmān u şu°ūrum oldu cümle tarmār (G. 25 / 1)

Eyle teşrīf-i kadem gel külbe-i aḥzānuma
Cānuma kār itdi °ömrüm nār-ı cevr-i intizār (G. 25 / 5)

Kā³ilüz būs-ı kadem de olsa ammā Nāşidā
Olmaz iseñ ol gül-i nāzık -mizāc-ı yāra bār (G. 25 / 6)

Vişālınden o māhuñ āh kim mehcūr olup kaldum
Mişāl-i bülbül-i şūrīde gülden dur olup kaldum (G. 61 / 1)

Kemāl-i iztirābumdan kebāb oldu dil-i zārum
Şerār-ı nār-ı ğamla ḥayf kim maḥrūr olup kaldum (G. 61 / 2)

Fikr-i devr-ā- devr zülfüñ eyleyüp cismüm nizār
Döndi müsikāra yāḥūd mū-miyānuñ şekline (G. 84 / 4)

Hāk-i pāy-ı devletüñ būs eyleyince nāzdan
Kāmetin kūtāh idersin ey cefā-cū ādemüñ (G. 49 / 5)

Nice demdür ğam-ı hicrān ile bī-tāb u ğam-ı ħ'ārūm
Çıkar °ayyūka her şeb bülbulāsā nāle vü zārūm (G. 59 / 1)

Yine bir āfetüñ fikr-i şarāb-ı la'li var dilde
Anuñçün cümleten mestānedür etvār u reftārūm (G. 59 / 3)

Naqd-i cān şarfin ta'ahhüd eyledüm yoluñda ben
Cümle-i °uşşākdan mümtāzuñ oldum bilmedüñ (G. 48 / 6)

Dāğ üzre dāğ açdı sine-i sūzānuma
Ol gözi ħūnī görüñ kan üstine kan eyledi (G.101 / 10)

Bir gice vuşlat bulaydum ger ħarīm-i kūyuña
Bāliş-i zer-tār iderdüm āsitānuñ sengini (G. 106 / 7)

Hasretüñle bezm-i meyde şöyle bir āh eyledüm
Sākinān-ı āsmānı cümle āgāh eyledüm

Ben tıyurdum bendelik resmin bütün °uşşākına
Mülk-i ħüsne Nāşidā ol şūĥı ben şāh eyledüm (N. 4 / 1, 2)

Ne yaman zūr geçer zevk-i visāl-i cānān
Uzanur tūl-ı emel gibi zamān-ı hicrān (Mat. 6)

Şair, bir âşık olarak kendisi için beyitlerde şu vasıfları kullanmaktadır :

Mübtelâ (Mur. 1 / IV, 3), şeydâ (Mur. 1 / V, 3), bülbül (Ş. 4 / 1), dil-âzâr (Ş. 5 / 3), üftâde (Ş. 7 / 1), dil-haste (G. 1 / 8), °âşık-ı dil-haste (G. 2 / 1), bî-tâb (G. 2 / 5), °âşık-ı şeydâ (G. 5 / 3), garîb (G. 9 / 6), vefâ-pişe (G. 11 / 3), °âşık-ı sevdâ-zede (G. 16 / 5), °âşık-ı zâr (G. 18 / 4), bende (G. 21 / 8), °uşşâk (G. 26 / 7), haste-i cevr (G. 27 / 9), °âşık-ı nâ-şekîb (G. 31 / 1), °andelîb (G. 31 / 3), bî-çâre, bîmâr (G.38 / 7), kadîmî bende (G. 40 / 3), haste-i hicrân (G. 71 / 4), eşk-pâşân (G. 80 / 6), dil-i gam-zâd (G. 83 / 1), bende-i dîrîn, bî-kes (G. 93 / 3), °abd-i müştâk (G. 103 / 2) zerre-i nâçiz (Kit. 5 / 58), °âşık-ı bî-cân (N.7 / 2).

III. Rakip, Ağyâr (gayr), Bîgâne : Rakip, Lûgat-ı Nâci'de "diğerini men' ile kendi işini tervîc etmeğe çalışan, engel." ¹²⁸ olarak tarif edilirken, Şemseddin Sâmi, Kâmûs-ı Türkî'de şu bilgiyi vermektedir :“ Diğeriyle aynı şeye tâlib ve hâhişger olan, bir mahbubeye dildâde olan âşıkların yekdiğerine nisbeten beheri “¹²⁹ Aynı sevgiliye âşık olan rakipler birbirini gözetleyip, maşuğu diğlerinden korurlar. Rakip, âşığın nazarında insan değil, sevgilisini elinden almaya çalıştığı için dîv, iblis, it, kâfir, habis ve dikendir. Ne yazık ki, sevgili de âşığa cevr ü cefa etmek için rakibe meyleder. Sevgilinin rakibe iyi muamele etmesi âşıkta infiale sebep olur. Bu hâl ile âşık sinisini âşk ateşiyle dağlar :

Yanında gör rakîbi o gül-i naḥl-i işvenûñ
Gülzâr-ı ḥüsn ü âna diken söylerüm saña (G. 4 / 4)

¹²⁸ Muallim Nâci, Lûgat-ı Nâci, İstanbul 1978, s. 443.

¹²⁹ Şemseddin Sâmi, Kâmûs-ı Türkî; İstanbul 1978, s. 669.

Rakībe meyli ol tıfl-ı cefākār u tenük-hūnuñ
Kemāl-i bī-vefāyī fennin ifāya °alāmetdür (G. 35 / 2)

Çakışdurmuş beni āteş-zen-i mekr ü nifāk olmuş
Rakīb-i seng-dil °uşşākını yahşī yamān geçmiş (G. 40 / 8)

N'ola ben nāle eylerken rakīb āh itse de farzā
Ki bülbül nāle eylerken öter bī-hūde tihū da (G. 88 / 4)

Rakībe itmez ise kec mu°amele cānān
Sebeb olur hele bu infi°āle toğrısı bu (G. 78 / 3)

Ser-ā-pā dāğdār-ı ğayret itdüm Nāşidā sīnem
Rakīb-i kāfiri gördükde cānum yandı yanınca (G. 85 / 9)

Ağyâra lûgatte, "başkaları, yabancılar, bildik olmayanlar, âşığın rakîpleri ve rakīb"¹³⁰ olarak mânâ verilmiştir. Kelimenin divanda kullanımı rakiple benzerlik arz etmektedir. Şair, ağyârı da rakip olarak görmektedir :

Şeker-hand-i lebüñ ağyârı şīrīn-kām ider ammā
Benümçün behre yokdur telhī-i düşünāmdan ğayrı (Tah. 2 / IV., 4, 5)

Yine geçmiş o şāh-ı hūsne üstādāne °uşşākı
Rūsūm-ı fitnede İblīs ile ağyârı bir buldum (G. 57 / 5)

¹³⁰ Şemseddin Sâmi, a. g. e., s. 93.

Rakip ve aġyâr beyitlerde Şu vasıflarla gemektedir :

Aġyâr , dîv , (G. 2 / 3), dÛrÛġ-ı fitne-engîz (G. 9 / 5), rakîb-i seng-dil (G. 40 / 8), rakîb-i mâçin (G. 41 / 5), kâfir (G. 41 / 9), aġyâr-ı bed-gîŐe (G. 65 / 2), aġyâr-ı bed-gÛ (G. 74 / 10), rakîb-i kÛŐtenî (G. 79 / 2), rakîb-i kâfir (G. 85 / 9), habis (G. 90 / 4), aġyâr-ı denî-hilkat (G. 96 / 6), rakîb-i dîv-hey'et (G. 102 / 5), rakîb-i dîv (G. 105 / 7) rakîb-i fitne-meniş (Mat. 12).

Bî-gâne, yabancı mânâsının yanı sıra, rakip olark da kullanılmaktadır. Aslında âşık sevgilisinin yanında ve yakınında bulunan herkesi rakip olarak görmektedir :

NiŐângâh eylemiş peykânına biġâneler cismin
Yazık yâbâna atmış tîrin ol kaşı kemân gemiŐ (G. 40 / 6)

VaŐluña biġâneler cânâ sezâ olsun mı ya
°AŞık-ı dil-ħaste luġfuñdan cÛdâ olsun mı ya (G. 2 / 1)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : TABİAT

Nâşid Divanı'nda tabiat, kozmik âlem, hayvanlar ve nebatlar başlıkları altında incelenmiştir. Tabiatla ilgili varlıklar, insanı daha iyi anlatabilmek için birer benzetme unsuru olarak kullanılmıştır. Kozmik unsurlardan en çok zikredilenler felek, güneş ve aydır. Divanda sık anılan diğer tabiat unsurları ise; hayvanlardan at ve bülbül, ağaçlardan servi, çiçeklerden gül ile lâledir.

I. Kozmik Âlem :

Divanda kozmik âlemin ele alınışı eski astronomi anlayışına uygundur. Şairin gökyüzü ile ilgili kullandığı unsurlar ve bunların beyitlerde kullanımları şöyle tespit edilmiştir :

1. Felek, Gedûn, Sipihr, Dehr, Asmân, Çarh, Arş, Gök : Şair, mânâ bakımından birbirine yakın olan bu terimleri beyitlerde çeşitli vesilelerle sık sık zikretmektedir. Felek, değişik isimlerle zikredilmesine rağmen, aslında insanın bahtı, talihi, hatta alinyazısıdır. Bir ucu kadere dokunur. Şair, kadare boyun eğmek zorunda kalınca kötü hâllerinin suçunu feleğe yükler.

Batlamyos sisteminden çıkarılan bir düşünüşe göre, dünya, kâinatın merkezidir. Dünyayı dokuz felek çevreler. Bunlar iç içe geçmiş şekilde, soğan zarı gibi dünyayı çevrelemişlerdir. Yedi kat gökten her biri bir feleğe aittir. Birinci felekte Ay olmak üzere sırasıyla Utarid, Zühre, Şems, Mirrih, Müşteri ve Zühal gezegenleri bulunur. Sekizinci felek sabit yıldızlar ve burçlar feleğidir. Dokuzuncu tabaka, cisimden arınmış olan ve bütün felekleri saran en yüksek

felektir ki, felek-i atlas, felek-i a'zam ve felekü'l-eflâk adıyla anılır. Hükemâ felsefesine göre sekizinci feleğe Kürsî, dokuzuncuya da Arş tabir olunur. Atlas feleği 24 saatte bir devrini tamamlar. Bu devir doğudan batıya olup diğer felekleri de döndürür. Buna göre her bir feleğin iki türlü hareketi ortaya çıkar. Birisi kendi ekseni etrafında, diğeri de Atlas feleğinin etkisi ile doğudan batıyadır. Atlas feleğinin dönerken diğer gezegen ve felekleri de kendi istikametine dönmeye zorlaması, insanların talihleri, refah ve mutlulukları üzerinde değişken ve aksi durumlar ortaya koyar. İşte felekler üzerine şikâyetle bulunmanın nedeni budur. Kahpe felek, dönek felek gibi tabirlerin kaynağı da Atlas feleğinin ters istikamette devrinden dolayıdır.¹³¹

Hemen bütün şairlerde görüldüğü gibi Nâşid de felekten, zamandan yakınır. Şair bu dünyada feyz-i istidâdın dışında kimseden yardım görmemiştir :

Ne ta'lim ü ta'allümden ne hüd üstâddan gördüm
Ne gördümse felekde feyz-i isti'dâddan gördüm (G. 62 / 1)

Şair, Sultan III. Selim'i şehryâr-ı asmân-mesned, şâh-ı gerdûn-menzilet ifadeleriyle medheder :

Pâdişâh-ı ced-be-ced şâhen-şeh-i 'âlî-neseb
Şehryâr-ı âsmân-mesned hüdîv-i meh-rikâb (K.1 / 1)

Ey nûr-ı 'ayn-ı saltânât vey şâh-ı gerdûn-menzilet
Oldu vücûduñ her-cihet 'âlemlere lutf-ı 'amîm (T. 20 / 6)

¹³¹ İskender Pala, *Şi'r-i Kadîm Şiir Şerhleri*, İstanbul 1997, s. 71.

Şair, sevgilinin yanağı vafında yazdığı yeni tarz gazelleriyle dehrin diğer şairlerini susturmuştur :

Vaşf-ı gül-ruhsār-ı dil-berde yazup bir nev-sūhan
Būlbūlān-ı gülsitān-ı dehri hāmūş eyledūñ (G. 45 / 4)

Âşığa sevgilinin yaptığı cevır ü cefayı yer ve gök ehlinden hiç kimse yapmamıştır. Bu hâl içinde iken âşığın gönülden çektiği âhları sipihr kısanmaktadır :

Merdūm-i °aynum senūñ itdüklerūñ °uşşākuña
Ne melekler gökde hōd ne yerde insān eyledi (G. 101 / 5)

Her bir şerārı reşk-i şehāb-ı sipihr olur
Dilden duhān-ı āh ki çarḥa resān olur (G. 24 / 6)

Nâşid'in sevgilisi alışılmışın dışında bir sevgilidir. Âşığa her zaman cevır ü cefa etmeyip yakın ilgi gösterdiği zamanlar da olmaktadır. Sevgilinin yakın ilgisine mazhar olan âşığı bu sefer de felek kıskanmaktadır :

Öyle aldum belini dā³ire-i āgūşa
Gerdiş-i çarḥ-ı felek reşk-kūnān oldı baña (G. 1 / 2)

2. Kurs, Burç, Kubbe, Kavs : Kozmik âlemle ilgili bu terimler beyitlerde kendi asıl mânâlarının yanında padişah ve sevgili ile alâkalı olarak da kullanılmaktadır :

Sa°d ile olduñ pādişeh mesrūr olup mīr ü sipeh
Şāyestededūr kim kurş u meh olsun semendiñe kecim (T. 20 / 2)

Eger temsîl olınsa avs-ı ara farkı zahirdür
Viren baz-yı husne boyle kuvvet ebruvnundur (G. 28 / 4)

Ey gl-i ba-ı nezket vey meh-i burc-ı eref
Hak-i payun tutiya-yı em-i canumdur benm (G. 64 / 1)

3. ems, Hurid, Afitb, Mihr, Mh, Meh, Kamer, Hill : Gne ve ay iin kullanılan bu isimler beyitlerde gk cismi mnsında kullanıldıı gibi padiahın byklgn, sevgilinin de gzelliini ifade ederken bir benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır :

Niun yakmı o mhu afitb-ı husn-i pr-szın
Keml-i rekden varmı meger kim kine-i hurid (G. 14 / 4)

Egeri mehvenı hayli vardur glen-i husnn
Vel ol afitb-ı iivede bir baa n vardur (G. 21 / 7)

Alınca aks-i ruın ol mehn piyle-i zer
Dern-ı mihre girp cilve itdi anki kamer (G. 26 / 1)

4. Sadeyn, Nahseyn, Kevkib, Necm : İki uurlular da denilen Vens (Zhre) ile Jpiter (Mteri) gezegenlerine sa'deyn,¹³² Zhl (Satrn) ve Merih (Mars) gezegenlerine de nahseyn,¹³³ yani, uursuzluk denilir. air, kadere inanmaktadır. Ona gre, iyilik ve ktlgn zuhuru, yıldızların bir araya gelmelerinden veya burların insanlar zerinde yaptıı tesirlerden deil, hkm-i kadedendir :

¹³² Ferit Develliolu, **Osmanlıca – Trke Ansiklopedik Lgat**, Ankara 1986, s. 1088.

¹³³ Ferit Develliolu, a. g. e., s. 956.

Ne şa[°]deyn-i kevākibden ne nahşeyn-i h̄azerdendür
Zuhūr-ı ihtilāf-ı nīk ü bed h̄ükm-i k̄aderdendür (G. 15 / 1)

Şair, bir tüfek atışı yarışması münasebetiyle yazdığı tarih manzumesinde Sultan III. Selim'in silah atışındaki maharetini mübalağalı bir şekilde şöyle dile getirmektedir :

Murād itse işābet itdirürdi dāne-i sürbin
O şems-i burc-ı şevket k̄urş-ı mihre necm-i rahşāna (T. 43 / 7)

5. Zühre : Nâhid, Çobanyıldızı, Venüs. Feleğin sâzendesi olarak bilinir. Üçüncü felektedir. Efsaneye göre Zühre İranlı, çok şüh ve güzel bir kadın imiş. Hârût ve Mârût adlı meleklerden göğe yükselmenin yolunu öğrenip oraya çıkmıştır. Klâsik Türk şiirinde çok zaman şarkı, aşk, güzellik ve çalgı ile birlikte anılır.¹³⁴ Nâşid'in şu beytinde, Zühre ile ilgili bu rivâyete de işaret edilir :

Şu rütbe d̄üzd-i çālāk olmuş ol çeşm-i sūhan-gū kim
Dehān-ı zühreden ma[°]nā-yı güftārı çalar çarpar (G. 37 / 5)

6. Müşterî : Mars, Jüpiter. Altıncı felekte bir gezegendir. Feleğin kadısı ve hatîbi olarak bilinir. Özellikle medhiyelerde bahsedilen kişiler düşüncelerinde ve işlerindeki isabetten dolayı Müşteri yıldızına benzetililer.¹³⁵ Nâşid, kaside ve tarihlerinde padişah ve devlet ileri gelenlerini aynı şekilde medheder :

Pādişāh-ı müşterî-tedbîr kim olmuş anuñ
Hükmine şāhān-ı ʿālem cümleten fermān-ber (T. 13 / 3)

¹³⁴ İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, C. I, II., Ankara Tarihsiz, s.538.

¹³⁵ İskender Pala, a. g. e., s. 374.

7. °Utârid : Merkür gezegeni. Feleğin kâtibi sayılır. İkinci felekte yer edinmiştir. Güzel söz ve yazı ile sanatkârlığın sembolüdür. Debîr-i felek de denir. Kâtip ve yazarların pîri sayılır.¹³⁶

Hezārān āferīn ol ṭab°-ı mevzūn-ı hūmāyūna
Diyü itdi °Uṭārid levḥ-i mihre vaşfını imlā (T. 25 / 13)

8. Ülker : Süreyyâ, Pervin. Ay yüzlü sevgilinin benleri ve âşığın göz yaşları için benzetme unsuru olarak kullanılır.¹³⁷ Divanda bir beyitte şöyle geçmektedir :

Encüm-i ḥālūñ ki mihr-i rūda zūlfūñ setr ider
Gūyiyā ebr-i siyeh-fāmdur ki ülker başdurur (G. 20 / 2)

9. Hamel Burcu : Koç burcu. On iki burcun birincisidir. Güneş bu burca Mart'ta girer. Bugün, ilkbaharın başlangıcı olup, gece ile gündüz bu günde eşit olur.¹³⁸ Divanda bir beyitte zikredilmiştir :

Meh gibi burc-ı ḥamelden ḥüsnūñ itdükçe ṭulū°
Olsun °uşşākuñ bütūn mānende-i ḳurbān-ı °İd (K. 2 / 5)

10. Esed Burcu : Arslan burcu. Burçların beşincisidir. Divanda sadece bir beyitte geçmektedir :

Süvār olsa esed burcında māh-i °ālem-ārāveş
Eger ruḥşat virürse cünbiş-i esb-i sebük-pāya (Kit. 5 / 6)

¹³⁶ İskender Pala, a. g. e., s. 504.

¹³⁷ İskender Pala, a. g. e., s. 403.

¹³⁸ İskender Pala, a. g. e., s. 207.

II. HAYVANLAR :

Nâşid Divan'ında hayvanlar, klâsik Türk şiirindeki genel kullanıma uygun olarak ele alınmıştır. Beyitlerde geçen hayvanlar, kuşlar, atlar, yırtıcı olanlar ve suda yaşayanlardan müteşekkildir. Bunlar içerisinde en çok zikredilenler at ve bülbüldür.

1. **Kuşlar** : Divanda, kuşlardan umumî mânâda mürgân olarak bahsedilmektedir :

Nişân itse dökerdi rişte-i bâl ü perin cümle
Havâda sūr^{at}-ı cevân iden ecnâs-ı mürgâna (T. 43 / 8)

Bazen şair, sevgilinin saçlarının gönlünü avladığını anlatırken, gönlü için mürgân-ı dil ifadesini kullanır :

Gîsuvānuñ şayd-ı mürgân-ı dile zencîr olur
Ebruvānuñ katl-i °uşşâka iki şemşîr olur (G. 22 / 1)

Beyitlerde çeşitli vesilelerle adları zikredilen kuşlar şöyle tespit edilmiştir :

a. **Hümâ** : Devlet kuşu, talih kuşu. Cennet kuşu, Kaf dağında, Okyanus adalarında veya Çin'de yaşadığına inanılan efsanevî bir kuş. Edebiyatımızda özellikle devlet erkânı için refah, kudret ve mutluluğa giden bir baht açıklığının sembolü olarak anılır. Yine klâsik şiirimizde sevgili hangi âşığına iltifat ederse, o, devlete ermiş olur. ¹³⁹ Beyitlerde hümâ aynı mânâlarda kullanılmıştır :

¹³⁹ İskender Pala, a. g. e., s. 238.

Zîr-i zülfin sâye bân eyle gönül ol mehveşün
Başuña konmak dilersen ger hümâ-yı devleti (G. 105 / 2)

b. Ankâ : Kaf dağında yaşadığı var sayılan, tüyleri renkli, yüzü insana benzer, asla yere konmayan, daimâ yükseklerde uçan ve kendisinde her kuştan bir alâmet bulunan, adı var kendi yok bir kuştur. Zümrüdüankâ, Sîmurg adlarıyla da anılan bu efsanevî kuştan¹⁴⁰ Nâşid, hikemî tarzda yazdığı bir gazelinde kanaat ve istigna sembolü olarak şöyle bahseder :

Dâ'imâ çek çeşmüne kuhl-ı gînâ
Kâf-ı istiğnâdaki ankâyâ bak (G. 43 / 5)

c. Tûtî, Kumru : Tûtî, papağan ve dudu kuşuna verilen ad. Klâsik Türk şiirinde ayna ve şeker ile birlikte anılır.¹⁴¹ Kumru ise güvercingillerden bir kuş olup güzelliği ve güzel sesi bakımından sözkonusu edilmektedir. Bu iki kuş birlikte sevgilinin güzel konuşmasıyla alâkalı olarak bir beyitte şöyle kullanılmıştır :

Misâl-i kumrî-i hoş-lehçe ey serv-i revân söyle
Saña dem-beste olmak düşmez ey tûtî-beyân söyle (Tah. 2 / II., 1, 2)

d. Şah-baz, Zâg : Şahbaz, bir cins iri ve beyaz doğandır.¹⁴² Zag ise karga demektir. Şahbaz, padişah ve sevgilinin vafında kullanılırken, zag, ağyâr ve rakip için kullanılmaktadır. Şair, sevgilinin ağyâra rağbetini hoş karşılamayarak şöyle der :

¹⁴⁰ İskender Pala, a. g. e., s. 36.

¹⁴¹ İskender Pala, a. g. e., s. 500.

¹⁴² Ferit Devellioğlu, Osmanlıca -Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1986, s. 1168.

Uçurma vaşfını ağyâr-ı zâğûñ bildigüm kuşdur
Saña ey şâh-bâz-ı evc-i istignâ tenezzüldür (G. 27 / 4)

e. Bülbul (Hezâr, Andelib), Tîhû (Çil Kuşu) : Bülbul, bütün Türk edebiyatında en çok zikredilen kuştur. Daha ziyade sevgiliyi temsil eden gül ile birlikte anılır. Gülün sembolize ettiği unsura göre ad alırsa da, genel olarak âşığı sembolize eder. Bu iki âşık arasına girmeye çalışan engeller ise hâr, rakip ve ağyâr olarak zikredilirler. Nâşid, şu beytinde kendisini âşık olarak bülbul yerine koyarken, rakibi de tîhû olarak vasıflandırır :

N'ola ben nâle eylerken rakîb âh itse de farzâ
Ki bülbul nâle eylerken öter bî-hûde tîhû da (G. 88 / 4)

Âşığın bülbul gibi sabahlara kadar feryâd u figân etmesi, sevgilinin ikbal ve şöhretini daha da artırmaktadır:

Şaķın bî-nâle şanma nâzeninüm haste-i cevruñ
Gice tâ şubha dek gülşende hem-âvâz-ı bülbuldür (G. 27 / 9)

N'ola feryâdı bülbul gibi tekşîr itse °uşşâķı
O verd-i bâğ-ı hüsne bâ°iş-i ikbâl ü şöhretdür (G. 35 / 4)

Gül, bî-çare bülbüle kavuşma vaadinde bulunmasına rağmen, sözünde durmayıp onu aldatmaktadır. Bütün yapraklarını yele verirken, bülbüle, kavuşmanın kokusunu bile vermemektedir :

°Andelîbi va°de-i vaşlıyla idüp dil-firîb
Âldatur bî-çâreyi hâlince kallaş oldu gül (G. 56 / 6)

Berg ü bürini bāda virüp pāre pāre gül
 Bir būy-ı vaşlı virmedi hayfā hezāra gül (G. 54 / 1)

f. Būm : Baykuş. Divanda sadece bir beyitte şöyle zikredilmiştir :

Hücūm-ı tā³ir-i ikbālden nev-kaşr-ı devletde
 Ne yapsun būm bulamaz lāne genc-i bāmdan ğayrı (Tah. 2 / VIII., 4, 5)

2. ATLAR : Divanda umumî olarak esb, semend, rahş, hayl ve at olarak bahsedilmektedir. Padişah ve devlet erkânının da katıldığı cirit oyunlarını konu alan manzumelerde, şair kendi sanatından ve sevgilinin cevr ü cefasından bahsederken at adları ve ilgili terimleri sık sık kullanılmaktadır. Divanda tespit edilen at adları ve ilgili terimler şunlardır :

Esb, (K. 1 / 6) esb-i düldül-fām (Tes. 1 / V., 3), esb-i tâzî (Tes. 1 / VIII., 3), esb-i tahun (T. 8 / 7), esb-i yekrân (Kit. 4 / 7), esb-i düldül-fām-ı Mısrî (Kit. 4 / 17), esb-i ahrec (Kit. 4 / 18), gül-beden Mısrî (Kit. 5 / 12), hayl (Kit 5 / 54), süm (K. 1 / 6), inân, mişvâr, mızmâr (G. 23 / 6), na'l-ı pây-ı esb (T. 24 / 3), semend (T.20 / 2), sūvâr (G. 37 / 6), dizgin, stabl (Kit. 5 / 59), rahş, at (Mat. 11), eşheb Kit. 4 / 27), edhem (G. 49 / 7), kümeyt (G. 19 / 3), faris, muhaccal (K. 1 / 5).

Sürince esb-i düldül-fām-ı mısrîsin şecā^catla
 Feleklerde melekler cümle taḥsîn itdiler anı (Kit. 4 / 17),

O esb-i ahrec ile öyle bāzî itdi kim ḥakkā
 Ki her bir ḥaṭvesi ḥayretde koydı °aql-ı insānı (Kit. 4 / 18),

Ya ol dil-keş hırām-ı gül-beden mışrīyi seyr eyle
Döner reftār iderken berķ-i mihr-i  alem-ārāya (Kit. 5 / 12)

 air, kendi  airliğinden bahsederken esb-i irfān (G. 23 / 6), esbrān (T. 40 / 7), esb-i tab' (T.19 / 12), esb-i hāme (T. 43 / 38), semend-i hāme, d d l (G. 27 / 10), semend-i tab' (Kit. 5 / 45), kil-k-i edhem (G. 49 / 7), k meyt-i tab' (T. 10 / 13) ifadelerini kullanır :

 u r tbe Nāsidā  ap k-rev-i meydān-ı ma nā kim
Semend-i hāme g yā  arsa-i himmetde D d d r (G. 27 / 10)

Eger karŗu atar var ise gels n kil-k-i eŗ arı
Semend-i tab'ını s rs n ben mle  ah n-ı Beydāya (Kit. 5 / 45)

Sevgili ile al kalı olarak da esb-i n z (G. 20 / 10), esb-i istign  (G. 71 / 1), semend-i n z (G. 37 / 6), semend-i  ive (Kit. 5 / 56) ifadelerini kullanmaktadır :

Bakmayup ol  eh-s v r-ı h tt -i n z u cef 
Esb-i n zı Nāsid-i  eyd yı  igner baŗdurur (G. 20 / 10)

Semend-i  iveye p -m l id p  ah n-ı dil-i z rı
Beni g ld rme lutf it sevdiğ m ağy r-ı r sv ya (Kit. 5 / 56)

Sevgili, aŗıđa her zaman naz, cevr   cefa ve istign  göstermez. Bazen l tfedip onu ziyaret de eder. Bu sırada sevgilinin rakibe atını tutturması aŗıđı, sevgilinin gelmesi kadar memnun eder :

Baňa geldükçe rahşın tutdururmuş saňa ol āfet
Raķibā yār imiş bahtuñ yūri var bir zamān at tut (Mat. 11)

Kümeyt, doru at demektir. Kelimenin mânâlarından biri de kırmızı şaraptır. Şair, kelimeyi bu mânâsıyla da kullanmaktadır :

Kümeyt-i sāğarı sürdükçe sāķi şahn-ı rindāna
Virür cem'iyet-i sāmān-ı mestāne perişānı (Kit. 4 / 41)

3. Diğer Hayvanlar : Divanda çeşitli vesilelerle adları zikredilen hayvanlardan karada yaşayanların hemen hepsi yabanî ve yırtıcı hayvanlardır. Deniz ve nehirlerde yaşayan canlılardan neheng ve mâhî zikredilmektedir .

a. Şir, Şir-i Jiyân : Şir, arslan, şir-i jiyân ise kızgın ve kükremiş arslan demektir. Peleng ise kaplana verilen addır. Sultan III. Selim, atıcılık ve diğer özellikleriyle cümlenin mümtazıdır. Onun güç ve kuvvetine şir ve peleng de dayanamaz :

Er urşa ger tūfenge at sürse şahn-ı cenge
Ger şir ü ger pelenge kılsaydı hamle bir ān (T. 29 / 9)

Ma'rifetle cümlenüñ mümtāzı olduñ hem daħi
Zūr-ı bāzūña tayanmaz olsa ger şir ü peleng (Kit. 3 / 5)

Şair, bir beytinde gönlünden şir-i jiyân olarak bahsedip, onu sevgilinin turreleriyle avlayamayacağını şöyle dile getirir :

Şayd olınmaz düşmez ol dām-ı şikenc-i turreye
Bīşe-i kūh-ı ğamuñ şīr-i jiyānidur gōñül (G. 55 / 4)

b. Rûbâh : Tilki. Divanda bir beyitte zâhid için kullanılmıştır :

Bugün ebleh-firībâne edâlarla hele zâhid
Yine rûbâhveş ber-düş itmiş delk-i sālūsın (G. 73 / 10)

e. Neheng : Şaire göre Sultan III. Selim güç, kuvvet ve atıcılık bakımından emsalsizdir. Padişahın kahrı karşısında denizdeki neheng can korkusuna mübtelâ olur. Eğer onu vurmak kastıyla ateş etse onu şüphesiz öldürür :

Şadme-i kahrūñla bīm-i cāna olsun mübtelâ
Kā³ ināt-ı cevde mürġān zīr-i baħr içre neheng (Kit. 3 / 3)

Alup ele tūfengi kaşd eyleyüp Firengi
İsterse ger nehengi eyler tūfengi bī-cān (T. 29 / 12)

d. Mâhî : Bütün divanda balık bir defa zikredilmiştir. Şair, Sultan III. Selim'in yaptırdığı bir kasr vasfında yazdığı bir kaside vesilesiyle balığı kullanmıştır :

Oı kadar buldı gül-i taşvīri reng-i feyz kim
Düşse °aksi ābda mâhiyi eylerdi kebāb (K.1 / 14)

III. NEBATLAR :

Nebatlar, divandaki tabiat unsurları içinde en geniş yere sahiptir. Ağaçlar, çiçekler ve meyveler başlıkları altında ele alınan bitkiler, çoğunlukla sevgilinin medhi ve vasfı sırasında birer benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır. Beyitlerde en çok zikredilenleri ağaçlardan servi, çiçeklerden de gül ile lâledir. Ayrıca beyitlerde bağ, bahçe, bostan, çemenzâr gülşen, gülzâr, gülistân, lâlezâr, sünbûsitân adları nebatların yetişip sergilendiği yerler olarak sık sık zikredilmektedir.

1. Ağaçlar :

a. **Servi, çınar** : Servi, beyitlerde bir ağaç çeşidi olmanın yanında daha çok sevgilinin boyu ile alâkalı olarak kullanılmaktadır. Sevgilinin boyu servden güzeldir. Bu yüzden serviler sevgiliyi, başa teşrifinde saf halinde, ayakta karşılarlar . Beyitlerde serv-i revân ve serv-i nâz olmak üzere iki servi çeşidi zikredilmiştir. Şair, sevgilinin boyu için servi boylu, serv-i kâmet, serv-i bağ-ı işve, serv- kadd ifadelerini kullanmaktadır :

Virmede bād-ı şabâ şevk-ı kudūmuñla peyām
Serviler nâz ile teşrifüñe şaf-beste kıyām (Ş. 2 / II., 1, 2)

Yetişmiş serve beñzer kaddi haddi verd-i ra'nâdur
Füsûn-ı şivede hep cümle-i hübâna fâ'ikdür (G. 30 / 3)

Amân bir serv- kâmetdür kıyâmetden °alâmetdür
Nezâketden ibâretdür kimüñ cânânıdur kimdür (G. 34 / 4)

Çınar, beyitlerde çoğu defa ok'atımı sırasında hedef olması bakımından zikredilmektedir. Şair, başka bir beytinde ayrılık ve çektiği sıkıntılardan basederken, kendisinden, miñnet gülşeninde kalmış hasret çınarı olarak bahseder :

Kerāmetdür bu def'a Topkapudan
Atup tīrin geçürdi bu çenāra (T. 36 / 7)

Tā derūnumdan tutuşsam n'ola nār-ı hecr ile
Gülşen-i miñnetde gūyā kim çenār-ı ḥasretüm (G. 60 / 5)

bb. Ar'ar, Şimşād, Sanavber : Ar'ar, dağ servisine, şimşād ise şimşir ağacına verilen addır. Sanavber, çam fıstığı ağacıdır. Servi ve şimşād cinsinden bir ağaçtır. Klâsik Türk şiirinde bu üç ağaç da sevgilinin boyu için birer benzetme unsuru olarak kullanılır. Yalnız sevgilinin boyu ve endâmi daima bunlardan üstün tutulur. Nâşid de aynı anlayışı beyitlerinde dile getirmektedir :

Kaşkatı kaldı görüp şimşād u °ar'ar gıbtadan
Nāz ile gülşende çün yārum ḥırāmān eyledi (G. 101 / 8)

Revnağın pest eyleyüp servūñ ḥırām-ı nāz ile
Gülşene geldükçe ol ḳaddi şanavber başdurur (G. 20 / 4)

cc. Nârven, Berg-i mersin : Klâsik şiirimizde nârven, diğeri adıyla karaağaç sevgilinin boyu, berg-i mersin de kulağı için birer benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır. Nâşid, bir beytinde sevgilinin boyunu nârvane, gerdenini yasemene, yüzünü güle ve kulağını da mersin ağacının yaprağına benzetir. Yalnız sevgili bunlardan güzellik bakımından daima üstündür.

Nārvendür addi gūyā yāsemendür gerdeni
Berg-i güldür rūyı beñzer gūşı berg-i mersine (G. 79 / 6)

dd. İhlamûr, Bîşe, Âbanus : Bu ağaçlar divanda birer defa aşağıdaki beyitlerde zikredilmişlerdir. Sultan III. Selim bir tüfek atışı yarışmasını ihlamur ağacının gölgesinden takip etmiştir :

Sa°adetle gelüp bir gün bu cāy-ı nūzhet-efzāya
Dıraht-ı ihlamūruñ sāyesin cāy itdi şāhāna (T. 43 / 9)

Bîşe, orman, meşelik ve sazlık demektir. Şair, bir beytinde gönlünden gam dağının meşeliğinin kükremiş arslanı olarak bahseder :

Şayd olunmaz düşmez ol dām-ı şikenc-i turreye
Bîşe-i kūh-ı gamuñ şir-i jiyānidur gönül (G. 55 / 4)

Taht yapımında kullanılan sert ve siyah bir ağaç olan abanoz, III Selim'in medhinde yazılan tarih manzumesinde bir defa, yine taht ile ilgili olarak zikredilmiştir :

Şehryār-ı müşterî-ṭal°at ki lāyıkdur eger
Cilvegāh-ı pāy-ı esbi olsa taht-ı ābanūs (T. 21 / 4)

2. Çiçekler : Divanda umumî mânâda çiçekler için ezhâr ve şükûfe terimi kullanılmaktadır :

Hep süpürmekle birer birer çemen ezhārını
Lāleyi çārüb idüp gülşende ferrāş oldı gül (G. 56 / 3)

°Araḳ-rīz olsa ruḫsārı tesellī-yāb olur ḫātır
Mücerrebdür hele āb-ı şükūfe def-i sevdāya (Kıt. 5 / 57)

Beyitlerde çeşitli vesilelerle zikredilen çiçekler şunlardır :

a. Gül (Verd), Gonca, Diken : Gül, edebiyatımızda sayısız tasavvurlara konu olmuştur. En çok kırmızı rengi, güzel kokusu, gonca hâli, bād-ı sabâ eliyle seher vakti açılması, dikenle beraber olup ona katlanması, çiçeklerin sultanı olması, yılda bir defa ilkbaharda açılması, zor yetiştirilmesi, ömrünün kısalığı, çabuk solması ve özellikle bülbülün ona aşkı açısından ele alınıp işlenir. Bu aşkta önde gelen üç kahraman; gül, bülbül ve dikendir. Gül, sevgiliyi temsil ederken, bülbül gülün aşkıyla yanıp tutuşan, onun naz ve cefasından usanmayan âşıktır. Diken ise bülbülün güle kavuşmasına engeldir. Diğer bir ifadeyle bülbülün rakibidir.

Bütün klâsik şiirimizde olduğu gibi Nâşid Divanı'nda da en çok zikredilen çiçek güldür. Nâşid'in şiirlerinde gülün kullanımı bahsedilen şekilde olmakla birlikte şair, güle verdiği değeri göstermek istercesine iki tane de gül redifli gazel yazmıştır :

Nâşidā bu nev-zemīn-i tāzeye oldı redif
Şāh-rāh-ı nazm-ı renginümle yoldaş oldı gül (G. 56 / 10)

Nâşid'e göre çiçeklerin sultanı güldür ve bahçede diğer çiçeklerin de katıldığı divan tertip etmektedir :

Manşib-ı ezhārı ibkâ eyleyüp sulṫān-ı gül
Geçdi taḫt-ı gülşene tertib-i dīvān eyledi (G. 101 / 6)

Gonca, gülün ilk hâlidir. Goncayı sevgili destarina koyduğu için yeri baş üzredir :

Baş üzre oldu şimdi yeri tıfl-ı goncanuñ
Revnağ virince katmer-i destâr-ı yâra gül (G. 54 / 7)

Gonca, seher vakti bâd-ı sabâ eliyle açılıp gül olur. Bu vakitte yaprakları üzerinde şebnemin olması gülün güzelliğine ayrı bir güzellik katar. Gül, sevgilinin kırmızı yanak ve dudağını sembolize ederken, o gül gibi güzel yüzdeki terler de jale olarak tasavvur edilir :

Behcet-efzâdur °arak gül-berg-i rûy-ı yârda
Berg-i gülde mûcib-i revnağ degül mi jâleler (G. 19 / 5)

Verd-i şüküfte ruhı lebleri gül goncası
Sînede pistânları teng-i semenzâr idi (G. 107 / 6)

Sevgili, edep ve nezaket bağının gülüdür. Onun ayağının tozu, âşığın gözünün sürmesidir. Hatta şair, onun emsâlsiz güzelliğini kıyâmete kadar vird-i zebânı edinmiştir :

Vaşf-ı hüsni-bî-mişâlûñ ey gül-i bâğ-ı edeb .
Nâşidâsâ haşre dek vird-i zebânumdur benüm (G. 64 / 3)

Ey gül-i bâğ-ı nezâket vey meh-i burc-ı şeref
Hâk-i pâyuñ tütüyâ-yı çeşm-i cānumdur benüm (G. 64 / 1)

Gül, sevgiliyi sembolize ederken onun yanındaki rakibi de diken olarak tasavvur edilir :

Yanında gör rakibi o gül-i naḥl-i işvenüñ
Gülzâr-ı ḥüsn ü āna diken söylerüm saña (G. 4. / 4)

b. Lâle, Nergis, Sünbül : Klâsik Türk şiirinde kırmızı rengi ile sevgilinin yanağı ve âşıkın göz yaşları lâleye benzetilir. Lâlenin ortasındaki siyahlık sevgilinin yanağını kıskanmasına bağlanarak açıklanır. Sevgilinin yanağını kıskanarak bağrını dağlayan lâle, onun nergis gibi baygın baygın bakan gözlerini görünce, güzellik iddiasında bulunurken dikkatli olmak gerektiğini de anlar :

Dâğ yakdı reşk-i ruḥsâr ile lâle sîneye
Çeşm-i mestin gördi nergis şarf-ı im'ân eyledi (G. 101/ 7)

İran mitolojisinde yıldırım, yaprağın üstündeki çiğ tanesine düşmüş, çiğ tanesi ve yaprak alev almış, sonra donmuş, lâle bundan meydana gelmiştir. Lâlenin içindeki siyahlık bu yanıştan meydana gelmiştir.¹⁴³

Dağlanan yer kararır. Âşık da bağrını aşk ateşiyle dağlanmış bir lâlezâr olarak tasavvur ederek, sevgilisini salınarak yürümesi için oraya davet eder :

Dâğlarla lâlezâr itdüm ser-â-pâ sînemi
Ey ḥayâl-i ḳadd-i dil-ber gel ḥırâmân ol yüri (G. 104 / 4)

¹⁴³ Abdülbâki Gölpınarlı, Şeyh Galib Dîvânı'ndan Seçmeler, Ankara 1985, s. 238.

Sevgilinin saçı, şekil ve koku bakımından sünbül olarak tasavvur edilir. Sevgilinin gül yüzüne dökülmesi, deste deste olup bele kadar inmesi, dağınık ve kıvrım kıvrım olması bakımından ele alınıp işlenir. Kokusu sünbülden daha üstündür :

Gümüş āyīne üzre gūyiyā bir deste sünbüldür
Dökilmiş gīsuvān-ı °anberīni tā miyānınca (G. 85 / 3)

c. Semen (Yâsemen), Zanbak : Semen, klâsik Türk şiirinde daha çok rengi, kokusu ve yaprağı dolayısıyla anılır. Sevgilinin yanağı¹⁴⁴ ve gerdeni için benzetme unsuru olarak kullanılır :

Nârvendür kıddi gūyā yâsemendür gerdeni
Berg-i güldür rūyı beñzer gūşı berg-i mersine (G. 79 / 6)

Zanbak, divanda sadece bir beyitte şöyle anılmıştır :

Zanbak-ı bī-çārenūñ dūşından aldı bergini
Hiç utanmaz mı °aceb mānend-i nebbāş oldı gül (G. 56 / 8)

d. Şeb-bû, Şakâyık, Gül-nâr : Şebbû, kokusu ve rengi bakımından sevgilinin saçı için benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır :

Dökildükçe ruḥ-ı pür-tābı üzre zülf-i şeb-rengi
Gül-i üşkūfte gūyā feyz-yāb olmaḳda şeb-būdan (G. 74 / 5)

¹⁴⁴ İskender Pala, Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, C. I – II, Ankara Tarihsiz, s. 522.

Şakâyık, bu gün gelincik denilen çiçektir. Dağlarda yetişen cinsine şakâyık-ı nûmânî adı verilmektedir.¹⁴⁵ Beyitlerde şakâyık ve şakâyık-ı nûmânî adlarıyla, sevgilinin yüzü için benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır :

Çemenzâr-ı hâş-ı nev-hîzi içre rûy-ı gül-rengi
Bahârsitân içinde °aynı nu°mân-ı şakâyıkdur (G. 30 / 2)

Görince zîr-i târ-ı kâkülünde rûy-ı gül-rengi
Şanurlar sünbûlsitân içre bitmiş bir şakâyıkdur (G. 33 / 2)

Sevgilinin dudağı renk, güzellik ve letafet açısından nar çiçeği, yani gûlnâr gibidir :

Egerçi şerbet-i şahbâya teşbîh eyledüm ammâ
Letâfetde lebûnle lezzet-i gül-nârı bir buldum (G. 57 / 3)

3. Meyveler : Divanın bütününde meyve kelimesi bir defa aşağıdaki beyitte, yine sevgili ile alâkalı olarak şöyle kullanılmıştır :

Ne gördüm nev-nihâlüm meyve-i bâğ-ı vişâlünden
Turunc-ı ğabğabuñ şevkıyla fikr-i hâmdan ğayrı (Tah. 2 / III., 4, 5)

Beyitlerde zikredilen meyve çeşitleri ise şöyle tespit edilmiştir :

¹⁴⁵ İskender Pala, a. g. e., s. 310.

a. Bâdâm : Badem, divanda iki defa geçmektedir. Bunlardan birinde meze mânâsıyla, diğesinde ise sevgilinin gözü için benzetme unsuru olarak kullanılmıştır :

Zıkr idüp esbâb-ı hüsniñ dide-i bādâma dek
Gerden-i berrâkdan gîsû-yı °anber-fâma dek (Tah. 3 / III., 1, 2)

b. Turunc : Turunc, sadece bir beyitte sevgilinin gabgabı için teşbih unsuru olarak kullanılmıştır :

Ne gördüm nev-nihâlüm meyve-i bâğ-ı vişâlûñden
Turunc-ı ğabğabuñ şevkıyla fikr-i hâmdan ğayrı (Tah. 2 / III., 4, 5)

c. Kiraz, Kişniş : Beyitlerde iki defa geçen kiraz, tat ve renk cihetiyle sevgilinin dudağı için benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır :

Bir kerre bâğ-ı hüsniñ biz kılmaduğ temâşâ
Ammâ kirâs-ı la°lûñ biğâneler yemişmiş (G. 41 / 2)

Kurutulmuş meyve ve tohumu, baharat olarak kullanılan, ayrıca şeker yapımında da kullanılan kişniş,¹⁴⁶ divanda bir beyitte sevgilinin beni ile alâkalı olarak kullanılmıştır. Onun dudağı şeker, beni ise kişniş gibidir :

Hâl-i siyâhı Nâşid seyr it lebinde yāruñ
Düşmiş °akide üzre kişniş şekerle pişmiş (G. 41 / 11)

¹⁴⁶ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, C. 2, Ankara 1988, s. 878.

IV. BAĞ, BAHÇE, GÜLŞEN :

1. Bağ, Bahçe, Bostan, Çemenzâr: Bağ, beyitlerde asıl mânâsıyla bir defa kullanılmıştır. Bu kelime daha çok padişahın medhi ve özellikle sevgilinin güzelliği vasfında kullanılmaktadır .

Şair, bir tarih manzumesinde III. Selim'i şevket bağının gül fidanı olarak medh eder :

Gül-nahl-i bāğ-ı şevket mihr-i sipihr-i devlet
Ser-māye-i sa'ādet zıll-ı zalil-i Subhān (T. 29 / 2)

Sevgili ise edep, nezâket ve güzellik bağının gülü olarak nitelendirilir :

Vaşf-ı hüsni-bi-mișâlün ey gül-i bāğ-ı edeb
Nāşidāsā haşre dek vird-i zebānumdur benüm (G. 64 / 3)

Ey gül-i bāğ-ı nezâket vey meh-i burc-ı şeref
Hāk-i pāyuñ tütüyâ-yı çeşm-i cānumdur benüm (G. 64 / 1)

N'ola feryādı bülbül gibi tekşir itse 'uşşâkı
O verd-i bāğ-ı hüsne bā'ış-i iqbāl ü şöhretdür (G. 35 / 4)

Bahçe ve bostan kelimeleri divanda birer defa kullanılmıştır. Bahçe, Bahçe-i Sultaniye'de düzenlenen bir tüfek atımı yarışması münasebetiyle zikredilirken, bostan daha ziyade Sâdî'nin meşhur (Gülistan ve Bostan) eserlerini hatırlatacak mahiyette kullanılmıştır :

Münāsib Boştāndan bir güzel beyt eyledüm inşād
Temāşāya çıkarken ol perī şahñ-ı Gülistānı (Kıt. 4 / 43)

2. Gülşen, Gülzâr, Gülistân : Bu kelimeler beyitlerde asıl mânâlarından ziyade sevgiliyle alâkalı olarak kullanılmaktadır. Sevgilinin bulunduğu yer ve özellikle yüzü beyitlerde gülşen, gülzâr ve gülistan olarak tasavvur edilir. Bu gül bahçesi güllerle doludur. Dudak bir goncadır; gülünce açılmış gül telâkki edilir. Kulak, kıvrım kıvrım hâli ile şeklen güle benzer. Yanak bizâtihi rengi dolayısıyla güldür. Sevgili gül kokusu taşımaktadır. Gül bahçesinde başka çiçeklerin de bulunduğu vâkidir. Nitekim sevgilinin saçları sünbülü, gözleri de nergisi andırmaktadır.¹⁴⁷ Gül ve diğer çiçekleri de ihtivâ eden sevgilinin yüzü, bu hâliyle gülşene teşbih edilir.

Klâsik Türk şiirinde sevgilinin bulunduğu yer cennet, gülistan, gülşen ve gülzâr olarak nitelendirilir. Âşık da burayı ağlaya ağlaya tavaf eder :

Egerçi vaşf iderler Cennet-i kûyuñ güzel ammā
Gülistān-ı cemālūñ başka bir hâletlūdür dirler (G. 32 / 6)

Hāk-i pāyın tūtiyā-yı çeşm-i cān it ey goñül
Akıdup seyl-āb-ı eşkin gülşen-i dil-dāra var (G. 23 / 4)

Dağ servisi, Tubâ gibi salınarak gülşene teşrif eden sevgilinin o güzel boyunu görünce, biraz kıskanarak da olsa onun güzelliği karşısında eğilmek zorunda kalır :

¹⁴⁷ İskender Pala, Şi'r-i Kadîm Şiir Şerhleri, İstanbul 1997, s. 60.

Görince k̄āmet-i T̄ubā-hırām-ı dil-dārı
Bükildi reşk ile gülşende k̄āmet-i °ar°ar (G. 26 / 4)

Güzellik gülşeninde çok güzeller varsa da, âşığın nazarında kendi sevdiği hüsn ü ân bakımından diğer güzellerden üstündür :

Egerçi mehveşānı hayli vardur gülşen-i hüsnüñ
Velī ol āfitāb-ı °işvede bir başka ān vardur (G. 21 / 7)

Gülzârın içinde veya yakınında bir ırmağın akması ona ayrı bir güzellik verir. Şaire göre, sevgilini gülzara salınarak yürümesi, suyun oraya doğru akmasından farksızdır :

İhtizāz-ı k̄āmet-i dil-cūsını seyr eyleyen
Zannider kim akdı gūyā cānib-i gülzāra şu (G. 76 / 6)

Diken, gülün yanından ayrılmadığı gibi, rakip de sevgilinin yanından ayrılmamaktadır. Âşık da sevgilisinin yanından ayrılmayan rakibi hüsn ü ân gülzarının dikenini olarak vasıllandırır :

Yanında gör rakībi o gül-i naḥl-i işvenüñ
Gülzār-ı hüsn ü ana diken söylerüm saña (G. 4 / 4)

3. Lâlezâr, Sünbûsitân : Lâlenin içindeki siyahlık sebebiyle âşık, aşk ateşiyle dağlanmış bağırnı lâlezâr olarak tasavvur edip, sevgilinin hayâlini seyr için oraya davet eder :

Dāğlarla lâlezâr itdüm ser-ā-pā sīnemi
Ey hayāl-i k̄add-i dil-ber gel hırāmān ol yūri (G. 104 / 4)

Sevgilinin saçı, şekil ve koku itibarıyla sünbüle benzer. Saçlarının tümü sünbülistan olarak tasavvur edilir :

Görince zîr-i târ-ı kâkülünde rûy-ı gül-rengi

Şanurlar sünbülisân içre bitmiş bir şakâyıkdur (G. 33 / 2)

SONUÇ

İbrahim Naşid, XVIII. asrın ikinci yarısında yaşamış, kaynaklarda şair, hattat, musikişinas ve derviş-nihad olarak zikredilen bir Enderun şairidir. III. Mustafa, I. Abdülhamid ve özellikle III. Selim'in iltifatlarına mazhar olmuş, mabeynciliklerini yapmış olan şairin divanı üzerinde bugüne kadar hiçbir ilmi çalışma yapılmamıştır. Bu sebeplerden dolayı üzerinde çalışmayı uygun bulduğumuz Nâşid Divanı'nın öncelikle tenkitli metnini oluşturmuş, elde edilen malzemelerle birlikte eserin dört ana bölüm altında umumî incelemesini de yapmış bulunmaktayız. Bu çalışmamız sonunda vardığımız neticeleri şöylece özetlemek mümkündür :

1. Nâşid, babası şair Ahmed Râtib Paşa'nın H. 1170 – M. 1756 / 7 vefatından sonra, henüz 11- 12 yaşlarında iken Sultan III. Mustafa tarafından H. 1174 – M. 1760 'ta Enderun-ı Hümayun'a alınmış, orada şair, hattat ve musikişinas olmak üzere eğitim ve öğretim görmüştür. Kültür seviyesi yüksek bir aile ve çevrede yetişmesinin yanısıra özel gayreti sebebiyle kısa zamanda kendisini yetiştirmiştir. Çalışkanlığı ve güzel şiirleri sayesinde padişahların iltifatlarına mazhar olmuş; bu suretle nedim, musahip ve mabeyncilik görevlerinde bulunarak hayatının büyük bir kısmını sarayda geçirmiştir.

2. Nâşid'in edebî şahsiyetinin teşekkülünde etkili olan ilk şair, babası Ahmed Râtib Paşa olmuştur. Müstakim-zâde Süleymân Sa'deddin Efendi, Tuhfe-i Hattatin adlı eserinde bu tesire dikkat çekilerek, Nâşid'in üslûbu için mevrûs-ı pederâne olan tab'-ı Râtib ifadesini kullanmaktadır. Enderun'da kitapları kendisine dost edinen şairin üslûbu, zaman içinde güzelleşip gelişirken, şairin sanatı üzerinde etkili olan edebî anlayışlar ve beğendiği şairler de belirginleşir. Nâşid, şiirlerini edâ ve üslûp açısından sebk-i hindî

akımının önde gelen temsilcilerinden Sa'ib ve Şevket'in üslûbuna benzetmektedir. Şairin bu yaklaşımı, Sa'ib ve Şevket'e, dolayısıyla temsilcisi oldukları sebk-i hindî üslûbuna meyl ve rağbetini ortaya koymaktadır.

Artık klâsik Türk şiiri kendi üstat şairlerini yetiştirdiğinden Nâşid İranlı şairlerden ziyâde, Fuzûlî, Bâkî, Nâbî ve Nedim gibi Türk şairlerini kendisine üstad edinen şairlerimizdendir. Nâşid'in sanatı üzerinde belirgin tesirleri görülen Türk şairleri, hikemî üslûbuyla Nâbî, yerlileşme anlayışıyla Nedim olmuştur. Diğer bir ifadeyle Nâşid, XVIII. asırda etkili olan sebk-i hindî, hikemî üslûp ve mahallileşme cereyanı'nın tesiri altında kalmıştır. Bütün bunlara rağmen şair, kendine has söyleyişlere de ulaşabilmiştir. Şiirlerinde ata sözü, deyim ve halk tabirlerine oldukça fazla yer veren şair; kafiye, redif ve vezinleri başarıyla kullanmıştır. Şair, tasannuya düşkündür. Divanda hemen bütün edebî sanatlara örnek verilebilecek beyitler bulmak mümkündür. Şairin özellikle cinas ve söz tekrarlarını fazla kullandığı görülmektedir. Gazel, musammat ve şarkılarında sade bir dil kullanırken, kaside, kıt'a ve tarih manzumelerinde dili daha ağırdadır. Divanındaki Farsça gazel ve beyitler şairin Farsçaya da hâkim olduğunu göstermektedir.

3. Şairin beyitlerinde İslâmî inançlara aykırı bir ifadeye rastlanmaz. Şair, şiirlerinde sık sık Allah'ı, Hz. Muhammed'i, diğer peygamberleri, dört halifeyi ve İslâm büyüklerini saygıyla zikreder. Beyitlerde ayet ve hadislerden iktibaslar da kullanan şair, kaza ve kadere inancını açık olarak ifade eder. Nâşid, bu hâliyle İslâmî inançlara bağlı bir şair olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynaklarda, devriş-nihad bir şair olarak bahsedilen Nâşid, şiirlerinde gerek İslâmî, gerekse tasavvufî birçok terimi sık sık kullanmıştır. Mevlevî tarikatine meyl ve rağbetinin olduğu, şiirlerinden anlaşılmakta ise de mutasavvıf bir şair değildir.

4. Birçok divan şairinde olduğu gibi Nâşid de şiirlerinde geniş bir şahıs kadrosuna yer vermiştir. Bu şahısların başında zamanlarını idrak ettiği padişahlar, sadrazamlar, şehzadeler, hanım sultanlar diğer devlet erkânı ile şair ve ilim adamları gelmektedir. Divanda çeşitli vesilelerle bahsedilen tarihî ve efsanevî şahsiyetler, hemen bütün klâsik Türk şiirinde olduğu gibi çoğunlukla şark mitoloji, tarih ve edebiyatlarına aittir.

Nâşid'in şiir coğrafyasının da oldukça geniş olduğu görülmektedir. Çin, Hitâ, Kandeher, Nepal, Hicaz, Mekke, Beydâ, İnan, Şirâz, Rey, İsfahan, Kâşân Şam, Şehbâ, Bağdad, Turan, Bakû, Rûm (Anadolu) İstanbul, Edirne, Nehr-i Şat ile Karasu şairin divanda zikrettiği yer ve nehir adları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bunlarla alâkalı olarak zikredilen kavim adları ise şunlardır : Âd, Bermekîler, Hindû, Tatar, Kaçar, Rus, Fireng, Rûm, Âl-i Sâ mân, Acem, Âl-i Sâsân, Âl-i Osman ve Etrak.

Bu coğrafya içinde İstanbul, hem payitaht hem de şairin yaşadığı yer olması bakımından ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Şair, İstanbul'un birçok semtini, mimarî eserlerini, bağ, bahçe ve mesire yerlerini şiirlerinde zikreder. Bu vesileyle o dönem İstanbul halkının yaşantısı; giyim-kuşam, yiyecek- içecek, örf - âdet, eşya ve eğlence hayatı çeşitli yönleriyle şiirlerde sözkonusu edilir.

5. Şair, şiirlerinde gerek kendinden önce gerekse muasırı olan insanlara çeşitli vesilelerle yer vermiştir. Divanda en çok zikredilen insan tipi âşık-sevgili-rakip üçlüsüdür. Âşık-sevgili ve rakibin işlenişi klâsik Türk edebiyatının genel ölçülerine uygundur. Sevgili âşığa daima cevır ü cefâ ederken, rakibe iltifat edip, ihsanda bulunmaktadır. Bu ilişkide bîçare âşığa düşen tahammüldür. Âşık ve sevgili tipi işlenirken Leylâ ile Mecnûn, Ferhad ile Şîrin meşhur aşk kahramanları olarak sık sık zikredilir.

Şair, zamane insanların ikili davranışlarından ve yakın dostlarının vefasızlığından sık sık yakınıır. Bütün bunlara rağmen o, yine de hoşgörülüdür, insana hakaretle bile nazar edilmesine razı olmaz.

6. Divanda tabiat; kozmik âlem, hayvanlar, nebatlar alt başlıkları hâlinde incelenmiştir. Divanda tabiatla alakalı unsurlar oldukça geniş yer tutmakta ve kullanımları klâsik edebiyatımızdaki genel kullanımlarına uygundur. Bu unsurlar çoğunlukla insanın çeşitli vasıfları ve faaliyetleriyle alakalı olarak kullanılmaktadır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki; İbrahim Nâşid, kültür seviyesi yüksek bir çevrede yetişmiş, XVIII. asrın ikinci yarısında yaşamış, hattat, musikişinas bir Enderun şairidir. Bu özellikleriyle zamanında büyük rağbet gören şairin bugün de ihmal edilmemesi gerektiği kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim; " Edebiyatta Metodoloji Açısından Elyazmaları ve Nadir Eserler Üzerine Notlar" **Gazi Ünivesitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.3, S. 1, Ankara 1987.
- Akgündüz, Ahmed; **Osmanlı'da Harem**, OSAV. Yay., İstanbul 1995.
- Âkif Mehmed, **Mir'at-ı Şi'r**, Millet Ktb. Ali Emiri, Tarih, Nu. : 773.
- Akkutay, Ülker; **Enderûn Mektebi**, Gazi Ü Yay., Ankara 1984.
- Akûn, Ömer Faruk; "Divan Edebiyatı", **TDVİA.**, C. IX, İstanbul 1994, s. 394 – 427. Ankara 1978.
- Ateş, Ahmed; "Metin Tenkidi Hakkında", **Türkiyat Mecmuası**, C. VII., VIII., S. : 1, İstanbul 1942.
- Babinger, Franz; **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, (çev. : Coşkun Üçok), KTB. Yay., Ankara 1982.
- Bâkî; **Divân**, (hızl. : Sabahattin Küçük), TDK Yay., Ankara 1994.
- Banarlı, Nihad Sâmi; **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. I., II., MEB Yay., İstanbul 1971.
- Baykal, İsmail H.; **Erderun Mektebi Tarihi**, İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, C. 1, İstanbul 1953.
- Bilgegil, M. Kaya; **Edebiyat Bilgi ve Teorileri 1. Belâgat**, Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara 1980.
- Bursalı Mehmed Tahir Efendi ; **Osmanlı Müellifleri**, (Hazırlayanlar : A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, C. II., Meral Yay., İstanbul 1972.
- BüyükTürk Klâsikleri**, C. VII., Ötüken – Söğüt Neşriyât, İstanbul 1988.

- Çelebi, Asaf Hâlet; **Dîvân Şi'rinde İstanbul**, İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, İstanbul 1953.
- Devellioğlu, Ferit; **Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 7. Baskı, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1986.
- Erdem, Sadık; **Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı**, AKM. Yay., Ankara 1994.
- Es'ad Mehmed Efendi; **Bâgçe-i Safâ-endûz (Es'ad Tezkiresi)**, İÜ Ktb., TY. Nu. : 2095.
- Fatîn Dâvud; **Hâtimetü'l Eş'âr**, İstanbul 1271.
- İmlâ Klavuzu**; TDK Yay., Ankara 1996.
- İpekten, Halûk; **Dîvân Edebiyatında Edebî Muhitler**, MEB Yay., İstanbul 1996.
- , **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri**, Birlik Yay., Ankara 1985.
- İpekten, Halûk; İsen, Mustafa vd. ; **Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, KTB. Yay., Ankara 1988.
- İsen, Mustafa; **Kühü'l- Ahbar'ın Tezkire Kısmı**, AKM. Yay., Ankara 1994.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Dîvânlar Kataloğu**, C. III., İstanbul 1965.
- Kahraman, Âtrif; **Osmanlı Devleti'nde Spor**, KB. Yay., Ankara 1995.
- Kalkışım, M. Muhsin; **Şeyh Gâlib Dîvânı**, (İÜ Ed. Fak. Sosyal Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul 1992.
- Kanar, Mehmed; **Büyük Farsça – Türkçe Sözlük**, Birim Yay., İstanbul 1993.
- Karaca, Mehmed; **İzahlı Edebî Sanatlar Antolojisi**; Gün Matbaası, İstanbul 1960.
- Karal, Enver Ziyâ; **Osmanlı Tarihi**, C. V, 3. Baskı, TTK. Yay., Ankara 1970.
- , **Selim III'ün Hatt-ı Hümayûnları- Nizâm-ı Cedîd – 1789 1807**, 2. Baskı, TTK. Yay., Ankara 1988.
- Karatay, Fehmi Edhem; **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, C. II. İstanbul 1961.

Kavruk, Hasan; **Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler**, (Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1987.

Kortantamer, Tunca; "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları", **Türklük Araştırmaları Dergisi**, C. VII., Marmara Ü Fen- Ed. Fak. Yay., İstanbul 1993, s. 337 – 365.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî, (Hazırlayanlar : Ali Özek, Hayrettin Karaman vd., TDV. Yay., Ankara 1993.

Kurnaz, Cemâl; **Hayâlî Bey Dîvânı Tahlili**, KTB. Yay., Ankara 1987.

Küleççi, Numan; **Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar**, Akçağ yay., Ankara 1995.

Levend, Ağâh Sırrı; **Dîvân Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar**, 3. Baskı, Enderun Yay., İstanbul 1980.

—————, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C. I., Giriş, 3. Baskı, TTK. Yay., Ankara 1988.

Macit, Muhsin; **Dîvân Şiirinde Âhenk Unsurları**, Akçağ Yay., Ankara 1996.

—————, **Gelenekten Geleceğe**, Akçağ Yay., Ankara 1996.

Mazıoğlu, Hasibe; "Eski Türk Edebiyatı" **Türk Ansiklopedisi**, C. XXXII., Fasikül : 256, Ankara 1982.

Mehmed Süreyya; **Sicill-i Osmânî**, (Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniye), C. I - IV., Matba-i Âmire, İstanbul 1308 – 1311.

Meriç, Rıfki Melûl; "Kilârî Ahmed Refî'nin Enderunlu Şairler, Hattatlar ve Musiki Sanatkârları Tezkiresi" **İstanbul Enstitüsü Dergisi**, Yıl : 1956, S. : 12, s. 139 – 168.

Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, C. II, Mısır 1989.

Muallim Nacî; **İstilahat-ı Edebiyye**, (Hazırlayanlar : Alemdar Yalçın, Abdülkadir Hayber), Ankara. Tarihsiz.

Muallim Nacî; **Lûgat-ı Nâcî**, Çağrı Yay., İstanbul 1978.

Müstakim-zâde Süleymân Sa'deddin Efendi, **Tuhfe-i Hattatîn**, İstanbul, 1928.

- Nev'î; **Divân**, (Hazırlayanlar : Mertol Tulum, M. Ali Tanyeri, Tenkidli Basım), İÜ Ed. Fak. Yay., İstanbul 1977.
- Okçu, Naci; **Şeyh Galib (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umûmî Tahlîli ve Divânın Tenkitli Metni)**, C. I – II, KB. Yay., Ankara 1993.
- Okuyucu, Cihan; **Cinânî – Hayâtı Eserleri Dîvânının Tenkitli Metni**, TDK Yay., Ankara 1994.
- Olgun, İbrahim; Drağsan, Cemşit; **Farsça – Türkçe Sözlük**, Elhan Kitabevi, Ankara 1984.
- Onay, Ahmed Talât; **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**, (hzi. : Cemâl Kurnaz) TDV. Yay., Ankara 1992.
- Özön, Mustafa Nihat; **Atasözleri**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1956.
- Öztuna, Yılmaz; **Türk Mûsikîsi Teknik ve Tarih**, Türk Petrol Vakfı Lâle Mecmûası Neşriyatı, İstanbul 1987.
- Pakalın, Mehmed Zeki; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I - III., MEB Yay., İstanbul 1993.
- Pala, İskender; **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, C. I - II., 2. Baskı, Akçağ Yay., Ankara Tarihsiz.
- , **Şi'r-i Kadîm Şiir Şerhleri**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1997.
- Redhause, sir James W; **Turkish And English Lexicon**, 2. Baskı, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- Sefercioğlu, Nejat; **Nev'î Divânı'nın Tahlîli**, KB. Yay., Ankara 1990.
- Silahlâdâr-zâde Mehmed Emin; **Silahlâdâr Tezkiresi**, İÜ Ktb., TY., Nu. : 2557.
- Şardağ, Rüştü; **Şair Sultanlar**, İş Bankası Yay., Ankara 1982.
- Şefkat Seyyid Abdülfettah; **Şefkat Tezkiresi**, İÜ Ktb., TY., Nu. : 3916.
- Şemseddin Sâmî; **Kâmûs-ı Türkî**, C. I - II., Enderun Kitebevi, İstanbul 1989.
- , **Kâmûsu'l-A'lâm**, C. I - VI., Tıpkıbasım / Facsimile, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996.

- Şentürk, Ahmet Atilla; **Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Rakîb'e Dair**, Enderun Yay., İstanbul 1995.
- , **Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhid Hakkında**, Enderun Yay., İstanbul 1996.
- Şükûn, Ziyâ; **Farsça – Türkçe Lûgat Gencine-i Güftar Ferhengi Ziyâ**, C. I -III., MEB Yay., İstanbul 1984.
- Tahirü'l-Mevlivî (Olgun); **Edebiyat Lûgatı**, (hzl. : Kemal Edib Kürkçüoğlu), Enderun Kitabevi, İstanbul 1973.
- Tanpınar, Ahmed Hamdi; **Ondokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 5. Baskı, Çağlayan Basımevi, 1992.
- Tarlan, Ali Nihad; **Edebiyat Meseleleri**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981.
- , **Şeyhî Dîvânı'nı Tetkik**, C. I - II., Suhulet Basımevi, İstanbul 1934.
- , **İran Edebiyatı**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1944.
- Tayyar-zâde Atâ, **Tayyar-zâde Tarihi** (Enderun Tarihi), C. IV, İstanbul 1293.
- Tolasa, Harun; **Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası**, Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara 1973.
- Tuman, Mehmed Nail; **Tuhfe-i Nailî**, Millî Kütüphane Mikrofilm Arşivi, Nu. : 611.
- Türk Atasözleri ve Deyimleri I.**, Hzl. : Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, MEB Yay., İstanbul 1992
- Türkçe Sözlük**; C. I - II., TDK Yay., Ankara 1988.
- Türk Dili Dergisi, **Türk Şiiri Özel Sayısı II (Dîvân Şiiri)**, TDK Yay., S. : 415-416-417 / Temmuz - Ağustos – Eylül 1986.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler / İsimler / Eserler / Terimler**, C. VI., Dergah Yay., İstanbul 1986.
- Uludağ, Süleyman; **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Marifet Yay., İstanbul 1991.
- Unat, Faik Reşit; **Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Klavuzu**, 6. Baskı, TTK. Yay., Ankara 1988.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; **Osmanlı Tarihi**, C. IV.,1. Bölüm, 2. Baskı,TTK.Yay., Ankara 1978.

Ünver, İsmail; “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, **Türkoloji Dergisi**, C. XI, S. 1, Ankara 1993, s. 51 – 89.

Yahyâ Bey; **Dîvân**, (hzl. : Mehmed Çavuşoğlu, Tenkidli Basım), İÜ Ed. Fak. Yay., İstanbul 1977.

Yakıt, İsmail; **Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme**, Ötüken Yay., İstanbul 1992.

Yeniterzi, Emine; **Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî**, TDV. Yay., Ankara 1995.

NÜSHA TAVSİFLERİ *

Nâşid Divanı'nın yedi yurt içi , iki de yurt dışı olmak üzere toplam dokuz nüshası tespit edilebilmiştir. Metin, bu nüshalardan ilk altısını karşılaştırmak suretiyle oluşturulmuştur. Metin tertibinde nüshalardan herhangi birisi esas alınmamıştır. Şiirler klâsik divan tertibine göre yeniden dizilirken nüshalarda olmayıp da tarih ve tezkirelerde bulunan Nâşid'e ait şiirler, alındığı yerler belirtilmek suretiyle divana dahil edilmiştir.

1- Ü1 İstanbul Üniversitesi Ktb. Ty. 5453

Nüşanın başında ait olduğu kütüphanenin resmî mührü ve Hasoda ağalarından Mehmed Arif Bey'in yazdığı Nâşid'e ait mensur bir tercüme-i hâl bulunmaktadır.

İstinsah th. : Cemaziyelevvel H. 1207 / Ocak M. 1793.

Müstensih : Seyyid Yahya İhyâ.

Kitap ölç. : 246 x 139 (177 x 80)

Cilt : Kahverengi meşin, şemseli, selbekli, kenar sulu, miklepli.

Varak : 60

Satır : 19

Yazı : Ta'lik

* Kısaltmalarda İstanbul Kütüphaneleri TürkçeYazma Divanlar Kataloğu'ndaki usule uyulmuştur.

Kâğıt. : Abâdi, 5 ve 37. yapraklar nakışlı ve tezhipli cetvelli, kırmızı szb., yıldız cl.

Baş : Ey pâdişâh-ı Cem-ḥaseb Sultân-ı dîn °âlî-neseb
Maḳḣûdumuz bu idi hep iḥsân idüp Rabbû'r- Raḥîm

Son : Ol muḡ-peçeyi dâ'ire-i meclise da'vet
Âḡûş-ı vişâlümde birâz ten ten içündür

2- T Topkapı Sarayı Ktb. Ty. 3991

Nüşanın başında ait olduḡu kütüphanenin resmî mührü ve Hasoda ağalarından Mehmed Arif Bey'in yazdıḡı Nâşid'e ait mensur bir tercüme-i hâl bulunmaktadır.

İstinsah th. : H. 1210 / M. 1795 / 96

Müstensih : Seyyid Ahmed Hulûsî

Kitap ölç. : 200 x 115

Cilt : Kırmızı deri ve yeşil canfes

Varak : 77

Satır : 15

Yazı : Ta'lik

Kâğıt : Aharlı elvankâğıt, serlevha müzehhep, cetveller yıldızlı

Baş : Ey pâdişâh-ı Cem-ḥaseb Sultân-ı dîn °âlî-neseb
Maḳḣûdumuz bu idi hep iḥsân idüp Rabbû'r- Raḥîm

Son : Ol muḡ-peçeyi dâ'ire-i meclise da'vet
Âḡûş-ı vişâlümde birâz ten ten içündür

3- Ü2 İstanbul Üniversitesi Ktb. T. 1406

Nüshanın başında ait olduğu kütüphanenin resmî mührü ve Hasoda ağalarından Mehmed Arif Bey'in yazdığı Nâşid'e ait mensur bir tercüme-i hâl bulunmaktadır.

İstinsah th. : H.1213 / M. 1798/9

Müstensih : Tarsuslu Ahmed.

Kitap ölç. : 191 x 110 (155 x 73)

Cilt : Koyu nefî renkte meşin, soğuk damga, şemseli, yaldızlı.

Varak : 78

Yazı : Ta'lik

Satır : 15

Kâğıt : Âbâdî taklidi, nakışlı ve tezhipli bk, cetvelli, kırmızı szb, yaldız cl

Baş : Ey pâdişâh-ı Cem-ḥaseb Sultân-ı dîn °âlî-neseb
Maḫşûdumuz bu idi hep iḫsân idüp Rabbü'r- Raḫîm

Son : Ol muğ-peçeyi dâ'ire-i meclise da'vet
Âgûş-ı visâlümde birâz ten ten içündür

4- Ü3 İstanbul Üniversitesi Ty. 3278

Nüshanın başında Hasoda ağalarından Mehmed Arif Bey'in yazdığı Nâşid'e ait mensur bir tercüme-i hâl bulunmaktadır.

İstinsah th. : H. 1305 / M. 1887

Müstensih : Mehmed Burhaneddin

Kitap ölç. : 253 x 135 (170 x 75)

Cilt : Yıldızlı kırmızı meşin

Varak : 67

Satır : 17

Yazı : Ta'lik, başlıklar kırmızı, cetvelli

Kâğıt : Aharlı

Baş : Ey pâdişâh-ı Cem-ḥaseb Sultân-ı dîn °âlî-neseb
Maḳşûdumuz bu idi hep iḥsân idüp Rabbû'r- Raḥîm

Son : Ol muḡ-peçeyi dâ'ire-i meclise da'vet
Âḡûş-ı vişâlümde birâz ten ten içündür

5- Ü4 İstanbul Üniversitesi Ktb. Ty. 538

Nüshanın başında ait olduğu kütüphanenin resmî mührü ve Hasoda ağalarından Mehmed Arif Bey'in yazdığı Nâşid'e ait mensur bir tercüme-i hâl bulunmaktadır.

İstinsah th. : Zilkade H.1242 / Temmuz M.1826

Müstensih : Mehmed Said Remzi.

Kitap ölç. : 210 x 130

Cilt : Etrafı meşin üstü ebrû kaplı

Varak : 89

Satır : 13

Yazı : Rik'a

Kâğıt : Aharlı avrupa, kırmızı szb.

Baş : Ey pâdişâh-ı Cem-ḥaseb Sultân-ı dîn °âlî-neseb
Maḳşûdumuz bu idi hep iḥsân idüp Rabbû'r- Raḥîm

Son : Ol muğ-peçeyi dâ'ire-i meclise da'vet
 Âgūş-ı vişâlümde birâz ten ten içündür

6- K Konya Koyunoğlu Ktb. Ty. 13601

Nüshanın başında ait olduğu kütüphanenin resmî mührü ve Hasoda ağalarından Mehmed Arif Bey'in yazdığı Nâşid'e ait mensur bir tercüme-i hâl bulunmaktadır.

İstinsah th. : -

Müstensih : -

Kitap ölç. : 180 x 130,5 (120,5 x 80)

Cilt : Orijinal cildi deforme olduğundan sonradan kahverengi bez cilt ile ciltlenmiştir.

Varak : 82

Satır : 11

Yazı : Rik'a

Kâğıt : Âbâdî, kırmızı szb.

Baş : Ey pâdişâh-ı Cem-haseb Sultân-ı dîn °âlî-neseb
 Mağsūdumuz bu idi hep ihşân idüp Rabbü'r- Raḥîm

Son : Bir cefâ-cû âfet-i ḥod-rûya düşdi göñlümüz
 Zülf dirler sünbül-i ḥoş-bûya düşdi göñlümüz

7- İstanbul Üniversitesi İbnü'l-Emin Ktb. Ty. 2886

Nüshanın başında ait olduğu kütüphanenin resmî mührü ve Hasoda ağalarından Mehmed Arif Bey'in yazdığı Nâşid'e ait mensur bir tercüme-i hâl bulunmaktadır.

İstinsah th. : H. 1229 / M. 1813

Müstensih : Tahir Ağa

Kitap ölç. : 214 x 150)

Cilt : Vişne çürüğü renkli karton

Varak : 72

Satır : 19

Yazı : Ta'lik

Kâğıt : Âbâdî, kırmızı szb.

Baş : Ey pâdişâh-ı Cem-ḥaseb Sultân-ı dîn °âlî-neseb
Maḫşûdumuz bu idi hep iḫsân idüp Rabbü'r- Raḫîm

Son : Ol muḡ-peçeyi dâ'ire-i meclise da°vet
Âḡûş-ı vişâlümde birâz ten ten içündür

8- Almanya – Tübinger Dspot der Staata Bibliothek Ms Orguat 1500 *

Nüshanın başında Hasoda ağalarından Mehmed Arif Bey'in yazdığı Nâşid'e ait mensur bir tercüme-i hâl bulunmaktadır.

* Süleymaniye Kütüphanesi, Mikrofilm Arşivi, Nu. : 2187.

İstinsah th. : -

Müstensih : -

Kitap ölç. : -

Cilt : -

Varak : 111

Satır : 15

Yazı : Nesih

Kâğıt : -

Baş :

Son :

9- Mısır Millî Kütüphanesi Nu. : 1912 *

İstinsah th. : -

Müstensih : -

Kitap ölç. : 23,5 x 14

Cilt : -

Varak : 47

Satır : 25

Yazı : Rik'a

Kâğıt : -

Baş : Cenâb-ı Hâzret-i Sultân Selîm Hân-ı melek-haşlet

Cirîde-bendi cem^e idüp muḳarreblerden erkânı

Son : -

* Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, C. II, Mısır 1989, s. 98.

METNİN ÇEVİRİYAZISI

TERCEME-İ ŞAHİB-İ DİVÂN¹

Mānend-i hilāl-i āsmān müşārün bi'l-benān ol nuḥbe-i mīrān-ı kirām ve ol güzīde-i zādegān-ı bālā-makām naḥl-ı berūmend-i çemensitān-ı necābetmendi āzāde-i serv-i gülşen-i °irfan ü ercūmendi yektā-sūvār-ı mızmar-ı ḥaḳāyık-ı maẓmūn ḡavvāş-ı ḳulzūm-i ma°ānī-i deḳāyık-meşḥūn maḥdūm-ı pāk-ıyinet mīr-i hūşyār-ı pūr-zarāfet ḥazretlerinūñ nām-ı nāmī ve ism-i girāmīleri lbrāhīm ve maḥlaş-ı sāmīleri Nāşid olup sābıkā Sulṭān Maḥmūd Ḥān °aleyhi ḡufrānū's-Subḥān² merḥūmuñ vakt-i baḡīzū'l- maḳtlarında iḥrāz-ı vezāret-i °ulyā gāh ḳapūdānpaşalık ve gāh diḡer eyālet ile kām-revā olan vezīr-i ḥa'iz-i ḳaşabu's-sabaḳ feẓa' il³-düstūr fa'iz-i sehm-i evfā-yı fevāzil şā'ir-i müfliḳ-i dāniş-ārā ve münşid-i mişḳa^c-ı⁴ nikāt-pīrā Rātib Aḥmed Pāşā ibn-i⁵ Şadrā°zam Leng °Osmān Pāşā merḥūmuñ şecere-i ṭayyibe-i şulbinūñ şemere-i ḥāşşū'l-ḥāşşından gül-rūy-ı seyyid-i mīrān bir bākūre-i aḥlā mine'd-ḡarab necl-i °alī-şān °azbū'l- beyān idiler. Peder-i ebu'l- feẓa' illeri menāşib-ı pādişāhīden mülket-i Moraya sāye-endāz-ı iclāl ü i°tilā ve neşr ü bast-ı evāmīr ile kār-fermā iken biñ yüz altmış iki sālī hilalinde mevḳı°-ı ābādī-i vücūd-yarlıḡ rūḡ-ı ṭayyibū'l- °arf-ı aşālet-nişānların dīvān-ı celīlū'l-°ünvān °ālem-i ervāḡdan ser-nāme-i dībāçe-i teblīḡ ü ikā'a iḥrāc eyleyüp ḡacer-i dāye-i kemāl ü āḡūş-ı mürđi°a⁶-ı rabbātū'l- ḡicāle " ve izā imṭetā mehdēn fe-leyse yūnmihī illā neşīdū medāyihī'l- ecdād " inşādātıyla terbiye olınarak derece-isinnleri rütbe-i temyīzinūñ ve būd ü teşḡiş-i sevād u sefīde vāşil ve vālidleri fekk-i merāsi-ikāmet ve ṭayy-i eşās-ı nehẓat ve cemmāze-sūvārī-i mevt ü °ademiyye ile bu penc sarāydan menzil-i Na°ime rāḡil

¹ Ü1.1b, T.1b, Ü2.1b, Ü3.1b, Ü4.1b, K.1b

Der Dībāçe-i Sebeb-i Dīvān-ı Nāşid K, - Ü4

² °aleyhi ḡufrānū's- Subḥān : °aleyhi'r- rahmetū ve'l- ḡufrānū's- Subḥān K

³ feẓa' il: feẓa' il ü T, Ü2, Ü3, Ü4, K

⁴ münşid-i mişḳa^c-ı : münşir-i muşanna°-i K

⁵ İbn-i : bin Ü4, K

⁶ mürđi°a : - Ü1

(O, beşikteyken atalannın medhi hakkında okunan neşidelerle büyütlüyordu.)

olduğda ma' den-i merḥamet ü elṭāf-ı bī-kerān Cennet-niṣn Firdevs-güzīn Sultān Muṣṭafā Hān nevrā'illahu maḍca'ahu bi-nebrāsī'l- ğufrān ḥāzretlerinüñ yetmiş dört senesi eṣnāsında mīr-i müṣārü'n-ileyhüñ vedī'a-i pīṣānı olan bāriḳa-i envār-ı dirāyet ü isti'dād-ı raḥṣān ve mūda⁷-i ḥamīr-māye-i fiṭratı kılınan leme'ān fūrūğ-efzā-yı zekāvet-tābān ve şu'le-i cevval-i ḳabiliyyet-i Hudā-dād-ı bī-aḳrānı pertev-endāz-ı zamīr-i münir-ilhām semīr-i hümāyūnları olup ṣem'ı ziyā-feṣānī-i necābeti fetīle fūrūz-ı mikraḫ terbiye olarak⁸ dü bālā⁹ nevrā ve tünd-bād-ı asīb-i rüzgārdan vikāyedār kılınmak ümniyyesiyle

Pek āteṣ-pāre çıkdı tıfl-ı dil benden irāğ olsun
Sarāy-ı ṣehryār-ı aṣḳa virdüm bir çerāğ olsun

müfādınca fānūs-ı Ederūn-ı hümāyūn ve ṣebistān-ı bezm-i ḥarem-sarāy-ı devlet-i maḳrūna çerāğ ve Oṭa-i Kīlār-ı Hāṣṣa ḥademesi zümresine idḥāl ile ṣīrīn-dimāğ ve ḳand-āṣām-ı āsāyiṣ¹⁰ ferāğ eylediler. Mümā-ileyh daḫi ḥarīdār-ı ma'rifet ü mücidd-i taḥṣīl-i kemālāt u maḥmidet olmağın emr-i ḥaṭīr-i ber-āverdegī-i efānīn-i ulūmda her rüz-ı rüṣenā insān-ı aynü'l- kemāllerin revzen-i mütāla'adan ṣaḫa-i gülistān-ı ma'ārife ṣarf-ı enzār-ı ma'sūr u meysūr ve sevād-ı ṭulānī¹¹-i leyālide sürme-i ḥvābı dü¹² dīde-i iṣtiğālinden mehcūr ve aḳl-ı selīm ü zihn-i müstakīmin¹³ vādi-i envā'ı-ı irfāna ḥaṣr-ı tām ile zānūy-ı ğūṣiṣ ve vūs'uñ¹⁴ iḳ'ad-ı nādī-i kesb-i ma'rifet-i mevfūr¹⁵ idüp "ḥayrū'l- celīs kitābü'n-

⁷ mūda' : mevdū' Ü4, K

⁸ olarak : olinaraḳ Ü4, K

⁹ dü bālā : dü bālā-yı Ü4, K

¹⁰ āsāyiṣ : āsāyiṣ ü T, Ü2, Ü3, Ü4, K

¹¹ ṭulānī : ṭuvālī Ü1, T

¹² dü : der Ü4, K

¹³ müstakīmin : müstakīmüñ Ü2, Ü4, K, müstakīminüñ Ü3

¹⁴ vūs'uñ : vūs'in Ü4, K

¹⁵ mevfūr : -Ü1, Ü2, Ü3, Ü4, K

nefis* mü'eddāsınca hem-dem ü hem şöbeti ve elif ü habibi gāh mütāla'a-ı
 kütüb-i üdebā vü bülegā ve gāh hadiqa-i enika-i hatırdan her verd-i mutarrā-yı
 bī-hemāli hayret-fermā-yı belābil-i şahsār-ı hayāl ve her nev-bāde-i kand-mişāli
 mışrū'l- bülāga-i kemāle revnaq-şiken-i güftār-ı erbāb-ı sihr-i helāl olan eş'ār u
 kaşā'id¹⁶ inşā vü ictinā ve azmāyiş-i tab'ı dil-pesend-i zürefā ve ibraz-ı nutk-ı
 cān-bahşā ile müstev'ibū'l- evkāt 'aşık-ı şahid- 'irfān ve ğarām-ālūd-ı hevā-yı
 vişāl-kām-ı kemāl-i hilyetü'l- insān ve ihtilāt- ı ri'āü'n- nāsdan mu'riz u ru-
 gerdān ve lisān-ı hāl ile bu mazmūnı

Harīm-i hāşş-ı sīnemde nedīm ü mehveşüm dildür
 Benüm şandıkdaşum 'aşkdur pehlū-keşüm dildür

güyan olarak verziş-künān-ı her güne fenn-i bedi'ü's- şān iken hudāvend-i
 Huld-āşiyān Sultān Muştāfā Hān Hazretleri nişānde-i çire-dest-i ihsānları ve
 ğarsū'l- yed terbiye-i iksir-sānları mīr-i sālifü'l- beyānı " Der-kār-ı hayr-ı hācet
 hiç istihāre nist"¹⁷ mışdākınca seksen bir senesi hilālinde mābeynci ta'bir olunan
 kurbiyyet ü muşākıbiyyet ve nedimiyyet ü muşāhibiyyet sımtına ilhāk ve
 tākıyye-i devletini peyveste-i nüh-tāk ve zülf-i 'anberin-i nūkhet-rif'atini şāne-
 zen-i tefevvük-ı akrān-ı sarāy-ı sipihr-i revāk eyleyüp yevmen fe-yevmen
 zülākāt u ādāb-ı şöbet ve şadākat u istikāmetin¹⁷ mu'āyene buyurdukça sāye-i
 hümā-vāye-i suyüb ve iltifātların fark-ı istihkākına neşr ü isbāl ve fizūnī-ı 'ulüvv
 derecesin¹⁸ irāde-i mā-fi'l- bāl eyleyüp seksen altı senesi tārihinde¹⁹ mürvārid-
 i²⁰ vücūd-ı girān-bahāsını Hademe-i Hāne-i Hāşşa silkine intizām ve vāsitatü'l-
 'ıkd-i ihtirām kılmağla revāc-dāde-i reste-i cevher-fürüşān-ı ikrām eylemişler idi.

* (En iyi arkadaş kitaptır.)

¹⁶ kaşā'id : kaşā'id ü Ü3

* (Hayırlı işlerde istihareye ihtiyaç yoktur.)

¹⁷ istikāmetin : istikāmetüñ : T

¹⁸ derecesin : derecesi Ü4, K

¹⁹ tārihinde : tārihine Ü4, K

²⁰ mürvārid-i : murvār ile Ü4, K

Seksen yedi sâlinde mağfîret-nişân Sultân °Abdülhamîd Hân Hazretleri câlis-i evreng-i silsile-i °Osmâniyân oldukda kemâ-kân düş-ı istihâlini perend-i zerrîn-târ-ı hil'at-ı mâbeyncilik ile teşrîf-sâz eyleyüp bebğâ-yı tab°-ı hümâyûnları ka°bü'l- ğazâl şöhet-i şîrînleri ile hulvü'l-mezâk iken nâ-sâzkârî-i mâ-cerâ-yı sâbıka ve hûkûd-ı müstetire-i dîrîne-i sâyifeden²¹ nâşî ba°z-ı aşhâb-ı zâğînenüñ dess ü ilkâsına mebnî târih-i mezbûrda Hâne-i Hâşşadan ma°a zamîme-i silahşorî kapucıbaşılık rütbe-i sâmiyesiyle iz°ac ve mahmiye-i Islâmbolda ikâmet-sâz olarak ihrâc olındığı ğabbında gâh sedd-i bülğâ-i °ayş idecek zâtü'n-nümüvv hidemât-ı devlet-i °aliye temşiyetine tesyâr ile taltîf ü tatyîb ve gâh erbâb-ı kîne-pejûhuñ vişâyetine mebnî mahrûsa-i Yeñişehir mîr-i mîrisi muhavvel °uhde-i mîrisi kılınmağla tanzîmi bahânesiyle mağall-i merķûma iclâ-güne tekdîr ü ta°zîb olunup ba°de bürhetin mine'z-zamân belde-i²² Islâmbola kufûl ve iyâb ile hânelerinde zâ°in²³ ü muķim oldığı eyyâm biñ iki yüz üç °âm-ı sa°d ittisâmında hâlâ hüsrev-i gerdûn-menzilet ü şehryâr-ı sipihr-rütbet Sultân Selîm Hân İbn-i²⁴ Sultân Muştafâ Hân Efendümüz Hazretleri dihîm-i efrûz-ı cihânbânî ve efser-ârâ-yı sultânî olduklarında mağdûm-ı mebrûrî vâlid-i Huld-mekânları terbiye vü nazâr-gerdesi ve dîrîne-bende vü kadîmî çâker-i rızâ-cüyendesini lede'l- mülâhazatü's- şâhaniyye bezm-i ünsâ-üns-i tâçdarîlerine âmed-şüd ve tereddüde ruşşat-yâblık şerefine vâşıl ve ibrîz-i zât-ı kâmilü'l-°ayârın tamğâ-zede-i sikke-i iltifât u elîfâfına nâ°il eyleyüp zât-ı pâdişâh-ı gerdûn-iktidâr-ı bi't-tab° ma°ârife meyl ü rağbetleri ve inşâ vü nazm-ı eş°ara kâmil kudretleri ve müretteb divân-ı belâğat-âlûd nezâket-menziletleri olan şâhen-şâh-ı °azîmü's- şândan olmağla huzûr-ı hümâyûnlarında gâh ibdâ°-ı kelimât-ı Subhânî-feşâhat ve gâh inşâ vü ebyât-ı Hassânî-belâğat ile muşâhabet ü müşâ°are ve mağalle münâsib irâd-ı letâif ü müdâ°abe iderek

²¹ sâyifeden : sâlifeden Ü4, K

²² belde-i : - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

²³ zâ°in : kâtın T, Ü2, Ü3, Ü4, K

²⁴ İbn-i : İbn Ü4, K

inbisāt-resān-ı °arīke-i celīlū'l- menkabe-i²⁵ dāver-i devrān ve kerem-i ülfet-i pādīşāh-ı kadrān ve sâ'i-i rızā-yı meyāmin-i iktizā-yı hıdıv-i cihānbān ve Emīne Sultān binti °Abdülhamīd Hān merhūmuñ kethüdālıđı rütbesin²⁶ dağı ihrāz ile mezīdū'ş- şān olup ru'a vü °ays-ı reğad ile imrār-ı melevān hengāmında vücūd-ı nāzikterlerinde ba'zı °illet-i müzmine zuhūriyla edviye-i üsāt-ı dāhī ve °azāim-i neffās-ı mütēnāhī kāfī vü mütelāfī olmayup " ve ize'l- meniyyetü enşebet ezfārehā elkaytu külle temīmetin lā tenfe'u" * müfādınca altı senesi rebī'u'l- evvelinüñ dördüncü yevm-i sūlāşāda rūh-ı sa'ādetleri bu müşrif-zevāl-i sarāy-ı nā-pāydārdan °āzīm-i tākdis- i Huld-ı berīn ve na'ş-ı latīfleri Üsküdārda ihyākerde-i Cenāb-ı Muştafā Hānī²⁷ Ayāzma Cāmi°-i şerīfi hāzīresinde bā-emr-i hümāyūn-ı cenāb-ı pādīşāh-ı felek-temkīn tazci° vü tedfīn olınmışdır."²⁸ Esbeğā'llahu °aleyhi sicāle °afvihi ve etemme lehu ālā'ē rahmetihi" **

Günāh māni°-i icād-ı māneşod evvel

Çi güne māni°-i gufrān-bāşed āhir-i kār ***

Ol mīr-livā-yı sūhān bir zāt-ı hüccet-simāt idi ki cām-ı tab°-ı ser-şār-ı mey-i °irfān ve sāğar-ı tīb-āver-i zihni leb-riz ü feyzān tātīr-i sūikası evc-i ma'ārifde hümā ile hem-ser belki dağı bālāter ve tabī°at-ı pāki °uluvv-i rütbede sipihre ber-ā-ber ān-ı yesīrde hezār tāze hayāle mübādir ve ednā vakitde bedīheten ve irticālen bir kaşīde-i nadīde²⁹ inşādına kādīr ğazeliyāt u nazm-ı nevber mazmūnınuñ Şa'ib ü Şevket hayrān-ı letāfeti ve neşr ü inşāsınuñ Nābī vü Nergisī bī-hod ve dīde-

²⁵ menkabe-i : menkabet-i T, Ü2, Ü3, Ü4, K

²⁶ rütbesin : rütbesi Ü4, K

* (Ölüm pençesini gösterince fayda vermeyen muskaları attım.)

²⁷ Hānī : Hān K

²⁸ olınmışdır : olmışdır T, Ü2, Ü3, Ü4, K

** (Allah onun üzerine affını bol bol indirsin ve rahmetiyle nimetlerini tamamlasın.)

*** (Günah, ilk yaratılışımıza mani olmadı
Soğunda affımıza nasıl mani olsun ki)

²⁹ nadīde : nefisüñ K

üz- dikkati ve hatt-ı ta'likînuñ 'imād u Mîr 'Ali³⁰ dil-dāde-i şive vü nezāketi ve şohbetinüñ kelîm-i nādîre-perdāz āşüfte-i selāseti edîb ü erîb lebîb ü necîb hasîb ü nesîb 'arîk u aşîl meclis-ārā vü hoş-şohbet nātika-perdāz şîrîn-ülfet sebük-rûh u bî-tekellûf muvāsenet maḥbûbü'l- kulûb erbāb-ı zarāfet dervîş-nihād u pāk-akîdet şî'ri bî-nazîr inşāsı dil-pezîr tabî'at-ı pākîzesi şöhret-gîr evc-i pâdişāh-ı zî-şāna nedîm olmuş ve³¹ medāyîh u sitāyişîyle āzān u esmā tolmîş bir vücūd-ı sûtûde-ta'bir idi. Ve'l-hāşıl beytül- kaşîd-edā müzerkeş-kelimāt tavîlüz- zeyl imlā olunmayup ol kaşr-ı necābet-tāk u refî'ül- menziletüñ kitābe-i 'ifānına āşār-ı dil-ārālarından olarak cem° ü tastîr olunan bu mecmû'a-i belāgatları delālet eyler ki ba'de vefātihi ḥazret-i Pâdişāh-ı enām tavvela'llāhu 'ömrehu ilā yevmi'l - kıyām mārûz- zîkr big efendiye füzünî-i meyl ü raġbet ü fecî'a-keş-i intikāl ü fikdāniyyetleri olmaġla

Eşeri bih zi-süḥan nîst pes ez ehl-i süḥan
Çār-ı tākîst rübā'î be-ser terbet-i mā

maġzāsınca ibkâ-yı eşer-i ma'rifet delîl ü ifâ-yı zîkr-i cemîl olsun içün irāde-i fermān-ı hümāyûnları ile mîr-i merḥūmuñ kenār-ı terbiyesinde perverde-i³² ferzend-i ma'nevîsi mesābesinde olan Ḥademe-i Ḥāne-i Ḥāşşadan Cāvîd Aḥmed Beg evrāk-ı perişān u şaḥāyif-i eştāt-ı³³ bî- ser ü sāmānda³⁴ henüz tebyîz olunmayan kaşā'id ü ġazaliyāt u tevāriḥin³⁵ behem ber-āverde³⁶ te'lif ve tertîb eyleyüp taḥrîr ü terkîm itdürdükleri divānçe-i latîfleridür.³⁷

³⁰ 'Imād u Mîr 'Ali : 'Imād Ü1, T, Ü2, Ü4, K

³¹ ve - Ü1

(Söz erbabının sözlerinden daha güzel bir eser olmaz
Bir rübā'î mezarımız üzerindeki dört kemer gibidir)

³² kenār-ı terbiyesinde perverde-i - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

³³ eştāt-ı : eştāb-ı Ü4, K

³⁴ sāmānda : sāmānuñ K

³⁵ kaşā'id ü ġazaliyāt u tevāriḥin : kaşā'id ü tevāriḥ ü ġazaliyātını T, Ü2, Ü3, Ü4, K

³⁶ behem ber-āverde : behem āverde T, Ü2, Ü3, Ü4, K

³⁷ divānçe-i latîfleridür : divānçeleridür Ü1

KASİDELER

DER-VAŞF-I KAŞR-I ʿĀLĪ

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Pādişāh-ı ced-be-ced şāhen-şeh-i ʿālī-neseb
Şehryār-ı āsmān-mesned hıdīv-i meh-rikāb
- 2 Kaşr-ı gerdūn ğurfe-i ikbālünün yek-pāyesi
Zīver-i kāşēne-i iclālidür bu nüh kıbāb
- 3 Şāh-ı gerdūn-menzilet hakan-ı Haydār-menķabet
Reşha-pāş-ı ʿayn-ı reʿfet hüsrev-i mālik-rikāb
- 4 Şāʿir-i muciz-dehen sultān-ı iklim-i sühan
Kaḫramān-ı tīg-zen şahib-kırān-ı kām-yāb
- 5 Fāris-i ḫayl-i muḫaccal ḫaris-i milk ü milel
Nāzım-ı dīn ü düvel inʿam-baḫş-ı şeyh ü şāb
- 6 İltimāʿ -ı naķd-i luṭfı ğıbta-fermā-yı nücüm
Çeşm-i mihr ü māha gerd-i sümm-i esbi ferr ü tāb

1 Ü1. 22a, T. 25a, Ü2. 26a, Ü3. 23a, Ü4. 27b, K.28b
Tarih-i Kaşr-ı Nakışdur Ü1
1 (a) ʿālī-neseb : ʿālī-sened T, Ü2, Ü3, Ü4, K
2 (a) yek-pāyesi : yek-pāresi K

- 7 Baḥs-ı feyz ü cūdını ifāda k̄aşırdur k̄alem
Vaşf-ı iḥsānında ger te'lif olinsa biñ kitāb
- 8 H̄usn-i ḥulḳ ile nazirūñ görmedüm va'llāhi ben
Nüshā-i eslāfa tafşil üzre bakdum bāb bāb
- 9 Luḫ ile dā'im binā-yı dīni te'sis itmede
°Adli ile bulmada bünyān-ı devlet āb u tāb
- 10 Olsa şāyeste muşavvir k̄aşrına ḥaḳan-ı Çin
Vaktin idrāk itse der-bānı olur Efrāsyāb
- 11 Şeh Selīm bin Muştafā Ḥān İbn-i Aḥmed Ḥān kim
Olsa gülmih-i deri şāyeste k̄urş-ı āfitāb
- 12 Şimdi bir k̄aşāne bünyād eyledi şāhāne kim
K̄aşr-ı gerdūna rüsūm-ı tarḫı virdi piç ü tāb
- 13 Öyle bir k̄aşāne-i zībā mu'allā tarḫı kim
Aña nisbetle Ḥuvarnaḳ oldu çün nakş-ı serāb
- 14 Ol kadar buldı gül-i taşviri reng-i feyz kim
Düşse °aksi ābda māhiyi eylerdi kebāb

7 (a) feyz ü : feyz K

8 (a) nazirūñ : nazirin Ü1, T, Ü2, Ü3, Ü4

9 (a) itmede : itmedür Ü1, T, Ü2

12 (b) gerdūna : gerdün Ü2, Ü3, Ü4, K

13 - Ü3

14 - Ü3

15 Āb u t̄āb-ı ŧiŧe-i ezhārı bir ğāyetde kim
Virür erbāb-ı mezāka neŧve-i cām-ı ŧarāb

16 Dīde-i revzenlerin bir kez temāŧā eylese
Deng olurdı çeŧm-i mest-i dilberān-ı nīm-ĥvāb

17 Görse idi naŧŧ-ı pāk-i dil-keŧin Behzād eger
Eylemezdi yapmağa Ferĥār-ı Ćini irtikāb

18 Hep ŧarīr-i mıŧra^c-ı bābı oğur “ Feth ” āyetin
Gök kapusı açılır guyā du^cālar müstecāb

19 Diĳkat itse resmine ĥār-ı gül-i dīvārınuñ
Öğrenür efsūnı andan ğamze-i ĥazır-cevāb

20 Gülŧen-i taŧvirini zühre temāŧā eylese
Reng-i gül-nāruñ alup engüŧtine eyler ĥızāb

21 Āsmānī atlasın ihdā ider çarĥ-ı esīr
Tā ola bu kaŧr-ı °ālī-ŧarĥa jengārī tınāb

15 (a) Āb u t̄āb : Āb u t̄āba T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) neŧve : neŧ^ee T, Ü2, Ü3, Ü4, K

16 (a) bir kez : bir kes Ü4, K (b) Deng olurdı : Reng olurdı K

17 (a) dil-keŧin : dil-keŧi K

19 (a) ĥār-ı güli : ĥār degül Ü4, K (b) efsūnı andan : andan füsūnı Ü1, efsūn andan Ü4, efsūn anda K

20 (b) alup engüŧtine - Ü3 (zāyī olmuŧtur.)

21 (a) atlasın : atlasıñ T, Ü4, K / ider : idüp T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) tınāb : ĳnāb Ü4, K

KAŞİDE-İ °İDIYYE

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Tahtgāh-ı şehre geldi yümñ ile sultān-ı °İd
Dehre tenfız eyledi aḥkāmını fermān-ı °İd
- 2 Gördügüñ şekl-i hilāl ğurre-i ğarrā degül
Çekdi şemşirin niyāmından yine ḥaḳan-ı °İd
- 3 N'ola çarḥuñ inkisāfa tutsa yüz mihr ü māhı
Dönderür dolābda dilberleri devrān-ı °İd
- 4 Āsmānī kāğıd üzre medd-i Bis'mi'llāhdur
Ya berāt-ı rahmete ser-levḥadur °ünvān-ı °İd
- 5 Meh gibi burc-ı ḥamelden ḥüsnüñ itdükçe tulū°
Olsun °uşşākuñ bütün mānende-i ḳurbān-ı °İd
- 6 Zā°irān-ı ka°be-i kūyuñ şafāsı vaḳtidür
Zemzem-i la°lüñden olsun her biri reyyān-ı °İd

2 Ü1. 22b, T. 13b, Ü2. 14b, Ü3. 12b, Ü4. 14b, K. 15b

°İdiyye Ü1

2 (a) Gördügüñ : Gördügüñ Ü2, Ü3, Ü4, K

3 (b) dolābda : ḳolābın Ü4

4 (b) ser-levḥadur : ser-levḥa-i T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 7 Resm-i ʿīde ruḥsāt iḥsān eyle kurbān olduğum
 Koç başuñçün olmasun ūfiādeler ḥarmān-ı ʿīd
- 8 Eyle lezzet-yāb būs-ı kand-ı laʿlūñ Nāşidi
 Sükkeri şerbetle ikrāma sezā mihmān-ı ʿīd
- 9 Taht-ı şevketde muḳīm olsun İlāhī Şeh Selīm
 Dehre oldukça serīr-ārā meh-i tābān-ı ʿīd
- 10 Her şebi Ḳadr ola her rŭzı mişāl-i ʿīd-i nev
 Her bir eyyāmı geçe mānende-i ezmān-ı ʿīd (H. 1204 / M.1789)

MUSAMMATLAR

1

TESDİS-İ ŞEVK-EFZÂ DER-TEBRİK-İ NAQL-İ HÜMÂYÜN

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

I

- 1 Olup tâbende her dem tâli°-i ferhunde-merhūnuñ
- 2 Münevver ide dehri necm-i baht-ı devlet-efzūnuñ
- 3 Ola ihsān u lutfuñla cihān hep cümle memnūnuñ
- 4 Hilāfet rütbesinde rūhı ihyā oldı Harūnuñ
- 5 Ne semte °azm iderseñ feyz-i Bārī ola maqrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naql-i hümāyūnuñ

II

- 1 Vücūduñ ziver-i taht-ı şükūh u şevket olmışdur
- 2 Bi-hamdi'llāh rūh-ı cism-i pāk-i devlet olmışdur
- 3 Şerī°at hükmini icrāda maḥz-ı rahmet olmışdur
- 4 Bu naql-i pādişāhī fāl-ı ḥayr-ı nuşret olmışdur
- 5 Ne semte °azm iderseñ feyz-i Bārī ola maqrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naql-i hümāyūnuñ

1 Ü1. 23b, T. 27b, Ü2. 28b, Ü3. 25a, Ü4. 30b, K. 31b
Tebrik-i Naql-i Hümâyün Be-Aynalı Kavaḫ Ü1

I.

2. devlet-efzūnuñ : devlet-efzūnı Ü4, K

III

- 1 Vücūd-ı bî-miṣālūñ oldı mülk-i dīne pirāye
- 2 Ola iklīl ü taḥt-ı şevketūñ ʿarş ile hem-sāye
- 3 Eñ ednā bendesi ğālib gelüp dārāt-ı Dārāya
- 4 Duʿā-yı ḥayrı bu resme gerek āʿlā vü ednāya
- 5 Ne semte ʿazm iderseñ feyz-i Bārī ola maḥrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naql-i hümāyūnuñ

IV

- 1 Olup her dem muʿīn ü dest-gīri Ḥazret-i Bārī
- 2 Ola ser-levḥa-yı menşūri elḳāb-ı cihāndārı
- 3 Felek taḥrīk idelden lāciverdī çarḥ-ı devvārı
- 4 Dü çeşm-i mihr ü mehle görmemişdür böyle hünkārı
- 5 Ne semte ʿazm iderseñ feyz-i Bārī ola maḥrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naql-i hümāyūnuñ

V

- 1 Hezārān āferīn ey ḳahramān-ı ʿarsa-yı heycā
- 2 Firūsiyyetde ecdād-ı kirāmuñ eyledūñ insā
- 3 Sürince esb-i Düldül-fāmuñı iḳbāl ile ḥālā
- 4 Kerūbiyān bu ğüne vaşf-ı pākūñde olur ğüyā

III.

2. şevketūñ : şevketi T, Ü2, Ü3, Ü4, K / hem-sāye : hem-pāye Ü4, K
 V - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 5 Ne semte  azm iderseñ feyz-i Bārī ola maqrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naql-i hümāyūnuñ

VI

- 1 Țutup āvāze-i tīrūñ şimāḥ-ı çarḥ-ı nüh tākı
- 2 Tüfeng-endāz olınca çınladursuñ gūş-ı eflākı
- 3 Saña olmış musahḥar pādişāhum feyz-i Ḥāllākı
- 4 Bu gūne vaşf iderdi olsa Nābī dehrde Bākı
- 5 Ne semte  azm iderseñ feyz-i Bārī ola maqrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naql-i hümāyūnuñ

VII

- 1 Olup gündən güne efzūn mihr-i şevket ü şānuñ
- 2 Zamān münkād-ı fermānuñ zemīn mu tād-ı iḥsānuñ
- 3 Yedi iklīme cārī  ola ḥükm-i tiġ-i bürrānuñ
- 4 Yazılsun nāme-i fetḥ ü zaferde böyle  ünvānuñ
- 5 Ne semte  azm iderseñ feyz-i Bārī ola maqrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naql-i hümāyūnuñ

VIII

- 1 Nazīrūñ yoġ egerçi resm-i luţf u dil-nüvāzide
- 2 Țasem bi'llāh yoġdur mişlüñ ammā tiġ-i bāzide

VI.

2. gūş : kūs K

VIII.

1. luţf u : luţf Ü2, Ü4

- 3 CİRİDE ʿAZM İDİNCE KAHRAMĀNĪ ESİ-Bİ TĀZĪDE
- 4 OĖUR BU BEYİ DĀ'İM KULLARUŃ RESİ-Bİ NİYĀZĪDE
- 5 NE SEMTE ʿAZM İDERSEŃ FEYZ-İ BĀRĪ OLA MAĖRŪNUŃ
- 6 MŪBĀREK OLA EY ŖĀH-İ CİHĀN NAĖL-İ HŪMĀYŪNUŃ

IX

- 1 OLUP HER DEM MUKĀRĪN MİHR-İ ZĀTİ ŖAVN-İ YEZDĀNA
- 2 İDE MES'ŪD BĀRĪ NAĖLİN OL SULTĀN-İ ZĪ-ŖĀNA
- 3 VİRŪP REVNAĖ VŪCŪD-İ PĀKİ TAĖT-İ ŖEVKET Ū ŖĀNA
- 4 KUDŪMİYLA REHĪN-İ CENNET OLDI ŖAĖN-İ TERSĀNE
- 5 NE SEMTE ʿAZM İDERSEŃ FEYZ-İ BĀRĪ OLA MAĖRŪNUŃ
- 6 MŪBĀREK OLA EY ŖĀH-İ CİHĀN NAĖL-İ HŪMĀYŪNUŃ

X

- 1 İLĀHĪ ŖEH SELĪMİ MAZĖHAR-İ FEĞT-İ CELĪL EYLE
- 2 HEMİŖE MAŖDAR-İ ENVĀ'İ ŖAD ĖAYR-İ CEMĪL EYLE
- 3 HEMĪN ʿAYN-İ ĖAYĀT-İ LUĞFİNİ ʿAYN-İ SEBĪL EYLE
- 4 ʿADŪ-YI DEVLETŪŃ KAĖRUŃLA YĀ RABBĪ ZELĪL EYLE
- 5 NE SEMTE ʿAZM İDERSEŃ FEYZ-İ BĀRĪ OLA MAĖRŪNUŃ
- 6 MŪBĀREK OLA EY ŖĀH-İ CİHĀN NAĖL-İ HŪMĀYŪNUŃ

4. beyti : beyt K

IX.

4. kudŪmıyyla : kudŪmuŃla T, Ū2, Ū3, Ū4, K

X.

4. devletŪŃ : devletin Ū1, T, Ū2, Ū3, Ū4

XI

- 1 Zamān-ı devletinde cümleten ma'cūr olup ʿālem
- 2 Niçe fevz ü fütūh ile bütün mesrūr olup ʿālem
- 3 Dem-ā-dem luḡfına iḥsānına mecbūr olup ʿālem
- 4 Hezārān ḥıdmetinde sa'ı ile meşķūr olup ʿālem
- 5 Ne semte ʿazm iderseñ feyz-i Bārī ola maķrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naķl-i hümāyūnuñ

XII

- 1 ʿAdāletle ide icrā hemīşe ḥükm-i Kurʿānı
- 2 Müʿessīs ola rükn-i şerʿ ile erkān-ı dīvānı
- 3 İlāhī sāyesinde müstazıll it ehl-i ĩmānı
- 4 Bu nazm-ı dil-keşüñ mażmūnı ola zīver-i şānı
- 5 Ne semte ʿazm iderseñ feyz-i Bārī ola maķrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naķl-i hümāyūnuñ

XIII

- 1 Olup yāver umūrında bütün aķṭāb ile evtād
- 2 Emānet ola zātuñ Ḥaķķa ey şāh-ı kerem-muʿtād
- 3 Esīr-i ḥüsn-i ḥulķuñ ola cümle bende vü āzād
- 4 Bu beyti şıdķ-ı ķalb ile ķuluñ Nāşid ider ĩrād
- 5 Ne semte ʿazm idersen feyz-i Bārī ola maķrūnuñ
- 6 Mübārek ola ey şāh-ı cihān naķl-i hümāyūnuñ

XIII.

2. Emānet ola zātuñ : Ola zātuñ emānet T, Ü2, Ü3, Ü4, K

4. beyti : beyt Ü4, K

1

TEBRİK-I ʕĪD

Mefāʕīlün Mefāʕīlün Mefāʕīlün Mefāʕīlün

I

- 1 Hemīşe ʕömr ü iḳbālūñ efendüm ber-meẓīd olsun
- 2 Tınāb-ı zer-şuʕāʕ-ı mihr-i iclālūñ medīd olsun
- 3 Budur meʕmūlümüz reʕy-i hümāyūnuñ sedīd olsun
- 4 Füyūzāt-ı ilāhī zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlū hünkārüm hele ʕīduñ saʕīd olsun

II

- 1 Hudāvendā vüçūduñ bāʕis-i emn ü selām oldı
- 2 Cihānı tıtdı nām-ı rahmet encāmuñ be-nām oldı
- 3 Benüm vird-i derūnum zıkr-i ḳalbüm bu kelām oldı
- 4 Füyūzāt-ı ilāhī zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlū hünkārüm hele ʕīduñ saʕīd olsun

1 Ü1. 23a, T. 29a, Ü2. 30a, Ü3. 26b, Ü4. 32b, K. 33b
ʕīdiyye T, Ü2, Ü3, Ü4, K

I.

4. pākūñde : pākinde K

II.

2. encāmuñ : encām T, Ü2, Ü3; Ü4, K

4. pākūñde : pākinde K

III

- 1 Cihān t̄urduḡça t̄ursun zāt-ı pākūñ yūmn ü devletle
- 2 Cenāb-ı H̄aḡ mübeşşir eyleyüp fetḡ ü beşāretle
- 3 Du°āmuz böyledür şubḡ u mesā şad baḡt-ı şevketle
- 4 Füyüzāt-ı İlähî zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlü ḡünkārum hele °ıduñ sa°id olsun

IV

- 1 Eyā şaḡib-kırān-ı şarḡ u ġarb sultān-ı heft-ıḡlīm
- 2 Mübārek başuñna şāyestedür zer-efser ü dīhīm
- 3 Terennüm-sāz olup ḡāmem bu beyti eyledi tanzīm
- 4 Füyüzāt-ı İlähî zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlü ḡünkārum hele °ıduñ sa°id olsun

V

- 1 Cihānı ser-te-ser leb-riz idüp nām-ı cihān-ḡirūñ
- 2 Ola nāfiz bütün aḡtār-ı arza ḡūkm-i şemşirūñ
- 3 Müsādif eyleyüp taḡdīr-i H̄aḡḡa cümle tedbīrūñ
- 4 Füyüzāt-ı İlähî zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlü ḡünkārum hele °ıduñ sa°id olsun

III.

1. t̄urduḡça : durduḡça Ü4, K / t̄ursun : dursun Ü4, K
2. mübeşşir : müyesser T, Ü2, Ü3, Ü4, K
4. pākūñde : pākinde K

IV.

2. başuñna : başına Ü4, K
4. pākūñde : pākinde K

V.

4. pākūñde : pākinde K

VI

- 1 Ziyā-yı āfitāb-ı °adlūñ āfāķı kılup pür-nūr
- 2 Ekālīm-i cihānı şer°-i Aħmedle idüp ma°mūr
- 3 Bu beyt-i dil-keşüñ maźmūnı ķalbūñ eyleye mesrūr
- 4 Füyüzāt-ı İlähī zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlü ħünkārum hele °ıduñ sa°īd olsun

VII

- 1 Şehen-şāhā vüçüduñ cism-i dehri eyledi ihyā
- 2 Senūñle iftiħār eyler gerek ā°lā gerek ednā
- 3 Feleklerde melekler böyle zıkr eyler seni ħālā
- 4 Füyüzāt-ı İlähī zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlü ħünkārum hele °ıduñ sa°īd olsun

VIII

- 1 Vüçüduñ ħayr-ı maħz itmiş Cenāb-ı Ĥazret-i Bārī
- 2 Maşūn itsün ħaṭadan zāt-ı pākūñ ħıfz-ı Settārı
- 3 Du°ā-yı ħayrınıñ olsun bu gūne işte tekrārı
- 4 Füyüzāt-ı İlähī zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlü ħünkārum hele °ıduñ sa°īd olsun

VI.

1. āfitāb-ı : āfitābuñ K
2. cihānı : cihānuñ Ü4, K
3. dil-keşüñ : dil-keşin Ü4, dil-keşi K / ķalbūñ : ķalbin Ü4
4. pākūñde : pākinde K

VII.

4. pākūñde : pākinde K

VIII.

1. ħayr-ı maħz : maħz-ı ħayr T, Ü2, Ü3, Ü4, K

IX

- 1 Emānet eyle Nāşid Ḥazret-i Ḥünkārı Mevlāya
- 2 Umūruñ eylesün tefvīz dā'im Ḥaḳ Te'ālāya
- 3 Du'ā-yı devletüñ bir ān ki ṭurma başla inşāya
- 4 Füyūzāt-ı İlāhī zāt-ı pākūñde bedīd olsun
- 5 Benüm şevketlü ḥünkārüm hele 'ıduñ sa'īd olsun

1

TAHMİS-İ ĞAZEL-İ ŞERİF EFENDİ

Mefā'ilün Mefā'ılün Mefā'ilün Mefā'ılün

I

- 1 Geçüp taht-ı sarāy-ı gülşene şāhāne bülbüller
- 2 Oḳurlar birbirine güfte-i efsāne bülbüller
- 3 Ser-āğāz eyleyüp birden yine efgāna bülbüller
- 4 Dem-i nev-rūz irişdi başladı elḥāna bülbüller
- 5 Nevālarla tarab-sāz oldılar devrāna bülbüller

IX.

2. Umūruñ : Umūrın Ü1, T, Ü2, Ü3, Ü4

3. devletüñ : devletin Ü1, T, Ü2, Ü3 / bir an ki : bir an Ü1, T, Ü2, Ü3, Ü4

4. pākūñde : pākinde K

1 Ü1. 30a, T. 36a, Ü2. 37a, Ü3. 32a, Ü4. 40a, K. 41a

II

- 1 Hevā-yı mihr-i gülle başlayıp tak̄sīm-i ūeh-nāze
- 2 Hezerān nağme-i dil-sūz iderler tāzeden tāze
- 3 Nevā-yı nālesin tat̄bīk idüp muṭrib gibi sāze
- 4 Şalar mıydı gülistān-ı cihāna böyle āvāze
- 5 Heveskār olmasa  aşq-ı gül-i ḥandāna b lb ller

III

- 1 Olup etrāf-ı g lzār-ı cihān i re perākende
- 2 Gehī efgān iderler zevk-i  aşq ile gehī ḥande
- 3 Őehen-ūāh-ı g le   n cān u dilden oldılar bende
- 4 Girerler kār-zār-ı ḥāra ūāh-ı bezm-i g lūende
- 5 Ururlar R stemāne na ralar mestāne b lb ller

IV

- 1 Oturmuş taht-ı ūāha kāk l  ūālin gey p d ūa
- 2 Őarāb-ı ūeb-neminden ūāhid-i g l başlayup n ūa
- 3 Ne r tbe k ūūa-ḥ ānlık itse b lb l gelmez āg ūa
- 4 D r olsa jāleveū nuṭkı  omaz Leyl -i g l g ūa
- 5 Meger Mecn n-ūıfat s yler gezer yābāne b lb ller

III.

5. na ralar : na ra  1

V

- 1 Olup sūzān fetīl-i nār-ı hicrān ile her bŭlbŭl
- 2 Derŭnın lāleveş pŭr-dāğ idince ser-te-ser bŭlbŭl
- 3 İder bu beyt-i pāki Nāşidā vird-i seher bŭlbŭl
- 4 Şerīf olmaz egerçi güllere pervāneler bŭlbŭl
- 5 Olur şem^c-i güle şeb-tā-seher pervāne bŭlbŭller

2

TAHMĪS-I ĞAZEL-I VEHBĪ EFENDĪ

Mefā^cilŭn Mefā^cilŭn Mefā^cilŭn Mefā^cilŭn

I

- 1 Ruĥuñ hiç var mı öpmiş zŭlf-i ^canber-fāmdan ğayrı
- 2 Lebŭñ bŭs eylemiş yok bezm-i meyde cāmdan ğayrı
- 3 Nice şŭret bulur vaşluñ ĥayāl-i ĥāmdan ğayrı
- 4 Seni kim çekdi āyā ĥalvete ĥammāmdan ğayrı
- 5 Kim aldı sīneye āyīne-i endāmdan ğayrı

V.

3. İder : idŭp T, Ū2, Ū3, Ū4, K

4. pervāneler : pervāne Ū2, Ū3, Ū4, pervāne-i K / bŭlbŭl : bŭlbŭller Ū2, Ū3, Ū4

2 Ū1. 30b, T. 36b, Ū2. 37b, Ū3. 32b, Ū4. 41a, K. 42a

I.

4. ĥalvete : ĥalvet K

II

- 1 Mişāl-i kumrī-i hoş-lehçe ey serv-i revān söyle
- 2 Saña dem-beste olmak düşmez ey tūṭī-beyan söyle
- 3 Amān aǧzuñ ararlar cümleten ehl-i lisān söyle
- 4 Dehānuñ var mı öpmiş söyle ey şīrīn-zebān söyle
- 5 Bu devrānda leb-i cām-ı mey-i gül-fāmdan ğayrı

III

- 1 Cihān hayretde iken nev-hırāmum yāl ü bālūñden
- 2 Daḡi bir kerre gül-çīn olmadum bāǧ-ı cemālūñden
- 3 Henüz şemm itmedüm giysū-yı müşgīn iştīmālūñden
- 4 Ne gördüm nev-nihālüm meyve-i bāǧ-ı visālūñden
- 5 Turunc-ı ğabǧabuñ şevkıyla fikr-i hāmdan ğayrı

IV

- 1 Alup etrāfını telḡ-ābe-gū bī-gāneler cānā
- 2 Olur lezzet-çeş-i känd-i nebāt-ı şöḡbetūñ hālā
- 3 İdersūñ °āşıkāna tatlu tatlu va°de-i ferdā
- 4 Şeker-hand-i lebūñ aǧyārı şīrīn-kām ider ammā
- 5 Benümçün behre yokdur telḡī-i düşünāmdan ğayrı

II.

4. söyle - T

IV.

2. känd-i : känd ü K / hālā : cānā Ü1

3. tatlu tatlu : tatlı tatlı Ü1, T, Ü2, Ü3

V

- 1 Görüp şalındıđuñ seyre senüñ ey nañl-i āzāde
- 2 Gelür şevk ile mürğān-ı çemen hep cümle feryāda
- 3 Getürsem bezm-i meyde gül gibi ruhsāruñı yāda
- 4 Leb-i mey-gün u çeşmüñ °aşkına nüş eylesem bāde
- 5 Getürmem bezme nuql-i şekker-i bādāmdan ğayrı

VI

- 1 N'ola kürsī-i istiğnāya çıksam pāy-ı himmetle
- 2 Nigāh-ı rağbet itmem genc-i Perviz olsa minnetle
- 3 Dehāna almam olsa cām-ı İskender de zilletle
- 4 Olursa āb-ı Hızruñ °aynı bakmam çeşm-i rağbetle
- 5 Uşandum minnet-i huşk-ı zülāl-i kāmıdan ğayrı

VII

- 1 Eger nāmuñ olursa zīver-i dībāçe-i ma°nā
- 2 Bilinmez yine kadr-i gevher-i māhiyyetüñ ašlā
- 3 °Utarid levh-i mihre yazsa bu beyti sezā haqqā
- 4 °Akīkāsā dil-i pür-ñunum itdüm şerhadār ammā
- 5 Ne çıkdı zeyl-i imzā-yı emelde nāmdan ğayrı

V.

1. seyre : serve K
2. mürğān-ı çemen hep cümle : mürğān cümle hep bi'l-cümle K
- 3 ruhsāruñı : ruhsāruñı T, Ü2, Ü3, ruhsāruñı K

VI.

4. °aynı : °ayn K

VII.

2. māhiyyetüñ : māhiyyetin Ü4, K
4. pür-ñunum : pür-ñunı T, Ü2, Ü3, Ü4, K

VIII

- 1 Ne rütbe var kıyās it izdiḥām ehl-i sa°adetde
- 2 Bağılsa cāy-i pā yok pāye-i mirkāt-ı himmetde
- 3 °Aceb mi mürğ-i ḥatır kıalsa gitse evc-i ḥayretde
- 4 Hücūm-ı tã²ir-i iḳbālden nev-kaşr-ı devletde
- 5 Ne yapsun būm bulamaz lāne genc-i bāmdan ğayrı

IX

- 1 N'ola Nāşidveş āġāz itse feryād itmege Vehbī
- 2 Dil-i maḥzūnı var mı hıç gelür şād itmege Vehbī
- 3 Kerem erbābı yokdur şimdi imdād itmege Vehbī
- 4 Gelür yok ḥatır-ı vīrānı ābād itmege Vehbī
- 5 Pey-ā-pey cūş iden seyl-i ğam-ı eyyāmdan ğayrı

3

TAḤMİS-İ ĞAZEL-İ VAḤİD EFENDİ

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

I

- 1 Nār-ı firḳatle yanarken sīne-i sūzānumuz
- 2 Dest-i luḫfiyla yapıldı ḥatır-ı vīrānumuz

3 Ü1. 31a, T. 37a, Ü2. 38b, Ü3. 33b, Ü4.42a, K. 43a

Taḥmis-i Ğazel-i Vaḥid Ü1, T, Ü2, Ü3

I.

1. yanarken : yanar iken Ü4

2. yapıldı : yapuldu Ü4, K

- 3 Bî-bahā bir cevhere cāy oldı ya'ni kānumuz
- 4 Vaşl idelden müttehid cānānumuzla cānumuz
- 5 Sīnemüzde cān-niṣīn-i cāndur cānānumuz

II

- 1 Her ne deñlü çevre der-kār olsa da çarḥ-ı °anūd
- 2 °Arız olmaz ḳalbe gird-i gerdiş-i būd u nebūd
- 3 Bu mücerredür şikāk erbābı itmez çünki sūd
- 4 Tīşe-i bî-dād-ı cehlüñle ḥarāb olmaz ḥasūd
- 5 Beyt-i ma°mūr- ı ma°arīfdür dil-i vīrānumuz

III

- 1 Zikr idüp esbāb-ı ḥüsnüñ dīde-i bādāma dek
- 2 Gerden-i berrāḳdan gīsū-yı °anber-fāma dek
- 3 Mıṣra°-ı ber-cesteveş ol sīmden endāma dek
- 4 Maṭla°-ı āgāzdan tā maḳta°-ı encāma dek
- 5 Vaşf-ı ḥüsn-i dil-rübādur ser-be-ser dīvānumuz

III.

1. ḥüsnüñ : ḥüsnin T, Ü2, Ü3

IV

- 1 Her ne deñlü seyr-i gülzāra o cezm eyleser de
- 2 Def^c-i aġyār itmede şād-gūne ħazm eyleser de
- 3 Kırş-ı mihr ü māhı farzā zīb-i bezm eyleser de
- 4 Yārsız nūzhetgeh-i Firdevse ^cazm eyleser de
- 5 Pāy-ı ħ^yāb-ālūd-ı nāz ile gider mihmānumuz

V

- 1 Nāşidā dūd-ı derūnı sīne tekşir itmedi
- 2 Şu^ele-i āhuñ gönül bir kerre şeb-gir itmedi
- 3 Şāh-rāh-ı ħātır-ı tārīki tenvir itmedi
- 4 Āh kim bir kez bizi maĥcūb-ı te²şir itmedi
- 5 Künc-i firķatde Vahidā nāle vü efgānumuz

1

MURABBA^cFā^cilātün Fā^cilātün Fā^cilātün Fā^cilün

IV.

1. gülzāra o cezm : gülzāra ħırām Ü1
4. Firdevse : Firdevs Ü4
5. ħ^yāb-ālūd : ħüb-ālūd Ü2

V.

1. dūd : derd K

1 Ü1. 31b, T. 70b, Ü2. 70b, Ü3. 61b, Ü4. 80a, K. 78b

1 - K (Murabba başlığı ve ilk mısraın " Bir cefâ-cû âfet" kısmından sonrası K nüshasında zâyî olmuştur.)

I

- 1 Bir cefā-cū āfet-i ḥod-rūya düşdi göñlümüz
- 2 Zülf dirler sünbül-i hoş-būya düşdi göñlümüz
- 3 Seyr-i gülşende kenār-ı cūya düşdi göñlümüz
- 4 Cān u dilden bir gözi āhūya düşdi göñlümüz

II

- 1 Şeh-levend-i °arsa-i nāz u letāfet bir güzel
- 2 Servi boyılı şīve-i reftārı ğāyet bī-bedel
- 3 Kadd ü kāmēt hep yerinde nāz-perver ince bel
- 4 Cān u dilden bir gözi āhūya düşdi göñlümüz

III

- 1 Sīne-i berrākı şāfī şafḥa-i āyīneden
- 2 Al yanaklı bir büt-i āşūfte-meşreb gül-beden
- 3 Aldı °aklum ol nigāh-ı ğamze-i ḥātır-şiken
- 4 Cān u dilden bir gözi āhūya düşdi göñlümüz

IV

- 1 °Āşıka nāz eyleyüp aġyārı hem-rāz itmede
- 2 Naġme-i cevrin dil-i °uşşāka şeh-nāz itmede
- 3 Mübtelāsın dā³ imā āzūrde-i nāz itmede
- 4 Cān u dilden bir gözi āhūya düşdi göñlümüz

II.
2. şīve-i : şīve vü T, Ü2, Ü3, Ü4

V

- 1 Fāris-i meydān-ı nāz u °işve bir āfet nigāh
- 2 Kişver-i āşūba olmuş ol cefā-cū pādişāh
- 3 İtme luţf it Nāşid-i şeydāyı hecrūñle tebāh
- 4 Cān u dilden bir gözi āhūya düşdi göñlümüz

ŞARKILAR

1

ŞARKI BEYĀTĪ ḤALĪM AĠA

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

I

- 1 Şeh-levendüm qanalum cām-ı şarāb-ı nāba
- 2 Şöyle nūş eyleyelüm kim dönelüm bī-tāba
- 3 Hele meyl itme pek erkenden efendüm h^vāba
- 4 Ey meh-i evc-i letāfet çıqalum meh-tāba

II

- 1 Bir iki muṭrib-i hoş-nağme olup bir iki sāz
- 2 Geh beyātī okusun gāh çalup nāz u niyāz
- 3 Çıqalum şahn-ı çemenzār-ı Küçüksuya birāz
- 4 Ey meh-i evc-i letāfet çıqalum meh-tāba

III

- 1 Nev-ḥırāmum yine müstağrağ olup kemḥāya
- 2 Tāze zīnet virüp ol kām̄et-i müsteşnāya

1 Ü1. 61a, T. 75b, Ü2. 75b, Ü3. 66a, Ü4. 86a, - K
Şarkı Beyātī T, Ü2, Ü3, Ü4

- 3 Şarf-ı zihn eylemeyüp ya'ni ğam-ı ferdāya
- 4 Ey meh-i evc-i leṭāfet çıķalum meh-tāba

IV

- 1 Giceyi gündüze tebdil idelüm tā-be-seher
- 2 Şemsi Pāşādan idüp semt-i Beşiktaşa güzër
- 3 Nāşidāsā okuyup böyle güzel şarkılar
- 4 Ey meh-i evc-i leṭāfet çıķalum meh-tāba

2

ŞARKI BÜSELİK MUŞĀHİB ŞĀDİK AĞA

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

I

- 1 Yine eyyām-ı bahār irdi hırāmān olalum
- 2 Aķalum Őu gibi her gülşene cūyan olalum
- 3 Gül gibi Őevķuñ ile çāk-ı giribān olalum
- 4 °Āzim-i seyr-i çemenzār-ı gülistān olalum

2 Ü1. 61a, T. 75b, Ü2.75b, Ü3. 66a, Ü4. 86a, - K
Şarkı Būselik T, Ü2, Ü3, Ü4

I.

1. irdi : oldu Ü3

II

- 1 Virmede bād-ı şabā şevk-ı kudūmuñla peyām
- 2 Serviler nāz ile teşrifüñe şāf-beste kıyām
- 3 Gey yeşil cāmelerüñ şīve ile eyle hırām
- 4 °Āzim-i seyr-i çemenzār-ı gülistān olalum

III

- 1 Nār-ı °aşk ile yanup sīnesi mānend-i çerāğ
- 2 Ĥasret-i rūyuñ ile lāle açup bir niçe dāğ
- 3 Yüz sürüp pāyuña biñ cān ile meclisde ayāğ
- 4 °Āzim-i seyr-i çemenzār-ı gülistān olalum

IV

- 1 °Uğde-i kākül-i müşgīnūñi ruḥsārīña şaç
- 2 Sen şalın nāz ile cūlar öpe pāyuñ maç maç
- 3 Nāşidüñ ḥālını şor ey gül-i nāzende-mizāç
- 4 °Āzim-i seyr-i çemenzār-ı gülistān olalum

IV.

1. ruḥsārīña : ruḥsārīña Ü4
2. şalın : şaluñ Ü1, K

3

BESTE-İ ʿİRĀK ḤALĪM AĠA

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün

I

- 1 Niyyeti kayd eylemekmiş bu dili gīsūlaruñ
- 2 Ruḥlaruñda dāne dāne ḥāl-i ʿanber-būlaruñ
- 3 Bir nigehele ʿaqlumı yaǵmaya virdi el-āmān
- 4 Ebruvān-ı çeşm-i āhū ğamze-i cādūlaruñ

4

ŞARKI

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Faʿilātün

I

- 1 Bir gül-i zībānuñ oldum cān u dilden bülbüli
- 2 Gülşen-i ḥüsn içre bitmiş yaʿni kim saķız güli
- 3 Rengler eyler dil-i ʿuşşāķa yüz biñ āl ile
- 4 Gerden-i berrāķı üzre dest-māl-i gülgüli

3 Ü1. 61b, T. 76a, Ü2. 76a, Ü3. 66b, Ü4. 86b, - K
Beste-i ʿIrāk T, Ü2, Ü3, Ü4

4 Ü1. 61b, T. 76a, Ü2. 76a, Ü3. 66b, Ü4. 87a, - K

5

BESTE-İ HÜZZÂM HALİM AĞA

Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fa°ilân

I

- 1 Her kaçan kim gülşeninden ol kaç-dil-cû kopar
- 2 Hânkâh-ı °aşk içinde sū-be-sū Yâ Hū kopar
- 3 Luğ idüp ey şâne °uşşâk-ı dil-âzâruñ için
- 4 Turesinden ol mehüñ bir müy-ı °anber-bū kopar

6

ŞARKI SŪZ-İ DİL-ĀRĀ SER-İ SERHENG-İ ŞEHRYĀRĪ

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

I

- 1 Yine bir mū-miyān gördüm kimüñ cānānidur kimdür
- 2 Şeh-i iqlīm-i ān gördüm kimüñ cānānidur kimdür

5 Ü1. 61b, T. 76a, Ü2. 76a, Ü3. 66b, Ü4. 87a, - K
Beste-i Hüzzām T, Ü2, Ü3, Ü4

I.

1 gülşeninden : gülşenüfiden Ü4

6 Ü1. 61b, T. 76b, Ü2. 76b, Ü3. 66b, Ü4. 87a, - K
Şarkı T, Ü2, Ü3, Ü4

I.

1 gördüm - Ü4

- 3 Müsellem bir büt-i gül-fem bütün meftūnidur °ālem
- 4 Hele ben Nāşidā bilmem kimūñ cānānidur kimdür

7

SEMĀ°İ DÜGĀH

Mef°ülü Mefā°ilü Mefā°ilü Fe°ülün

I

- 1 Üftādeligüm bir meh-i rüşen-ten içündür
- 2 Bülbüllügüm ol ğonca-i ter-dāmen içündür
- 3 Ol muĝ-peçeyi dā²ire-i meclise da°vet
- 4 Āĝūş-ı vişālümde birāz ten ten içündür

4. Nāşidā : Nāşid T

7 Ü1. 61b, T. 76b, Ü2. 76b, Ü3. 67a, Ü4.87a, - K

İBTİDÂ-YI ĞAZELİYYÂT

ĦARFU'L- ELİF

1

Fe°ilâtün Fe°ilâtün Fe°ilâtün Fe°ilün

- 1 Nûş-ı şahbâ-yı lebûñ mâye-i cân oldı baña
Belki ser-mâye-i zevk-i dü cihân oldı baña
- 2 Öyle aldum belini dâ³ire-i âğūşa
Gerdiş-i çarḡ-ı felek reşk-künân oldı baña
- 3 Yine bir ğamze-i Tātār u kemân-ebrūnuñ
Bir nigāh-ı ğazabı yahşi yaman oldı baña
- 4 Nokḡa-i ḡâli görüp muşḡaf-ı ruḡsârında
Ders-i sî-pâre-i °aşḡa o nişân oldı baña
- 5 Dün gice ol mehi teftiş içün azm itmiş idüm
Kâ³id-i rāh-ı emel kâhkeşân oldı baña

Ħarfu'l- Elif - Ü3, Ü4

1 Ü1. 32b, T. 39b, Ü2. 39b, Ü3. 34b, Ü4. 43b, K. 44a

5 (a) mehi : meh K

- 6 Gerdeninde eşer-i bŭse görindi gözŭme
Sŭ-i zann eylemem ammā ki gŭmān oldu baña
- 7 Görmeyelden seni ey rŭḥ-ı revānum cānum
Tesliyet-baḥş hemān eşk-i revān oldu baña
- 8 Hep senŭñ derd ũ ḡamuñ eyledi dil-ḥaste beni
Ey vefāsız dimedŭñ kim ne zamān oldu baña
- 9 Gözlerŭñ almıŝiken şabr u ḳarār u hŭşum
Ḳaşlarŭñ çillesi yok iki kemān oldu baña
- 10 Pirehensiz göricek cismini ol sŭm-tenŭñ
Şiḥḥat-ı mesʻele-i rŭḥ ʻayān oldu baña
- 11 Nāşidā hāk-i der-i yāra mı yüz sürdi ʻaceb
Seḥeri geldi ŝabā bŭy-resān oldu baña

2

Fāʻilātŭn Fāʻilātŭn Fāʻilātŭn Fāʻilŭn

- 1 Vaşluña bŭ-gāneler cānā sezā olsun mı ya
ʻAşık-ı dil-ḥaste lutfuñdan cŭdā olsun mı ya

6 (a) gözŭme : gözime Ü1, T, Ü2, Ü3, K

7 (a) revānum : revān Ü4, K

9 (a) Gözlerŭñ : Gözlerŭm Ü2, Ü3, Ü4 / hŭşum : hŭşım K
2 Ü1. 32b, T. 40a, Ü2. 40a, Ü3. 35a, Ü4. 44a, K. 44b

1 (a) Vaşluña : Vaşlına Ü4, K

- 2 Bir ʔarafdan ǧamze-i server-kemīnūñ var iken
Bir ʔarafdan kākūlūñ baʕa belā olsun mı ya
- 3 Luʔf idūp uǧratma hīç aǧyārı bezm-i ūlfete
Sen perīsūñ meclisūñde dīve cā olsun mı ya
- 4 Cismümüz her dem sihām-ı cevriñe āmāç iken
Ey kemān-ebrū yine mānend-i yā olsun mı ya
- 5 Rūzgāruñ germ ü serdin çekmeden bī-tāb iken
Çekdigüm derd ü meşakķat ber-hevā olsun mı ya
- 6 Rīze-i elmās ekersūñ zaħm-ı nāsūr-ı dile
Ey ʔabībüm °aşıķa böyle devā olsun mı ya
- 7 Bunca demlerdür ǧubār-ı āsitānuñken senūñ
Rūzgāruñ cevriñe Nāşid sezā olsun mı ya

3

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Bir ħūseyñī naǧmesiyle itdi āheng-i nevā
Mutribūñ şevķına pūyān olaraq geldi şabā

3 (b) perīsūñ : perīsın T, Ü2, Ü3, Ü4, K / meclisūñde : meclisinde K / dīve : dīv K
5 (a) serdin : serdūñ T, K
6 (a) ekersūñ : ekersin Ü1 (b) °aşıķa : ħastaña Ü3
3 Ü1. 33a, T. 40a, Ü2. 40a, Ü3. 35a, Ü4. 44a, K. 44b

- 2 Ol büt-i Leylî-hüsniñ hasretiyle itsem āh
Rūh-ı Mecnūn °Ālem-i Nāsūtdan eyler merḥabā
- 3 Ol vücūd-ı nāzik-i sīmīne lāyıkdur eger
Tār u pūd-ı pertev-i meh-tābdan olsa ḳabā
- 4 Yek nigāh-ı germ-i °uṣṣāḳa taḥammül idemez
Ol perīnūñ ğāze-i ruḥsāridur reng-i ḥayā
- 5 Ḳadr ü ṣān-ı °āṣıḳı °ārif gerekdür her güzel
Sifle-perver āfete meyl itme söz tūt Nāṣidā

4 *

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Baḳ cism-i pāk-i dilberde ten söylerüm saña
Seyr it cemāl-i vech-i ḥüsn söylerüm saña
- 2 Ḥāl-i siyāh-ı dilberi vaṣf itme zāhidā
Düşmez o söz dehānuña ben söylerüm saña
- 3 Gird-i ruḥında sebz-i ḥatt-ı nev-resini gör
Güller içinde tāze çemen söylerüm saña

* 4 Es'ad Mehmed Efendî, Bagçe-i Safâ-enduz, (Es'ad Tezkiresi), İst., Üniv., Ktb., Ty. : 2095, s. 215.

- 4 Yanında gör raķibi o gül-i naħl-i iŗvenũñ
Gülzâr-ı ħüsn ü âna diken söylerüm saña
- 5 Geldükde vaŗf-ı zülfine dirseñ nedür sözüñ
°Anber dirüm ya müŗg-i ħuten söylerüm saña
- 6 Hıŗn-ı ħaŗĩn-i vaŗlına yâd el tıķınmasun
Cism-i laťif-i yâri beden söylerüm saña
- 7 Tĩr-i nigâh-ı ğamze-i dildüz-ı dil-beri
İŗler derüna sine delen söylerüm saña
- 8 Bir kerre būs-ı la'lüñe ŗâyeste olmadum âh
Baķsañ ne tatlı tatlı sũhan söylerüm saña
- 9 Fikr eyledükçe cevriñi Nâŗid ol âfetũñ
Çekdüklerimi ħayli miĥan söylerüm saña

HARFU'L- BÂ

5

Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilün

- 1 Dilde fikr-i °ârızuñ la'lüñde dil ârâm-yâb
Âbda âteŗ- fûrüzân mevc-zen âteŗde âb

5 Ü1. 33a, T. 40b, Ü2. 40b, Ü3. 35a, Ü4. 44b, K. 45a
1 (a) fikr-i °ânzuñ : fikr-i °ânz u Ü1

- 2 Her şikenc-i turreinde bir gönül dil-bestedür
Her nigâh-ı ğamzesi katl-i dile eyler şitâb
- 3 Pây-mâl eylersün ammâ °aşık-ı şeydâları
Bir nigâh-ı iltifâta eylemezsin irtikâb
- 4 Ya belâ-yı °aşık-ı dil-ber ya humâr-ı câm-ı mey
Uğradur bir derde elbet âdemi hükmi-şebâb
- 5 Âfitâb-ı hüsnüni şâf it küsûf-ı turrenden
Ey perî âyîne-i hikmet görünsün bî-hicâb
- 6 Ey şeh-i iklim-i hüsn ü ân teşrif eyle gel
İntizârûn âteşyle oldı hep diller kebâb
- 7 Nâşidâ güçdür metâ°-ı vaşl-ı yâre dest-res
İtmedükçe âsitân-ı kûy-ı yâre intisâb

6

Mefâ°ilün Mefâ°ilün Mefâ°ilün Mefâ°ilün

- 1 Açıl ey ğonca -i gülzâr-ı istignâ güşâyış yap
Birâz cem°iyyet-i tertib-i bezm-i °işa h°âhiş yap

3 (a) eylersün : eylersin Ü1, T, Ü2, Ü3
6 Ü1. 33b, T. 40b, Ü2. 40b, Ü3. 35b, Ü4. 44b, K. 45a

- 2 Amān ey şehryār-ı taht-ı istiğnā °ināyet kııl
Büyüt-ı hātır-ı °uşşākı ta°mır it nevāziş yap
- 3 Meded ey bāde te°şir it mizāc-ı yāre rūḥāsā
Ḳoma dem-beste gülzār-ı ruḥın pür āb u tābiş yap
- 4 Güzer eylerseñ ey bād-ı seḥer kūy-ı dil-ārādan
Yüzüñ sür ḥāk-i pāy-ı yāre bir °arz-ı sitāyiş yap
- 5 Olur bir gün ki gūş-ı ḡoncaya te°şir ider elbet
Sen ey şūrīde bülbül durma bas feryādı nāliş yap
- 6 Senüñ ey sifle-perver çarḥ geçdür dā°imā devrūñ
Birāz da ehl-i diller semtine meyl it nümāyiş yap
- 7 Zemīn-i tāzede böyle ḡazeller tarḥ idüp ḡāhī
Süḥan-sencān-ı °asra Nāşidā bir °arz-ı dāniş yap

7

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Ziyāsiyla cihānı ser-be-ser tenvīr ider meh-tāb
Ḥarāb-ābād-ı zulm-i zulmeti ta°mır ider meh-tāb
- 2 Degüldür rüy-ı gülde gülşen içre şeb-nem ü jāle
Şafāsından zemīne gül şuyı taḳtīr ider meh-tāb

3 (b) ruḥın : ruḥuñ Ü4, K / pür : bir Ü1
7 Ü1. 33b, T. 41a, Ü2. 41a, Ü3. 35b, Ü4. 45a, K. 45b

- 3 Alup eṭrāfına eṭfāl-i necmi kıṣṣa-ḥʿān olmış
Ḥikāyāt-ı dil-i nā-ṣādını taḳrīr ider meh-tāb
- 4 Düşürmez hiç dilinden tāb-ı ruḥsārın o meh-rūnuñ
Fūrūḡ-ı ḥüsnini biñ cān ile tezkīr ider meh-tāb
- 5 Komaz ehl-i dili bir gün sürūr u ṣādmān üzre
Birāz ruḥṣat virürse dā'imā tekdīr ider meh-tāb
- 6 Ḥadeng ü tīr ider necm-i ṣihābı keḥkeṣānī ḳavs
°Adū-yı dūnına bu vech ile tedbīr ider meh-tāb
- 7 Getürmez burc-ı āḡūṣa o māh-ı °iṣveyi bir ṣeb
Viṣālin Nāṣidā her vech ile taḡyīr ider meh-tāb

ḤARFU'T-TĀ

8

Mef'ülü Mefā'ülü Mefā'ülü Fa'ülün

- 1 Ḥam-geṣte idüp ḳaddümi nīrū-yı maḥabbet
Bükdī resen-i ṭāḳatı bāzū-yı maḥabbet

• 4 (b) ḥüsnini : ḥükmini Ü4, K
• 6 (a) ḥadeng ü : ḥadeng T, Ü2, Ü3, Ü4, K / keḥkeṣānī : keḥkeṣān Ü2, Ü3, Ü4, K
• 7 (b) Viṣālin : Viṣāliñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K
• 8 Ü1. 34a, T. 41a, Ü2. 41a, Ü3. 36a, Ü4. 45b, K. 46a
1 (a) nīrū-yı : yazu-yı T, Ü2, Ü3, bāzū-yı Ü4, K (b) bāzū-yı : yazu-yı T, Ü2, Ü3

- 2 Nā-ķābil olan řāb[°]a ne ķābil eşer itmek
Ta[°]řir-i cihān itse de ger būy-ı maķabbet
- 3 Bī-hūde gūřād eyledi dil perde-i rāzi
Āgūřumuza gelmedi bānū-yı maķabbet
- 4 Bālā-rev olur āteř-i dil germi-i [°]aşkı
Hem-bezm olalı ol būte zānū-yı maķabbet
- 5 Sencīde-i mīzān dū çeřmūm olup āhir
Saķıldı ser-i kūyına incū-yı maķabbet
- 6 Bī-hūde midūr böyle perīřānī-i kākūl
Her tārına biñ dil geķūrūr mūy-ı maķabbet
- 7 Nāřid gibi ūftāde-i ķāh-ı zeķān olmiř
řarkındılık eyler hele gīsū-yı maķabbet

9

Mefā[°]ilūn Mefā[°]ilūn Mefā[°]ilūn Mefā[°]ilūn

- 1 Alıřdurma mizācuñ sevdigūm mey-ķāneye luř it
Meded ōpdūrme la[°]lūñ sāġar u peymāneye luř it

5 (a) mīzān : mīzāb K

6 (a) kākūl : diller T, Ū2, Ū3, Ū4; K

9 Ū1. 34a, T. 41b, Ū2. 41b, Ū3. 36a, Ū4. 54b, K. 46a

- 2 Meded kim naṭṭ^c-ı şatıranç-ı emelde anı māt itme
Piyāde qoyma ey gül-ruḥ dil-i ferzāneye luṭf it
- 3 Amān gösterme ḥālūñ ḥalka-i zūlfūñde °uşşāka
Düşürme mürğ-i cān-ı zārı dām u dāneye luṭf it
- 4 Cirīde çıkdı şāḥ-ı naḥl-i gülle yine bülbüller
Buyur ey şāḥ-ı taḥt-ı °aşq gel Gül-ḥāneye luṭf it
- 5 Dürüg-ı fitne-engiz-i raqıbe şarf-ı gūş itme
Şaḫın aldanma öyle bī-me'āl efsāneye luṭf it
- 6 Yer itdi ğayrı zencir-i ser-i zūlfūñde sultānum
Ĝaribūñ müstemendūñdür dil-i divāneye luṭf it
- 7 Bu berg-i sebzın °arż it Nāşid-i şūrīde sāmānuñ
Yoluñ uğrarsa ey bād-ı şabā cānāneye luṭf it

10

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Hümā-yı kākülūñdür fark-ı cāna sāye-i devlet
Nigāh-ı iltifātuñdur baña ser-māye-i devlet

3 (b) cān-ı zārı dām u dāneye : cānı dām ile hem dāneye T, Ü2, T, Ü3, Ü4, T / it - Ü2

4 (a) bülbüller : bülbül T, Ü2, Ü3, Ü4, K

5 (a) Dürüg-ı fitne-engiz-i raqıbe : Dürüg-engiz-i fitne bed raqıbe K

7 (a) Nāşid-i : Nāşidā Ü3

10 Ü1. 34a, T. 41b, Ü2. 41b, Ü3. 36b, Ü4. 46a, K. 46b

1(a) kākülūñdür : kāküldür Ü1, kākülindür K

- 2 Teraqqide olur idbārı mirqāt-ı haqıkatde
Egerçi mürtefi^cdür şūretā nüh pāye-i devlet
- 3 Tezelzūlden degül hālī esās-ı kaşr-ı istikbār
Meger gehvāre çespān-ı Hıtdur dāye-i devlet
- 4 Livā-yı kadri ehl-i cāhı pest eyler felek bir gün
Mümāss olsa sipihre irtifā^c-ı rā³ye-i devlet
- 5 Mürüvvetden eşer yok Nāşidā hep kesbedür gūşış
Kemāl-i bī-vefāyīdūr hamīr-i māye-i devlet

HARFU'L-CİM

11

Mef^cülü Mefā^cilü Mefā^cilü Fe^cülün

- 1 Bir hayli zamāndur beni yād eylemedüñ hiç
Bir nağme-i luţfuñ ile şād eylemedüñ hiç
- 2 İşkeste idüp kāse-i ümmidümi her dem
Sāğarçe-i āmāli künād eylemedüñ hiç

2 (a) idbārı : idbār K

4 (b) rā³ye-i : gāye-i Ü4, K

5 (b) bī-vefāyīdūr : bī-vefāyīdi Ü1, bī-vefāyīdūr Ü3, bī-vefāidūr K
11 Ü1. 34b, T. 42a, Ü2. 42a, Ü3. 36b, Ü4. 46a, K. 46b

2 (b) künād : künāh Ü4, K

- 3 Çok cevr ü sitem eyleyüp ey şūḥ u cefā-cū
°Uşşāk-ı vefā-pīşeñe dād eylemedüñ hīç
- 4 Hall eylemedüñ °uḳde-i esrār-ı zamīri
Bāb u der-i maḳşūdı gūşād eylemedüñ hīç
- 5 Dil-beste olup zūlfine bir āfetüñ ey dil
Ser-bāzlığı pīş-i nihād eylemedüñ hīç
- 6 İgvā-yı şeyātine uyup semt-i hevāda
Emmāre-i nefşüñle °inād eylemedüñ hīç
- 7 Dil-beste olup ni°met ü ālāyiş-i dehre
Nāşid daḥi sen fikr-i me°ād eylemedüñ hīç

HARFU'D-DĀL

12

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Nār-ı eşk-i ḥāl-i ruḥsāruñla sūzān oldı °ūd
Hem yanup yakıldı hem derdüñle giryān oldı °ūd

3 (b) vefā-pīşeñe : cefā-pīşeñe Ü1, T, Ü2, Ü4, K

4 (b) maḳşūdı : maḳşūd K

5 Ü4' de sayfa kenarındadır.

12 Ü1. 34b, T. 42b, Ü2. 42b, Ü3. 37a, Ü4. 46b, K. 47a

1 (b) derdüñle : derd ile : T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 2 Da°vet-i cins-i per̄ide çünki lâzımdur buḥūr
Anın içün yanmağa böyle şitābān oldu °ūd
- 3 Āteş-i °aşḫ u hevā ile kesildi kapkara
Kıpkızıl dīvāne-i derd-i civānān oldu °ūd
- 4 Micmerāsā dāğlar açup ser-ā-pā sīneye
Dūd-ı dil izhārına cān ile ḥ°āhān oldu °ūd
- 5 Reşḫ idüp müşḡin zülf ü ḥāl-i °anberbārına
Ol ġazabdan vardı böyle āteş-efşān oldu °ūd
- 6 Kāfir-i Hindū gibi āteş-perest iken henüz
Meclis-i cānāneye geldi Müselmān oldu °ūd
- 7 Nāşidā almış fetīli °āşık-ı şūrīdeveş
Ol mehūñ bezminde çün şem°-i şebistān oldu °ūd

13

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Ṭağıdup cem°iyyet-i sāmānı bād-ı serd-i derd
Dīde-i maḫsūduma pūşīde oldu gerd-i derd

7 (b) mehūñ : mehüm Ü4, K
13 Ü1. 35a, T. 42b, Ü2. 42b, Ü3. 37a, Ü4. 47a, K. 47b
1 (a) Ṭağıdup : Dağıdup Ü4, K (b) maḫsūduma : maḫsūdıma K

- 2 Ey gül-i bāğ-ı melāḥat zaḥm-ı tīgüñden senüñ
Dāğlar sīnemde oldı her biri bir verd-i derd
- 3 Bir nigāh-ı merḥamet kıl ey tabīb-i derd-i °aşk
Kāha döndi firḳat u cevruñle rüy-ı zerd-i derd
- 4 Ka°beteyn-i maṭlabum şeşdür ki gerdünda *
Gelmeyüp bir kez dü şeş °aksine döndi nerd-i derd
- 5 Rāğıb-ı mu°ciz-deme tanzīr idince Nāşidā
Oldı her beyti bu tarḥ-ı dil-keşüñ bir vird-i derd

14 *

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Muḳābil olsa farzā ḥüsnine āyīne-i ḥürşid
Açardı ğayretinden dāğ-ı ḥasret sīne-i ḥürşid
- 2 Sen ol cism-i laṭif olduñ ki ey tıfl-ı perī-dāye
Sezādur cāme olsa ḳaddüñe peşmīne-i ḥürşid
- 3 Senüñ ey sāḳi-i bezm-i tarab şāyestedür olsa
Berāy-ı sāğar-ı şahbā elinde mīne-i ḥürşid

* 3 (b) firḳat u : firḳat T, Ü2, Ü3, Ü4, K

* 4 (a) Vezin eksik.

* 14 Es°ad Mehmed Efendi, Bagçe-i Safā-enduz, (Es°ad Tezkiresi), İst., Üniv., Ktb., Ty. : 2095, s. 214.

- 4 Niçün yakmış o māhuñ āfitāb-ı hūsn-i pūr-sūzın
Kemāl-i reşkden varmış meger kim kīne-i hūrşīd
- 5 Yine bir nev-zemīn-i tāze inşād eyledūñ Nāşid
Ki her bir lafzı oldı dāğ-sāz-ı sīne-i hūrşīd

ḤARFU'R-RĀ

15

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ne şa°deyn-i kevākibden ne nahseyñ-i ḥazerdendür
Zuhūr-ı ihtilāf-ı nīk ü bed ḥūkm-i kâderdendür
- 2 Hemān ṭalī°de bir kuvvet gerekdür kesb-i iqbāle
Ne °irfānuñda kılletden ne teksīr-i hūnerdendür
- 3 İden nīm-i nigāh-ı iltifātuñdur velī bī-hūş
Ne sākīden ne muṭribden ne tāb-ı cām-ı terdendür
- 4 Şuwardı teşnegān-ı °aşkı ser-tā-ser zihī himmet
Bakılsa āb-ı tıgı ince belde bir kemerdendür
- 5 Ne taqlīb-i ḥavādişden ne bīm-i şāhne-i ğamdan
Derūn-ı dilde āteş °aşk dirler bir şererdendür

15 Ü1. 35a, T.43a, Ü2.43a, Ü3. 37b, Ü4. 47a, K. 47b
2 (b) °irfānuñda : °irfānında T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 6 O māhuñ Nāşidā yüz döndürüp cevr itmesi cümle
Bütün hep ihtilāf-ı cünbiş-i devr-i kamerdendür

16

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

- 1 Çeşm-i merdüm-küş-i mestāne mi kim bāde midür
Hün-ı °aşık yerine içdigi hep bāde midür
- 2 Sākiyā söyle meded böyle bu reng ü neşve
La°i-i nābuñda mıdur sāgar-ı şahbāda mıdur
- 3 Geçmiyor vaşf-ı leb ü kāmēt-i mevzūnuñdan
Tıfl-ı dil mekteb-i hūsnūñde elif-bāda mıdur
- 4 Kadd-i cānāneyi Tūbāya iderler teşbih
°Acebā vech-i şebēh anda mı Tūbāda mıdur
- 5 Düşme ey °aşık-ı sevdā-zede ol derde şakın
Maraz-ı °aşka devā dest-i etibbāda mıdur
- 6 Böyle bu mertebede terk-i mürüvvet bilmem
Devr-i nā-sāz-ı felekden mi ehibbāda mıdur

16 Ü1.35a, T.43a, Ü2. 43a, Ü3. 37b, Ü4. 47b, K. 48a

1 (a) mestāne mi : mestāne midür K

3 (a) mevzūnuñdan : mevzūnıñdan T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) hūsnūñde : hūsninde T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 7 Nāşidā bu ğazel-i tāzeyi °arż eyle hemān
Şimdi erbāb-ı kemālāt u elibbāda mıdur

17

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Virme °ömrüm varı bezmüñde meded aġyāra yer
Tutmasun tā kim derün-ı sīnem üzre yara yer
- 2 Luţfuñı ihāmda yek-cünbiş-i çeşmüñ yeter
Kalmasun cānā amān ol ğamze-i °ayyāra yer
- 3 Pertev-i berķ-i cemālüñ dilde olmaz müstakarr
Cāyġāh olmaz °acebdür şu°le-i seyyāra yer
- 4 Naķd-i şabra çünki seng-i āsitānuñdur mihekk
İmtihān-ı ehl-i °aşkı kalmadı mi°yāra yer
- 5 Ey nedīm-i bezm-i hāşş-ı şāh-ı heft-iklīm-i nāz
Vaşf iderseñ luţf idüp aġyārı bārī yāra yer
- 6 Nev-hırāmum nāz ile āġāz-ı reftār eylese
Teng olur her cünbişinde şive-i tayyāra yer

7 (b) kemālāt u : kemālāt T, Ü2, Ü3, Ü4, K
17 Ü1. 35b, T. 43b, Ü2. 43b, Ü3. 38a, Ü4. 47b, K. 48a
2 (a) ihāmda : efhāmda Ü3, ihāmdan K
5 (b) idüp - T, Ü2, Ü4, K, eyle Ü3

- 7 Muhtelifdür çün hamîr-i mâye-i ebnâ-yı aşr
Nâşidâ teng oldı şimdi ülfet-i bisyâra yer

18

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Âşık ki luğ u kahrını cānā be-hem bilür
Rūy-ı itāb görse de senden kerem bilür
- 2 Açılmağa ne hācet o meh-rūya gül gibi
Zahm-ı derūn-ı āşığı ol ğonca-fem bilür
- 3 İncāz iderse pāyını öptürmege o şūh
Va'dinde cümle āşığı şahib-kadem bilür
- 4 Gördükçe kūyı içre akan cūy-ı hūnları
Çekdiklerini āşık-ı zāruñ o dem bilür
- 5 Ādāb-ı tavr-ı sūm'ayı şor şeyh efendiye
Āyīn-i bezm-i pūr-ṭarabı cām-ı Cem bilür
- 6 Bilmez şafā-yı lezzet-i mālī ğinā-mezāk
Zevk-i vūfūr-ı nakdi muhibb-i direm bilür

7 (a) aşr : aşk Ü3

18 Ü1. 35b, T. 43b, Ü2. 43b, Ü3.38a, Ü4. 48a, K. 48b

2 (a) Açılmağa : Açılmaya K

3 (b) Çekdiklerini āşık-ı zāruñ o dem bilür T, Ü2, Ü3, Ü4, K

4 (a) - T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) - Ü3

5 (a) pūr-ṭarabı : pūr-ṭarab T, Ü2, Ü3, Ü4, K, Ü3 ve Ü4' de 4. beyit.

(b) cām-ı Cem : cāmı Cem T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 7 Evzâ°-ı ceng ü harbe olur âşinâ-şeci°
Resm-i nizâm-ı mülketi ehl-i kalem bilür
- 8 Zîr-i livâ-yı zülfüñi melce° bilen gönül
Hübân içinde kıddüñi cânâ °alem bilür
- 9 Nâşid çekilse perde-i ğaflet başirete
Esbâb-ı ferr ü devleti ğâfil haşem bilür

19

Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilün

- 1 Olsa peyveste °aceb mi tāk-ı çarha nâleler
Tīg-i ğamzeñle cigerden çıkmada pergâleler
- 2 Haste-i derd-i ğama habbū°ş- şifâdur şübhesiz
La°i-i gevherbâr-ı yâkūtide ol tebhâleler
- 3 Hâk bu kim sâkî kûmeyt-i zihni cevân itdürür
°Aks-i rüyüñla kadehde şu°le-i cevvăleler
- 4 Halka halka kākül-i °anber-şiken ruhsârda
Gird-i mâhı gūyiyâ kat kat tolanmış hâleler

19 Ü1. 36a, T.44a, Ü2. 44a, Ü3. 38b, Ü4. 48b, K.49a

2 (b) yâkūtide : yâkūtında T, Ü2, Ü3, Ü4, K / tebhâleler : tephâneler K

3 (a) itdürür : itdirür T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 5 Behcet-efzâdur °araḡ gül-berg-i rûy-ı yârda
Berg-i gülde mûcib-i revnaḡ degül mi jāleler
- 6 Fikr-i ruḡsâr ile çeşm-i ḡasret olsa ḡatre-pāş
Vâdi-i kûy-ı dil-ârâda bitürdi lâleler
- 7 Seyle virdi Nâşidâ sāmân u şabr u hûşumı
Devr iderken bezm-i meyde sâḡar-ı seyyâleler

20

Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilün

- 1 Kâkülüñ kim rûy-ı tâbişdârı örter başdurur
Bü'l-°acebdür perde-i müşḡin-i aḡker başdurur
- 2 Encüm-i ḡâlüñ ki mihr-i rûda zülfüñ setr ider
Gûyiyâ ebr-i siyeh-fâmdur ki ülker başdurur
- 3 Naḡşbend-i dest-i ḡudret ol siyeh ebrûların
ḡıfz için bîmâr çeşmin şekli-i çenber başdurur

7 (b) iderken : ider iken Ü4
20 Ü1. 36a, T. 44a, Ü2. 44a, Ü3. 38b, Ü4. 48b, K. 49a
1 (a) başdurur : başdırur Ü4, K (b) başdurur : başdırur Ü4, K
2 (a) ḡâlüñ : ḡâlin Ü1 / zülfüñ : zülfü Ü1 (b) başdurur : başdırur Ü4, K
3 (a) ebrûların : ebrûlarıñ K (b) başdurur : başdırur Ü4, K

- 4 Revnağın pest eyleyüp servün hırām-ı nāz ile
Gülşene geldükçe ol ƣaddi şanavber başdurur
- 5 Mest iken öp hāl-i °anber-fāmın ol meh-pārenün
Būy-ı şahbāyı efendi habb-ı °anber başdurur
- 6 Şol ƣadar bārīk ü nāzūkdür miyān-ı yār kim
Bār olup ol şīve-i reftārı hançer başdurur
- 7 Āteş-i āhum yakardı sakf-ı tāk-ı çarhı līk
İltihāb-ı nār-ı °aşkı dīde-i ter başdurur
- 8 Ƙatl-i °āmā ol şeh-i mülk-i cefā imzā idüp
Hātem-i hūnīn-i çeşmān ile maħzar başdurur
- 9 Bād-ı āh ile şerār-ı şūr °alev-hīz olmada
Yok mıdur bir hayr ider °ālemde hiç şer başdurur
- 10 Bakmayup ol şeh-sūvār-ı hıttā-i nāz u cefā
Esb-i nāzı Nāşid-i şeydāyı çigner başdurur

4 (b) başdurur : başdırur Ü4, K
5 (b) başdurur : başdırur Ü4, K
6 (b) başdurur : başdırur Ü4, K
7 (b) başdurur : başdırur Ü4, K
8 (b) hūnīn-i : hūnīn ki K / başdurur : başdırur Ü4, K
9 (b) hayr ider : ehl-i hayr T, Ü2, Ü3, Ü4, K / başdurur : başdırur Ü4, K
10 (b) başdurur : başdırur Ü4, K

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Derūnumda niçe demdür ki bir zaḥm-ı nihān vardur
O şūhuñ tīr-i müjgānıyla varsa bir nişān vardur
- 2 Ne dem düşse ḥayāl-i ebruvānuñ çeşm-i pūr-ḥūna
Döner ol cāma kim °aks-i hilāl-i āsmān vardur
- 3 Baña ḳalsa iderdüm ḡonca-i üşküfteye teşbīh
Femūñ vaşfında cānā gerçi kim çok dāstān vardur
- 4 O şūhuñ ḥıfz-ı mihr-i ḥüsn-i °ālem-gīrine şimdi
Duḥān-ı āh dirler nāmına bir sāyebān vardur
- 5 Çekerlerse kemān-ı saḥt-ı ebrūsın sözüüm yokdur
Egerçi °arsa-i verzişde çok şāhib-kemāl vardur
- 6 Niçe efsūn u āl ile lebin būs eylemiş yāruñ
Cenāb-ı şeyḥde bakılsa bir ḥayli dehān vardur
- 7 Egerçi mehveşānı ḥayli vardur gülşen-i ḥüsnüñ
Velī ol āfitāb-ı °işvede bir başḳa ān vardur

21 Ü1. 36b, T. 44b, Ü2. 44b, Ü3. 39a, Ü4. 49a, K. 49b

3 (b) vardur - T, Ü2

6 (a) lebin : lebüñ K (b) bir : ḳatı K, bir - Ü4

- 8 Hemān eyler o şāh-ı mülk-i ʿişve bendesin maḥzūn
Zamān-ı devlet-i hüşninde ḥayli şādmān vardur
- 9 Düşürdüñ bî-sebeb ʿömrüm nigāh-ı iltifātuñdan
Unitduñ Nāşid-i şūrīdeyi ḥayli zamān vardur

22

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Gīsuvānuñ şayd-ı mürgān-ı dile zencir olur
Ebruvānuñ katl-i ʿuşşāka iki şemşir olur
- 2 Tāb-ı rengiden olur sūzende cānā kilik-i mū
Her ne dem dest-i muşavvirde ruḥuñ taşvir olur
- 3 Ben ne denlü saʿy u gūşiş eylesem taḥlişüme
Pençe-i ʿaşkuñ yine ey şūḥ dāmen-gir olur
- 4 Dest-i cevruñ ḥānmān-ı ḳalbi vīrān itse de
Yek-nigāh-ı iltifātuñ bāʿiş-i taʿmīr olur
- 5 Bārī rūʿyāda o şūḥuñ mazḥar olsam ḳahrına
Bu meşeldür vaḳıʿā düş ʿaksine taʿbīr olur

22 Ü1. 36b, T. 45a, Ü2. 45a, Ü3. 39a, Ü4. 49b, K. 50a
2 (a) mū : hū T, Ü2, Ü4, K
4 (a) itse de : etse de K
5 (a) olsam : olsa Ü1

- 6 Bu gidişle ol meh-i burc-ı bahā vü işvenüñ
Pertev-i mihr-i cemāl-i hūsni cālem-gīr olur
- 7 Ülfet-i pīr ü civānuñ imtizācı mümteni^c
Da^cvī-i mezkūreye şāhid kemān u tīr olur
- 8 Hāmid-i hoş-gū n'ola tanzīr iderse şī^crime
Böyle tarh-ı sādeye Nāşid güzel tanzīr olur

23

Fā^cilātün Fā^cilātün Fā^cilātün Fā^cilün

- 1 Sūz-ı hāl ile süveydā-yı dilümde yara var
Sīnede bir şem^c-i aşk nāmında āteş-pāre var
- 2 Mihr-i şubh-ārā-yı rüyın fikr idüp şām-ı hātın
Rūz u şeb mūy-ı miyān-ı yār ile aqtara var
- 3 Dilleri teşhīr ider zencīr-i tār-ı kākūli
Fitne-i devr-i kamer bir āfet-i sehhāre var
- 4 Hāk-i pāyın tūtiyā-yı çeşm-i cān it ey göñül
Akıdup seyl-āb-ı eşkin gülşen-i dildāra var

7 (b) Da^cvī-i mezkūreye şāhid : Şāhid-i da^cvā-yı mezkūre T, Ü2, Ü3, Ü4, K
23 Ü1. 37a, T. 45a, Ü2.45a, Ü3.39b, Ü4.49b, K. 50b

1 (a) Sūziş-i hāl ü ruhuñ sūziyla ey dil yāre var T, Ü2, Ü3, Ü4, K

2 (a) rüyın : rüyıñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K / şām-ı hātın : şām-ı hātıñ T, Ü2, Ü3, Ü4, şām hātınıñ
K

4 (a) pāyın : pāyuñ K (b) eşkin : eşküñ Ü1

- 5 Țıfl iken pertev-perest-i tal[°]atı olmışdı dil
Şimdi on dört yaşına girmiş gör ol meh-pāre var
- 6 Hem-[°]inān-ı esb-i [°]irfān ol cevād-ı ṭab[°] ile
At kıpar mızmar-ı nazma Nāşida mişvāre-var

24

Mef[°]ülü Fā[°]ilātü Mefā[°]ilü Fā[°]ilün

- 1 Her dem ki bād-ı cevri o şūḥuñ vezān olur
Dilde bahār-ı şevk ü sürūrum ḥazān olur
- 2 Bir dem kelāl gelmedi şemşīr-i ğamzeye
Kūyında belki günde hezārān kan olur
- 3 Ol şeh-süvār-ı [°]işve ki pā-der-rikāb ider
Üftādegānı cümle yolında revān olur
- 4 Ḥayli rüsūm-ı [°]işveye [°]ārifdür ol perī
Bu verziş ile ṭıfl iken ol nükte-dān olur
- 5 Añlar şafā-yı lezzet-i şahbā-yı kevşeri
Yāruñ şarāb-ı la[°]lini her kim çeşān olur

5 (b) girmiş : girmişdür T, Ü2, Ü3, Ü4, K, / var - T
24 Ü1. 37a, T.45b, Ü2. 45b, Ü3. 39b, Ü4. 50a, K.50b
3 (a) ider : olur T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 6 Her bir şerārı reşk-i şehāb-ı sipihr olur
Dilden duḡān-ı āh ki çarḡa resān olur
- 7 Zannum açılsa kufi-ı tılsım-ı hicāb eger
Yāruñ metā°-ı vuşlatı rūy-ı dükān olur
- 8 Hīç var mıdur °aceb ki bu ġām-ḡānede tamām
Ḳahr-ı zamānı çekmeyerek şādmān olur
- 9 İtdüklerine cümle nedāmet gelüp tamām
Yād eyler ol da Nāşidi bir ġün zamān olur

25

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Ey perī-peyker ḡayālūñ dilde itdükde qarār
Şabr u sāmān u şu°ürum oldı cümle tarmār
- 2 Olalı nezzāre-senc-i ḡüsn-i mir°ātūñ rakīb
İncilā-yı ḡātır-ı °uşşāka geldi iğbirār
- 3 Pertevinden eyledi āfākı cümle müstenir
Āfitāb-ı ḡal°atūñ olduḡda dehre lem°adar

6 (a) şerār : şerār Ü4, K

7 (b) Yāruñ : Yārum Ü4, K

8 (a) bu - Ü3 (b) Ḳahr-ı zamānı : Ḳahr-ı zamān Ü1

25 Ü1. 37b, T. 45b, Ü2. 45b, Ü3: 40a, Ü4. 51b, K. 51a

1 (b) tarmār : tār u mār T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 4 Bir hüseyñī perdesinden itdi āheng-i nevā
Yakdı gūyā gülsitānı nār-ı ʿaşkuñla hezār
- 5 Eyle teşrīf-i kadem gel külbe-i aḥzānuma
Cānuma kār itdi ʿömrüm nār-ı cevr-i intizār
- 6 Kāʿilüz būs-ı kadem de olsa ammā Nāşidā
Olmaz iseñ ol gül-i nāzük-mizāc-ı yāra bār
- 7 Esʿad-ı hoş-gū n'ola tanzīr-gū olsa olur
Bu ğazel ğāyetle sāde oldı hem de tābdār

26

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

- 1 Alınca ʿaks-i ruḥın ol mehūñ piyāle-i zer
Derūn-ı mihre girüp cilve itdi şanki kamer
- 2 Görince ḥālını ol āteşin ruḥ üzre n'ola
Atarsa kendüyi ğayretle āteşe ʿanber
- 3 Neşāʿ-ı meyle ʿaraḳ-riz olinca ruḥsārı
Degül ḥadıka-i ḥüsn üzre jāledür dürler

4 (a) perdesinden : perdesinde T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) Yakdı : Yı kdı Ü1, T, Ü2, Ü3
26 Ü1. 37b, T.46a, Ü2. 46a, Ü3. 40a, Ü4. 51b, K. 51b

1 (a) ruḥın : ruḥuñ Ü4, K (b) cilve itdi şanki : şanki cilve itdi T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 4 Görince k̄āmet-i Ṭūbā-hırām-ı dildārı
Bükildi reşk ile gülşende k̄āmet-i °ar°ar
- 5 Bakınca hışm ile bir kerre taraf-ı °uşşāka
Ḥadeng-i ğamze-i dil-dūzı tā derūna geđer
- 6 O da bizüm gibi ḥasret-keş-i vişāli imiş
Miyān-ı nāzük-i cānānı pekçe çoçdı kemer
- 7 Gelürse ağzına cānı °aceb mi °uşşākuñ
°Akīde-i leb-i dildārı çün rakīb emer
- 8 Meşāmm-ı cāna yine būy-ı müşg-i Çīn geliyor
O āhū gözlüm °aceb çīn-i perçemin mi çözer
- 9 Vişāli yazmaz o şūhuñ hele saña Nāşid
Kitāb-ı ḥüsnini biñ kerre eyleseñ ez-ber

27

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 İşūñ her demde zālim °āşık-ı zāra tecāhüldür
Hemīşe şan°at-ı bāzīçe-i çeşmüñ tegāfüldür

4 (b) Bükildi : Büküldi K

6 (b) kemer : meğer Ü4, K

7 (a) °Akīde-i : Emīme-i Ü1

9 (a) hele saña : saña eğer T, Ü2, Ü3, Ü4, K

27 Ü1. 38a, T. 46b, Ü2. 46b, Ü3. 40b, Ü4. 52a, K. 51b

- 2 Açılmış gül gül olmuş ruhlaruñ şad-berg iki güldür
Lebüñ maḥmūr-ı cām-ı °aşkuña hem-neş'e-i müldür
- 3 Eger bār-ı ğamuñ hem-vezn-i bār-ı küh-ı kāf olsa
Yine dermādegān-ı cevruñe çāre taḥammüldür
- 4 Uçurma vaşfını aġyār-ı zāġuñ bildigüm kuşdur
Saña ey şāh-bāz-ı evc-i istignā tenezzüldür
- 5 Ḥayāl-i tār-ı zülf-i °anberīni şīşe-i dilde
Yazılmış levḥa-i mīnāya gūya resm-i sūnbüldür
- 6 Uzatma baḥş-i dūr-ā-dūr kayd-ı ḥalka-i zülfin
Netice virmez ol bir şekl ile devr ü teselsüldür
- 7 Eşernāk-i nesīm-i āh-ı āteş-zād-ı °āşıkdur
Nihāl-i kāmetin de şanma ol şūḥuñ temāyüldür
- 8 Gören dir ḥāne-i āyīnede °aksin o meh-rūnuñ
Peridür ğālibā şūretde insāna temeşşüldür
- 9 Şakın bī-nāle şanma nāzenīnüm ḥaste-i cevruñ
Gice tā şubḥa dek gülşende hem-āvāz-ı bülbüldür

3 (b) cevruñe : cevriñe - Ü1, T, Ü2
4 (a) aġyār-ı : aġyāra Ü3, / zāġuñ : zāġın T
6 (a) zülfin : zülfüñ K
7 (b) şūḥuñ : şūḥın T, Ü2, Ü3, Ü4
8 (a) dir : der Ü4, K / °aksin : °aksüñ K
9 (a) Şakın : Şakuñ K

- 10 Şu rütbe Nāşidā çāpük-rev-i meydān-ı ma°nā kim
Semend-i hāme gūyā °arsa-i himmetde Döldüldür

28

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Cihān-ı °işveye sūriş viren hep hūsn ü ānuñdur
Zebān-ı şiveyi lāl eyleyen hūsn-i beyānuñdur
- 2 °Araķ-riz olsa ruhsāruñ müreşşah fıkra-ı terdür
İden tarşī°-i levh-i hūsnī hāl-i hindūvānuñdur
- 3 Hemīşe şan°at-ı taħyil ta°lim eyler °uşşāķa
Bu rütbe ķil u ķāle bā°is °ömrüm mū-miyānuñdur
- 4 Eger temşil olinsa ķavs-ı ķarķa farkı zāhirdür
Viren bāzū-yı hūсне böyle ķuvvet ebruvānundur
- 5 Hezārān ma°nevī tecnisler ihām ider çeşmüñ
Viren revnaķ edā-yı ihtibāke ğisuvānuñdur
- 6 Bedī°iyyāt-ı hūsnüñ her biri gerçi müveccehdür
İden tazmīn hep ammā edā-yı dil-sitānuñdur

28 Ü1. 38a, T. 46b, Ü2. 46b, Ü3. 40b, Ü4. 52b, K. 52a

2 (a) müreşşah : veşih-i K

3 (b) ķil u ķāle : mū-miyāna Ü3

5 (a) tecnisler : tecnisleri K

- 7 Dil-i °uṣṣākā cānā faṣl-ı vaṣluñ ḥüsn-i maṭlabdur
Kaḏada bā°iṣ ammā kim rakıbe iktirānuñdur
- 8 Hele tecnīs-i ḥattı müncelīdür ḥatt-ı la°lũñde
Cinās-ı tām iden icrā leb-i gevher-feṣānuñdur
- 9 Ol iki ebruvān nazm-ı cemāle ḥüsn-i maṭla°dur
Aña ḥüsn ü taḥalluṣ nükte-i remz-i zebānuñdur
- 10 Kināyāt-ı maḳāl-i çeṣm-i pür-gūyuñ müsecca°dur
Bütün hep ṣıve-i telmiḥ-i ṭab°-ı nükte-dānuñdur
- 11 N'ola itnāb iderseñ vaṣf-ı zülf-i °anber-amizũñ
Olan maṭlũb-ı icāzı hemān sırr-ı dehānuñdur
- 12 Zi-maṭla° tā-be maḳṭa° Nāṣidā nazmuñ mürevvakdur
Ki āṣār-ı laṭif-i ḥāme-i mu°ciz-beyānuñdur

29

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Görenler cām-ı la°lin bāde-i gül-fām ṣanmıṣlar
O sımın sīneyi āyīne-i endām ṣanmıṣlar

7 (a) cānā - T, Ü2, Ü3, Ü4, K / vaṣluñ : vaṣluñ ile K
8 (a) ḥattı : ḥatt Ü4, K / la°lũñde : la°linde Ü4, K
29 Ü1. 38b, T. 47a, Ü2. 47a, Ü3. 41a, Ü4. 53a, K. 52b
1 (a) la°lin : la°lũñ K (b) sımın : sımũñ K / sīneyi : sīne-i K

- 2 Temāşā eyleyenler şu^{le}-i āh-ı dil-efrūzum
Anı āşūb-ḥiz-i çarḥ-ı heft-ecrām şanmışlar
- 3 Bakanlar turre-i ḥām-der-ḥām-ı pür-piç-i cānāna
Hemān şayd-ı dil-i ʿuşşāk için bir dām şanmışlar
- 4 Alanlar būse-i gül-ğonca-i la^l-i leb-i yārı
Anı lezzetde gül-kaḅd-i nebāt-ı Şām şanmışlar
- 5 Nigāh-ı çeşm-i mesti sūriş-efgendür dil-i zāra
Görenler zāhirā bir şūret-i ikrām şanmışlar
- 6 Kemāl-i diḳḳat ile Nāşidā baḳduḳça dildāra
Görenler cām-ı la^lin bāde-i gül-fām şanmışlar

30

Mefā^liūn Mefā^liūn Mefā^liūn Mefā^liūn

- 1 O şūḥuñ ḥusn ü ānı mazḥar-ı feyz olsa lāyıkdur
Beyāz-ı gerdeni ser-matla^c-ı mihr-i meşāriḳdur
- 2 Çemenzār-ı ḥaṭ-ı nev-ḥizi içre rūy-ı gül-rengi
Bahārsitān içinde ʿaynı nu^cmān-ı şakāyıkdur

5 (a) sūriş-efgendür : sūriş-efgende K
6 (a) dildāra : cānāna T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) la^lin : la^liūñ K
30 Ü1. 38b, T. 47b, Ü2. 47b, Ü3. 41b, Ü4. 53b, K. 53a
1 (b) meşāriḳdur : meşāḳdur Ü1

- 3 Yetişmiş serve beñzer addi addi verd-i ra'nādur
Fūsūn-ı řivēde hep cūmle-i ūbāna fā'ıkdūr
- 4 Hemānā bir řemāme °anber-i sārādur ol perçem
Nigāh-ı fitne-sāzı vāıf-ı sırr-ı daāyıkdūr
- 5 Alanlar bū'sesin lezzet-çeř-i and-i mükerrerdūr
Leb-i la'ı-i řeker-rīzi miřāl-i řehd fā'ıkdūr
- 6 Nazīrin görmemiřdūr kimseler mir'āt-ı ūbīde
Ser-ā-pā řiveler nāz u giriřme hep avānıkdūr
- 7 Yine bir nev-nihāl-i nāza meftūn oldu °ālem kim
Aña dil-beste Nāřid řimdi biñ cān ile °āřıkdūr

31

Fe'ılātūn Mefā'ilūn Fe'ılūn

- 1 Yārı °āřı-firībdūr dirler
°Āřı-ı nā-řekībdūr dirler
- 2 Zev-i °ař ile mūstefiz olamaz
Zāhid-i bī-nařībđūr dirler

3 (a) addi : add K / verd-i ra'nādur : verd-i cānānuñ K
5 (a) lezzet-çeř : lezzet-bařş T, Ū2, Ū3, Ū4, K / řehd : řehde K
6 (a) Nazīrin : Nazirūñ K
31 Ū1. 39a, T.47b, Ū2.47b, Ū3. 41b, Ū4. 53b, - K

- 3 N'ola fikr-i ruḥuñ iderse göñül
O güle °andelībdür dirler
- 4 Va°de-i vaşla intizār iderüz
“ Küllü ātin qarīb ”dür dirler
- 5 Nāşid-i ḥaste-ḥāli şorsa n'ola
Dil-rübāsı ṭabībdür dirler

32

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Görenler ol ḫamer ruḥsārı māhiyyetlūdür dirler
Perīdür gerçi ammā ḫayli insāniyyetlūdür dirler
- 2 Kime şordumsa ḫālin vā°iz-i bī-hūde-güftāruñ
Ne ḫācet vaşfa anı bildigüñ devletlūdür dirler
- 3 Nedür bu neş°e-i dīger °aceb cāmında sākīnūñ
Ki anı nūş idenler ğālibā şerbetlūdür dirler

3 (a) ruḥuñ : ruḥın Ü1

4 (a) iderüz : ideriz Ü4 (b) * Bütün gelecek yakındır.

5 (a) şorsa : şorarsa Ü2, K

32 Ü1. 39a, T. 48a, Ü2. 48a, Ü3. 41b, Ü4. 54a, K. 53a

1 (a) māhiyyetlūdür : māhiyyetlidür Ü1, T, Ü2, Ü3 / dirler : derler Ü3, K

(b) insāniyyetlūdür : insāniyyetlidür Ü1, T, Ü2, Ü3 / dirler : derler Ü3, K, / vezni bozuk.

2 (b) devletlūdür : devletlidür Ü1, T, Ü2, Ü3

3 (a) neş°e-i dīger : neşve-i dīger T, Ü2, Ü4, şive-i dīger K (b) şerbetlūdür : şerbetlidür Ü1, T, Ü2, Ü3, şerbetlūdür K

- 4 Olanlar vâkıf-ı nabẓ-ı mizâc u meşreb-i cānān
Yine dil-ḥastegān-ı ʿaşkına şefkatlüdür dirler
- 5 Hırās itme o şūḥı bī-vefādur şanma ey ʿāşık
Sevenler mā-sebaḳda bir güzel ülfetlüdür dirler
- 6 Egerçi vaşf iderler Cennet-i kūyuñ güzel ammā
Gülistān-ı cemālūñ başka bir ḥāletlüdür dirler
- 7 Egerçi ʿaşkumuz günden güne efzūn olur ammā
Nedür luḫı teb-i hicrānını nevbetlüdür dirler
- 8 Kemān-ebrūsına toz ḳonmaz ammā ol ḳaşı yānuñ
Velīkin sehm-i müjgānı birāz āfetlüdür dirler
- 9 N'ola dil-sūz olursa Nāşidā maẓmūn-ı eşʿāruñ
Baḳanlar ʿayn-ı inşāf ile germiyyetlüdür dirler

4 (b) ʿaşkına : ʿaşkuña Ü4, K / şefkatlüdür : şefkatlidür Ü1, T, Ü2, Ü3, şefkatlüdür K / dirler : derler K
5 (a) Hırās : Hırās K / şūḥı : şūḥ K (b) ülfetlüdür : ülfetlidür Ü1, T, Ü2, Ü3, ülfetlüdür D / dirler : derler K
6 (b) cemālūñ : vişālūñ Ü3 / ḥāletlüdür : ḥāletlidür Ü1, T, Ü2, Ü3, ḥāletlüdür K / dirler : derler K
7 (b) nevbetlüdür : nevbetlidür Ü1, T, Ü2, Ü3, nevbetlüdür K / dirler : derler K
8 (b) Velīkin : Velik Ü4, K / āfetlüdür : āfetlidür Ü1, T, Ü2, Ü3, āfetlüdür K
9 (b) germiyyetlüdür : germiyyetlidür Ü1, T, Ü2, Ü3

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Giribān-ı cemālün matla°-ı mihr-i meşāriķdur
Tecellī-zār-ı °aşķa nūr-ı hüsnün lem°-ı bāriķdur
- 2 Görince zir-i tār-ı kākülünde rüy-ı gül-rengi
Şanurlar sünbülistān içre bitmiş bir şakāyıķdur
- 3 Tıyar evvel baķışda nükte-i ser-püş-ı āmāli
Nigāhuñ vāķıf-ı şırr-ı zamīr-i ķalb-i °āşıķdur
- 4 Hālavet-baķş olur ehl-i dile güftār-ı şīrīnün
Lebüñ mışr-ı melāķatda mükerrer şehde fā°ıķdūr
- 5 Rumūzāt-ı kitāb-ı hüsnün ez-ber hayli müşkildūr
Varılmaz mā-verā-yı ğavrına bir baķr-ı rāiķdur
- 6 Raķībün cevherinde āb-ı şafvetden eşer yokdur
Anuñ °arż-ı hulūşı hem °arāzdur hem müfāriķdur
- 7 Müsellemdūr ki olmaz pīş-rev-i tūl-ı emel çün kim
Düşen ehl-i kemāle dā°imā ķat°-ı °alā°ıķdur

33 Ü1. 39a, T. 48a, Ü2. 48a, Ü3. 42a, Ü4. 54a, K. 53b

2 (a) kākülünde : kākülinde Ü4, K

4 (b) şehde : şehd-i Ü1, T, Ü2, Ü3, Ü4

6 (a) Raķībün : ķībün Ü1

- 8 Mübâyindür ehibbâ-yı zamānuñ tavrı bil Nāşid
Mutābık şūretâ ammâ ki ma°nen nâ-muvāfıkdur

34 *

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Bugün bir nev-civān gördüm kimüñ cānānidur kimdür
Şeh-i iklīm-i ān gördüm kimüñ cānānidur kimdür
- 2 Güzellerden güzel āfet çatı pek ince bel āfet *
Hele pek bī-bedel āfet kimüñ cānānidur kimdür
- 3 Edāsı şeh-levendāne güzel meşrebce cānāne *
Gelür mi mişli devrāna kimüñ cānānidur kimdür
- 4 Amān bir serv-ķāmetdür kıyāmetden °alāmetdür *
Nezāketden ibāretdür kimüñ cānānidur kimdür
- 5 Güzel hiç var mıdur böyle °ibāret şīveden böyle
Hele gördüñse sen söyle kimüñ cānānidur kimdür
- 6 Bütün reftārı meşrebce şarar destārı meşrebce
Şeker güftārı meşrebce kimüñ cānānidur kimdür

* 34 Ü1. 39b, T. 48b, Ü2. 48b, Ü3. 42b, Ü4. 54b, K. 54a

* 2 (a) K nüshasında mısraın üstüne " yosma kıyāfet " yazılıdır.

* 3 (b) kimdür – T

* 4 Ü4'de sayfa kenarındadır.

- 7 Olup biñ nāz ile nāzān ider °uṣṣāqını ḥayrān
Meded ol āfet-i devrān kimüñ cānānıdur kimdür
- 8 Muḳavvas ol kemān-ebrū iki ol dīde-i āhū
Haber vir gel baña yā hū kimüñ cānānıdur kimdür
- 9 Lebinden bir selām alsam amān ya bir kelām alsam
O mehden bir peyām alsam kimüñ cānānıdur kimdür
- 10 Nigāh-ı nergis-i ṣehlā virür ṣehr-i dile yaǧmā
°Aceb ol ḳāmet-i bālā kimüñ cānānıdur kimdür
- 11 Perīṣān ṭurre vü perçem bütün meftūnı hep °ālem
Hele ben Nāṣidā bilmem kimüñ cānānıdur kimdür
- 12 Nazīre söyleye ḥālā bu ṣi°re dāver-i dūnyā
Bilinsün ol gül-i ra°nā kimüñ cānānıdur kimdür

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Umūrında tecāvüz ḥaddi ikā°-ı nedāmetdür
Kelāmuñ keṣreti müstelzim-i renc-i melāmetdür

8 (a) dīde-i āhū : dīdesi āhū K

11 (a) ṭurre vü : ṭurre T, Ü2, Ü3, Ü4, K / meftūnı : meftūn T, Ü2, Ü3, Ü4, K
35 Ü1. 40a, T. 49a, Ü2. 49a, Ü3. 42b, Ü4. 55a, K. 54b

1 (a) ḥaddi : ḥadd K (b) renc-i : renc ü Ü4, K

- 2 Raķibe meyli ol tıfl-ı cefākār u tenük-ķūnuñ
Kemāl-i bī-vefāyī fennin ifāya °alāmetdür
- 3 Nigāh-ı fitne-sāzı mūcid-i āşūb u ğavĝādur
Hıram-ı ķāmeti müstetba°-ı şūr-ı kıyāmetdür
- 4 N'ola feryādı bülbul gibi tekşir itse °uşşāķı
O verd-i bāĝ-ı hūsne bā°is-i ikbāl ü şöhretdür
- 5 Olur asūde ķayd-ı şadrdan āzād olan diller
Kemāl-i ğod-pesendi mūcib-i ğirmān-ı devletdür
- 6 Olur ğam-ĝeşte-ķāmet bār-ı dehri eyleyen ber-duş
Tecerrüd ehline āzādelik maĝz-ı sa°ādetdür
- 7 Sirişķ-i çeşm-i erbāb-ı nifāķa istinād itme
Esās-ı bünye-i °arz-ı ğulūsı bī-metānetdür
- 8 Mezāyā-yı kitāb-ı °aşķuñ istinbātı müşkildür
Olanlar vāķıf-ı esrārı erbāb-ı muĝabbetdür
- 9 Dehen-şūy-ı ferāĝ ol maţbaĝ-ı iĝsān-ı nā-kesden
Ne rütbe bī-dirĝ eyleser lutfın bī-ĝalāvetdür
- 10 Hemān sen dest-ĝir ol cām-ı pey-der-pey ile sāķı
Ayāĝuñ öpme rind-i meclise °ayn-ı °ināyetdür

2 (b) fennin : fennün Ü1, T, Ü2, Ü3, K
8 - Ü1
9 (b) lutfın : lutfun T, Ü2, K

- 11 Bu nazmı Nāşidā İhyāya ʿarż it kim anuñ tabʿi
Rumūz-āmūz-ı ders-i nüşha-i fenn-i belāğatdur

36

Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

- 1 Ruḥuñ bāğ-ı cemālūñ ey peri-rū lālezārīdür
Leb-i yāķūt-fāmuñ şordum ammā Kāndehārīdür
- 2 Dü ebrū-yı siyeh-tābuñ iki şemşir-i Hindīdür
Niğāh-ı fitne-sāzuñ ya Tatārī ya Kaçārīdür
- 3 Şaķın taḥķik-ı baḥş-i derd-i ʿaşķ itme meded zāhid
Muḥabbet ehli tedķik eylemişlerdür ki sārīdür
- 4 O zülf-i müşğ-būnuñ maskaṭ-ı re'sin su'āl itdüm
Didiler kim Hıṭadur şorma aşlı Çin diyārıdur
- 5 Hıṭ-ı dil-keş-nümün-ı levḥ-i ḥüsnüñ eyledüm taḥķik
Berāt-ı şāh-ı ḥüsne kayd olınmışdur bahārīdür
- 6 Şaķın āyīne-i ruḥsāruñ ey māh-ı cihān-ārā
Ki dūd-ı āh-ı nār-ı sīne-i ʿaşıķ buḥārīdür

36 Ü1. 40a, T. 49a, Ü2. 49a, Ü3. 43a, Ü4. 55b, K. 55a

1 (b) Leb-i yāķūt-fāmuñ : Lebūñ yāķūt-fāmuñ Ü2, K

2 (a) Hindīdür : Hindūdur K

4 (a) müşğ-būnuñ : müşğ-būyuñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K / maskaṭ-ı re'sin : maskaṭ-ı re'sūñ K

(b) aşlı : aşluñ K

5 (a) Hıṭ-ı dil-keş-nümün-ı levḥ : Nümün dil-keş-i ḥıṭ-ı levḥ K

- 7 Bedihî böyle tezyîn-i sūhan tertib-i ma'nâda
Bu gūne tâze maẓmūn ile Nāşid feyz-i Bārîdür

37

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Nesīm-i derd-i āhūm zūlf-i dildārı çalar çarpar
Hücūm-ı mevc-i eşkūm deşt-i kuhsārı çalar çarpar
- 2 Muḫābil olsa māha ol perīnūñ cezbe-i ḫūsnī
Fūrūĝ-ı lem'a-pāş-ı ḫurş-ı nevvārı çalar çarpar
- 3 Kemāl erbābı olmış ol perī teşḫīr-i ḫāṭırda
Nuḫūd-ı genc-i şabr-ı °āşık-ı zārı çalar çarpar
- 4 Baḫup bir kerre rez-dīde nigāhla semt-i °uşşāka
Derūn-ı sīne-i °uşşāka da esrārı çalar çarpar
- 5 Şu rütbedūz-d-i çālāḫ olmış ol çeşm-i sūhan-gū kim
Dehān-ı zūhreden ma'nā-yı güftārı çalar çarpar
- 6 Sūvār olsa semend-i nāzına ol ğamze-i cādū
İdūp yağmā ser-ā-ser mülk-i Tātārı çalar çarpar

³⁷ Es'ad Mehmed Efendi, Bagçe-i Safâ-enduz, (Es'ad Tezkiresi), İst., Üniv., Ktb., Ty. : 2095, s. 215 - 216.

- 7 Ğubār-ālūd iken Nāşid gibi hâţır yine hāme
Zemīn-i dil-keş üzre levh-i eş'arı çalar çarpar

ĤARFU'Z- ZĀ

38

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Fezā-yı gülşenistān çeşme teng-ü târdur sensüz
Gülün her bergi pāy-ı şevkuma bir hârdur sensüz
- 2 Kadeh döndükçe dest-i şāķi-i °işretde yā semden
İder irāş-ı hadşe °illet-i devvârdur sensüz
- 3 Eger ser-halka-i gīsū-yı hūrī geçse hâţırdan
Ĥayāle resmi her bir târinuñ bir mârdur sensüz
- 4 Zihī çāk-ı girībānum daĥi ey şūĥ-ı hercāyī
Gelūv-ı şabr u sāmāna kemend-i târdur sensüz
- 5 Şu rütbe hâţırum āzürdedür telĥi-i hecrüñden
Meşām-ı cāna būy-ı °anber irse bârdur sensüz

38 Ü1. 40b, T.49b, Ü2. 49b, Ü3. 43b, Ü4. 56a, K. 55a

1 (a) sensüz : sensiz K (b) şevkuma : şevkıma K

2 (b) sensüz : sensiz K

3 (b) sensüz : sensiz K

4 (a) Zihī : Zede K (b) sensüz : sensiz K

5 (b) sensüz : sensiz K

- 6 Muqaddem hāk-i pāyuñ tūtiyā-yı çeşm-i cānumken
Gözümde h̄yāb-ı rāhat sürme-i bīdārdur sensüz
- 7 Yetiş ey çāre-sāzum ey tabībüm bir devā eyle
Yatur bī-çāre Nāşid hecr ile bīmārdur sensüz

HARFU'Ş- ŞİN

39

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 O mihr-i evc-i °işve tāb-ı rūyın tāzelendürmiş
Ki tāb-ı bādeden reng-i °izārın ğāzelendürmiş
- 2 Göñül nār-ı firākuñla çeküp bir nāle-i cān-süz
Kıbāb-ı tās-ı çarhı nāleden āvāzelendürmiş
- 3 Bülend itmiş şu rütbe nağme-i efgānın °āşık kim
Nesīm-i āh ile gīsūlaruñ yelpāzelendürmiş
- 4 Perişān eyleyen cem°iyyet-i evrāk-ı sāmānum
H̄aṭ-ı nevle kitāb-ı h̄üsnini şirāzelendürmiş

6 (b) sensüz : sensiz K

7 (b) sensüz : sensiz K

39 Ü1. 40b, T. 50a, Ü2.50a, Ü3. 43b, Ü4. 56a, K. 55b

1 (a) rūyın : rūyuñ K

3 (a) efgānın : efgānuñ K

4 (b) H̄aṭ-ı nevle : N'ola h̄aṭ-ı K

- 5 H̄ayāl-i gerdenüñle eyleyüp bir b̄uselik nağme
Şadā-yı h̄üsn ü ānuñ muṭribi āgāzelendürmiş
- 6 Metā^c-ı nazmı taḥmīl eyleyenler ester-i ṭab^ca
Kaṭār-ı ma^cnī-i bī-gāneyi cemmāzelendürmiş
- 7 Yine bir tāze vādī eylemiş Nāşid o meh peydā
Ümīd-i vaşl ile ^caşıkların ḥamyāzelendürmiş

40

Mefā^cilün Mefā^cilün Mefā^cilün Mefā^cilün

- 1 Güzergāh-ı ḥayālümden o şūḥ-ı bī-amān geçmiş
Gözümden ṭarfetül-^cayn içre ol rūḥ-ı revān geçmiş
- 2 O şūḥuñ kākülin bir kerre sünbül vaḳti görmışdüm
İşitdüm ḥaṭṭı gelmiş görmedüm ḥaylī zamān geçmiş
- 3 Fedā itmiş ḥuḳūḳ-ı mihr-i ^caşkı uymış aḡyāra
Kadīmī bendesinden āh ol şāh-ı cihān geçmiş
- 4 Ser-ā-pā ^car^caristān oldı küh-ı şaḥn-ı endişem
Fezā-yı ḥāṭırumdan serv-ḳāmet bir civān geçmiş

5 (b) gerdenüñle : la^cilüñ ile T, Ü2, Ü3, Ü4, K
7 (b) ^caşıkların : ^caşıklarunñ K
40 Ü1. 41a, T: 50a, Ü2.50a, Ü3. 44a, Ü4. 56b, K. 56a
1 (a) ḥayālümden : ḥayālinden Ü4, K (b) geçmiş - Ü1, T
2 (a) kākülin : kākülünñ K (b) ḥaṭṭı : ḥaṭṭı Ü4, K
3 (b) ol şāh-ı cihān : o serv-i revān Ü3
4 (a) endişem : endişe Ü4, K (b) geçmiş - Ü2

- 5 Taķınmıř ğamzelerden tiĝ-i ğamĝam gibi ebrūsın
Şanasın şandelī-i ħūsne bir şāhib-kırān geĝmiř
- 6 Niřāngāh eylemiş peykānına bī-gāneler cismin
Yazık yābāna atmış tīrin ol kaşı kemān geĝmiř
- 7 Meřām-ı cānı ta[°]tīr itdi [°]itr-ı sūnbūl-i zūlfi
Seherde kūy-ı dil-berden şabā [°]anber-feřān geĝmiř
- 8 Ćaķıřdurmıř beni āteř-zen-i mekr ũ nifāk olmiř
Raķīb-i seng-dil [°]uřřāķını yaĝı yamān geĝmiř
- 9 Mŭlākāta benŭmle Nāřidā va[°]d itdi yār ammā
Yetiřdŭm ol zamān kim vaķt-i furşat da hemān geĝmiř

Mef[°]ŭlŭ Fā[°]ilātŭn Mef[°]ŭlŭ Fā[°]ilātŭn

- 1 Va[°]d-ı viřāli yāruñ bir nev-edā revişmiş
[°]Uřřāķa kaşdı ancak bir sāde gŭsteriřmiř
- 2 Bir kerre bāĝ-ı ħŭsnŭñ biz kılmaduķ temāřā
Ammā kirās-ı la[°]lŭñ bī-gāneler yemişmiş

5 (b) Şanasın : Şanasuñ K

6 (a) cismin : cismŭñ K (b) geĝmiř - T, Ū2

41 Ū1. 41a, T. 50b, Ū2. 50b, Ū3. 44a, Ū4. 57a, - K

- 3 Tāb-ı mey-i şabūhı mest eylemiş o şūhı
Varmış o mest-i °işve nāz ile h̄vāba mışmış
- 4 Pīr-i muġāna varmış t̄uydum cenāb-ı zāhid
Rindān işine bilmem varmış niçün karışmış
- 5 Varduġ der-i nigāra yok feth-i bāba ruḡṡat
Ammā rakīb-i mācin bir mekr ile sevişmiş
- 6 Çok oldu görmeyelden ol nev-nihāl-i nāzı
İrmış kemāle kaddi şimdi gelüp yetişmiş
- 7 Tebhāle-i lebiyle yāruñ ḡabāb-ı bāde
Birbirine bakışmış maḡfice göz kıpışmış
- 8 Seyr it cenāb-ı şeyḡi perhiz şūretinde
H̄vān-ı vişāle konmuş bir ḡaylice girişmiş
- 9 Bir fūrce ile kāfir kūy-ı nigāra varmış
Görmüş sükkān-ı kūyı aġyār ile itişmiş
- 10 Mest olmuş iki dil-ber birbirine kavlı itmiş
Şan cism-i vāhid olmuş şol rütbede bitişmiş
- 11 Ḥāl-i siyāhı Nāşid seyr it lebinde yāruñ
Düşmüş °akide üzre kişniş şekerle pişmiş

3 (b) °işve nāz ile : °işve vü nāzla Ü4

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Mülk-i hüsnuñ olmak isterseñ kuzum ğayet geniş
Koç başuñçün bî-ser ü sāmāna itme serzeniş
- 2 Daħl iderken rinde şimdi nūşı şahbā itmege
Nābın hamide alurmuş vā°i z-i tenbel-meniş
- 3 Tab°a ğayetle yoķuş gelmek gerekdür ğālibā
Pāye-i mirķāt-i kaşr-ı vaşl-ı dilberden eniş
- 4 Yād-ı āhūm hāk-i pāy-i yāra yüz sürmek diler
Ey şabā uğrar yoluñ bir kerre sen yāri dāniş
- 5 Leylī vü Mecnūn kitābuñ tıfl iken ezberlemiş
Böyle lāzımdur kanūn-ı °aşkı işte öğreniş
- 6 Ārabūdī dāl fesi bir āfete meyl itdi dil
Her ser-i müjgānı bir Neypāl şehri ger Niş
- 7 İstemez taħsıl-i vaşla nā-becā ibrām-ı tām
Nāşidā üslūb-ı hikmetle gerekdür davrāniş

* 42 Şefkat Seyyid Abdülfettah, Şefkat Tezkiresi, İst., Üniv., Ktb., TY., Nu., 3916.

ḤARFU'L- KĀF

43

Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün

- 1 Gözlerüñ aç °ālem-i bālāya bak
Dikḫat it mir'āt-ı nüh-simāya bak
- 2 Kılma insāna ḥakāretle nazar
Añla sırr-ı nüṣṣa-i kübrāya bak
- 3 Olma dil-dāde nuḳūṣ-ı zāhire
Şūrete meyl eyleme ma'nāya bak
- 4 Olma dil-beste esās-ı cāḥuñā
İndirās-ı şevket-i Dārāya bak
- 5 Dā'imā çek çeşmüñe kuḥl-ı ğinā
Kāf-ı istignādaki °ankāya bak
- 6 Mā-sivādan geç eger āgāh iseñ
"Lā"ya bāzū-bend olan "illā"ya bak

43 Ü1. 41b, T. 51a, Ü2. 51a, Ü3. 44b, Ü4. 57b, K. 56a

3 (a) dil-beste : dil-dāde Ü3, Ü4

5 (a) çeşmüñe : çeşmine Ü4, K

- 7 Şarf-ı zihn it nefyine işbâtına
Remz-i pâk-i sırr-ı istişnâya bak
- 8 °Aşkuñ añla kuvvet-i te'sîrini
Dâğ-ı kalb-i lâle-i hamrâya bak
- 9 Tâ derûn-ı goncaya te'sîr ider
Dûd-ı âh-ı bülbül-i şeydâya bak
- 10 İttiḥâduñ sırrını idrâk için
İhtilâf-ı şûret-i eşyâya bak
- 11 Görmek istersen muḥabbet kişverin
Şûret-i Mecnûn ile Leylâya bak
- 12 Sîne-sûz-ı °aşkuñ añla ḥâlini
Nağmehâ-yı nây-ı Mevlânâya bak
- 13 Râh-ı °aşkda kûh-ı sengi çâk iden
Bir lebi Şîrîn için Ferḥâda bak
- 14 °Ukde-i ma'nâyı ḥall it Nâşidâ
Zerrede mihr-i cihân-ârâya bak

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 O bezm-i haşdan bilmem niçündür dūr olup kalduđ
Nigāh-ı iltifātuñdan niçün mehcūr olup kalduđ
- 2 Tutarlardı el üzre cām-ı Cem gibi zamān ile
Atılmış şīşe-i işkesteveş meksūr olup kalduğ
- 3 Su'āl eyler bulunmaz hātır-ı maħzūnumuz şimdi
Yine peygüle-i ğamda yatup rencūr olup kalduđ
- 4 N'olur yek cur'a-i cām-ı keremle neş'evār olsağ
Şarāb-ı miħnet-i eyyām ile maħmūr olup kalduđ

HARFÜ'L- KĀF

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dün gice meclisde sākī gerçi çok nūş eyledüñ
Neş'e-baħş-ı bezm olup meylar gibi cūş eyledüñ

44 Ü1. 42a, T. 51b, Ü2. 51b, Ü3. 45a, Ü4. 58a, K. 57a

[Bu gazelin makta' beyiti yok.]

1 (b) kalduğ : kaldığ K

3 (b) kalduğ : kaldığ Ü4

4 (b) kalduğ : kaldığ Ü4 / olsağ : olmağ K

45 Ü1. 42a, T. 51b, Ü2. 51b, Ü3. 45a, Ü4. 58a, K. 57a

- 2 Āferīn ey muṭrib-i şūrīde kim āgāzeñe
Yek-be-yek her nağmede °uşşākı bī-hūş eyledüñ
- 3 Vā°izā kaşduñ yine bir hānmān yıkmağ midur
Hırka-i sālūsi şād şevk ile ber-dūş eyledüñ
- 4 Vaşf-ı gül-ruhsār-ı dil-berde yazup bir nev-sūhan
Bülbülān-ı gülsitān-ı dehri hāmūş eyledüñ
- 5 Ey gönül bilmem meşām-ı cānı ta°tīr itdi mi
Vaşf-ı zülf-i yārı şamīl bir ğazel gūş eyledüñ
- 6 Ey şeh-i mülk-i vefā senden ümīd itmez mi hiç
Nāşid-i bīmārı çokdandur ferāmūş eyledüñ

46

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Şubha dek ol māh ile meşrebce ārām eyledük
Sāyesinde ol şūhuñ biz def°-i ālām eyledük
- 2 Neşve-i la°i-i lebinden feyz-yāb olduğ bu şeb
Sāğar-ı şevvali bezm-i ülfete cām eyledük

2 (a) āgāzeñe : āğazına K / °uşşākı : °uşşāk Ü4, K
46 Ü1. 42a, T. 52a, Ü2. 52a, Ü3. 45b, Ü4. 58b, K. 57b
2 (a) la°i-i : feyz-i Ü3

- 3 Dāmen-i nāzın öpüp şad şīve-i ādāb ile
Hālümüzce ol şeh-i zī-şāna ikrām eyledük
- 4 İltifātın gördük ol şūh-ı melā² ik-ḥaşletüñ
Devlet-i ḥüsünde bayrām üzre bayrām eyledük
- 5 Virmiş ol şāh-ı cihānum luṭf ile °uşşāḳına
Nāşid-i dil-ḥaste ḥāli nā³ il-i kām eyledük

47

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Şeh-levend-i °işvesin°ālī-cenābuñ var senüñ
Pek begendüm meşrebümce āb u tābuñ var senüñ
- 2 Gerçi tekmiñ eylemişsin hep rüsüm-ı °işveyi
Fenn-i çevre līk ḡāyet intisābuñ var senüñ
- 3 Dün gice zannum şarāb-ı nābı çok nüş eyledüñ
Çeşm-i mestüñde efendüm nīm-ḥ^vābuñ var senüñ
- 4 Der-niyām it ḡayrı şemşīr-i cefāyı ey perī
Tīḡ-i ḡamdan küşteḡān-ı bī-ḥesābuñ var senüñ

3 (a) nāzın : nāzıñ K

4 (a) İltifātın : İltifātuñ K, (b) üzre : ile Ü3

47 Ü1. 42b, T. 52a, Ü2. 52a, Ü3. 45b, Ü4. 58b, K. 57b

2 (a) °işveyi : işvêi Ü4, K

- 5 Pādişāh-ı hūsn ü ān oldıgūña şāhid yeter
Nāşidāsā bende-i'ālī-cenābuñ var senüñ

48

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bir zamān ben maḥrem-i her-rāzuñ oldum bilmedüñ
Bir zamān pā-māl-i esb-i nāzuñ oldum bilmedüñ
- 2 Bir zamān va'd-ı vişāl itdüñ teğāfül eyledüñ
Bir zamān şāyeste-i incāzuñ oldum bilmedüñ
- 3 Bir dem oldı sen de cevr-i yār ile kan ağladuñ
Ben o demlerde senüñ dem-sāzuñ oldum bilmedüñ
- 4 Sen de zannum ben gibi bī-hūşsın ey °andelīb
Bir zamān gülşende hem-āvāzuñ oldum bilmedüñ
- 5 °Aqlum alduñ dün gice meclisde her bir nağmede
Muṭribā pek mübtelā-yı sāzuñ oldum bilmedüñ
- 6 Naqd-i cān şarfın ta'ahhüd eyledüm yoluñda ben
Cümle-i °uşşāqdan mümtāzuñ oldum bilmedüñ

5 (a) oldıgūna : oldıgūna Ü3, Ü4, K
48 Ü1. 42b, T. 52a, Ü2. 52b, Ü3. 45b, Ü4. 59a, K. 58a
1 (a) her-rāzuñ : her-rāzın K
6 (a) şarfın : şarfuñ K

- 7 Kellemi gūy eyledüm çevgān u dest-i nāzuña
Nāşidāsā sevdigüm ser-bāzuñ oldum bilmedüñ

49

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 °Aqlımı başdan çıkardı zir-i fesde perçemüñ
Göñlümi bend itdi °ömrüm turre-i ham-der-hamuñ
- 2 Bir perī-rū sāķī-i nāzende bir muṭrib gerek
Böyledür āyīn-i ṭarḥ-ı °işreti bezm-i Cemüñ
- 3 Çok zamānlardur humār-ı ye's ile āzürdesüz
Cām-ı la°i-i nābın ey rindān sāķīnūñ emüñ
- 4 Ey göñül rāh-ı ser-i kūyında cūyān olmadı
İtmiş iken °ālemi ğarķ-āb-ı çeşm-i pür-nemüñ
- 5 Hāk-i pāy-ı devletüñ būs eyleyince nāzdan
Kāmetin kūtāh idersin ey cefā-cū ādemüñ
- 6 Gerçi yokdur behresi feyż-i tekellümden velīk
Her ser-i engüşti bir tāze zebāndur ebkemüñ

7 (a) nāzuña : nāzına T, Ü2, Ü3
49 Ü1, 42b, T, 52b, Ü2, 52b, Ü3, 46a, Ü4, 59a, K, 58a
3 (a) āzürdesüz : āzürdesin K
4 (a) cūyān : cūşān T, Ü2, Ü3, Ü4, K
5 (a) nāzdan : nāzilen K (b) kāmetin : kāmetüñ Ü1, T, K
6 (a) velīk : lebüñ T, Ü2, Ü3, K, līk Ü4

- 7 Aldı meydānı fezā-yı maʿrifetde şübhesiz
Sebkat itdi Nāşidā yārānı kilik-i edhemūñ

50

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Ben esīr-i zūlf-i müşg-efşānı oldum cilvenūñ
Pāy-māl-ı cünbiş-i cevlānı oldum cilvenūñ
- 2 Ol perī çün pādişāh-ı taht-ı mülk-i ʿişvedür
Cān u dilden bende-i fermānı oldum cilvenūñ
- 3 ʿAqlum aldı verd-i ruhsārındaki hāl-i siyeh
Anın için bülbül-i nālānı oldum cilvenūñ
- 4 Her nigejde cāna işler geçdi tīr-i ğamzesi
Çün nişān-ı nāvek-i müjgānı oldum cilvenūñ
- 5 Būs idüp laʿl-i lebin çoçdum miyān-ı nāzūkin
Nāşidā ben nāʿil-i ihsānı oldum cilvenūñ

7 (a) meydānı : meydān K
50 Ü1. 43a, T. 52b, Ü2. 52b, Ü3. 46a, Ü4. 59b, K. 58b
4 (b) Çün : Çoç T, Ü2, Ü3, Ü4, K
5 (a) lebin : lebüñ Ü4, K

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 İtmek dilerse hāme edā-yı şenā-yı müşg
Yaz vaşf-ı çīn-i perçem-i yāri berāy-ı müşg
- 2 Zülf-i siyeh ki pūşış-i ruhsār-ı ālıdur
Ġāyet yakışdı şahīd-i hūsne revā-yı müşg
- 3 Zīr-i lebinde hālını seyr it ol āfetüñ
La'leyn-i hoşka içre konılmış gıdā-yı müşg.
- 4 Tel kırdı çīn-i zülfüne beñzetdi kendini
İşte bilindi şimdi efendi Hıtā-yı müşg
- 5 Zannumda zülf-i yāra tokındı nesīm-i şubh
Geldi meşamma rāyiha-i cān-fezā-yı müşg
- 6 Ġālī olursa nāfe-i āhū-yı deşt-i Çīn
Alsun peyām-ı zülfini her mübtelā-yı müşg

51 Ü1. 43a, T. 53a, Ü2. 53a, Ü3. 46b, Ü4. 59b, K. 58b

1 (a) müşg : misk T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) müşg : misk T, Ü2, Ü3, Ü4, K

2 (b) müşg : misk T, Ü2, Ü3, Ü4, K

3 (b) müşg : misk T, Ü2, Ü3, Ü4, K

4 (b) müşg : misk T, Ü2, Ü3, Ü4, K

5 (b) müşg : misk T, Ü2, Ü3, Ü4, K

6 (a) Ġālī : °Ālī T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) müşg : misk T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 7 Hindū-yı hāli hıttā-ı hūsünde oldı şāh
Aldı cemāli mülkini şan Baykarā-yı müşg
- 8 Kilk-i müjeñle hālūñi yaz rūy-ı zerdūñe
Elbet muz[°]afer olmalı dirler du[°]ā-yı müşg
- 9 Döndi Edirne şehri devātına maḥbere
Nāşid yazarsa hāme [°]aceb mi devā-yı müşg

52

Mefā[°]iñ Mefā[°]iñ Mefā[°]iñ Mefā[°]iñ

- 1 Urur tamğa-yı hayret sīm-hāme sīne-i şāfuñ
Burar āhū-yı Çinūñ gūşın [°]anberler gibi nāfuñ
- 2 Sen ol māh-ı münir-i āsmān-ı hūsñ ü hūbīsın
[°]Aceb mi ey hilāl-eburū çıkarsa çarḥa evşāfuñ
- 3 Nice esrār-ı mübhem keşf ider yek nazra-i çeşmūñ
Tuyar sırr-ı zamir-i [°]āşıkānı tab[°]-ı keşşāfuñ
- 4 Sen ol rūḥ-ı muşavversin ki mişlüñ gelmedi dehre
Egerçi görmedük ammā işitdük vaşfın eslāfuñ

7 - Ü3, (b) cemāli : cemāl Ü4, K / müşg : misk T, Ü2, Ü4, K
8 (a) hālūñi : hālını Ü1 / zerdūñe : zerdife Ü1, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) müşg : misk T, Ü2, Ü3, K
9 (a) maḥbere : maḥber K (b) müşg : misk T, Ü2, Ü3, Ü4, K
52 - Ü1, T. 53a, Ü2, 53a, Ü3. 46b, Ü4. 60a, K. 59a
1 (a) sīm-hāme : sīm-hām Ü3

- 5 Olurdu mu[°]terif [°]aczin edā-yı hüsni-i ta[°]bīre
Senüñ Vaşşāf hāzret olsa [°]ömrüm varı vaşşāfuñ
- 6 Gehī ey şāh-ı hüsnum hişsemend it [°]aşık-ı zāruñ
Hemīn aġyāra taḥşiş eyleme ihsān u eltāfuñ
- 7 Çıķınca destgāh-ı ma[°]ni-i rengīnden Nāşid
Metā[°]-ı nazm-ı pāküñ ḳadrini pest itdi zer-bāfuñ

53 *

Fā[°]ilātün Fā[°]ilātün Fā[°]ilātün Fā[°]ilün

- 1 Nakş iderseñ ebruvān-ı yarı resm-i yāya çek
Başka tarḥ itmek dilerseñ baḳ hilāl-i aya çek
- 2 Tütüyādur diḳḳat-ı im[°]ān-ı hüsni ü ānına
Ḥāk-i pāy-ı kuḫl-ı yarı dīde-i bīnāya çek
- 3 Ḥayli dem çekdüñ çü yerdüñ gerçi kim ol ser-keşi
İtme bī-hūde keş-ā-keş ġayrı istiġnāya çek
- 4 Çek çekilmezse eger āġuş-ı vaşla ol perī
Şişe bāzī eyleyüp sākī hemān şahbāya çek
- 5 Berg ü bār-ı luḫfuñı görsün dil-i üftādegān
Ey nihāl-i nāz-perverdüm kerem kıl sāye çek

* 53 Müstakīnzāde Süleymān Sa[°]deddīn Efendi, Tuhfe-i Hattīn, İst., 1928, s. 29.

- 6 Dād-ı Hāḡla gösterür yüz şāhid-i maḡlab yine
Sübḡa-i a°māli zāhid sen ḡuru ḡavḡāya çek
- 7 Kākülünden ol mehūñ düşdükçe tel çek ey göñül
Çünki kāruñ misk ü °anberdür senūñ ser-māye çek
- 8 Nāşid erbāb-ı ma°arifden olup ḡanzīr-cū
Böyle bir ḡarḡ-ı nevi ser-nāme-i imlāya çek

ḡARFU'L-LĀM

54

Mef°ülü Fā°ilātü Mefā°ilü Fā°ilün

- 1 Berg ü bürini bāda virüp pāre pāre gül
Bir bŷy-ı vaşlı virmedi ḡayfā hezāra gül
- 2 Bī-hŷde şanma nŷşḡa-i tekvīni diḡḡat it
Ta°līm-i ḡıfl-ı ḡoncaya olmış sī-pāre gül
- 3 Sebz-i ḡaḡ ile buldı ḡarāvet henüz daḡı
Gŷyā yetişdi mevsim-i evvel bahāra gül
- 4 °Arz-ı cemāl itmege ḡüşende bŷlbŷle
Gŷyā ki geydi dŷşına bir penbe ḡāre gül

54 Ü1. 43b, T. 53b, Ü2. 53b, Ü3. 47a, Ü4. 60b, K. 59b
4 (b) Gŷyā ki : Gŷyā T, Ü2, Ü4, K / gül - Ü2

- 5 Nūş eyledükçe bādeyi öp rûy-ı dil-beri
Çün bā'ış oldu şemm ile def^c-i humāra gül
- 6 Dāğ açdı lâle hañçer-i ğayretle kalbine
Sīne gerince nīze-i ser-tīz-i hāra gül
- 7 Baş üzre oldu şimdi yeri tıfl-ı ğoncanuñ
Revnağ virince katmer-i destār-ı yāra gül
- 8 Güldürdi ehl-i bezmi kadeh nūş-ıhand ile
Dem-beste olma sen daħi ey māh-pāre gül
- 9 Geldükçe sūr-ı gülşene ol verd-i naħl-i nāz
Şevk ile aldı destine şan çār- pāre gül
- 10 Nāşid rūsūm-ı aşkı güzel āşikār ider
Dökdükçe berg ü bārını dāmān-ı yāra gül

55

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilüh.

- 1 Bir perinüñ mübtelā-yı ebruvānidur göñül
Hem hadeng-i ğamze-i çeşmüñ nişānidur göñül

8 (b) māh-pāre : meh-pāre K
55 Ü1. 43b, T. 54a, Ü2. 54a, Ü3. 47a, Ü4. 61a, K. 60a

- 2 Hıfz ider anı hücüm-ı ceşş-i vesvāsiyyeden
Hışn-ı kalbūñ bir açk göz dīdebānıdur göñül
- 3 Oldı a°zā vü cevāriñ cümleten mañdüm aña
Mülk-i cismūñ bir şeh-i fermān-rānıdur göñül
- 4 Şayd olınmaz düşmez ol dām-ı şikenc-i turreye
Bīşe-i küh-ı ğamuñ şīr-i jiyānıdur göñül
- 5 Dā'imā eyler tesellī tatlu hūlyālar ile
Şāh-ı tab°uñ bir Nedīm-i nükte-dānıdur göñül
- 6 Pençeleşdi geldi ğālib küşti-ĝir-i °aşk ile
Rezmğāh-ı miñnetūñ şahib-kırānıdur göñül
- 7 Oldı seyl-āb-ı dü çeşmüm °āşıkānuñ maşsimi
Cūşiş-i hūn-ı sirişküñ nāv-dānıdur göñül
- 8 Nice şūretlerde olmağda de-mā-dem rū-nümün
Gūyiyā mir'āt-ı kalbe nağş-ı Mānīdür göñül
- 9 Kāmetüm ğam olsa Nāşid n'ola mānend-i kemān
Bir perīnūñ mübtelā-yı ebruvānıdur göñül

2 (b) kalbūñ : kalbin T, Ü4

3 (a) mañdüm : ğādim T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) cismūñ : cismin Ü1, Ü4

4 (b) Bīşe : Mişe T, Ü2, Ü4, K

5 (a) tatlu : tatlı Ü1, T, Ü2, Ü3 (b) tab°uñ : tab°ın Ü4

6 (b) miñnetūñ : miñnetin Ü4

7 (b) sirişküñ : sirişkin Ü4, K

8 (a) şūretlerde : şūretlerle T, Ü2, Ü3, Ü4, K

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ğonca iken açılıp gülşende baq fāş oldu gül
Seyyid-i şahib-şecer iken kızılbaş oldu gül
- 2 Zaḥm-ı niş-i ḥār ile āḥir olup mecrūḥ-dil
Dāğ-ı cism-i °āşık-ı zāra ayakdaş oldu gül
- 3 Hep süpürmekle birer birer çemen ezhārını
Lāleyi çārüb idüp gülşende ferrāş oldu gül
- 4 Dest-i bülbülden hele setr itdi her dem dāmenin
Ḥaḳ bu kim şāyeste-i taḥsīn ü sābāş oldu gül
- 5 Jāle-i şahbā ile girdi çü şekl-i sāğara
Duḥter-i rez ile gūyā kız karındaş oldu gül
- 6 °Andelībi va°de-i vaşlıyla idüp dil-firīb
Āldatur bī-çāreyi ḥālince ḳallāş oldu gül
- 7 Lāleyi şoydı şogana döndürüp bir niş ile
Yek başına bender-i gülşende evbāş oldu gül

56 Ü1. 44a, T. 54a, Ü2. 54a, Ü3. 47b, Ü4. 61a, K.60a
 3 (b) gül - T, Ü2
 4 (b) gül - T
 6 (a) Āldatur : Āldatur Ü2, Ü3, Ü4, Āldadır K
 7 (a) döndürüp : dönderüp K (b) bender-i : ben didi K

- 8 Zanbağ-ı bî-çārenüñ dūşından aldı bergini
Hiç utanmaz mı °aceb mānend-i nebbāş oldu gül
- 9 Şanma kim bî-hūde nağd-i jāleyi eyler nisār
Nev-°arūs-ı ğoncanuñ başına dūr-pāş oldu gül
- 10 Nāşidā bu nev-zemīn-i tāzeye oldu redif
Şāh-rāh-ı nazm-ı rengīnümle yoldaş oldu gül

HARFÜ'L-MİM

57

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Sipihrüñ gerdişiyle meşreb-i dildārı bir buldum
Döneklikde anuñla va°d-i vaşl-ı yarı bir buldum
- 2 Mezāk u neşvede hiç bulmadum keyfiyyet ü farkın
Lebün būs eylemekle sāğar-ı ser-şārı bir buldum
- 3 Egerçi şerbet-i şahbāya teşbīh eyledüm ammā
Leţāfetde lebünle lezzet-i gül-nārı bir buldum

57 Ü1. 44a, T. 54b, Ü2. 54b, Ü3. 48a, Ü4. 61b, K. 60b
[Bu gazelin makta beyiti yok.]

2 (a) bulmadum : buldum T / keyfiyyet ü : keyfiyyet-i Ü3
(b) Lebin : Lebün Ü1, T, Ü2, Ü3, K

- 4 Temāşā eyledüm im[°]ān ile verd-i muṭarrāyı
Anuñla reng ü būda rüy-ı tābişdārı bir buldum
- 5 Yine geçmiş o şāh-ı hüsne üstādāne [°]uşşākı
Rūsūm-ı fitnede İblis ile aǵyārı bir buldum
- 6 Ṭolaşdum gerçi sūnbūlzār-ı şehir-i hūsn ü āşūbı
Nazīrin görmedüm ol ṭurre-i ṭarrārı bir buldum
- 7 Eger zaḥm açmak ise maḫşaduñ şemşīre ḫācet ne
Dem-i tiǵūñle zīrā ğamze-i [°]ayyārı bir buldum
- 8 Ṭolaşdum ser-te-ser [°]aşkuñla eṭrāf-ı gülistānı
Hemān [°]uşşāka beñzer [°]andelīb-i zārı bir buldum

58

Fā[°]ilātün Fā[°]ilātün Fā[°]ilātün Fā[°]ilün

- 1 Yād-ı ruḫsāruñla mürġ-i ṭab[°]ı ğūyā eyledüm
Gün-be-ġün ol vech ile şevküm dü bālā eyledüm
- 2 Def[°]a def[°]a [°]arż-ı ḫāl itdüm rikāb-ı nāzuña
Bir bir aḫvāl-i dil-i şeydāyı inhā eyledüm

6 (a) Ṭolaşdum : Dolaşdum Ü4, K

8 (a) Ṭolaşdum ser-te-ser [°]aşkuñla eṭrāf-ı gülistānı : Ṭolaşdum güleşnüñ eṭrāfını [°]aşkuñla ser-tā-ser T, Ü2, Ü3, Dolaşdum güleşnüñ eṭrāfını [°]aşkuñla ser-tā-ser Ü4, K

58 Ü1. 44b, T. 55a, Ü2. 55a, Ü3. 48a, Ü4. 62a, K. 61a

2 (a) nāzuña : nāziña T, Ü2, Ü3, K

- 3 Refte refte pāyına yüz sürmek için ol şehūñ
Cismümi zevrak sirişk-i çeşmi deryā eyledüm
- 4 Başka başka dāğlar yakdum ser-ā-pā sīneme
Lālezār-ı ʿaşkda şanʿatlar ibdā eyledüm
- 5 Dāne dāne hāller gördükçe ruhsārında ben
Nāşidāsā vaşf -ı hūsn-i yārı itrā eyledüm

59

Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

- 1 Nice demdür ğam-ı hicrān ile bī-tāb u ğam-hʿārum
Çıkar ʿayyūka her şeb bülbülāsā nāle vü zārum
- 2 Sezā-yı vaşl olup bī-gāneler ben dūr-bāş oldum
Bağılsa cümleden ben vuşlat-ı yāra sezāvārum
- 3 Yine bir āfetūñ fikr-i şarāb-ı laʿli var dilde
Anuñçün cümleten mestānedür etvār u reftārum
- 4 Tabibüm gel yetiş dest-i keremle bir devā eyle
Firāş-ı derd ü ğamda hayli demlerdür ki bīmārum

59 Ü1. 44b, T. 55a, Ü2. 55a, Ü3. 48a, Ü4. 62a, K. 61a

1 (b) nāle vü zārum : nāle-i zārum Ü3

2 (b) cümleden : cümleten K

- 5 H̄amīd-i nūkte-sence Nāşidā tanzīr ile şimdi
Nümāyiş bulmada gitdükçe tarz u tavr-ı eş°arum
- 6 Hudā dā'im vücūdın hıfz ide gerd-i kudūretten
O mir-i pāk-tab°a h̄aḡ bu kim her dem şenākārum

60

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Giceler tā şubḡa dek encüm-şumār-ı ḡasretüm
Külhen-i pür-dūd-ı āteş-zād-ı nār-ı ḡasretüm
- 2 N'ola aḡlarsa felek raḡm eyleyüp her dem baña
Ben esīr-i kayd-ı hecr-i ḡarḡar-ı ḡasretüm
- 3 Kimseler bilmez benüm ḡāl-i dil-i pür-derdümi
Neş°eden mehcūr olan mest-i ḡumār-ı ḡasretüm
- 4 Dāḡlar açsam °aceb mi bu dil-i sūzānuma
Mübtelā-yı zaḡm-ı tīḡ-i tābdār-ı ḡasretüm
- 5 Tā derūnumdan ḡutuşsam n'ola nār-ı hecr ile
Gülşen-i miḡnetde ḡūyā kim çenār-ı ḡasretüm

6 (b) kim : ki Ü1
60 Ü1. 45a, T.55b, Ü2. 55b, Ü3. 48b, Ü4. 62b, K. 61b

- 6 N'ola bülbüller gibi feryād idersem rûz u şeb
 Ğoncasından dūr olan bīmār-ı zār-ı ḥasretüm
- 7 Var mıdur °ālemde Nāşid ben gibi bir ḥaste-dil
 Baḥr-ı hicrāna şalınmış bī-kenār-ı ḥasretüm

61

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Vişālinden o māhuñ āh kim mehcūr olup ḳaldum
 Mişāl-i bülbül-i şūrīde gülden dūr olup ḳaldum
- 2 Kemāl-i iztīrābumdan kebāb oldı dil-i zārüm
 Şerār-ı nār-ı ğamla ḥayf kim maḥrūr olup ḳaldum
- 3 N'ola pā-māl-i envā°-ı ḥaḳāret itseler cismüm
 Hemān çün şīşe-i işkeste ben meksūr olup ḳaldum
- 4 N'ola aḳsa gözümde rûz u şeb deryā gibi yaşum
 Atıldum dest-i cevr-i dehr ile mehcūr olup ḳaldum
- 5 Benümçün n'ola ağlasa vuḥūş-ı deşt-i şahrā hep
 Girībān-çāk-ı ḥasret derd ile mağdūr olup ḳaldum

7 (b) bī-kenār : bī-ġünāh T, Ü2, Ü4, K
 61 Ü1. 45a, T. 55b, Ü2. 55b, Ü3. 48b, Ü4. 63a, K. 62a
 3 (b) ḳaldum - T, Ü2
 5 (b) ḳaldum - Ü2

- 6 Tıttışdursa n'ola sakf-ı sipihri şu'le-i āhum
Derūn-ı sīneden hem-ħālet-i tennūr olup ıaldum
- 7 Dil-i mecrūħına raħm eyle °omrūm Nāřid-i zāruñ
Derūn-ı kŭlhen-i ğamda yatup maħsūr olup ıaldum

62

Mefā'ılŭn Mefā'ılŭn Mefā'ılŭn Mefā'ılŭn

- 1 Ne ta'lım ũ ta'allŭnden ne ğod ũstāddan ğordŭm
Ne ğordŭmse felekde feyz-i isti'dāddan ğordŭm
- 2 Gehī izħār-ı °acַz itdŭm ğorindŭm zŭr ile ğāhī
Yolın vādī-i °ařkuñ Ķays ile Ferħāddan ğordŭm
- 3 N'ola cŭ gibi açsam kŭyına bir ğunde biñ kerre
Reh-i semt-i nigāra yelmegi ben bāddan ğordŭm
- 4 Yine bir kerre ğayra itmedŭm şarf-ı nigāh ařlā
Egerçi ok cefālar ol şeh-i bī-dāddan ğordŭm
- 5 Ne feryād u fiğān eyler eşer ne āh-ı pey-der-pey
Bu saħtī dilligi ne seng ũ ne pŭlāddan ğordŭm

6 (b) sīneden : sīnede T, ũ2, ũ3, ũ4, K

7 (a) zāruñ : zārıñ T, ũ2, ũ4 (b) kŭlhen : kŭlhān ũ4

62 ũ1. 45a, T. 56a, ũ2. 56a, ũ3. 49a, ũ4. 63a, K. 62a

2 (b) yolın vādī-i °ařkuñ Ķays ile : yoluñ vādī-i °aşkına kıyāsla K

4 (b) ğordŭm - ũ2

5 (b) saħtī : saħt T, ũ2, ũ3, ũ4, K

- 6 Öperken ol perînüñ la°lini ben ruḳye-ḥ°ān oldum
Fūsün ile görünmek şüretin zühhâddan gördüm
- 7 Bütün gözden geçürdüm ser-te-ser aḳtâr-ı gerdünü
Neşât iḳlîmini ancak ḥarâb-âbâddan gördüm
- 8 Semâhat başka bir feyz-i Hudâdur tîñ-ı kâmilde
Ne taḳlîl-i maşârıfdan ne çok îrâddan gördüm
- 9 N'ola çeksem dem-â-dem çeşme Nâşid kuḥl-ı istignâ
Cefâyı dostdan luḳf u °atâyı yâddan gördüm

63

Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilün

- 1 Duḳter-i rez maḥrem-i rüşen-dilân olmak gerek
Neş°e virmez yoḥsa her bir ṭab°-ı nâ-fercâma cām
- 2 Muḥtelifdür iḥtilâf-ı ṭab° ile vakt-i neşât
Zâhide vakt-i seḫer rindân-ı derd-âşâma şâm
- 3 Ol ğazâl-ı nâz deşt-i vahşetüñ âhûsıdur
Olmaz ol bî-gâne-meşreb ḥalka-i ibrâma rām

6 (a) öperken : Öper iken Ü4 (b) şüretin : şüretin ben T
63 Ü1. 45b, T. 56a, Ü2. 56a, Ü3. 49a, Ü4.63b, K. 62b

[Bu gazel nâ-tamam bir gazeldir.]

1 (b) nâ-fer câma : nâ-fer cām Ü4, K
2 (b) derd-âşâma : derd-âşâm K
3 (b) ibrâma : ibrâm K

64

NĀKİŞ

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Ey gül-i bāğ-ı nezāket vey meh-i burc-ı şeref
Hāk-i pāyuñ tūtiyā-yı çeşm-i cānumdur benüm
- 2 Yüz sürüp bir kerre öpmek pāy-ı müşg-efşānuñı
Şübhesiz cānā hayāt-ı cāvidānumdur benüm
- 3 Vaşf-ı hūsn-i bī-mişālūñ ey gül-i bāğ-ı edeb
Nāşidāsā haşre dek vird-i zebānumdur benüm

65

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Çerāğ-ı hūsn-i şem°-i bezm-i ünsiyyet midür bilmem
Yāhūd bir āfitāb-ı maşrıq-ı ülfet midür bilmem
- 2 Bu rütbe iltifātuñ sevdigüm ağıyār-ı bed-gişe
Bu da resm-i cefāda başka bir şan°at midür bilmem

64 Ü1. 45b, T. 56b, Ü2. 56b, Ü3. 49b, Ü4.64a, K. 63a
[B u gazel nâ- tamam bir gazeldir.]
65 Ü1. 45b, T. 56b, Ü2. 56b, Ü3. 49b, Ü4. 63b, K. 62b
1 (a) hūsn-i : hūsn K

- 3 Vüfūr-ı nūr-ı hüsñüñ olmada günden güne efzün
Derün-ı mihre dāğ-ı gıbta-i ğayret midür bilmem
- 4 Yine bir vādī-i nā-refte-i cevre sülük itdün
Bu vazc-ı nā-pesendün mücib-i şöhret midür bilmem
- 5 Tavāf-ı ka'be-i kūyuñda bī-ārām olur diller
Ser-i kūyuñ tolaşmak mücib-i Cennet midür bilmem
- 6 Olur başı ber ā-ber çarha dil-bend-i ser-i zülfüñ
Hümā-yı ğısuvānuñ şeh-per-i devlet midür bilmem
- 7 Berāt ile virilmiş saña şāhum kişver-i hūbī
Kaşuñ tuğrā-yı resm-i hāme-i kudret midür bilmem
- 8 Güzel vādiler icād eyledün üslüb-ı hikmetde
Nigāhuñ āşinā-yı nüşha-i hikmet midür bilmem
- 9 Kumāş-ı nazma Nāşid nev-nesic-i tāze tarh itdün
Edā-yı Şā'ibüñ hem-hālet-i Şevket midür bilmem

5 - Ü1, tolaşmak : dolaşmak Ü4, K

6 (b) zülfüñ : zülfü T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) ğısuvānuñ : ğısuvānı T, Ü2, Ü3, Ü4, K

8 (b) - Ü1

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Ben ol gülbün- ıtırâz-ı hüsne ihâm-ı vişâl itmem
Gülistân-ı cemâlün jeng-yâb infî'âl itmem
- 2 Dehân-ı tengini taşrif için baş-ı makâl itmem
Düşüp vaşf-ı miyâna inceden ince hayâl itmem
- 3 İdüp bülbül gibi bî-hüde feryâd pey-ender-pey
Mizâç-ı nâzikin âzürda renc-i melâl itmem
- 4 Hayâl-i şekersitân-ı leb-i gül-reng-i dilberle
Dil-i şürîdemi âlûde-i kayd-ı vebâl itmem
- 5 Emekdâr-ı der-i devlet-sarây-ı aşkuñ olmışken
Yine ey şâh-ı taht-ı işve arz-ı bî-me'âl itmem
- 6 Uyup kayd-ı hevâ-yı turre-i tarrâr-ı müşgîne
Düşüp devr ü teselsül bahşine vâhi cidâl itmem
- 7 Sen ey şâh-ı cihânum ahsen-i takvîme mazharsuñ
Senün nür-ı cemâlün mihr ile mâha mişâl itmem

⁶⁶ Es'ad Mehmed Efendi, Bagçe-i Safâ-enduz, (Es'ad Tezkiresi), İst., Üniv., Ktb., Ty. : 2095, s. 216.

- 8 Teşebbüt itmedüñ va°düñde ey şūḥ-ı fiten-perver
Dimişdüñ Nāşid-i dil-ḥasteye ben mekr ü āl itmem

ḤARFU'N -NÜN

67

Müstefîlün Müstefîlün Müstefîlün Müstefîlün

- 1 Dil-berlere ben °aşıkum bildigüm olsun olmasun
Vaşf eylerüm hep anları gördigüm olsun olmasun
- 2 Zevḳ-i ḥayālin eylerüm müy-ı miyān-ı dil-berüñ
Beytü'l- ḥicāl-i vaşlına girdigüm olsun olmasun
- 3 Bir kerre būs-ı la°lini itsem niyāz ol āfetüñ
Haydi cesāret eylerüm didigüm olsun olmasun
- 4 Gitmez göñülden bir zamān hiç ārzū-yı kūy-ı yār
Bād-ı şabā gibi ana irdigüm olsun olmasun
- 5 Bāğ-ı cemālin ol mehüñ seyr itsem idüm ḳānifam
Ki būs-e-i ruḥsārını dirdigüm olsun olmasun

67 Ü1. 46a, T. 57a, Ü2. 57a, Ü3. 49b, Ü4. 64a, K. 63a

1 (b) olmasun - T, Ü2

2 (a) ḥayālin : ḥayālüñ K / müy : boy Ü4, K

4 (a) bir zamān : her zamān T, Ü2, Ü3, Ü4, K

5 (a) cemālin : cemālüñ K

(b) Ki būs-e-i : Gül-deste-i K / dirdigüm : derdigüm Ü4, K / olmasun - Ü2

- 6 Sulţān-ı dehre Nāşidā tanzīr ḥaddūñ mi senūñ
Maẓmūn u maʿnādan eger bildigüm olsun olmasun

68

Fāʿilātūn Fāʿilātūn Fāʿilātūn Fāʿilūn

- 1 ʿĀşıkuñdur bāğ-ı vaşl ağyār girsün girmesün
Ġonca-i naḥl-i riyāz-ı ḥüsni dirsün dirmesün
- 2 İş temāşā-yı cemāle ruḥşat almağdur hemān
Zeyline ol serv-i nāzuñ destüm irsün irmesün
- 3 Çeşmesār-ı kūy-ı vaşlından n'olur eksilmez āb
Teşnegān-ı hecrine bir pāre virsün virmesün
- 4 İtdiler pūsīde kettān-ı metāʿ-ı vaşlını
Pertev-i meh-tāb-ı istiğnāya sersün sermesün
- 5 Seng-i taʿn-ı ehl-i dilden iḥtirāz itmek gerek
Yoḥsa cām-ı ḳalbümüz nā-dān ḳırsun ḳırmesun
- 6 Pūte itdüm sīnemi tīr-i nigāh-ı tīzine
Ol ḳaşı yāyum kemān-ı cevri gersün germesün

68 Ü1. 46a, T. 57a, Ü2. 57a, Ü3. 50a, Ü4. 64b, K. 63b

1 (b) dirsün dirmesün : dersün dirmesün Ü4, K

6 (b) yayum : yayuñ Ü4, K

- 7 Nâşidâ mâhiyyet-i ma[°]nâyı erbâbı bilür
Anı her fark itmeyen bî-gâne yersün yermesün

69

Mefâ[°]ilün Mefâ[°]ilün Mefâ[°]ilün Mefâ[°]ilün

- 1 Efendüm nūr-ı [°]aynum pertev-i çeşmân-ı cānumsın
Şehen-şāh-ı melāḥat pâdişāh-ı ḥüsn ü ānumsın
- 2 Kō geçsün ṭable-i cān u dile tîr-i müjeñ cānā
Beni ğırbāl-i nevk-i cevr iden kaşı kemānumsın
- 3 Bilürsin rāz-dārān-ı ğamuñ esrār-ı pinhānın
Nezāket-āşinā ṭūṭi-zebānum nükte-dānumsın
- 4 Efendüm ben seni terk eylemem tā [°]ömrüm oldukça
Benüm sen bā[°]ış-i şevk-ı ḥayāt-ı cāvidānumsın
- 5 Eşigüñde eñ ednā çākerüñdür Nâşid-i şeydā
Şehen-şāh-ı melāḥat pâdişāh-ı ḥüsn ü ānumsın

7 (b) yersün yermesün : bilsün bilmesün K
69 Ü1. 46b, T. 57b, Ü2. 57b, Ü3. 50a, Ü4. 65a, K. 64a
2 (a) cān : şadr T, Ü2, Ü3, Ü4, K

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Āfitāb-ı hüsni gūyā kim muşavver nūrdan
Hayra-sāz-ı çeşm olur bakşañ ne rütbe dūrdan
- 2 Gūyiyā nūr-ı siyehdür mevc-hiz olmakdadur
Fark olunmaz kākūli dūşındaki semmūrdan
- 3 Mübtelā-yı reng ü āl olmak muķarrerdür hele
°Aks-i ruşsāruñ görenler sāğar-ı billūrdan
- 4 °Aqlum aldı neşve-i meyden ziyāde ben bu şeb
Bir nigāh-ı şive gördüm dide-i maḥmūrdan
- 5 Rişte-i endişenūñ hiç farkı cānā kalmadı
Mū-miyānuñ fikri ile rişte-i tanbūrdan
- 6 Neş'emend-i lezzet-i bezm-i cihān olmaz hele
Nūş-ı şahbā itmeyenler kāse-i fağfūrdan
- 7 Bir zamān şāyeste-i aşnāf-ı eltāfuñ idi
İltifātuñ kesme °ömrüm Nāşid-i mehcūrdan

70 Ü1. 46b, T. 57b, Ü2. 57b, Ü3. 50b, Ü4. 65a, K. 64a

5 (a) farkı : fark K

7 (a) aşnāf-ı eltāfuñ : eltāf-ı ihsānuñ K

71

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Pāy-māl-i esb-i istiğnā-pesend itmek neden
Nār-ı ʿaşka cismümüz böyle sipend itmek neden
- 2 Şeh-levendüm emrūñe biñ cān ile dil rām iken
Böyle tār-ı kākülüñle kayd u bend itmek neden
- 3 El yetişmezken kenār-ı dāmen-i iclālūñe
Kadd-i istiğnāyı bu rütbe bülend itmek neden
- 4 Bezm-i şöhetde tebessüm-riz iken bī-gāneye
Haste-i hicrāna böyle zehr hand itmek neden
- 5 Rāh-ı cevrende şebāt itmek gerek şimden girü
Nāşidā ol şūhı böyle şeh-levend itmek neden

72

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Zib virmiş safha-i ruhsāra hāl-i ʿanberīn
Zülfü düşmiş üstine mānend-i şāl-i ʿanberīn

71 Ü1. 46b, T. 58a, Ü2. 58a, Ü3. 50b, Ü4. 65b, K. 64b
 2 (a) emrūñe : emriñe Ü1, T, Ü2, Ü3
 3 (a) iclālūñe : iclaline Ü4, K
 72 Ü1. 47a, T. 58a, Ü2. 58a, Ü3. 50b, Ü4. 65b, K. 64b
 1 (a) safha : mushaf Ü2, Ü3, Ü4, K

- 2 Cebhe-i şâfında ebrûlar ki tuğra resmidür
Levha-i kâfûra yazılmış mişâl-i °anberîn
- 3 Haṭ gelüp âhir uçurdu râhat-ı °uşşâkını
Mürğ-i hüsni açdı gūyâ perr ü bâl-i °anberîn
- 4 Hep muşavvirler kalem şeklinde yazdı kaşların
Resm-i târ-ı kâkülün ammâ çü nâl-i °anberîn
- 5 Zîkr ü fikri °uşşâkuñ ḥatt-ı °ızâr-ı yârdur
Dîdeden gitsün mi hiç aşlâ ḥayâl-i °anberîn
- 6 Ṭurre-i gîsûsı zîr-i nâfe inmiş tâ-kemer
Mû-miyân-ı yâra bend olmuş düvâl-i °anberîn
- 7 Muşḥaf-ı ḥüsniñ sebak-ḥyânı olurken ṭıfl-ı dil
Noḡta-i ḥâl-i siyâhı çıḡdı fâl-i °anberîn
- 8 Yok feminden ḥarf-ı baḡs-i vaşla dâ'ir bir cevâb
İltifâtı mûcib olsa bir su'âl-i °anberîn
- 9 Vaşf-ı zülfinde yine bir nev-ğazel tarḡ eyledüm
Nâşidâ maẓmûn u ma'ânâsı me'âl-i °anberîn

6 (a) gîsûsı : gîsûyı T, Ü2, Ü3, Ü4, K / zîr : rîz K / inmiş : itmiş T, Ü2, Ü3, Ü4, K

7 (a) ḥüsniñ : ḥüsniñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K / olurken : olur iken Ü4

8 (a) ḥarf-i baḡs-i vaşla : baḡs-i ḥarf-i vaşla T, Ü2, Ü3, Ü4, K

9 (b) maẓmûn u : maẓmûn Ü4, K / ma'ânâsı : ma'ânâsını T, Ü2, Ü3, K / me'âl : fâl T, Ü2, Ü3, Ü4, K

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 °Araḡ-riz olsa dökmez bî-hüde ol mâh gîsûsın
Şuvarmaḡ ister âb-ı müşg ile şemşîr ebrûsın
- 2 Virür sûriş meyân-ı kişver-i sāmāna ser-tā-ser
Havāle eyleyince ğamze-i çeşm-i tenük-ḡûsın
- 3 Olur lezzet-çeş-i ḡand-i mûkerer zevḡ-i tekrāri
Ṭuyan yek-ḡarf-i la°l-i lüknet-āmîz-i sūḡān-ġûsın
- 4 Şalınmaḡ resmini ta°lîm ider Cennetde Ṭübāya
Eger Rıdvān göreydi nāziş-i reftār-ı dil-cûsın
- 5 Süzince çeşm-i mest-i nîm-ḡvāb-ı fitne-engîzûñ
Esîr-i dām-ı zülfi eylemez mi Çîn āhûsın
- 6 Şafāsından fedā eylerdi müşg-i nāfe-i Çîni
Götürseydi şabā ḡākana bûy-ı mûy-ı ḡoş-bûsın
- 7 Baḡan ḡāl-i siyāha levḡ-i pîşānî-i şāfında
Görür dibāçe-i metn-i cemālûñ ḡalka-i hûsın

73 Ü1. 47a, T. 58b, Ü2. 58b, Ü3. 51a, Ü4. 66a, K. 65a

4 (b) reftār-ı : reftār u Ü2, Ü3, Ü4, K

5 (a) engîzûñ : engîzin T, Ü2, Ü3, Ü4, K

7 (a) Baḡan : Baḡın Ü1 (b) cemālûñ : cemālin Ü4

- 8 Döker zülf-i perîşânın ʿarâknâk olsa ruhsârı
Gül-âb ile ider sîr-âb bâğ-ı hûsn-i şeb-bûsın
- 9 Tatâr-ı ğamzesin pür-kîn idüp bir yahşi şûretle
Havâle eylemiş teşhîre dehri çeşm-i cādûsın
- 10 Bugün ebleh-firibâne edâlarla hele zâhid
Yine rûbâhveş ber-düş itmiş delk-i sâlûsın
- 11 Zevâlin fehmi idenler devlet-i yek-rûze-i çarhuñ
Virür mi dağme-i Efrâsyâba hetk-i nâmûsın
- 12 Olur ser-şâr-ı câm-ı ğaflet-i eyyâm-ı mağrûrı
Bu bezm-i devletüñ hiç görmedük rind-i dehen-şûsın
- 13 Meşâm-ı cânı Nâşid yâ semenzâr-ı Cinân eyler
Eger bir kerre öpseñ gerden-i şâf-ı semen-bûsın

74

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Füzündür fitne-i hattı şikenc-i dâm-ı ğisûdan
Mü'essirdür nigâh-ı nîze-bâzı tîğ-i ebrûdan

8 (a) perîşânın : perîşânufî Ü4, K

9 (b) teşhîre : teşhîr T, Ü2, Ü3, Ü4, K / dehri : dehre T, Ü2, Ü3, Ü4, K

11 (a) Zevâlin : Zevâlüñ K / çarhuñ : çarhın Ü4, K

74 Ü1. 47b, T. 59a, Ü2. 59a, Ü3. 51b, Ü4. 66b, K. 65b

1 (a) dâm: K. 53b, tam Ü4, K

- 2 T̄ururken bir nihāl-i tāze-resd̄ür add-i mevz̄unı
Hırāma gelse biñ nāz ile farkı yokdur āhūdan
- 3 Dil-i maħrūra ber̄ū's- sād̄adur yek buse-i la°li
Gelür Őiħhat dil-i bīmāra gāhī bir iim Őudan
- 4 BaŐiretle baılsa nāzūkāne perdedür °aynuñ
Kūhen-sālāne yokdur ıl adar farkı terāzūdan
- 5 Dökildükçe ruħ-ı pür-tābı üzre zūlf-i Őeb-rengi
Gül-i üŐküfte gūyā feyz-yāb olmada Őeb-būdan
- 6 Merām üzre daħi bir lufa mazħār olmadu ħālā
Nie gūne cefālar gördük ol Őūħ-ı tenük-ħūdan
- 7 Őunup bir kerre la°l-i ħāldārın seyr it esrārı
Geürdi ser-te-ser mest-i nigāħ-ı °aŐı dārūdan
- 8 Őaf-ı müjgān-ı eŐm-i mesti Őan ceys-ı Hülāgūdur
Geer Őehr-i derūnı urmaa der-bend-i Bākūdan
- 9 Nesīm-i Őubħ esüp semt-i ser-i kūyından ol Őūħuñ
MeŐām-ı cānı ta°t̄ir itdi müŐg-i nāf-ı ħoŐ-būdan

2 (a) T̄ururken : T̄urur iken Ü4 (b) farkı yokdur : yokdur farkı T, Ü2, Ü3, Ü4, K
5 (a) Şeb-rengi : Şir̄ni K
6 (b) tenük-ħūdan : melek-ħūdan K
7 (a) ħāl-dān : ħāl-dān Ü1 (b) Geürdi : İürdi Ü4, K

- 10 Dürüg-ı bî-me'âlin zîver-i gûş-ı kabûl itme
Tefahhuş itme hâl-i 'âşıkı ağıyâr-ı bed-gūdan
- 11 Hemân sen inkisâr-ı ehl-i dilden ihtirâz eyle
Taḥaṣṣün mümkün olmaz ṭop-ı âha burc u bārūdan
- 12 N'ola zînet virürse Nâşidâ aşdâf-ı mazmūna
Ki her bir mıṣra'ı ber-cestenüñ yok farkı incūdan
- 13 İden pür-gū şehen-şâh-ı cihānuñ luḫfidur ḫāmeñ
Ḥudā ḫoşnūd ola ol şâh-ı zî-şân-ı melek-ḫūdan

75

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Bir dīdenüñ ki behresi yok eşk-i nābdan
Beñzer o 'ayn-ı ḫuşke ki yok feyzi ābdan
- 2 Gūyā derūn-ı ābı kamer cilvegāh ider
Gördükçe 'aks-i rüyını cām-ı şarābdan
- 3 Her bir nigāh-ı mesti virür başka bir şafā
Bīdār olınca dīde-i maḫmūrı ḫ'ābdan

10 (a) bî-me'âlin : bî-me'âlüñ K

12 (a) aşdâf : eslâf Ü4, K

13 (a) İden : İdem Ü4, K

75 Ü1.48a, T. 59b, Ü2.59b, Ü3. 52a, Ü4. 67a, K. 66a

2 (a) derūn-ı . derūnı K

3 (b) ḫ'ābdan : ābdan K

- 4 H̄aṭ geldi ğayrı şaf̄ha-i ruḥsār-ı dil-bere
Bulduḡ vişāli mes'elesin biz kitābdan
- 5 Ruḥsārı üzre ḥāl degüldür ol āfetüñ
Ber-cestē bir şerer dil-i pür-ıztırābdan
- 6 Aldanma pek de saḡf-ı sarāy-ı bülendüñe
°İbret gözüyle añla zevālin ḥabābdan
- 7 Ey dīde bāde gibi aḡıt ṭurma eşküñi
Ey sīne sen de yanmağı öğren kebābdan
- 8 Nāşid Cenāb-ı Ḥazret-i İḥyā Efendiye
Eyle nazīre ḥāme-i rengīn-cevābdan
- 9 Evşāf-ı zātı °ālem-i °irfānı pür kıla
Dā'im zebān-ı midḡat-ı her şeyḡ ü şābdan

ḤARFU'L- VĀV

76

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

4 (b) vişāli : vişāl K / biz : biz de K
5 (a) Ruḥsār : Ruḥsār K
6 (a) saḡf-ı : saḡın K (b) zevālin : zevālūñ K
7 (a) eşküñi : eşkini Ü4, K
76 Ü1. 48a, T. 59b, Ü2. 59b, Ü3. 52a, Ü4. 67b, K. 66b

- 1 Çün devâdur vaqt-i germ-i tebde her bîmâre şü
Teşnegân-ı çeşmesâr-ı  aşka vir bir pâre şü
- 2 Târi-i şebde hayâl-i kâkülüñle ağlasam
Olur idi halka-i mevc-i sirişküm Kâraşu
- 3 Hâsretüñle olmada eşk-âbe-i çeşm-i revân
Çıkmada fısqıyye-i dilden iki fevvâre şü
- 4 Tâb-ı şahbâdan  arak-rîz olsa la lûñ dir gören
Şanki kudretten sepilmiş dâne-i gül-nâra şü
- 5 Zâhm açarken hañçer-i gamzeñle virme la lûñi
Ey tabîbüm çün mücerrebdür götürmez yara şü
- 6 İhtizâz-ı kâmet-i dil-cûsını seyr eyleyen
Zannider kim ağıdı gūyâ cânib-i gülzâra şü
- 7 Kec nigâh eyler ise  uşşâk felâket-dîdeye
Dîde-i ağıyâra insün yâ ilâhî kara şü
- 8  aks-i ruhsârüñ düşelden şanma kim cūşân olur
Mâ il oldı hûsnüñe feryâd ider hemvâre şü
- 9 Hayret-i  aşk ile giryân olma Nâşid kııl hâzer
Çünki mâdan oldı dirler rahne-i divâra şü

5 (a) virme : şunma T, Ü2, Ü3, Ü4, K
8 (b) hemvâre : bîmâre Ü1

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Begenmezlerse kıadd-i yarı zannitme hāleldür bu
Atarlar seng-i ta°nı nahı-i pür-bāra meşeldür bu
- 2 °Aceb mi hançer-i bürrānı yol virmezse ağıyāra
Tolaşma mū-miyān-ı dil-beri bir ince beldür bu
- 3 Dehānından söz açma nokta-i mevhumı münticdür
Karışma bahş-i zülf-i yāra bir tül-ı emeldür bu
- 4 Mevā°id-i vişāliyle beni dil-şād ider ammā
Döner va°dinden ol māh-ı felek-hū muhtemeldür bu
- 5 N'ola būs itse rindān bādeden evvel leb-i yarı
Esās-ı şevki tecdide mücerrebdür temeldür bu
- 6 Meded her gördigün bī-gāne-i nā-dāna yüz virme
Müsellemdür ki şān-ı devlet-i hüsne hāleldür bu
- 7 Hicāb itme hücüm-ı nazradan destün niķāb itme
Bağarlar pençe-i hūrşid olursañ dađı ildür bu

77 Ü1. 48b, T. 60a, Ü2. 60a, Ü3. 52b, Ü4. 68a, K. 67a

3 (a) münticdür : münticdir K

4 (b) muhtemeldür : muhtemeldir K

6 (b) hāleldür : keseldür Ü1

7 (b) ildür : eldür Ü1

- 8 Hākāretle nazār kıılma hāzer kııl derdmendāna
Bu tarz-ı hāşı meşķ it haylı tavr-ı bī-bedeldür bu
- 9 N'ola °arż itse Nāşid nükte-perdāzān-ı ma°nāya
Zemīn-i tāzede bir bī-bedel ra°nā ğazeldür bu

78

Mefā°ilün Fe°ilātün Mefā°ilün Fe°ilün

- 1 Söz olmaz ol ğül-i bāğ-ı cemāle toğrısı bu
Nihāl ķaddi irişmiş kemāle toğrısı bu
- 2 Meşām-ı cānumı ta°tīr iderdi bŷy-ı °abīr
Gelince kākŷli her şeb hayāle toğrısı bu
- 3 Raķībe itmez ise kec mu°āmele cānān
Sebeb olur hele bu infi°āle toğrısı bu
- 4 Taķammŷl eyliyemem zŷr-ı bāzŷ-yı °aşķa
Şunınca destini bir kez dŷvāle toğrısı bu
- 5 Merām-ı °āşıkı yek nazrada ider tefhīm
O ğamze yir mi ķor aşlā su°āle toğrısı bu

78 Ū1. 48b, T. 60b, Ū2. 60b, Ū3. 53a, Ū4. 68a, K. 67a

3 (a) itmez ise kec mu°āmele cānān : eyler ise hoş mu°āmele dildār T, Ū2, Ū3, Ū4, K
(b) hele bu : bu edā T, Ū2, Ū3, Ū4, K

- 6 Şu rütbe eyledi tenfir Nāşidā albüm
Ki dilde almadı h̄vāhiş vişāle torısı bu

ARFU'L-HĀ

79

Fā°ilātūn Fā°ilātūn Fā°ilātūn Fā°ilūn

- 1 Zāhidūñ hep sa°y ile taħşīli olmiş °aksine
Olmamış vāıf kitāb-ı °aşuñ evvel dersine
- 2 Hāk-i pāyuñ būsa geldükçe raīb-i küştenī
Pāy-ı istignāyı ur dönsün dehānı persine
- 3 °Āşıuñ haında bir °aksi şehādet eylemiş
Bandururlar vā°izi zannum efendi tersine
- 4 A gözūñ diatle ba ne fitneler iħdāş ider
Çeşm-i mest-i h̄vāb-ālūduñ yine almış şine
- 5 Destini öpmek degül bir kez o bī-raħm āfetūñ
Dāmenūñ virmez henüz bir kerre ruħşat lemsine

79 Ü1. 49a, T. 60b, Ü2.60b, Ü3. 53a, Ü4.68b, K. 67b

3 (b) Bandururlar : Bandırurlar T, Ü2, Ü3, Ü4, K

4 (b) h̄vāb-ālūduñ : h̄vāb-ālūdın T, Ü2, Ü3, Ü4, K

5 (b) Dāmenūñ : Dāmenin Ü3

- 6 Nārvendür addi gūyā yāsemendür gerdeni
Berg-i güldür rūyı beñzer gūşı berg-i mersine
- 7 Nāşidā vāķıf degül remz-i funūn-ı aşka hiç
Zāhidūñ hep sa'y ile taķşili olmiş aksine

80

Mefāilūn Mefāilūn Mefāilūn Mefāilūn

- 1 Hata eyler düşen sevdā-yı zūlf-i anber-efşāne
Anınçün çāk çāk-ı asret olmiş sine-i şāne
- 2 Hayālūñdür muşavver levh-i divārında ser-tā-ser
Kuraldan şahn-ı sinem üzre şāh-ı aşk kāşāne
- 3 Nihāvendī yine bir şūhuñ oldum beste-i zūlfi
Ki gitdi nağme-i evc-i kemāl-i hūsni Kāşāna
- 4 Temāşā-yı cemāl-i bāğ-ı rūy-ı yarı seyr eyle
Saña bī-hūde zāhid aşd-ı gül-geşt-i temāşā ne
- 5 Olur tā aşre dek cemiyyet-i hātırdan āzāde
Düşen bir kerre ayd-ı halka-i zūlf-i perişāne

6 (b) gūşı : gūş K
80 Ü1. 49a, T. 61a, Ü2. 61a, Ü3. 53a, Ü4. 69a, K. 68a
1 (b) asret : ayret T, Ü2, Ü3, Ü4, K
2 (a) ser-tā-ser : ser-te-ser Ü1
3 (a) Nihāvendī : Nihāvend K

- 6 Amān gözden düşürme luḡ idüp ey merdüm-i çeşmüm
Nigāh-ı merḡamet kıl ḡasretüñle eşk-pāşāne
- 7 Dürüg-ı maşlahat-āmīzdür nāfiz olan Nāşid
Zamāne ḡalkına °arz-ı ma°ārif şı°r ü inşā ne

81

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Düşince ḡurre-i şeb-günü ruḡsār-ı semensāye
Gül-i şad-berge gūyā berg-i sünböldür şalar sāye
- 2 Olinca zerre deñlü mazḡar-ı elḡāf-ı Subḡhāñī
Tecellīgāḡ olur bir naḡl-i kūñı çeşm-i Mūsāya
- 3 Emīn olsa °aceb mi fitne-i çeşminden ebrūsı
Olur elbette mer°i ḡāḡır-ı ḡıışāñ u hem-sāye
- 4 Yeter āzürde-i emvāc-ı baḡr-ı ḡayret olmışdur
N'ola merbūḡ olursa keşti-i āmāl-i mersāya
- 5 ḡaḡıḡat-bīne timşāl °ālemin seyr itdürür gūyā
Düşince rūy-ı mir°āt-ı zemīne şūret-i sāye

81 Ü1. 49b, T. 61a, Ü2. 61a, Ü3. 53b, Ü4. 69a, K. 68a
2 (a) Olinca : Olur Ü4, K / deñlü : ne deñlü K
3 (b) ḡıışāñ u : ḡıışāñ Ü4, K
4 (b) olursa : olur ise Ü4
5 (a) °ālemin : °ālemüñ Ü4, K

- 6 Nigāh-ı çeşm-i kāfir mā-cerāsı menba°-ı fitne
Tutıldı mürğ-i dil zünnār-ı zülf-i şūh-ı tersāya
- 7 Bu nazmı Vehbī-i mu°ciz-deme °arż eyle kim Nāşid
Müşākildür kefinde hāmesi Şu°bān-ı Mūsāya

82

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Ruḥ-ı gül-rengi üzre zülf-i °anberbārı seyr eyle
Riyāz-ı behcet içre ya°ni şünbülzārı seyr eyle
- 2 Beyāz-ı şafḥa-i kāğıdda gūyā noḫta-i zerdür
Kenār-ı gerdeninde tügme-i zer-tārı seyr eyle
- 3 Olur her ḫatre-i gül-pīzi lü°lü -yı yem-i behcet
°Araḫ-rīz-i ḫicāb oldukça gül ruḫsārı seyr eyle
- 4 Geçer her bir nigeḥde tā verā-yı cāna dek işler
Ḥadeng-i sīne-sūz-ı ğamze-i mekkārı seyr eyle
- 5 Olur her ihtizāz-ı nāzı reşk-i °ar°ar-ı Cennet
Amān ol serv-i bāğ-ı °işvede reftārı seyr eyle

82 Ü1. 49b, T. 61b, Ü2. 61b, Ü3. 53b, Ü4. 69b, K. 68b

2 (b) tügme : düğme Ü4, K

3 K' da 7. beyit.

4 K' da 3. beyit.

5 K' da 4. beyit.

- 6 Tutişdukça o şūhuñ pençe-i °aşkıyla cān u dil
Miyān-ı ğālib ü maġlūbda peygārı seyr eyle
- 7 Miyān-ı meclis-i İşrākıyān-ı °aşka dāhil ol
Zebān-ı nāṭıka mevhūm iken güftārı seyr eyle
- 8 Gözüñ aç °aynuñ ittikān ile baķ nūşha-i kevne
Verā-yı perde-i eşyādaki esrārı seyr eyle
- 9 Cenāb-ı Hāzret-i Tevfıka °arz it Nāşidā şifūñ
Nazīre-senc olursa şan°at-ı eş°arı seyr eyle

83

Mefā°ilūn Mefā°ilūn Mefā°ilūn Mefā°ilūn

- 1 Sebeb olsa °aceb mi ol perīnūñ yādı feryāda
Ki yokdur meyli aślā bu dili-i ğam-zādı āzāda
- 2 O şāh-ı mülk-i °işve katl-i °ām idüp Hülāġuveş
Çevirdi devlet-i hūsninde °adl ü dādı bī-dāda
- 3 Yıķar yek-cünbiş-i ebrū ile ma°mūre-i ķalbūm
Olur nīm-i nigāh-ı lutfı ammā bādi ābāda

6 K' da 5. beyit.

7 - Ü3, K' de 6. beyit

8 (a) ittikān : im°ān K (b) Verā-yı : Verā²-ı Ü4, K
83 Ü1. 49b, T. 61b, Ü2. 61b, Ü3. 54a, Ü4. 70a, K. 69a

- 4 Kesüp bir tişe ile kühı cüy-ı şir aqıtımışdur
Olinca rehber-i aşq-ı mecāzī hādī Ferhāda
- 5 Ğurūr ehli bulur elbet cezāsın gāh dünyāda
Havāle itmedi qahr-ı İlāhī Adı miāda
- 6 Kesel gelse cefādan ğamze-i hūn-ıyārına yāruñ
Kafādan gönderür ol kākül-i hamdārı imdāda
- 7 Bulurdı meslek-i şeh-rāh-ı semt-i kūy-ı maqşūdı
Eger bir mürşid olsa Nāşid-i nā-şādı irşāda

84

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ebruvānı yāri beñzetdüm kemānuñ şekline
Bir baqışda yā hilāl-i āsmānuñ şekline
- 2 Sīne-i uşşāka atılmada taraf-ı ğamzeden
Beñzer ol müjgān tır-i cānsitānuñ şekline
- 3 Anda zāhirdür de-mā-dem lekkedārī-i külef
Māhı teşbīh eylemem ol hūsn ü ānuñ şekline

4 (a) kühı cüy-ı şir : gevher cūlar Ü1
84 Ü1. 50a, T. 62a, Ü2. 62a, Ü3. 54a, Ü4. 70a, K. 69a
3 (b) Māhı : Māh K

- 4 Fikr-i devr-â- devr zülfüñ eyleyüp cismüm nizâr
Döndi müsikâra yâhûd mü-miyânuñ şekline
- 5 Ğamze-i fettâni yüz biñ kan idüp her lahẓada
Girdi çeşm-i mesti bir şâhib-kırânuñ şekline
- 6 Bunda işbât-ı °adem var anda işbât-ı vücûd
Beñzedürsem cevher-i ferdi dehânuñ şekline
- 7 °Aks-i rûy-ı yârı gör câm-ı şarâb-ı nâbda
Beñzer ol mir'âta kim mihr-i cihânuñ şekline
- 8 Olmadan hûn-ı cigerle dem-be-dem âlûde hûn
Pençe-i ğamzeñ girer reng-i hınânuñ şekline
- 9 Nâşidâ itdüm hata tiri tokındı sîneme
Ebruvân-ı yârı beñzetedüm kemânuñ şekline

85

Mefâ°ilün Mefâ°ilün Mefâ°ilün Mefâ°ilün

- 1 Kemân olmaz cihânda ol perînüñ ebruvânınca
Bulınmaz nâfe-i müşg-i Hutten hiç gîsuvânınca

5 (a) fettâni : kattâli T, Ü2, Ü3, Ü4 / her : bir T, Ü2, Ü3, Ü4, K

6 (b) Beñzedürsem : Benzedirsem K

7 (b) mir'âta kim : mir'âtda Ü1

85 Ü1. 50a, T. 62b, Ü2. 62b, Ü3. 54b, Ü4. 70b, K. 69b

- 2 Görince ḥāne-i āyīnede dildāri zannitdüm
Tamām oldu muṭābık mihr ü māhuñ iktirānınca
- 3 Gümüş āyīne üzre gūyiyā bir deste sūnbüldür
Dökilmiş gīsuvān-ı °anberīni tā miyānınca
- 4 Maḥall-i diḳkat-i nezzāredür pek şarf-ı zihn eyle
Bulınmaz nūkte-i ser-beste hiç yāruñ dehānınca
- 5 Nesīc-i tār u pūdı pertev-i feyz-i tecellidür
Metā°-ı ḥüsnine olmaz bahā cevher girānınca
- 6 O şūhuñ ḳan içermiş dem-be-dem çeşm-i şiyeh-mesti
İçeydüm ben de cām-ı la°lini bir kerre ḳanınca
- 7 Üzildi rişte-i zer-tār-ı °ömri °āşık-ı zāruñ
Yetiş gel ey ṭabīb-i derd-i °aşḳ vakt ü zamānınca
- 8 Ğubār-ı pāyı kuḥl-ı dīde-i ehl-i başıretdür
Deger bir zerre-i nā-çizi çarḥuñ İşfahānınca
- 9 Ser-ā-pā dāğdār-ı ğayret itdüm Nāşidā sīnem
Raḳīb-i kāfiri gördükde cānum yandı yanınca

2 (b) māhuñ : māhın T, Ü2, Ü3, Ü4, K

3 (b) gīsuvān-ı °anberīni : gīsuvānuñ °anberi K / °anberīni : °anberīn T, Ü2, Ü3, Ü4
/ tā : tānı T, Ü2, Ü3, Ü4, K

6 (b) İçeydüm : İçerdüm Ü4, K

9 (b) gördükde : gördükçe K

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Bir şehüñ kim bende-i fermānıyüm şağdan şağa
Ol gülün hem-bülbül-i nālānıyüm şağdan şağa
- 2 Hem yolında hāksār-ı pāy-ı esb-i nāzıyüm
Hem ğubār-ı ğüşe-i dāmānıyüm şağdan şağa
- 3 Minnet itmeme çarh-ı çep-endāza hiç şimden girü
Ol şūhuñ müsteğrak-ı ihsānıyüm şağdan şağa
- 4 Hem-sülük-ı vādī-i Mecnūn-ı °aşkum ey gönül
Deşt-i aşkuñ bī-ser ü sāmānıyüm şağdan şağa
- 5 Dām-ı ğīsūdan remīde eylemem mürĝ-i dili
Çün esīr-i turre-i pīçānıyüm şağdan şağa
- 6 Dest-i luţf u himmetüñ irmezse °ömrüm varı ger
Rāh-ı derd ü miñnetüñ üftānıyüm şağdan şağa
- 7 Nāşidā yek mūy-ı zülfi genc-i Kārūnı deger
Bir şehüñ kim bende-i fermānıyüm şağdan şağa

86 Ü1. 50b, T. 62b, Ü2. 62b, Ü3. 55a, Ü4.71a, K. 70a
3 (b) müsteğrak-ı : mev°üd-r şad T, Ü2, Ü3, Ü4, K

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Görüp ol serv-i ıaddi nīm-ten-i sebzīn ıabālarla
Ser-i kūyında °uşşākı yeler bād-ı şabālarla
- 2 Unıtduñ hayli demdür bendeñi ey āşinā-düşmen
Muıaddem gerçi gāhī yād iderdüñ merıhabālarla
- 3 Derün erbābı almaz bir pula zer-beft ü dībāyı
Haııkat dūşını tezyīn idüp sāde °abālarla
- 4 Olur āhir te hī ceyb-i ümīdi pūç-mağzānuñ
İdüp isrāf-ı naıd-i fikri bī-hūde hebālarla
- 5 ıalur encām-ı kārı kāse-i āmāli bī-māye
İdüp izhār-ı şervet nā-becā dest-i cübālarla
- 6 Olursuñ her zamān āzürdesi bir āfetüñ Nāşid
Nedür derdüñ senüñ bu bī-vefālar dil-rübālarla

87 Ü1. 50b, T. 63a, Ü2. 63a, Ü3. 55a, Ü4. 71a, K. 70a
3 (a) zer-beft ü : zer-beft-i Ü3, K
6 (a) Olursuñ : Olursın Ü1, T, Ü2

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Ser-i kūyında itdüm cebhemi her sūda fersūde
Ki naqş-ı seng-i rāhı yerler itdi rūda ebrūda
- 2 O meh-rū şafha-i rūyında şah şekli idüp zülfin
Rüsüm-ı cevri iş'ār eylemiş her mūda fermūde
- 3 Senūñ itdüklerūñ 'uşşāka ey şūh-ı vefā-düşmen
Ne Cengiz itdi ne der-bend-i Bākūda Hülāgū da
- 4 N'ola ben nāle eylerken raķib ah itse de farzā
Ki bülbül nāle eylerken öter bī-hūde tihū da
- 5 Yine zannumda bir küllī ziyāfetgāhdan çıkmış
Giribānı libās-ı zāhidūñ ālūde pālūde
- 6 Şerār-ı Dūzahı beldār çiçekli cāme 'ad itsün
Metā'-ı seyyi'āti itdüren peymūde Tāmūda
- 7 Eger inşāf olinsa Nāşida göñlümce āfetdür
Ki resm-i şive cümle ol kadd-i dil-cūda mevcūde

88 Ü1. 51a, T. 63a, Ü2. 63a, Ü3. 55a, Ü4. 71b, K. 70b

2 (a) zülfin : zülfüñ Ü1, T, Ü2, Ü4, K

4 (a) itse de farzā : itse farzā da K / tihū da : bī-hūde Ü3, Ü4, K

5 (a) küllī : küllī bir K (b) Giribānı libās-ı zāhidūñ : Giribān-ı libās-ı zāhidūñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K

6 (b) itdüren : itdiren T, Ü2, Ü3, Ü4, K

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 O şūhuñ hūsn ü ānı bī-bedeldür ḥadd-i zātında
Müsellem tarz u tavrı bir güzeldür ḥadd-i zātında
- 2 Dehān-ı tengi ğāyet diqqate muhtac mebḥaşdur
°Adem işbātı ammā bī-cedeldür ḥadd-i zātında
- 3 Ṭolaşma fikr-i dūr-ā-dūr-ı sevdā-yı ser-i zülfüñ
Nihāyetsüz o bir ṭul-ı emeldür ḥadd-i zātında
- 4 Kesilmez kıl u kāl-i vaşfı ğāyetle muḥayyeldür
Miyān-ı nāziki bir ince beldür ḥadd-i zātında
- 5 Ṭayanma seyl-i iqbāle cihāna istinād itme
Esās-ı ḥādişātı bī-temeldür ḥadd-i zātında
- 6 Ḥumārı der-kaḫā der-neşve-i şahbā-yı dehrüñ hem
Sürürüñ āḫir-i encāmı keseldür ḥadd-i zātında
- 7 Degüldür intizām-ı şervet-i °ālem devām üzre
Nizāmı kâ'inātuñ der-ḫāleldür ḥadd-i zātında

89 Ü1. 51a, T. 63b, Ü2. 63b, Ü3. 55b, Ü4. 72a, K. 71a

3 (a) zülfüñ : zülfe T, Ü2, Ü3, Ü4, K

6 (a) dehrüñ hem : dehr kez T, Ü2, Ü4, K, dehrüñde Ü3 (b) encāmı : encām K

- 8 Kitāb-ı h̄usn-i yārı şerḩe bir taʿrif-i ḩaddidür
Bu bir tarḩ-ı ḩoş-āyende ḩazeldür ḩadd-i zātında
- 9 Kuşūrın görmedüñ Nāşid o māḩ-ı ʿālem-ārānuñ
Müsellem tarz u tavrı bir güzeldür ḩadd-i zātında

90

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Baḩ şu şūḩuñ şuʿle-i ruḩsār-ı āteşnākine
Evc-i şabruñ virdi āteşler yine eflākine
- 2 İki meh gördüm yine germ-ābede ḩalvet-nişin
Var sıcaḩı dirler ammā ḩorḩarum dellākine
- 3 Dest-i cevrüñle ḩatı bī-dārılık itdüñ yine
Şāḩ-ı ḩusnüm ʿāşıḩuñ baḩ sine-i şād-ḩākine
- 4 Būse-i laʿlūñle iftār eylemek ister ḩabīs
Baḩma luḩf ile rakīb-i kāfirüñ imsākine
- 5 Ölḩüsin almaḩda her demde dehān-ı dil-berüñ
Nice reşḩ itmez dil-i aşüfteḩān imsākine

9 (a) Kuşurun : Kuşuruñ T, K
90 Ü1. 51b, T. 63b, Ü2. 64a, Ü3. 56a, Ü4. 72a, K. 71a
1 (b) āteşler : āfetler T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 6 Giryenāk iken tesellī ābı sūd itmez baña
Bu meşel işlanmışuñ āb-ı maṭardan bāki ne
- 7 Bir zamānlar eylemişken ḥāşş-ı ḥüsni iltizām
Kaşdı zannum şimdi aġyāruñ vişāl-i emlākine
- 8 Korġarum āyīne-i namūsına toz ħondurur
Urmasun bī-gāne el dāmān-ı nāz-ı pākine
- 9 Bir nigāh ile tıyar elbette ḥātır-ḥ'āhumı
Āferinler Nāşidā ol āfetüñ idrākine

91

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Geçersin taḥtgāh-ı şevkete şāhāne mähāne
Nigāh-ı re°fet eylerseñ eger devrāne mevrāne
- 2 Olur taḥt-ı behiştüñ pādişāh-ı kişver-ārāsı
°Ināyet eyleyenler luṭf ile cırāne mīrāne
- 3 İdersin reh-i nürdan-ı ġamı pā-māl-i ceyš-i ḥaṭ
Çıķarsañ °arşa-i ḥüsni içre sen ey dāne meydāne

9 (a) Bir nigāh ile : K' de zāyī olmuştur. (b) āfetüñ : āteşin T, Ü2, Ü3, Ü4, K
91 Ü1. 51b, T. 64a, Ü2. 64a, Ü3. 56a, Ü4. 72b, K. 71b

1 (b) eylerseñ : eylersin Ü4, K

3 (b) Çıķarsañ : Çıķarsın Ü4, K

- 4 Yine te³şîr-i nâr-ı °aşkı erbâb-ı kulûb añlar
Nice inhâ ider sūz-ı dilin pervâne mervâne
- 5 Gören dir zîr-i ruhsârında cām-ı la^oi-i mey-gūnın
Sarây-ı hūsn içinde muttaşıl kül-hâne mül-hâne
- 6 Burardı nāfe-i āhū-yı deşt-i kişver-i Çîni
Perişân-sāz olınca zūlf-i °anberdâne merdâne
- 7 Şaķın ser-şarı olma neşve-i ma^ocūn-ı ikbālūñ
Ķo anı dest-i inşāf ile perhîzâne mîzâne
- 8 Hele her kürsi-i şadruñ gerekdür Nāşid erbābı
Münāsib cāygāh olsun mı hîç şey-hâne mey-hâne

92

Mefā^oilūn Mefā^oilūn Mefā^oilūn Mefā^oilūn

- 1 Nice setr itseler mihr-i hulūsum ittifāk üzre
Olur nūr-ı şadākat mūncelî zūlm-i nifāk üzre
- 2 Seni cān ile sevdümse günehkār olmadum °ömrüm
Nedür cürmüm bütün hep cümle °ālem bu siyāk üzre

4 (b) dilin : dilūñ K
5 (a) mey-gūnın : mey-gūnuñ K
6 (a) Burardı : Bozardı K
92 Ü1..52a, T. 64b, Ü2. 64b, Ü3. Ü3. 56b, Ü4. 73a, K. 72a
2 (b) üzre - Ü2

- 3 Hevādārān-ı dest-i ʿaşkı teftīş eyledüm bir bir
Olurmuş muttaşıl tā Kıaysa dek bu ittisāk üzre
- 4 Görürsün ey hayāl-i dil-rübā gel hāne-i kalbe
Ki her bir revzeni nāzır fezā-yı iştiyāk üzre
- 5 Haṭuñdan feyz alup ʿaks-i ruḥuñ ger düşse şahbāya
Açılmış bir gül-i şad-berg olur sebzīn sāk üzre
- 6 Çıkar bir ince yoldan şāh-rāh-ı kūy-ı maḫşūda
Miyān bendin eger ḥall eyleseñ yāruñ vifāk üzre
- 7 Kırılmışdur letāfetle binā-yı ḥüsn-i dil-cūsı
O çār ebrū büt-i ʿālem-pesendün tāk tāk üzre
- 8 Çemenzārda döşenmiş sūnbül-i sīr-āb olur gūyā
Düşince kākūli ol nev-ḥaṭuñ ruḥsār-ı aḫ üzre
- 9 Görüp biñ nāz ile dil-keş ḥırām-ı ḫadd-i cānānı
Ḳalur ḫayretde her bir servi bāḡuñ yekke sāk üzre
- 10 Baña bu mışraʿ-ı ber-ceste kāfidür hele Nāşid
Olur nūr-ı şadāḫat mūncelī zūlm-i nifāk üzre

3 (b) üzre - Ü2
4 (a) Görürsün : Görürsin Ü1 (b) üzre - Ü2
5 (a) düşse : düş K
6 (b) bendin : bendün K
8 (b) ol nev-ḥaṭuñ : ḫaṭṭ-ı nev T, Ü2, Ü3, Ü4, K
9 (b) üzre - Ü2
10 (b) zūlm-i nifāk : elbet nifāk T, Ü2, Ü3, Ü4, K

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Sünbül-i kâkülüñi koyma sifâl-i fesine
Müşğ ü °anber tağıt °ömrüm yine pîş ü pesine
- 2 Muṭribüñ gerçi ki her ṭavrına dil nâ³il olur
Lîk ğāyetle göñül düşdi mü'essir sesine
- 3 °Aşıkūñ bende-i dîrîni unıtma kerem it
Merḥamet kııl meded ey şāh-ı cihān bî-kesine
- 4 Ne bilür mes'ele-i °aşk mezōyāsını ol
Vā'izün böyle °aceb daḥl ü ta°arruz nesine
- 5 N'ola yāḳūt-ı leb-i yāra göñül mā³il ise
Meyl ider ehl-i ṭab'iat tuḥafuñ enfesine
- 6 Tāze tāze niçe bāziçeler iḥdāş eyler
Mā³il olmak ḳatı güçmiş güzelüñ nev-resine
- 7 Nāşidā ḳadr-i metā[°]-ı hüneri müdrîk olan
Rağbet itmez felegüñ eski yeşil atlasına

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Ol kadar cism-i latîf olmuş o tıfl-ı gül-bere
Tîr-i medd-i nazradan cisminde zâhirdür bere
- 2 Ben tıraş itdüm hele îmā -yı çeşminde bu şeb
Ten bürehne mümkün ol mâh ile gelmek berbere
- 3 Tıfl-ı endeksâl iken ol âfet-i âşüb-ı fen
Nüşha-i metn-i cefâyı cümle almış ez-bere

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Cümle °âlem ° âşık olmuşken o kıddi °ar°ara
Var mıdur bir kimse hiç hüsninde anuñ bir bere
- 2 Zülfine dil-besteyüm bir ser-tıraş âfetüñ
Halka-i âgûşa alsam âh gelsem berbere
- 3 Şaf çeküp müjgānı olmuş şan müheyyā-yı cidāl
Ebruvānı çün kemān-ı fitne virmiş sersere

94 - Ü1., T. 70a, Ü2. 70a, Ü3. 61a, Ü4. 79a, K. 78a
[Bu gazel nâ-tamam bir gazeldir.]

2 (a) hele - T, Ü2, Ü3, Ü4

95 Es°ad Mehmed Efendi, Bagçe-i Safâ-enduz, (Es°ad Tezkiresi), İst., Üniv., Ktb., Ty. : 2095, s. 216 - 217.

- 4 Çün marîz-i ʿaşka lâzımdur münāsible devā
Zāhide saʿleb gerek rindāna meyle ğārgara
- 5 Olmadı meyl itmedi bir kerre semt-i ʿuṣṣāka
Āhlar teʿşirden kaldı o kalb-i mermere
- 6 Tıfl-ı bāzî-meşrebe dil virme şikārdur hele
ʿUṣṣākın rüsvāy ider dilber olınca farfara
- 7 Belki hālūñ ʿarz ider hāk-i der-i cānāneye
Bād-ı āhı Nāşidā terfîk idersen şarşara

HARFU'L-YĀ

96

Mefʿülü Mefāʿilü Mefāʿilü Faʿülün

- 1 İtdükçe o meh ʿāşıkına nāz u niyāzi
Meftūnı olur görse idi Şeyh Niyāzi
- 2 Leylā gibi mümtāz olalı hüsni ile ol meh
Gezdürmede ʿuṣṣākına şahra ile yazı
- 3 Dahl itmez idi ʿāşıkına ol şeh-i hüsniñ
Virseydi eger zāhide gāhice piyāzi

- 4 Cevr ile çekelden o bütüñ germ ile serdin
Fark idemez ʿuṣṣākı zemistān ile yazı
- 5 Virmek mi diler leşker-i ʿuṣṣāka mevācib
Ol nev-ḥattum itmiş yine bu haftada yazı
- 6 Ey naḥl-i berūmend-i çemenzār-ı melāḥat
Ağyār-ı denī-ḥilkate hiç eyleme yazı
- 7 İkbāl-i cihān naḫş-ı ber-āb oldığın añlar
Bir kerre gören vaḫʿa-i Maḥmūd u Ayāzı
- 8 Mānend-i kalem toğrılık itmekde yolında
Nāşid n'ola vaşfında yazarsa niçe yazı

97

Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

- 1 O şūḥuñ muşhaf-ı ḥüsniñde seyr it sırr-ı āyātı
Yüzin döndürse ol meh her gören dir oldı ay ātī
- 2 Ğubār-ı reh-güzār-ı ʿıṭnāk eyler meşāmātı
Eger cevlan iderse kūy-ı dil-berde meşām atı

97 Ü1. 52b, T. 65b, Ü2. 65b, Ü3. 57a, Ü4. 73b, K. 72b

1 (a) hüşniñde : hüşnüñde Ü1, rüyında Ü3 / sırr-ı : nice K (b) Yüzin : Yüzüñ K

- 3 Bilür meydānda erbāb-ı hüner ehl-i kemālātı
Hemān sen fāris ol da bir de istersüñ kem ālātı
- 4 Beyāz gerden-i cānānede seyir eyle şāmātı
Bulınmaz bir nazīri cümle gezseñ arz-ı Şāmātı
- 5 Zāhīr-i Fāryābīveş bilürseñ de Maķāmātı
Müreccaħdur yine fehm eylemek remz-i maķāmātı
- 6 Gözinde fitne-engīz oldı şöyle sürme ħālātı
Ki her bir nazrada icrā ider yüz biñ muħālātı
- 7 Şaħīħ olmazsa erbāb-ı dürūğūñ ger ħesābatı
Meşeldür kim döner Bağdāddan yañlış ħesāb atı
- 8 Hüner erbābınuñ destinde sen kem görme ālātı
Hemān bu çeşm-i inşāf ile fark eyle me'ālātı
- 9 Güzel cem° eyledüñ Nāşid cinās ile ħayālātı
Zemīn-i tāzede bu rütbede oynar ħāyāl atı

3 (b) istersüñ : istersin Ü4, K

4 (a) gerden : gerdān K / şāmātı : şāmātātı K

5 (a) bilürseñ de : bilürsen de Ü4, K

7 (a) olmazsa : olmaz ise Ü4, K

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Cihānda var mı görmiş böyle bir şūrīde cānānı
Nice meyl eylemez gördükde inşāf ile cān anı
- 2 Muḳābil olsa ol māha olur zā' il perī şānı
Huşūşā dökse rüy-ı āline zūlf-i perīşānı
- 3 Bulınmaz böyle şūret ṭayy iderseñ cümle ezmānı
Letāfetde nazīrin görmemişdür kimse ez-Mānī
- 4 İderdi zūlfine dil-beste görse āl-i Sāmānı
Perīşān itmeseydi cevr ile ger naḳd-i sāmānı
- 5 Eger süzseydi yüz biñ nāz ile ol çeşm-i şāhānı
İderdi 'āşkınuñ āvāresi bī-şübhe şāhānı
- 6 Girerdi belki dest-i şevḳe bir kez ṭarf-ı dāmānı
Eger mümkün olaydı şayda yüz biñ dāne dām anı
- 7 Yirinde hep esās-ı ḳaşr-ı ḥüsnüñ cümle erkānı
Ser-ā-pā cāme-i endāmı ḥaḳḳā zīb ü fer kānı

- 8 Görince şeb-çerâğ-ı hüsni dil-berde o tábânı
Meh-i nev reşk ile âteş olup kaldırdı tabanı
- 9 Eger bir kerre görseñ Nâşid-i bîmâr-ı nâlânı
Kemâl-i za'f-ı hecrûñ eyledi mânend-i nâl anı

99

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Tâ-be-key bu cevri ü istiğnâ efendüm tâ-be-key
Dâğlardan başka sînemde açıldı niçe keyy
- 2 °Aşık-ı dil-ğastenüñ ey âfet-i düşmen-vefâ
Nâle-i cân-süzına tâkat gelür mi hem-çü ney
- 3 Çâr-sü-yı sūd-ı °aşkuñda raķib-i kesme ħar
Naķd-i cânın nev-metâ°-ı vaşla itmiş gibi pey
- 4 Meşrebinden döndürür şüfî-i deħhâli hele
Dest-i sâķide dönerken sâğar-ı rengin-i mey
- 5 Nâşidâ eyler pesendide kemâl-i nazmuña
Görse şîr-i âbdâruñ fâzıl-ı meşhür-ı Rey

99 Ü1. 53a, T. 65b, Ü2. 66a, Ü3. 57b, Ü4. 74b, K. 73b

2 (b) Nâle-i cân-süz : Âteş-i cân-süz T, - Ü2, Nâle-i - Ü4, Nağme-i cân-süz K

3 (a) °aşkuñda : °aşkıñda Ü1, K

4 (b) dönerken : döner iken F

5 (a) pesendide : pesende K / nazmuña : nazımına Ü4, K, (b) Rey : key K

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Öper yok dāmen-i zülfüñ dehān-ı şāneden ğayrı
Elüñ būs eylemiş yok subḥa-i şad dāneden ğayrı
- 2 Çemenzār-ı ḥaḳīkat seyrine göz lāzım ey °āşık
Ne görsün kör çeşmān sebze-i bī-gāneden ğayrı
- 3 Temāşā eyledüm ma°nāda cevlāngāh-ı Mecnūnı
Ayak başmış yok ol vādīde ol dīvāneden ğayrı
- 4 Hemān bir dāstān-ı Rüstemi tazmīndür yoḥsa
Merām-ı şā°ir-i Tūsī nedür efsāneden ğayrı
- 5 Niçün pinhān idersüñ söyle ḥālūñ zīr-i zülfüñde
Ne kaçduñ ey tenük-ḥū ḥalka dām u dāneden ğayrı
- 6 Cenāb-ı rinde fetḥ-i bāb olur mı ğayrı medḥalden
Penāhı var mı āyā hīç der-i mey-ḥāneden ğayrı
- 7 Tütüldüñ çünki tār-ı perçem-i müşgīn-i cānāna
Şakın ey mürġ-i dil çıkma şakın ol lāneden ğayrı

100 Ü1. 53b, T. 66a, Ü2. 66a, Ü3. 57b, Ü4. 74b, K. 73b

3 (b) ğayrı - Ü2, T

5 (a) idersüñ : idersin K / ḥālūñ : ḥālin Ü4 / zülfüñde : zülfine Ü4, zülfinde K (b) ğayrı - Ü2

7 (b) ğayrı - Ü2, T

- 8 Yine taṭvīl-i baḥs-i sāde-rūyān eyledüñ artık
Uşanduk vā'izā bu vādī-i şey-hāneden ğayrı
- 9 Geçer çehçehle vaḳti bülbülüñ şā'irlerüñ sūzla
Yanar yok şem°-i bezm-i yāre hiç pervāneden ğayrı
- 10 Bu nazm-ı pāki Nāşid Vehbī-i üstāda °arz it kim
Nice ğarrā kaşīde söylemiş Ṭannāneden ğayrı

101

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dāmenin devşürdi çün zülfin perişān eyledi
Leff ü neşrūñ resmin ol meh-rū nümāyān eyledi
- 2 Zāhid olmuşken kitāb-ı °aşkı inkāra muşirr
Āyet-i hūsnūñ görüp tecdīd-i imān eyledi
- 3 Şehr-i dil yağmāsına tasliṭ idüp müjgānını
Şan Hülāgū leşker-i Tātāra fermān eyledi
- 4 Nice °aşığ kalmasun ḫayretde şāhib-°aql iken
Sīne-i şāfın açup mir'āti ḫayrān eyledi

10 (a) pāki : pāk Ü4

101 Ü1. 53b, T. 66b, Ü2. 66b, Ü3. 58a, Ü4. 75a, K. 74a

1 (a) Dāmenin : Dāmenüñ K / zülfin : zülfüñ Ü4, K

(b) Leff ü neşrūñ : Leff ü neşrin K / resmin : resmüñ K

2 (a) olmuşken : olmuş iken Ü4

4 (b) şāfın : şāfuñ K

- 5 Merdüm-i ʿaynum senüñ itdüklerüñ ʿuşşâkuña
Ne melekler gökde hod ne yerde insân eyledi
- 6 Mansıb-ı ezhârı ibkâ eyleyüp sultân-ı gül
Geçdi taht-ı gülşene tertib-i divân eyledi
- 7 Dâğ yakdı reşk-i ruhsâr ile lâle sîneye
Çeşm-i mestin gördi nergis şarf-ı imʿân eyledi
- 8 Kaşkatı kaldı görüp şimşād u ʿarʿar gıbtadan
Nâz ile gülşende çün yârum hırāmân eyledi
- 9 Bir bakışda eyleyüp âvâre-i şahrâ-yı hûş
Her ne itdiyse baña ol çeşm-i fettân eyledi
- 10 Dâğ üzre dâğ açdı sîne-i sūzânuma
Ol gözi hūnî görüñ kan üstine kan eyledi
- 11 Vaʿde-i ferdâya şaldı Nâşid-i dil-hasteyi
Turmadı ʿahdinde zâlim nakz-ı peymân eyledi
- 12 Şeh Selimüñ ʿömr ü ikbâlin füzün itsün Hudâ
Bu dil-i bīmāruma her dürlü dermân eyledi

5 (a) ʿaynum : ʿaynuñ K

7 (b) mestin : mestüñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K / eyledi - T, Ü2

8 (a) şimşād : şimsād Ü2 (b) çün yârum : yârum çün T, Ü2, Ü3, K, yârim çün Ü4

9 (b) Her ne : Ne her Ü1

10 (b) Ol : Ey T, Ü2, Ü3, Ü4 K / görüñ : gözüñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K / eyledi - Ü2

12 (a) ikbâlin : ikbâlüñ K

- 13 Kaddümi yâ gibi bükmişken sipihrüñ miḥneti
Rāst kıldı tırveş çün luṭf u iḥsān eyledi
- 14 Vaktini şarf itdi tedbīr-i umūr-ı devlete
Ḥaḳ muʿammer eyleşün saʿy-ı firāvān eyledi
- 15 Şu gibi naḳd-i ḥazāʾin şarf idüp ol şāh-ı dīn
Sīm ü zer baḥşāyiş-i bī-ḥadd ü pāyān eyledi

102

Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

- 1 N'olur bir kerre pistān u dehānuñ öpsem olmaz mı
Meger ol zevḳ ile tıfl-ı sirişküm epsem olmaz mı
- 2 Sen olsañ bir de muṭrib bir de neyzen bir de bir sākī
Kenār-ı cūda nūş-ı bāde itsek bir dem olmaz mı
- 3 Görüp āyīneden şāfī o sīm-endāmı ḥayretle
Ne rütbe olsa pūr-gū tūṭī-i dil ebkem olmaz mı
- 4 O meh-rū gec-küleḥ şāhāne şadr-ı bezme geçdükçe
Meger ki bezmümüz reşk-āver-i bezm-i Cem olmaz mı

13 (a) ya : yay K (b) eyledi - T, Ü2
14 (b) muʿammer : muzaffer T, Ü2, Ü3, Ü4, K
102 Ü1. 54a, T. 67a, Ü2. 67a, Ü3. 58b, Ü4. 76a, K. 75a
3 (a) āyīneden : āyīnede T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 5 Ne rütbe söyleseñ geçmez rakīb-i dīv-hey'etden
Perī-zādum naşihat diñlemez mi ādem olmaz mı
- 6 Çekenler hasret-i la°lüh° aceb mi olsa deryā-nüş
Mey-i aşkuñ içen °aşıklaruh° eşki yem olmaz mı
- 7 Tavāf-ı ka°be-i kūyuh° şafāsı °ömre sürmez mi
Öpenler la°lüh° lezzet-çeşān-ı zemzem olmaz mı
- 8 Habāb-ı bāde °aks itdükçe ol rüy-ı °araķnāke
Gül-i şad-berge düşmiş tāze resm-i şeb-nem olmaz mı
- 9 Enāniyyet ider giryān-ı çeşm-i hod-perestānı
Başiretle bakılsa kalb-i men °ayn-ı nem olmaz mı
- 10 Olan nām-āver-i esrār-ı feyz-i " kenz-i lā-yefnā "
Aña harf-i kanā°at nakş-ı pāk-i hātem olmaz mı
- 11 Zemīn-i tāzede Nāşid bu tarķ-ı pāk-renginüh°
°Aceb maķbūl-ı tab°-ı şā°irān-ı °ālem olmaz mı

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

5 (b) perī-zādum : perī-zādem Ü2, Ü3, Ü4, perī-zāde K
6 (a) la°lüh° : la°lin Ü4
103 Ü1. 54b, T. 67b, Ü2. 67b, Ü3. 59a, Ü4. 76b, K. 75a

- 1 Zuhūr-ı mihr-i hüsnuñ pertev-efzā itdi āfākı
Saña günden güne meftūn olur şehri vü āfākı
- 2 Anuñ şubḥ u mesā fikr ü ḥayāli ey perī sensin
Çıkarma ḥatıruñdan lutf idüp bu °abd-i müştākı
- 3 Gül ü şahbā vü muṭrib nağme-i ney meclis-i °işret
Fedādur cümlesi ancak senüñ ḥayrānuñum sākı
- 4 Ne rütbe ledğ iderse niş-i ğamzeñ mār-ı zülfüñle
Virür būs-ı lebüñ ḥāşiyet-i ma°cün-ı tiryākı
- 5 Nukūd-ı şabr u sāmān u şu°ür u hūşı hep alduñ
Hemān bir āh-ı āteş-zād kaldı sinede bākı
- 6 Uşul ile maḳamātın gözet dil-teşnegānuñ hep
Hüseyniye çıkarma nağme-i dil-süz-ı °uşşākı
- 7 Eger rağbet olaydı Nāşidā eş°ār u inşāya
Sipihr eylerdi nazmuñ ziver-i mihrāb-ı nüh-tākı

1 (b) olur : olup T, Ü2, Ü3, Ü4, K

2 (a) Anuñ : Hemān T, Ü2, Ü3, Ü4, K

3 T, Ü2, Ü3, Ü4, K' da 6. beyit.

4 (a) ledğ : le°b K

5 (a) sāmān u şu°ür u hūşı hep alduñ : ħired hep gitdi yağmāya T, ħiredlik gitdi yağmāya Ü2, Ü3, sāmān u ħired hep gitdi yağmāya Ü4, sāmān-ı ħired hep gitdi yağmāya K

(b) bākı : sākı Ü1

6 T, Ü2, Ü3, Ü4, K' da 3. beyit. (a) dil-teşnegānuñ : dil-bestegānın T, dil-bestegānuñ Ü2, Ü3, Ü4, K

7 (a) eş°ār u inşāya : erbāb-ı inşāda Ü1

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün

- 1 Bezm-i meyde sākiyā perçem perişān ol yūri
Neş°e-baḡş-ı ḡāḡır-ı maḡmūr-ı rindān ol yūri
- 2 Kayd-ı zūlfi var iken başuñda ol meh-pārenüñ
ḡayrı şimden şoñra var zencir-i cūnbān ol yūri
- 3 Ebr-i ḡaḡ neş° eyledi meh-tāb-ı ḡūsnin ol mehüñ
Sen de ey eşk-i dü çeşmüm ḡurma bārān ol yūri
- 4 Dāḡlarla lalezār itdüm ser-ā-pa sīnemi
Ey ḡayāl-i ḡadd-i dil-ber gel ḡırāmān ol yūri
- 5 ḡırmen-i sāmānuñı tālān iderse berk-i °aşḡ
Şem°-i bezm-ārā gibi her demde sūzān ol yūri
- 6 Fikr-i dūr-ā-dūr-ı āl-i bāḡ-ı ḡūsn-i yār ile
Būlbūlāsā ḡülşen-i kūyında nālān ol yūri
- 7 Vird idüp dilde leb-i la°i ü dūr-i dendānuñı
Ey sirişk-i dīde bir tesbiḡ-i mercān ol yūri

104 Ü1. 54b, T. 67b, Ü2. 67b, Ü3. 59a, Ü4.76b, K. 75b
 2 (a) başuñda : başında Ü4, K
 3 (a) ḡūsnin: ḡūsnüñ Ü4, K
 5 (b) yūri - Ü2
 7 (a) dendānuñı : dendānını T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 8 Nîk ü bed her zâta bir şüretde göster kendiñi
Katre ol aḥbābuña a°dāya °ummān ol yüri
- 9 Kūyına varmaksa maḫşūduñ eger ey bād-ı şubḥ
Nāşidāsā sen de hiç turma şitābān ol yüri

105

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Dün gice itdüm temāşā bir kamer mahiyyeti
Ruşenā baḫş-ı dil ü cān oldı mihr-i ṭal°atı
- 2 Zîr-i zülfin sāyebān eyle goñül ol mehveşüñ
Başuña ḫonmak dilerseñ ger hümā-yı devleti
- 3 Būy-ı müşg-i kākülin neşr itmese bād-ı şabā
Sünbūlistān-ı çemen bulmazdı böyle nūkheti
- 4 Saña nisbet ṭıfl-ı ebced-ḫ°ān olur hep dil-berān
Muşhaf-ı ḫüsnüñde ḫatm olmış güzellik āyeti
- 5 Serv-ḫad bir şeh-süvār-ı ḫüsn ü ān ister goñül
Ḥaḫ bu kim °ālā gerekdür ehl-i ṭab°uñ himmeti

105 Ü1. 55a, T. 68a, Ü2. 68a, Ü3. 59b, Ü4. 77a, K. 76a

1 (b) Ruşenā : Ruşenāy K / dil ü : dil K

2 (a) zülfin : zülfüñ T, K

3 T, Ü2, Ü3, Ü4, K' da 4. beyit. (a) kākülin : kākülüñ Ü4, K

4 T, Ü2, Ü3, Ü4, K' da 3. beyit.

- 6 Ȑođrı syle zahid gelmez mi ȓalbe iȓtilc
Ditredrken s-ı smnn o rakȓas feti
- 7 deme gelmez rakb-i dv ile me'ns olur
Ol pernn yođımiŒ bildige insniyyeti
- 8 h idp szn olup eŒk-be-rz olduȓca ben
Ney fiğn eyler mey ağlar Œem' eyler rikȓati
- 9 NŒid Tevfiȓa 'arz eyle bert-ı Œi'riŒi
Tekye-i 'irfnuŒ odur pr-i Œhib-himmeti

106

F'iltn F'iltn F'iltn F'iln

- 1 Tb-ı meyle pr 'araȓ grdm ruȓ-ı gl-rengini
Œeb-nem iȓre đonca zannitdm dehn-ı tengini
- 2 fitb-ı 'leme teŒbh idermiŒ hsnini
Œimdi bulmiŒ iŒte ol meh-pre hkk dengini
- 3 Hbb-ı hlin seyr idp eyle kan'at v'iz
Ol gd-yı 'Œıȓndur sen hemn yut bengini

6 (b) smin : sm  ten 2, K

9 (a) Œi'riŒi : Œi'ri kim T, 2, 3, Œi'r kim K (b) oldur : oldı T, 2, 3, 4, K
106 1. 55a, T. 68a, 2. 68a, 3. 59b, 4. 77b, K. 76b

3 (a) seyr idp : seyr ile eyle T; 2, 3, 4, K

- 4 Saḥil-i maḳṣūda yol virmez muḥālīfdür hevā
Baḥr-i ʿaşḳuñ ḥayli müṣkildür efendi engini
- 5 Sāz-ı Nāhīde ḳulaḳ burdurdı mutrib dün gice
Şöyle bir ötdürdi meclisde rübāb-ı çengini
- 6 Ferce-yāb-ı bāb-ı vaşl-ı yār olurduñ şübhesiz
Ḳufl-ı ümmīdūñ bulayduñ zāhidā persengini
- 7 Bir gice vuşlat bulaydum ger ḥarīm-i kūyuña
Bāliş-i zer-tār iderdüm āsitānuñ sengini
- 8 Nāşidā ben zūr-ı ṭabʿumla sūḥan-perdāz iken
Başına çalsun Şuʿūrī nüşḥa-i Ferhengini

107

Müfteʿilün Fāʿilün Müfteʿilün Fāʿilün

- 1 Bir zamān efkārumuz zūlf-i siyekār idi
Ḥātır-ı āzādemüz dāma giriftār idi
- 2 Būs-ı lebi ol mehūñ neşve-i cān-baḥş ile
Mest-i mey-i ʿaşḳına sāġar-ı ser-şār idi

7 (a) vuşlat : furşat T, Ü2, Ü3, Ü4, K
107 Ü1. 55b, T. 68b, Ü2. 68b, Ü3. 60a, Ü4. 77b, K. 76b

- 3 Ol şanem-i ʿiṣve ger eylerse refʿ-i niḳāb
Hayret ile her gören şūret-i dīvār idi
- 4 Yolına ḳurbān olan ʿāṣıḳına yoḳ hesāb
Her ser-i rāhında biñ küṣte-i ğām var idi
- 5 Ol gözi āhū ne dem eylese meyl-i nigāh
Her nazarı ʿāṣıḳa luṭfını iṣʿār idi
- 6 Verd-i şükūfte ruḥı lebleri gül ğoncası
Sīnede pistānları teng-i semenzār idi
- 7 Gāhīce ol ḳaşı yā ʿunf ile ḳılsa nazār
Şanki şufūf-ı müje leşker-i Tātār idi
- 8 Ehl-i sūḥan bī-hūde eylemesün ḳıl u ḳāl
Vaşf-ı miyān u femi bü'l- ʿaceb esrār idi
- 9 Nāşid-i dil-ḥastenūñ var idi bir dil-beri
Luṭf ile her bir sözi derdine dermān idi

4 (a) olan : olan Ü4, K

6 (b) Sīnede pistānları : sīnede bastānları Ü4

8 (b) miyān u : miyān K

9 (b) dermān : timār T, Ü2, Ü3, Ü4, K

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Temāşā eyle taraf-ı gerden-i şāfında semmūri
Fūrūzān eylemiş dest-i kadirde şem°-i kāfūri
- 2 Açılmış gül gül olmuş rūyı ol hatt-ı nev-āmedden
Çemenzār-ı cemāinde yetiştürmiş gül-i sūri
- 3 Olınca müstefiz neş'e-i cām-ı la°l-i nābından
Ne şūrīşler ider peydā nigāh-ı çeşm-i maḥmūri
- 4 Berāt ile virilmişdür güzelli ol perī-zāda
Şunılmış ḥüsn ü ḥübīnūñ ezelden aña menşūri
- 5 Hele ben mū-miyān-ı yār ile çok farkını bilmem
Taşavvur eyledükçe rişte-i bārik-i tanbūri
- 6 Dil-i bīmār-ı °āşıkda enīn olmaz mücerrebdür
Şadā virmez kırılma kāse-i Çini-i fağfūri
- 7 Görüşmezseñ de kesmez ülfetin Nāşid ḫuluñ senden
Degül manī° ḫulūşa nāzenīnüm dūri-i şūri

108 Ü1. 55b, T. 69a, Ü2. 69a, Ü3. 60b, Ü4. 78a, K. 77a
 3 (b) Ne şūrīşler : Ne şur u şer T, Ü2, Ü3, Ne şur şer Ü4, K
 5 (a) bilmem : bulmam T, Ü2, Ü3, Ü4, K
 7 (a) ülfetin : ülfetüñ Ü1, K

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Ruḥı eṭrafın āḥir ḥaṭṭ-ı sebz-i müşgbār aldı
Zamān-ı ḥüsnin ol meh-pārenüñ evvel bahār aldı
- 2 Tehī ḳalsa °aceb mi kīse-i müflis gibi ḥāṭır
Yine naḳd-i şu'ūrı ceyb-i dilden çekdi yār aldı
- 3 Küçükden sevdik ammā görmedük hiç bir büyük luṭfın
Anuñ zevḳ-i vişālin her şigār u her kibār aldı
- 4 Cenāb-ı şeyḫ şad-efsün ile ol dürr-i yek-tāyı
Şadefveş ḥalka-i āgūşa çekdi der-kenār aldı
- 5 Tekellüflerle itdük bezme da°vet ol perī-zādı
Gelüp çün şu°le-i cevvale gitdi şanki nār aldı
- 6 O şāh-ı taḥṭ-ı nāzuñ zūr-ı dest-i cezbe-i ḥüsni
Göñüller mülketinden bir niçe dār u diyār aldı

109 Ü1. 56a, T. 69a, Ü2. 69a, Ü3. 60b, Ü4. 78b, K. 77b

1 - Ü1, (a) eṭrafın : eṭrafuñ Ü4, K (b) ḥüsniñ : ḥüsniñ Ü4, K

2 (b) ceyb-i dilden : ceyb ü dilden Ü2, Ü3, Ü4

3 - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

4 T, Ü2, Ü3, Ü4, K' da 5. beyit. (b) aldı - Ü2

5 T, Ü2, Ü3, Ü4, K' da 4. beyit.

6 T, Ü2, Ü3, Ü4, K' da 3. beyit.

- 7 Hezārān āferīn peyk-i şabāya kūy-ı dil-berden
Meşāmm-ı hātır-ı °uşşāk için vāfir ğubār aldı
- 8 Düşürdi mevc-i eşke °aks-i çeşm-i āhūvānuñ çün
Taşavvūrda gōñül ğuyā ki bir āhū şikār aldı
- 9 Dūçār oldum ğülistān içre şundum destine bir ğül
Kızardı ğül gibi ruhsārı ğāyet şermsār aldı
- 10 Zuhūr itdi haţ-ı nev-hīzi ğülzār-ı cemālinde
Zamān-ı hūsnin ol meh-pārenüñ evvel bahār aldı
- 11 Bir işi başa çıkmaz ğayrı şimden şoñra ağyāruñ
Derün-ı °āşık-ı dil-ħasteden ol inkisār aldı
- 12 Ser-ā-pā ğülsitān-ı Cennet oldı dāmen-i hātır
Bu şeb Nāşid hayāle ğālibā bir ğül-°izār aldı

110

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilūn

- 1 Olsa pūr-çin ğazab-ı hışm ile baķ ebrūlara
Ġūyiyā peyveste olmış gibidür bir yāya yāy

7 T, Ü2, Ü3, Ü4, K' da 6. beyit

8 -T, Ü2, Ü3, Ü4, K

9 -T, Ü2, Ü3, Ü4, K

10 -T, Ü2, Ü3, Ü4, K

11 -T, Ü2, Ü4, K

12 T, Ü2, Ü3, Ü4, K'da 7. beyit.

110 Ü1. 56a, T. 69b, Ü2. 69b, Ü3. 61a, Ü4, 78b, K. 77b

- 2 °Arz-ı kām-ı vuşlata lāzım nihānī bir maḥal
Çünkü olmışdur muʿayyen her bir ister cāya cāy
- 3 Şafvet-i ruḥsārına baḡ ol mehūñ meh-tābda
Ġūyiyā olmış muḡābil gibidür bir aya ay
- 4 Bir birine ḡaşd-ı cān eyler heveskārān-ı cāh
Virmedi İskender-i Yūnānī hiç Dārāya rāʿy
- 5 Her metāʿuñ bir revācı var bu sūḡ-ı dehrde
Meyl ider dervīş olan peşmīneye dībāya bay
- 6 Herkese bir rütbe teʿşīr eyler āheng-i nevā
Hoş gelür Etrāke ḡavval ʿārif-i dānāya nāy
- 7 Oldılar bī-gāneler şāyān-ı vaşlı ḡayf kim
Nāşidā ḡalduñ vişāl-i yārdan bī-vāye vay

111

Mefʿülü Fāʿilātün Mefʿülü Fāʿilātün

- 1 Gördüñ mi söyle zāhid ol şūḡ-ı ḡod-şināsı
Ruḥsārına perestiş itdürdi cümle nāsı

3 T, Ü2, Ü3, Ü4, K 'da 4. beyit
4 T, Ü2, Ü3, Ü4, K 'da 3. beyit. (b) Yūnānī : Yūnān T, Ü2, Ü3, Ü4, K
6 (a) aheng-i nevā : aheng ü nevā T, Ü2, Ü3, Ü4, K
111 Ü1. 56b, T. 69b, Ü2. 69b, Ü3. 61a, Ü4. 79a, K. 78a

- 2 Ol gerden-i münevver ol ğabğab-ı müdevver
Mihri ruğından eyler mäh-ı nev iğtibāsı
- 3 Şekli-i cemāl-i dil-ber reşk-i meh-i münevver
Ħürşide beñzedürseñ bāṭıı olur kıyāsı

Gazel-i Fârisî

1

غزل فارسی	
ز تاب موج ابرویش دم شیر میبرد	ز بیم سهم سبز نگاهش تر میبرد
ز نجات سرور از فد تو با دل جرت	ز شرم رنگ خسارت کل تصور میبرد
از آن بترسم از کز و فوج عقده افش	ز سودی خجاش حلقه زنجیر میبرد
شود آن ربه عالمگیر مگر چشم آهوش	که بیم سلوت او را بنگ شیر میبرد
فزونتر بشود آرام هر دو کف تان	ولی در کفچه بازوی نشست پر میبرد
تن زمین او از مالش دو نسیم آه	شک موج عبات جوی شیر میبرد
اگر چه خامه در وصف زش و دشمن ^{بنا}	برای بخت تنگی زش تعبیر میبرد
نمناوه دل شود غافل ز حسن صورت ^{بنا}	ولی عاقل ز بیم شبیه ^{بنا} تقدیر میبرد

RÜBÂ'ILER

1

Mef[°]ülü Mefā[°]ilü Mefā[°]ilün Fā[°]

- 1 Yā Rāb dil-i bīmāra devā sendendür
Bu sā³il-i elṭāfa °aṭā sendendür
- 2 Maḥluḳuḥna bu Nāṣidi muḥtāç itme
Her dürlü °ināyet çü baḥna sendendür

2

Mef[°]ülü Mefā[°]ilü Mefā[°]ilün Fā[°]

- 1 Ey pādiṣeh-i mülk-i risālet luṭf it
Vey dāver-i iḳlīm-i ṣefā[°]at luṭf it
- 2 Bu bende-i bīmāra devā sendendür
Ḥaḳḳumda benüm eyle kerāmet luṭf it

1 Ü1. 57a, T. 70b, Ü2. 71a, Ü3. 62a, Ü4. 80b, - K

2 Ü1. 57a, T. 71b, Ü2. 71a, Ü3. 62a, Ü4. 80b, - K

TARİH VE KİT'ALAR

TĀRĪḤ BERĀY-I KĀDĪ-I MEKKE-ŞODEN-I TEVFĪK EFENDİ

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Fāzıl-ı yek-tā-süvār-ı °arşa-yı ilm ü hūner
Kāşif-i remz ü mezāyā °ārif-i °ilmü'l-yakīn
- 2 Seyyid-i °ālī-neseb fahrü'l-mevālī-i kirām
Hazret-i Tevfīk-i °ālī-kadr o zāt-ı bihterīn
- 3 Arkasızdur zātına nisbet Zāhīr-i Fāryāb
İbn-i Hācib dergeh-i fażlında fersūde-cebīn
- 4 Fażl u istiḥkākla kādı olınca Mekkeye
Naşbı tebrīkine ra°nā düşdi bu tarḥ-ı zemīn
- 5 Harf-i gevherbār ile Nāşid didüm tāriḥini
Rütbe-i zībā-yı Mekke oldı Tevfīka karīn (H. 1171 / M. 1757)

1 Ü1. 29b, T. 39b, Ü2. 36b, Ü3. 32a, Ü4. 40a, K. 41a

Tāriḥ-i Mevleviyyet-i Tevfīk Efendi Der-Mekke-i Mükerrerme T, Ü2, Ü3, Ü4, K
3 (b) İbn-i Hācib dergeh-i fażlında : İbn-i Hācibdür der-i fażlında T, Ü2, Ü3, Ü4, K

TEVRİH-İ MÜCERREDE EZ-KAZÂ *

2

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET-İ ŞEH-ZĀDE

Mefā'ilün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

Didüm bu mıṣra'ı °ālem-bahāyı Nāşidā tāriḥ

Tulū° itdi Muḥammed Muştafānuñ şulb-i pākinden (H. 1181 / M. 1767)

3

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET-İ ḤADĪCE SULTĀN BINT-İ MUŞTAFĀ ḤĀN

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1 Dāver-i Cem-°azāmet ḥāzret-i sultān-ı cihān
Muştafā Ḥān-ı kerem-pişe o şāh-ı zī-şān

2 Zīb-i evreng-i şafā zıll-ı Cenāb-ı Mevlā
Kāti°-ı bağy u tağā māḥī-i zulm ü °udvān

* Başlık : - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

2 Ü1. 60a, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

3 Ü1. 25b, T. 30b, Ü2. 31b, - Ü3, Ü4. 34a, K. 35a

Tārīḥ-i Vilādet-i Ḥadīce Sultān T, Ü2, Ü3, Ü4, K, (Ü3. 27b'deki başlık aynı olmasına rağmen, Hatice Sultan'nın vilādeti üzerine düşülen tarih değil, Şehzāde Mehmed'in vilādeti için düşülen tarih alınmıştır.)

- 3 Mesned-ārā-yı hilāfet olalı ol şāhuñ
Her işin eyledi Allāh Te°ālā āsān
- 4 Her umūrında muvaffaq idüp ez-cümle aña
Niçe şeh-zāde-i gül-çehreler itdi ihsān
- 5 Hem daği niçe selātin-i kerem itdi Hudā
Cümleden biri daği işte Hadīce Sultān
- 6 Zīb-i kehvāresi zer-tār-ı şu°ā°-ı meh ola
Dāyesi zühre olursa da begāyet şāyān
- 7 Vālid-i mācid ü ihvān-ı kirāmına anuñ
°Ömr-i Nūh eyleye ihsān Cenāb-ı Mennān
- 8 Çün şeref-bahş-ı tulū° oldu o mihr-i enver
Pertev-i şavkı muhiṭ oldu cihānı ol ān
- 9 Zabt-ı mevlūdı içün vādī-i endişemde
Tevsen-i ṭab°la bir ḥayli dem oldum pūyān
- 10 Rehber-i kāʔd-i tevfiḳ olup °avn-i Hudā
Nāşidā hatif-i ḳudsī didi tāriḥi hemān

3 (b) işin : işüñ Ü4, K
5 (a) Hem daği : Hemdi K
7 (a) mācid ü : mācide T, Ü2, Ü4, K / kirāmına : kirām ile Ü2, Ü4, K
8 (b) şavkı : şavḳ K
10 (b) tāriḥi : tāriḥ Ü1

- 11 Düşdi bir mışra^c-ı menkûtl ile târih-i tām
Zînet-i mehd-i cihān oldı Hādîce Sultān (H. 1182 / M. 1767)

4

TĀRĪH-I MÜFTĪ-ŞODEN-I °OŞMĀN MOLLĀ

Fe°ilātün Mefā°ilün Fe°ilün

- 1 Hāzret-i BŪ-Hānife-i şānī
Oldı müfti-i dāver-i dünyā
- 2 Ya°ni nihrīr-i efdal u ā°lem
Menba°-ı cūd-ı ekremü'l- küremā
- 3 Mecma°-ı fenn-i cümle-i °irfān
Mahrem-i sırr-ı devlet-i °uzmā
- 4 Müsteşār-ı umūr-ı dīn-i mübīn
Müsellem- rā°y-ı cümle-i °uqālā
- 5 Hem semiy-y-i Cenāb-ı ZŪ'n- nureyn
Ya°ni kim cāmi°-i kelām-ı Hudā

11 (a) mehd : mihr Ü4, K (b) oldı : ola T, Ü2, Ü4, K
4 Ü1. 29b, T. 34a, Ü2. 35b, Ü3. 30b, Ü4. 38a, K. 39a
Tārih-i Meşihat T, Ü2, Ü3, Ü4, K
4 (b) Müsellem : Muskim Ü1

- 6 Mesned-ārā-yı devlet oldığı dem
Ehl-i ʿirfāna cümle oldı şalā
- 7 Nāşidā fikr idince tāriḥin
Oldı bu gūne ṭabʿuma ilḳā
- 8 İki lafz ile düşdi bir tāriḥ
Geldi fetvāya aʿzamū'l- ʿulemā (H. 1182 / M. 1767)

5

TĀRĪḤ-I CŪLŪS-I MERḤŪM SULTĀN ʿABDŪLḤAMĪD

Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

- 1 Ey pādişāh-ı Cem-ḥadem şāhen-şeh-i Dārā-ḥaşem
Feth ü zaferle dem-be-dem itsün Hudā ʿömrüñ mezīd
- 2 Hem taḥtuñı meymün ide hem şevketüñ efzün ide
Hem feyzine maḳrūn ide hem baḥt-ı bī-dāruñ saʿīd
- 3 Teşriḫüñ ile ser-te-ser dilden keder gitdi gider
Der-pey olur feth ü zafer Ḥaḳdan budur ancaḳ ümīd

5 Ü1. 25a, T. 30a, Ü2. 31a, Ü3. 27a, Ü4. 33b, K. 34b
Tāriḥ-i CŪlŪs-ı MerḥŪm Sultān ʿAbdŪlḤamīd Ḥān Ü3, Tāriḥ-i CŪlŪs-ı HŪmāyŪn Sultān
ʿAbdŪlḤamīd Ḥān Ü4, K
2 (a) taḥtuñı : taḥtını K / meymün : meʿmŪn K (b) ide - Ü4 / baḥt-ı : baḥt u K
3 (b) feth : fevz Ü1

- 4 Bu şevket ü bu şān ile görseydi bu °ünvān ile
Bendeñ olurdı cān ile bī-şübhe Hārūnu'r- Reşīd
- 5 Ey pādīşāh-ı nīk-nām İskender-i hūsrev-gulām
Mihri cemālūñden tamām nūr-ı °adālet müstefīd
- 6 Hābl-ı metīn-i şevketūñ zer-tār-ı °ömr ü devletūñ
Mevlā tınāb-ı rif°atūñ tā haşra dek itsün medīd
- 7 Rāḫat idüp eyyāmuñı görsün cihān ikrāmuñı
Kadr eyleyüp her şāmuñı her rūzuñı °īd üzre °īd
- 8 A°dālaruñ tefrīk idüp cem°iyyetin temzīk idüp
Taḫdīrine tatbīk idüp Hāḫ rā°yuñı itsün sedīd
- 9 Haddüm degüldür bī-merā evşāf-ı zātuñ dāverā
Biñde birin müşkil edā itsem de şad cehd-i cehīd
- 10 Ey nuḫbe-i °Osmāniyān ey zübde-i ḫāḫāniyān
Buldı ḫudūmuñla cihān ser-tā-be-pā şevḫ-i cedīd
- 11 Nāşid görüp bu cünbişi ehl-i hūnerde verzişi
Yapdı bu tarḫ-ı dil-keşi hem muḫtaşardur hem müfīd

4 (b) Bendeñ : Benden Ü4, K
5 (a) nīk-nām nīk ü nām Ü4, K (b) cemālūñden : cemālinden Ü4, K
6 (a) şevketūñ : devletūñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K / devletūñ : şevketūñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K
7 (a) ikrāmuñı : ikrāmını K
8 (a) temzīk : taḫrīk Ü4, K (b) itsün : kılsun T, Ü2, Ü3, Ü4
10 (a) ey : vey Ü3

- 12 Didi alem teŖv ile menutunu tefri ile
 kb-i b-tevf ile itdi cls Sultn Hmd (H. 1187 / M.1773 / 1774)

6

TRH- ŖADRET- DERVŖ MEHMED PŖ

Filtn Filtn Filtn Filn

- 1 Dver her dem dua-y hayrına meŖgl iken
 Ŗimdi geldi hoŖ haber ferhunde madem bir beŖir
- 2 Didi kim NŖid senn bir mjde-i cn-baŖ ile
 Dde-i mmdini un eŖm-i mihr idem arir
- 3 Ben de bi Ŗev ile istibr idp itdm sul
 Cn virdm olmaa ol mjdeden gy habir
- 4 DŖdi bir tri-i cevherdr ann mjdesi
 Ymn  icll ile DervŖini Ŗh itdi vezir (H. 1189 / M. 1775)

6 1. 28a, T. 33b, 2. 35a, 3. 30a, 4. 38a, K.39a
 Tri-i Ŗadret-i DervŖ PŖ T, 2, 3, 4, K
 1 (a) hayrına : hayrına 4, K

7

TĀRĪḤ

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün

Nāşidā üç rütbe birden kesb idince söyledüm

Hem nişāncı oldu hem dāmād-ı şāhī hem vezīr (H.1189 / M.1775)

8

TĀRĪḤ-I VİLĀDET-I SULṬĀN MEḤMED İBN-İ SULṬĀN °ABDŪLḤAMĪD ḤĀN

MeḤ°ülü Fā°ilātün MeḤ°ülü Fā°ilātün

- 1 Şāhān-şeh-i zamān °AbdülḤamīd Ḥānuñ
İtsün Ḥudā hemīşe ikbāl ü °ömrin eفزün
- 2 Her ḥayra maşḍār itsün her feyzē mazḥār itsün
Dā°im muvaqqar itsün hem ṭāli°in ḥümāyün
- 3 Sultān ibn-i sultān ḥākān ibn-i ḥākān
Derbānı olsa şāyān Keyḥüsrev ü Ferīdün

7 Ü1. 60b, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

8 Ü1. 26a, T, 30b, Ü2. 32a, Ü3. 27b, Ü4. 34b, K. 35b

Tārīḥ-i Vilādet-i Şeh-zāde Sulṭān Meḥmed T, Ü2, Ü4, K, Tārīḥ-i Vilādet-i Ḥadīce Sulṭān Ü3 (Ü3.27b'de bu başlıktan sonra Şehzāde Sultan Meḥmed'in vilādeti için düşünlen tarih alınmıştır.)

1 (b) °ömrin : °ömrüñ K

3 (a) Sultān ibn-i : Sulṭān bin Ü4, K / ḥākān ibn-i : ḥākān bin Ü4, K

(b) Keyḥüsrev ü : Keyḥüsrev K

- 4 Dād-āver-i mufahḥam ḥāḳān-ı mülk-i a'zam
Ḥulkına ḥalk-ı 'ālem hep oldı cümle meftūn
- 5 'Adl oldı çün şî'arı bā-'avn-i luḡ-ı Bārī
Ḥıẓr ola aña yārı ğavs-ı zamāna maḳrūn
- 6 Dünyāda şaĝ olaydı tedbîrini göreydi
Pâyına yüz süreydi Risto ile Felātūn
- 7 Dā'im bula telāşı 'ādā-yı bed-ma'āşı
Dönsün hemîşe başı mānend-i esb-i tāhūn
- 8 Aña Cenāb-ı Mevlā itdi niçe 'atāyā
Şeh-zāde virdi ḥālā ola kudūmı meymūn
- 9 Necl-i necîl-i zî-şān memdūḡ-ı Āl-i 'Oşmān
Dāye olaydı çespān 'Abbāse uḡt-ı Hārūn
- 10 Hem-nām-ı faḡr-ı emced Şeh-zāde Ḥān Muḡammed
Tā ḡaşra dek mü'eyyed kılsun Ḥudā-yı Bî-çūn
- 11 Mevlūdına ser-ā-pā erbāb-ı şî'r ü inşā
Hep oldı cümle ğuyā mānend-i dürr-i meknūn

4 (b) oldı cümle : cümle oldı Ü4, K

9 (a) Necl-i necîl : Necîl-i necîb Ü4, K, (b) olaydı : olayd K

11 (b) mānend-i : mānende Ü2, Ü3, Ü4

- 12 Nāşid de bu sūrūra bu şevk u bu ħubūra
 °Arz eyledi ħuzūra tāriĥ-i pāk-i mevzūn
- 13 Tāriĥ-i cevheri bu tarz-ı nefis-i dil-cū
 Şeh-zāde-i melek-ĥū kıldı cihānı memnūn (H. 1190 / M.1776)

9

TĀRĪĤ-İ DİĞER BERĀY-İ ŞEH-ZĀDE SULTĀN MEĞMED ĖĀN

Mefā°ilūn Mefā°ilūn Mefā°ilūn Mefā°ilūn

- 1 Şehen-şāh-ı zamāne Ėazret-i °Abdulĥamīd Ėān kim
 °Adāletle pūr itdi şīt-ı luĖı mülk-i dünyāyı
- 2 Cihānı rāĥat-ābād eyledi ref°-i mezālidle
 Olaldan zāt-ı pāki meymenetle taĥt-pirāyı
- 3 Şeh-i şāhān-ı °ālem muĥtedā-yı ehl-i sūnnet kim
 Hemişe pişe itmiş cümle işde şer°i icrāyı
- 4 Ėudāvend-i mu°allā-cāh sultān-ı mufaĥĥam kim
 Sezādur dergehinde eylese der-bān Dārāyı

9 Ü1. 26b, T. 31a, Ü2. 32b, Ü3. 28a, Ü4. 35a, K. 36a

Tāriĥ-i Vilādet-i Sultān Mehmed Ü1, Tāriĥ-i Diğer Berāy-ı Şeh-zāde Sultān Mehmed Ü3
 2 (a) rāĥat-ābād : vācib-ābād K (b) Olaldan : Idelden T, Ü2, Ü3, Ü4, K / taĥt-pirāyı : taĥt-
 pirānı K

- 5 Hıdīv-i ma°delet-perver şehen-şāh-ı melek-ḥū kim
Cihāndan ber-ṭaraf kıldı bütün āşūb u ḡavḡāyı
- 6 Cülūsından berü memnūn-ı iḥsān eyleyüp ḥalkı
Cefā vü cevrden āsūde kıldı hem re°āyāyı
- 7 Zamānında güm oldı resm-i āyīn-i cefā şimdi
Meger °uşşāķına cevri eyleye bir şūḡ-ı hercāyı
- 8 Olurdu dergeh-i iḥsānınuñ bir bende-i ḥāşı
Zamānında eger kim şaḡ olaydı Ḥātem-i Ṭāyī
- 9 Kudūmı bā°is-i emn ü şalāḡ oldı hep aḡṭāra
Suhūletle cihāndan ber-ṭaraf-sāz itdi ādāyı
- 10 Cülūsından berü iḡbāl ile taḡt-ı hümāyūna
Müşāhid olmada her vech ile eltāf-ı Mevlāyı
- 11 Ḥuşūşā şimdi bir şeh-zāde iḥsān itdi Bārī kim
Sürūr u şādmānı tutdı cümle rūy-ı ḡabrāyı
- 12 Ḥudā °ömrin füzūn itsün bi-ḡaḡķı mefḡarı °ālem
Vücūd-ı pāki olsun bāḡ-ı mülke zīnet-ārāyı

5 (b) āşūb u ḡavḡāyı : āşūb-ı ḡavḡāyı Ü1, Ü4, K

7 (a) güm : kim K / cefā : ḡaṭā K

9 (a) şalāḡ : şalāḡı Ü4, K / aḡṭāra : aḡṭār K (b) cihāndan : cihānda T, Ü2, Ü3, Ü4, K

10 (a) Cülūsından : Cülūsınd K

12 (a) °ömrin : °ömrüñ K

- 13 Cihān tırduqça tırsun o gül-i gülşen-serā-yı nāz
Hudā hıfz eylesün āfetden ol lü'ü -i lālāyı
- 14 Kadem başduqda mehd-i °āleme iqbāl-i devletle
Zuhūrı kıldı memnūn cümleten a°lā vü ednāyı
- 15 O necl-i ekremūñ mevlūdınūñ inşād-ı tārīhi
Gürūh-ı şā°irāna çünki oldı şevk-bahşāyı
- 16 Şenākār-ı qadīmī çāker-i dirīnesi Nāşid
Didi ber-cestte bir mışra° hurūf-ı dest-pirāyı
- 17 Olınca zib-bahş-ı mehd-i şevket söyledüm tārīh
Tulū°-ı Hān-ı Meħmed kıldı rüşen mülk-i dünyāyı (H. 1190 / M.1776)

10

TĀRĪH-İ VİLĀDET-İ ESMĀ SULTĀN

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Hıdīv-i ced-be-ced şāhen-şeh-i dihim ü devlet kim
Bisāt-endāz olaldan yümmlle mülk-i Süleymāna
- 2 Nizām-ı devlet-i İslāma vaktin haşr idüp hakkā
Vücūdı bā°iş-i faħr oldı nesl-i pāk-i °Osmāna

14 (a) iqbāl-i : iqbāl ü Ü3, Ü4

16 (a) çāker-i : bende-i Ü2, Ü3, Ü4, K (b) dest-pirāyı : reşha-pirāyı Ü1, T, Ü2, Ü3, Ü4
10 Ü1. 27b, T. 33a, Ü2. 34a, Ü3. 29b, Ü4. 37a, K. 38a

- 3 Şükûh-ı şevketin bir rütbe ihsân eylemiş Mevlâ
Bir ednâ bende-i nâ-çizi gâlib âl-i Sāsâna
- 4 Çekerci çeşmine şâh-ı °Acem iksirveş anı
Gubâr-ı pây-ı esbi gitse ger farzâ Şifâhâna
- 5 Velîdür şübhesiz andan kerâmet zâhir olmuşdur
Devâdur yek-nigâh-ı iltifâtı cism-i bî-câna
- 6 Eger bûy-ı laţif-i hulķını dest-i şabâ bir kez
İrişdürse serîr-i mülket-i Çin üzre hâkâna
- 7 Olurdu cân u dilden bende-i gülmîh-i dergâhı
Bahâne-cüy olurdu hıdmete her emr ü fermâna
- 8 Velâkin Haķ °uluvv-i tab°ın ol gâyetde itmiş kim
Nigâh-ı iltifât itmez niçe şâhân-ı zî-şâna
- 9 Ne mümkün vaşfını itrâ ile haķķ(ı) edâ itmek
Kıyâm-ı haşre dek yazsañ irişmez semt-i pâyâna
- 10 Tefekkür eyledükçe midhat-ı zât-ı melek-hûsın
Ya hayret gelmemek mümkün midür hiç °aķl-ı insâna
- 11 Perîşân eyleyüp düşmenlerin günden güne Bârî
Hemîşe mazhar olsun zât-i pâk-i feyz-i Yezdâna

3 (a) şevketin : şevketi T, Ü2, Ü3, Ü4, K

9 (a) itmek : anuñ Ü1 (b) semt-i : hadd-i Ü3

10 (a) melek-hûsın : melek-hûsı Ü4, K

- 12 Niçe şeh-zâdelerle çeşm-i dehri eyleyüp rûşen
Bu sultānuñ kudūmın hayr ide Haḫ ehl-i imāna
- 13 Kudūmından haberdār olıcaḫ ehl-i hüner cümle
Virince her biri ruḫşat kümeyt-i ṭab°a cevlanā
- 14 Hesāb-ı fikr-i tāriḫ ile der-dest eyleyüp kilkin
Neşāt-ı tāze el virdi yine erbāb- ı °irfāna
- 15 Kühen-kālā-yı nazmı ber-ṭaraf-sāz eyleyüp şimdi
Kumāş-ı tāze ṭarḫ itmek gerekdür nükte-sencāna
- 16 Kemāl-i şevk ile ben de bulup bir mışra°-ı zībā
Bu pehnā-yı hünerde sebḫat itdüm cümle yārāna
- 17 Nesic-i tār u pūd-ı nazmı ihām u şināi°den
Sezādur tuḫfe eylersem anı dergāh-ı şāhāna
- 18 Bu ilhām-ı Hudādur pādişāhum bunda şek yokdur
Ki tāriḫ ola bu gūne muvāfiḫ ism-i sultāna
- 19 Yazılrsa levḫ-i mihre resm-i tāriḫi n'ola Nāşid
Semādan nāzil olmışdur bu Esmā nāmı sultāna (H. 1190 / M. 1776)

12 (b) kudūmın : kudūmuñ K

17 (a) nazmı : luḫfi Ü1, T, Ü2, Ü4, luḫf K

(b) tuḫfe eylersem anı dergāh-ı : eyler isem tuḫfe-i T, Ü2, Ü4, K

TĀRĪḤ-İ ŞADĀRET-İ MEḤMED PĀŞĀ

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

- 1 Dāver-i Cem-°azāmet pādişeh-i °adl-āyīn
Ya°ni kim Ḥazret-i Sulṭān Ḥamid-i dānā
- 2 Yümn ü devletle cülūs eyleyeli her işini
Ḥüsn-i tevfiķına maķrūn ideyor hep Mevlā
- 3 Şimdi bir zāt-ı mekārim-şiyem-i zī-şānı
İtdi teşrīf vekāletle şadāret-pīrā
- 4 Cism-i bī-cān idi divān-ı hümāyūnı anuñ
Kıldı bir rūḥ-ı mücessem ile anı ihyā
- 5 Nāzım-ı mülk ü milel °ālim-i her fen ki odur
Şimdi ser-levḥa-i pākīze-i metn-i vüzerā
- 6 Ya°ni hem-nām-ı şehen-şāh-ı serīr-i “ Levlāk ”
Müşteri-re°y-i kerem-pīşe Muḥammed Pāşā

11 Ü1. 28b, T. 35a, Ü2. 36a, Ü3. 31b, Ü4. 39b, K. 40a

Başlık : - Ü3

1 (b) Ḥamid-i : Ḥamid ü Ü1

2 (b) maķrūn : mazhar Ü2, Ü3, Ü4, K

5 (b) pākīze-i metn-i : °ünvān-ı mütün-ı T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 7 Şadrı teşrîf idicek böyle vezîr-i dānā
Oldı bülbül gibi erbāb-ı sūhan hep gūyā
- 8 Āşafā zāt-ı şerîfuñ gibi bir destveri
Cān virür şevk ile evşāfa gürūh-ı şuāra
- 9 Cümleden birisi bu bende-i dirîne daħi
Yazdı bir mışra^c-ı târiħ-i latîf ü zîbā
- 10 Ba^d-ezîn niçe kaşā²idle yazup evşāfuñ
İdeyüm iznūñ olursa ne sūhanlar inşā
- 11 Dāverā böyledür ümmîdi bütün bendelerūñ
Ki zamānuñda göre luţfuñı erbāb-ı zekā
- 12 Yaⁿi bu bende-i nā-çiz-i şadākat-pişe
Ola yek-nazra-i a^tāfuña gāhice sezā
- 13 Āşafā rağbete şāyeste kuluñdur kerem it
Görme luţf eyle anı gūşe-i insāya revā
- 14 Nāşidā tayy-ı maķālat-ı sūhan eyle yeter
Saña düşmez bu kadar lāf u güzāf-ı da^vā
- 15 Geldi bir mışra^c-ı ber-ceste ile târiħi
Āşaf-ı dāver-i °aşr oldı Muhammed Pāşā (H. 1190 / M.1776)

7 (a) böyle : öyle Ü4, K,

9 (a) bu - Ü4, K

TĀRĪḤ-İ ṬULŪ^c-İ FERZEND-İ SİLAḤDĀR MUḤAMMED EFENDİ DER-
DEVR-İ MERḤŪM SULTĀN ^cABDŪLḤAMĪD ḤĀN

Mefā^cilün Mefā^cilün Mefā^cilün Mefā^cilün

- 1 Silaḥdār-ı mekārīm-piṣe ağa-yı felek-ḳadri
Hemiṣe feyzine maḳrūn ide Bārī sa^cadetle
- 2 İdüp cümle umūrında muvaffaḳ Ḥazret-i Bārī
Geçe evḳāt-ı iḳbāli mecādetle meserretle
- 3 Nazīri gelmedi cāh-ı silaḥdārīye ḥaḳ bu kim
Fazīletle keremle hilm-i ṭab^c ile semāḥatle
- 4 Niçe iḳbāl ile mümtāz idüp Ḥaḳ zāt-ı zī-ṣānuñ
Müreccaḳ ḳıldı nezd-i pādiṣāhīde ṣadāḳatle
- 5 Ḥuṣūsā ṣimdi bir necl-i necil iḥsān idüp Bārī
Münevver ḳıldı çeṣm-i kāmını nūr-ı ināyetle
- 6 Ḥudā ^cömr-i ṭabī^ci virsün ol mīr-i melek-ḥūya
Ṣafā-yı ḳalb ile zühd ü vera^cla yümn-i ^cizzetle

12 Ü1. 29a, T. 34a, Ü2. 35b, Ü3. 30b, Ü4. 38b, K. 39b

Tārīḥ-i Vilādet-i Ferzend-i Silaḥdār Meḥmed Efendi T, Ü2, Ü3, Ü4, Tārīḥ-i Vilādet-i
Ferzend- i Silaḥdār Meḥmed Beg K

3 (b) ṭab^c ile : ṭabī^catla Ü4

4 (a) zī-ṣānuñ : zī-ṣānın Ü3, zī-ṣānum Ü4, K

- 7 Kılıp hem vālideynüñ cümle-i āfātdan maḥrūs
Ide ol ḥānedānı ḥaṣre dek te'yīd-i rif'atle
- 8 Eger bir düşmen-i bed-ḥ'āhı varsa Ḥāzret-i Mevlā
Ḳarīn-i zillet ü ḥ'ārı kıla her dem kūdūretle
- 9 Başınca mehd-i °izz ü nāza devletle o tıfl-ı nev
Du°ā idüp didüm tāriḥin ihlāş-ı ṭaviyyetle
- 10 Zebān-ı ḥāmeden çıksa n'ola bā-şevḳ tāriḥi
°Aziz olsun Muḥammed Beg İlāhī °ömr ü devletle (H. 1190 / M.1776)
- 11 Seni mesrūr iden Bārī Te°ālā °avn ü feyzinden
Cihānı şād-kām-ı feyż ide şevḳ-i vilādetle
- 12 İdüp şāh-ı zamāna ya°ni bir şeh-zāde iḥsānın
Kıla leb-riz-i şādī °ālemi şevḳ ü şetāretle
- 13 O demde bir niyāzum var efendüm luṭf-ı ṭab°uñdan
Beni memnūn-ı iḥsān eyle bu ḥayra delāletle
- 14 Du°ā-gūy-ı kadīmüñ çāker-i ihlāş-endişeñ
İrişdür kāmına bir ḥoşça fermān-ı beşāretle

10 (a) çıksa : çıksun Ü2, Ü3, Ü4, K

12 (a) iḥsānın : iḥsānuñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K

14 (a) kadīmüñ : kadimin Ü4

- 15 Ki senden özge yokdur melce²i devletlũ sultānum
Kime itsũn ifāde hālini izhār zilletle
- 16 Yine her derdine dermānı senden eyler ol ümmīd
Merāhim-perverā memnũn kıl anı himāyetle
- 17 Çıķaldan Enderũn-ı pādişāhīden ki üç yildur
Kirālar gũşesinde ķaldum envā^c-ı hasāretle
- 18 Efendũm cũmle ma^clũmuñ ki akrānum olanlardan
Çerāğ oldu kimi manşibla kimisi vezāretle
- 19 Bakılsa imtiyāzum yok midur emsālũme yoħsa
Tırāz-ı ma^crifetle dāniş ü feyz-i dirāyetle
- 20 Bilindi matlabuñ Nāşid yeter taşdı^c-i nā-hemvār
Uzatma mācerāyı ğayrı gel ķayd-ı kitābetle
- 21 Cihān tũrduķça tũrsun mesned-i iķbāalde zātuñ
Bu bendeñ kām alsun sāye-i lutfuñda rif^catle

13

TĀRĪĤ-I VİLĀDET-I CĀĪŞE SULTĀN

Fā^cilātũn Fā^cilātũn Fā^cilātũn Fā^cilũn

15 (a) melce²i : melce²Ü4, melce²ũm K
13 Ü1. 27b, T. 32b, Ü2. 33b, Ü3. 29a, Ü4. 36b, K. 37b

- 1 Pādişāh-ı Cem-himem Sultān Ḥamīd Ḥān-ı Velī
Şāh-ı ced-ber-ced ḥıdīv-ı yem °atā Ḥātem-eser
- 2 Çeşm-i mihr ile nazīrin görmedi ḥālā felek
Şad hezārān sâldür fark-ı cihān üzre döner
- 3 Pādişāh-ı müşteri-tedbīr kim olmuş anuñ
Ḥükmine şāhān-ı °ālem cümleten fermān-ber
- 4 Tāze revnaķ buldı °aşrında bahār-ı saltanat
Cūy-ı °adli ravza-ı dünyāyı tutdı ser-be-ser
- 5 Çeşmi zulm erbābınuñ devrinde giryān olmada
Rūy-ı ehl-i °iffet ü inşāf ammā kim güler
- 6 Kaşr-ı iķbālin şu rütbe eylemiş Ḥaķ mürtefi°
Olşa gülmih-i deri şāyestedür şems ü kamer
- 7 Ḥazret-i Ḥaķ dem-be-dem ķahr eyleyüp düşmenlerin
Der-ķafā olsun hemīşe bahtına feth ü zafer
- 8 Ṭali°in mes°ūd idüp Bārī kemāl-i feyzden
Verd-i bāġ-ı saltanat virdi iki şeh-zādeler

2 (a) nazīrin : nazīrūñ K

4 (b) ser-be-ser : ser-te-ser T, Ü2, Ü3, Ü4, K

6 (a) iķbālin : iķbālūñ K

8 (a) Ṭali°in : Ṭali°uñ K (b) virdi : verdi Ü1, K

- 9 Şimdi bir sultān-ı °ālī-şān ihsān itdi kim
Bāng-ı şevk-i maqđemi itdi feleklerden gūzer
- 10 Zabt idüp mevlūdınıñ tārīhini bā-luţf-ı Hāk
Bir zemīn-i tāze buldı her bir erbāb-ı hūner
- 11 Ben de şevkımdan didüm Nāşid bu ğarrā mışra°ı
°Ā°işe Sultān mehd-i kevne virdi zīb ü fer (H. 1191 / M.1777)

14

TĀRĪĦ

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

Nāşidā bu şübhesiz elţāf-ı Hākđur kim ola
Müftī-i şer°-i Muḥammed fıkrası tārīḫ-i tām (H.1191 / M. 1777)

15

TĀRĪĦ-İ ŞADĀRET

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

Çār tāk-ı felege çıksa n'ola şit-ı tarab
Oldı āşaf yine i°zāz ile Yūsuf Pāşā (H. 1195 / M.1780)

14 Ü1. 60b, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K
15 Ü1. 60a, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

16

TĀRĪḤ

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

Kahramān-ı vüzerā Ḥazret-i °Abdī Pāşā

Oldı bā°avn-i Şamed ḥākim-i şehr-i Şehbā (H. 1195 / M.1780)

17

TĀRĪḤ-I ŞADĀRET-I YEGEN MEḤMED PĀŞĀ

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

Şeş cihāta n'ola neşr olsa su°ūd-ı kademî

Revnaq-ı mesned-i şadr oldı Muḥammed Pāşā (H. 1196 / M.1781)

18

TĀRĪḤ-I DĪGER BERĀY-I VİLĀDET

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Sürür u şevk ile Nāşid didüm bu mışra°ı tārīḥ

Neşāt-ı mevlid-i Sultān Muḥammed tutdı dünyâyı (H. 1198 / M.1783)

16 Ü1. 60b, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K
 17 Ü1. 60b, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K
 18 Ü1. 60a, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

TĀRĪḤ-I TEBRĪK-I SĀL-I CEDĪD

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Cenāb-ı Ḥazret-i °Abdülḥamīd Ḥān-ı melek-ḥū kim
Nazīri gelmemişdür taḥtgāh-ı mülk-i imkāna
- 2 Ḥalīmü't- ṭab° -ı Fārūḳī-şiyem sultān-ı °ādil kim
Şerefdür zāt-ı pāki dūdmān-ı Āl-i °Oşmāna
- 3 Zāhīr-i dīn ü devlet mültecā-yı millet ü mülket
Medār-ı mecd ü rif°atdur cihān-ı şevket ü şāna
- 4 Şafā-yı ṭab°-ı pāki reşk-sāz-ı çeşme-i ḥūrşīd
Zülāl-i meşrebi ḥayret-fezādur āb-ı ḥayvāna
- 5 Taḳayyüd eylemekden dā°ima ḳānūn-ı eslāfa
Revāc-ı tāze virmekdür murādı şer°-i Yezdāna
- 6 Cihānı emn ü rāḥat-baḥşla me'mūn idüp ğamdan
Şafā-yı ḳalb ile bir başḳa cünbiş geldi devrāna

19 Ü1. 27a, T. 32a, Ü2. 33a, Ü3. 28b, Ü4. 36a, K. 37a,

Tārīḥ-i Sāl-i Nev T, Ü2, Ü3, Ü4, K

2 (a) Fārūḳī-şiyem : Ḥārūnī-şiyem Ü1 / sultān-ı °ādil kim : sultān-ı °ālem ki T, Ü2, Ü3, K

3 (b) mecd ü : mecd-i Ü3, Ü4, K

4 (b) meşrebi : meşreb K

- 7 Degül aq̄tār-ı Rūma cūybār-ı °adl ü ihsānı
Sirāyet itdi iqlīm-i Hicāz Īrān u Tūrāna
- 8 Göñüller gülsitān-ı cān-fezā oldı zamānında
Tenezzül eylemez erbāb-ı dil seyr-i gülistāna
- 9 Zihī °ahd-i kerem-hengām feyz-ā-feyz şādī kim
Bahāne-cū ola şāh-ı zamāne °adl ü ihsāna
- 10 Kemāl aşhābınuñ beyt-i dilin ta°mīr idüp her dem
Huşūşā luḫfı mebzūl eyledi erbāb-ı °irfāna
- 11 Bu hengām-ı feraḫ-baḫş u bu hengām-ı meşerretdür
Şafā-yı ḫāṭır el virmiş iken ehl-i sūḫandāna
- 12 Revā mı tūṭī-i endişeye ḫabs-i nefes şimdi
Ya ruḫşat virmeyem mi esb-i ṭab°-ı pāk-cevlāna
- 13 Tekellüfsüz bedihī nişf sâ°atda bu târiḫi
Yazup °arż eyledüm ḫāk-i der-i şāh-ı felek-şāna
- 14 Qadīmī çāker-i perverde-i na°mā-yı i°tā-fem
N'ola şāyeste olsam ben daḫi eltāf u ihsāna

10 (a) beyt : peyk K (b) luḫfı : luḫfını T, Ü2, Ü3, Ü4, K / eyledi : idüp T, Ü2, Ü3, Ü4, K

11 (a) meşerretdür : meşerretde T, Ü2, Ü3, Ü4, K, / ḫāṭır : ḫāṭırın Ü4, K / el - Ü4, K

13 (a) Tekellüfsüz Tekellüfsüz K

- 15 Du^â-yı devletın zamm eyleyüp beş vaktüme Nâşid
Bu güne eyledüm icrâ-yı şan^{at} cebr-i noķşâna
- 16 Hüruf-ı reşha-pâş ile yazup bir bî-bedel târih
Kudüm-ı sâli tebrik eyledüm ben de fakîrâne
- 17 Hudâ her demde tevfiķin refiķ idüp umûrında
Mübârek ide bu sâl-i nevi sultân-ı zî-şâna

20

TÂRİH-İ CÜLÛS-İ MEYMENET ME'NÛS-İ ŞÂH-İ CİHÂN SULTÂN SELİM
HÂN EYYEDEHU'LLÂHU TE'ÂLÂ

BİSMİ'LLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHİM

Müstefîlün Müstefîlün Müstefîlün Müstefîlün

- 1 Ey pâdişâh-ı Cem-haseb Sultân-ı dîn ^âlî-neseb
Maķşûdumuz bu idi hep ihsân idüp Rabbû'r- Rahîm
- 2 Sa^d ile olduñ pâdişeh mesrûr olup mir û sipeh
Şâyestededür kim ķurş u meh olsun semendiñe kecîm

15 (a) devletın : devletüñ K

20 Ü1, 6b, T.6b, Ü2, 7b, Ü3, 6b, Ü4, 6b, K.7b

Târih-i Cülûs-ı Meymenet-Me'nûs-ı Sultân Selîm Hân Eyyedehu'llâhu Te'âlâ T, Ü2, Ü4, K
Târih-i Cülûs-ı Meymenet-Me'nûs-ı Sultân Selîm Hân ^âAleyhü'r-Rahmetü Ve'l- Ğufrân Ü3
Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm : - Ü1, T, Ü2, Ü4, K

2 (a) pâdişeh : pâdişâh K / sipeh : sipâh K

- 3 Olduñ cihān hākānı sen ʿālemlerüñ sultānı sen
Bulduñ şerefle şānı sen ikbālüñ olsun müstedim
- 4 Tahtuñda mesrūr ide Hāk saʿyuñı meşkūr ide Hāk
ʿAdliyle maḥbūr ide Hāk hem mazhār-ı hulk-ı ʿazim
- 5 Ğāzī olup hep leşkerüñ naşr-ı Hāk olsun yāverüñ
Hızrı hemişe rehberüñ kılsun Hudāvend-i Kerim
- 6 Ey nūr-ı ʿayn-ı saltānat vey şāh-ı gerdün-menzilet
Oldu vücūduñ her-cihet ʿālemlere luḡ-ı ʿamim
- 7 Teşrifüñ ile dāverā memnūñ olup bay u gedā
Gitdi göñüllerden şehā envāʿ-ı renc ü ḥavf u bīm
- 8 Şad baht u şad ikbāl ile didār-ı ferruḡ-fāl ile
Tevkīr ile iclāl ile tahtuñda oldukça mukim
- 9 İhlāş-ı kalb ile duʿā itmekdedür dāʿim saña
Ez-cān u dil eyler şenā bu ʿabd-ı mevrūs-ı kadim
- 10 Nāşid kadimī bendedür bir bende-i efgendedür
Ğayrı ʿināyet sendedür ey zıll-ı Raḡmān u Raḡim

4 (a) saʿyuñı : saʿyını T, Ü2, Ü3, Ü4, K

8 (a) ikbāl ile : ikbā T (b) tahtuñda : tahtında T, Ü2, Ü3

11 İnşād idüp bir pek güzel târiḥ-i ğarrā bi-bedel
Teşbīh olunsa fi'l-meşel mânende-i dürr-i nazīm

12 Hem feyzini sārī ide hem emrini cārī ide
Tevfīkı Haḡ yārı ide itdi cülūs Sultān Selīm (H. 1203 / M. 1788 / 1789)

21

TĀRİḤ-I DİĞER BERĀY-I CÜLÜS-I MEYMET-ME'NÜS

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilān

- 1 Şehryār-ı şark u ğarb şāh-ı selīmü'l- menḡabet
Kim cihāndan gitdi hep yümni-ı kudūmiyla buūs
- 2 Pādişāh-ı ma°delet-āyīn kim olsa sezā
Meclisinde encüm-i eflāk mānend-i kuūs
- 3 Çarḡ-ı atlas-ı ferş ḡāk-i rāhuñ olmak isteyüp
Āsmānda şevḡ ile çalındı güyā ḡabl u kūs
- 4 Şehryār-ı müşteri-ḡal°at ki lāyıkdur eger
Cilvegāh-ı pāy-ı esbi olsa taḡt-ı ābanūs

21 Ü1. 7a, T.7a, Ü2.8a, Ü3. 7a. Ü4. 7a, K.8a
Tāñḡ-i DİĞER BERĀY-I CÜLÜS-I MEYMET-ME'NÜS-İ ŞEHRYĀRĪ T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 5 Pādişāhā hep tefe'ül böyledür haqquñda kim
Devletüñde qahr olur bā-°avn-ı Haq küffār-ı Rūs
- 6 Yek-nigāh-ı qahrına tākāt getürmez olsa ger
Leşker-i düşmen ser-ā-pā Rüstem-i destān u Tūs
- 7 Hamdüli'llāh nūr-ı pāk-i tal°atuñla ser-te-ser
Ref° olup gitdi cihāndan cümle āsār-ı nuḥūs
- 8 Dāverā tebrüküñe tāriḥ inşād eyledüm
Kim şu°ā°-ı nükte-i maẓmūnı mānend-i şümūs
- 9 Ref° idüp Nāşid dü destüm şıdḳ ile kıldum du°ā
Müjdeler dünyāya ki Sultān Selīm itdi cülūs (H. 1203 / M.1788 / 1789)

22

TĀRĪḤ BERĀY-İ İRSĀL-İ LIḤYE-İ ŞĀH-İ CİHĀN

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Şehen-şāh-ı Aristo-rā'y u İskender-dirāyet kim
Qalur ḥayretde Eflātūn idrāk itse idrākin

6 (a) qahrına : qahrına T, Ü2, Ü3, Ü4, K, (b) düşmen : düşmān K

8 (b) tebrüküñe : tebrükine T, Ü2, Ü3, Ü4, K

9 (a) kıldum : idüp K

22 Ü1. 7a, T. 7a, Ü2. 8a, Ü3. 7a, Ü4. 7b, K. 8b

Tāriḥ İrsāl-i Liḥye-i Ḥazret-i Şehen-şāhī Sellemehu'llāh T, Ü2, Ü3, Ü4, K

1 (b) Eflātūn idrāk itse : idrāk itse Eflātūn T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 2 Verā-yı āsmānı seyr iderdi nazra-i evvel
İcāle itse ednā himmet ile zihn-i çālākin
- 3 Hıdīv-i yemm-[°]atā kim bir emekdārın çerāğ eyler
Aña şehriyye ta[°]yīn eyleyüp Īrān emlākin
- 4 Egerçi [°]ālemi memnūn-ı ihsān itmede ammā
İder müstağrıķ-ı in[°]āmı ednā bendesin lākin
- 5 Sülūk-ı sūnnet-i Peyğamberi ifāyadur her dem
Reh-i Mevlāya şarf itmede naķd-i fikr-i derrākin
- 6 Yazıldı şafha-i nūr üzre gūyā medd-i Bismī Īlāh
[°]ızarı üzre irsāl itdi hatt-ı [°]anber eşrākin
- 7 İdüp irsāl-i lihye Cum[°]a gün ol zıll-ı Raḥmānī
Füyūz-ı Haķ mücellā eyledi ķalb-i feraḥnākin
- 8 Du[°]ā-yı devletin ihlāş-ı ķalb ile idüp her dem
Kadīmī bendesi Nāşid aķıtsun çeşm-i nemnākin
- 9 Görüp irsāl-i lihye itdigin farķ-ı sūrūrından
Başından ķapdı gūyā tāc-ı mihr ü māhın eflākin

2 (b) İcāle : İḥāle T, Ü2, Ü3, Ü4, K
7 (b) ķalb : ķutb T, Ü2, Ü4, K
9 (a) itdigin : itdigüñ T, Ü2, Ü3

10 Bi-ḥaḳḳ-ı āyet-i Nūr u bi-ḥaḳḳ-ı sūre-i Velleyl
Mübārek kıla Bārī Şeh Selīme liḫye-i pākin (H. 1203 / M.1788)

23

TĀRĪḤ-İ DĪGER BERĀY-İ LIḫYE-İ ŞEHEN-ŞĀHĪ

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Pādişāh-ı yemm-°atā kim baḫşiş-i yek-rūzesi
Kābil-i ta°dād olur mı hem-çü mevc-i nehr-i Şat
- 2 Böyle bir şāh-ı selīmü'l- kalb kim bir mişlini
Görmedük va'llāhi bi'llāhi degül kavlum ğalat
- 3 Hūsn-i ḫulḳı °ālemi memnūn-ı ḫandān eyledi
Yalıñız bir ben miyüm memnūnu iḫsānı faḳat
- 4 Sūnnet icrā eyleyüp irsāl idince liḫyesin
Kālbüme ilhām-ı Bārī oldı bā-ḫarf-i nuḳat
- 5 Sübḫa-i lü'lü gibi tāriḫini nazm eyledüm
Oldı her bir ḫarfi yek-tā bir güher hem yek-nemat

23 Ü1. 7b, T. 8b, Ü2. 9b, Ü3. 8a, Ü4. 8b, K. 9b
Tāriḫ-i DĪger Berāy-ı İrsāl-i Liḫye-i Ḥazret-i Şāh-ı Cihān_bān T, Ü2, Ü3, K
Tāriḫ-i DĪger Berāy-ı İrsāl-i Liḫye-i Ḥazret-i Şāh-ı Cihān_bānı Ü4
2 (a) kim : gibi T, Ü2, Ü4, K (b) görmedük : görmedik Ü4

- 6 Taht-ı şevketde muķim oldukça ol sultān-ı dīn
Eylesün düşmenlerin Hāk mazhar-ı kahr u sahat
- 7 Besmeyle bed² idüp yaz Nāşida tārīhini
Muşhaf-ı hüsn-i cemāl-i şāha revnaķ virdi hat (H. 1203 / M.1788)

24

TĀRĪH BERĀY-I TAKALLÜD-İ SEYF-İ HĀZRET-İ ŞĀH-İ CĪHĀN

Mefā^oilün Mefā^oilün Mefā^oilün Mefā^oilün

- 1 Şehen-şāh-ı selīmü'l- kalb İskender-^cadālet kim
Nazīrin görmemişdür çeşm-i mihr ü māh ile devrān
- 2 Hıdiv-i ced-be-ced kim zātına haşr eylemiş Bārī
Kemāl-i diķkat-i ^oilm ü ma^cārif kuvvet-i im^cān
- 3 Hudāvend-i mu^cażzam fāris-i meydān-ı şevket kim
Sezādur na^o-ı pāy-ı esbi olursa meh-i tābān
- 4 Olurdi bārgāh-ı ķadrinüñ der-bānı minnetle
Göreydi ferr-i cāh u şevket-i iķbālini hākān

6 (b) düşmenlerin : düşmānların K

24 Ü1. 7b, T. 7b, Ü2. 8b, Ü3. 7b, Ü4. 8a, K. 9a

Tārīh-i Berāy-ı Takallüd-i Seyf-i Hāzret-i Tācdārī- i Veffekahu'llāh T,Ü2, Ü3,Tārīh-i

Takallüd-i Seyf-i Hāzret-i Tācdārī- i Veffekahu'llāh Ü4, K

4 (b) ferr-i : ferr ü T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 5 Görürse intizām-ı sūbhā-i lū'lū -i eş'ārın
Dür-i yek-tā hacāletle olur hem-ḥālet-i mercān
- 6 Eger idrāk ideydi nūkte-i maẓmūn-ı eş'ārın
Olurdi bā'is-i faḥr u mübāhāt-ı Süleymān Ḥān
- 7 Bu feyz-i ma'nevī kim zātına kılmış °ināyet Ḥaḳ
Nice şād olmasun rūḥ-ı şerīf-i vālid-i zī-şān
- 8 Senūñ ḥaḳḳuñda yüz biñ fāl ḥayr eylerdi bir demde
Du'āsın müstacāb itmiş Cenāb-ı Ḥazret-i Yezdān
- 9 Riyāz-ı şevkete zāt-ı şerīfūñ zīnet olduḳça
Ola ṭab'ı hümāyūnuñ hemān güller gibi ḥandān
- 10 Nazīrūñ gelmemişdür ḥaḳ bu kim şevketlü ḥünkārım
Bütün maẓbūtdur evşāf-ı eslāf-ı şehen-şāhān
- 11 Alāy-ı seyfüñi seyr eyleyen bay u gedā cümle
Du'ā-yı devletūñ ez-cān u dil hep oldılar gūyān
- 12 Nigāh-ı merḥamet itdükçe erbāb-ı temāşāya
Ḳulūb-ı nāsı iḥyā eyledüñ ey dāver-i devrān

8 (a) ḥaḳḳ uñda : ḥaḳḳında Ü4, K

9 (a) şerīfūñ : şerīfin Ü4

11 (b) devletūñ : devletin T, Ü2, Ü3, Ü4

- 13 İnüp gökden melekler hıfz için zāt-ı hümâyūnuñ
Mübārek başuñ üzre oldılar " İnnā fetahñā" h'v'ān
- 14 Görince vech-i pākūñ dāverā farṭ-ı sūrūrından
Dü çeşm-i Nāşid-i bī-çāre oldı şevkle giryān
- 15 Muḳaddem emr ü tenbīhe bināen soñra şevkıñdan
Olup bülbül gibi hāmem hemān tāriḫini gūyān
- 16 Didi bir mışra°-ı ber-cestē-i ḡarrā vü zībā kim
Sezādur zeyn için tāḳ-ı sipihre olsa āvizān
- 17 Cevāhirle muraşşa° oldı şemşiri gibi tāriḫ
Ṭaḳındı seyf-i feth ü naşrı sultān-ı celīlū'l- şān (H. 1203 / M.1788)

25

TĀRĪḤ BERĀY-İ ṬOPHĀ-YI PENC Kİ EZ-ḲARĪḤA-İ HÜMĀYŪN BER-ĀMED

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Şehen-şāh-ı cihān Sultān Selīm bin Muşṭafā Hānı
Her işde mazhar-ı tevfiḳ itmiş Ḥazret-i Mevlā

25 Ü1. 8a, T. 9b, Ü2. 10b, Ü3. 9a, Ü4. 9b, K. 11a

Tāriḫ Berāy-ı Ṭophā-yı Penc Muşanna° Ki Resm. İş Ez- Ḳariḫa-j Şāh-ı Cihān Ber- Āmed
T, Ü2, Ü4, K, Tāriḫ-i Berāy-ı Ṭophā-yı Penc Ki Resm. İş Ez- Ḳariḫa-i Şāh-ı Cihān Ber- Āmed
Ü3

1 (b) Her işde : Ferište Ü4, K

- 2 Niçe fenn ü ma[°]ārif kesb idüp bā-[°]avn-i Subhānī
Niçe şan[°]atlar icrā itdi hüsni-i tab[°]-ı müstesnā
- 3 Daği şeh-zāde iken naqd-i fikrin şarf idüp evvel
Bu beş maṭbū[°] ṭopin resm-i pākin eylemiş icrā
- 4 Anuñ beş dānesin mānend-i penc-engüşt bir yerde
Yapılsun hem atılsun bir fetilden ya[°]ni bī-pervā
- 5 Taşavvur eyleyüp zihninde bu tarḥ-ı dil-ārāyı
Mübārek şafḥa-i ḳalbinde resmin eylemiş imlā
- 6 Cülūs itdükde bā- feyz-i Hudā taḥt-ı hümāyūna
Buyurdi kim anı erbābı böyle eylesün inşā
- 7 Görince anı erbāb-ı hūner hep itdi istib[°]ād
Ki mesbūḳ olmamış bir mişli bu resmüñ daği ḥālā
- 8 Olup yāri mübārek ḳalbine tevfiḳ-i Subhānī
Mübāşir oldı kendi bī'n- nefes ol dāver-i dünyā
- 9 Yapıldı bir maḥalde beş [°]adet ṭop-ı zafer-maşḥūb
Ki her bir dānesi bir ḳalıba ifrāğ ile hem-pā

3 (b) ṭopin : ṭopuñ Ü2, Ü3, Ü4, K
7 (b) resmüñ : resmin Ü1, T
8 (a) Olup : İdüp Ü1

- 10 Buyurdu şahn-ı Kâğıd-ḥānede atılmasun bir gün
Temāşāya niçe erbāb-ı diḳḳat geldi ser-tā-pā
- 11 Şadā-yı ra°d u berḳı diñdürüp eflāḳı gümletdi
Feleklerde melekler oldılar taḥsin ile gūyā
- 12 Tıuyınca ḥaḫf ile hep falye virdi düşmen-i İslām
Fetīli aldı cānından derūn-ı zümre-i a°dā
- 13 Hezārān āferīn ol ḫab°-ı mevzūn-ı hümāyūna
Diyū itdi °Uḫārid levḫ-i mihre vaşfını imlā
- 14 Saña bu ḳuvvet-i ḳudsiyyedür şevketlü ḫünkārūm
Cenāb-ı Ḥaḳ Ta°ālāya ola şad ḫamd-ı lā-yuḫşrā
- 15 Egerçi pādişāhān-ı selef ba°zı ma°ārifle
Yazılmışdur tevāriḫe bilür erbāb-ı istiḳşā
- 16 Senūñ her bir hūnerde itdigūñ nev°-i kemālātı
Kerāmāta n'ola ḫaml itse erbāb-ı dil-i dānā
- 17 Yine tekmiil-i evşāf-ı şerīfūñ nice mümkindür
Eger medḫūñde biñ dāne ḳaşīde eylesem inşā

10 (a) Kâğıd-ḥānede : Kâğıd-ḥāneye Ü3

11 (a) diñdürüp : añdurup Ü3

12 (b) cānından : cānumdan Ü4, K

13 (b) mihre : misle Ü4, K

16 (b) n'ola : ne ola Ü4

17 (b) dāne : kerre Ü3

- 18 Fetil-i şubh ile zer-gülle-i mihr-i felek her gün
İdince her seher şevk ile gök meydânına ilkā
- 19 Vücūdun hıfz idüp âfât-ı ra°d u berķ-i °ālemden
Ola bed-ḥ'āh-ı dīn ü devletün hızlān ile rüsvā
- 20 Bu icād-ı nevi gördükde Nāşid düşdi bir târiḥ
Mücevher ḥarf ile bir mışra°-ı ber-ceste vü ğarrā
- 21 Cihāt-ı sitte neşr olsa sezādur böyle bir târiḥ
Bu resme peñç topı birden itdi Ḥān Selīm icrā (H.1203 / M.1788)

26

TĀRĪḤ-İ NİŞĀN-ZEDEN-İ ḤAZRET-İ ŞĀH-İ CİHĀNGĪR DER BĀĖÇE-İ
SULṬĀNĪYE-İ İREM-NAṢĪR

Mefā°ilün Mefā°ilün Fa°ülün

- 1 Cihānuñ ḥāliyā şāhib-ķırānı
Ḥıdīv-i ced-be-ced şultān-ı °azam
- 2 Cenāb-ı Şeh Selīm-i Ḳahramān-zūr
Ki mişlin görmedük Allāhu a°lem

21 (a) Cihāt : Cihān Ü4, K (b) Ḥān : Şeh Ü3
26 - Ü1, T. 9a, Ü2. 10a, Ü3. 9a, Ü4. 9b, K. 10b
2 (b) görmedük : görmedik Ü4

- 3 Cemāli muşhaf-ı şun^c-ı Hudādur
Cebīninde yazılmış ism-i A^czam
- 4 Vücūdı " aḥsen-i takvīm " e mazhar
Şecā^cat fıtrat-ı pākūñde ma^clem
- 5 Kemān-keşlikde yokdur bir nazīri
Sehāda oldı mensī nām-ı Hātem
- 6 Huşūsā kim tūfeng-endāz olunca
İşābet itmek mümkün mi bir dem
- 7 Dü destüñ Nāşidā ref^c it du^cāya
Nişānı ursun ol şāh-ı mūkerrem
- 8 Kabūline işāret oldı tāriḥ
Sebūyı kırdı şāhen-şāh-i ^cālem (H. 1203 / M.1788)

27

TĀRİḤ-İ ŞADĀRET-İ ḤASAN PĀŞĀ

Mefā^cilün Mefā^cilün Mefā^cilün Mefā^cilün

Zamīrūmden bu gūne itdüm istiḥrāc-ı tāriḥin

Vekīl-i şāh-ı ^cālem oldı ^cizz ile Ḥasan Pāşā (H. 1203 / M.1788)

3 - K

6 (b) mümkün mi : mümküni T, Ü2
27 Ü1. 60b, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

TĀRĪḤ İŞĀBET-İ GERDŪN-DĀNE-İ ṬOP BE-DEST-İ ŞEHRYĀRĪ

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Ḥudāvend-i melek-ḥū şehryār-ı müşteri-ṭal'at
Cenāb-ı Şeh Selīm bin Muştafā Ḥān-ı mekārimekār
- 2 Şehen-şāh-ı felek-mesned ḥıdīv-i ced-be-ced kim Ḥaḳ
Cemī'ci ilm ü faẓl u ma'rifetle eylemiş muhtār
- 3 Budur ḳuluñ şahih-i Ḥaḳ bilür va'llāhi bi'llāhi
Nazirin bir daḫi ḥaḳ itmemişdür Ḥazret-i Settār
- 4 Kerāmetle mehābetle ināyetle semāhatla
Ḥudā zāt-ı şerifin eylemişdür cāmi'ül- aḫyār
- 5 Bu feyẓ-i ma'nevīdür anı erbāb-ı ḳulüb añlar
Zuhūr itdi cenābından niçe memdūḫ olan āsār
- 6 Ḥuşūşā kim şecā'at fenninün her sırrına mazḫar
Ḳılup ṭab'ci hümāyūnuñ Cenāb-ı İzid-i Settār
- 7 Kemān-keşlikde meydān aldı bā-tevfīḳ-i Subḫānī
Tüfeng-endāz olunca ḫaḳḳını hep itdiler iḳrār

- 8 Bu da inşâf olinsa kuvvet-i kudsiyyedendür kim
Hudâ tab^c-ı şerîfin eylemişdür menbaü'l-eş^câr
- 9 Ya bir luţf-ı Hudâya oldu mazhar cümleden üste
Ki mişli olmamışdur devr idelden kubbe-i devvâr
- 10 Sa^câdetle gelüp bu şahn-ı Kâğıd-hâneye bir gün
Nişân-ı topa meyl itdi o şâh-ı ma^cdelet-nişâr
- 11 Tevekkül eyleyüp luţf-ı nedîme dest-i pâkine
Nişânı urdı evvel hamlede o şâh-ı hûb-etvâr
- 12 Şadâsı kubbe-i eflâkı leb-rîz eyleyüp ol dem
Feleklerde melekler kıldılar tahşinini tekrâr
- 13 Cenâb-ı Hâk Te^câlânun vüfûr-ı luţfıdur bu kim
Kemâl-i kudretin zât-ı şerîfinde ider izhâr
- 14 Hesâb itdükde erbâb-ı vukûf ol menzilin kadrin
Yedi yüz hatve ta^cyîn itdiler ta^cdâd idüp miqdâr
- 15 Saña dâd-ı Hudâdur Hâk bilür şevketlü hünkârım
Zamânunda zuhûr eyler niçe feth ü niçe âsâr
- 16 Cihân memnûn u şâdan oldu bu emr-i beşâretten
Huşûşâ Nâşidi evşâfı bu ^cabd-i şadâkat-kâr
- 17 Sürûrından bugüne eyledi inşâ vü târîhin
Mişâl-i kıt^ca-i elmâs ya^cni pâk-i cevherdâr

- 18 Tefe²ül eyleyüp hayra fetilin eyledi ikād
Nişānı kendi desti ile urdı şāh-ı Cem-girdār (H. 1204 / M.1789)

29

TĀRĪḤ-İ NİŞĀN-ZEDEN-İ ŞĀH-İ CĪHĀN BĀ-TÜFENG-İ ĀTEŞ-EFŞĀN

Mef²ülü Mefā²ilün Mef²ülü Mefā²ilün

- 1 Hākān-ı bü'l- mefāḥir Sultān Selīm Ḥān kim
Maḥbūb-ı Āl-i °Osmān itmiş Cenāb-ı Yezdān
- 2 Gül-naḥl-i bāg-ı şevket mihr-i sipihr-i devlet
Ser-māye-i sa²ādet zıll-ı zalil-i Subḥān
- 3 Şāhib-kırān-ı °ālem şāhen-şeh-i mu²azzam
°Adl-i °Ömerle bā-hem nūr-ı ḥayā-yı °Osmān
- 4 Şefkatle merḥametle iḥsān u mekrümetle
Her kārı ma²deletle itmekde emr ü fermān
- 5 Sa²y eyleyüp her işe emr-i Ḥudāyı pīşe
İtmektedür hemişe icrā-yı ḥükm-i Kur²ān
- 6 Ol zıll-ı Ḥayy ü Settār māḥī-i zulm-i eşrār
Emr-i ğazāyı der-kār eyler bi-°avn-i Raḥmān

29 Ü1. 9a, T.8b, Ü2. 9b, Ü3. 8b, Ü4. 9a, K.10a
Tārīḥ Berāy-ı Nişān-ı Tüfeng-i Şāh-ı Heft-ıklīm Ḥıfza'llāhu Te²ālā T, Ü2, Ü4, K,
Tārīḥ Berāy-ı Nişān-ı Tüfeng-i Şāh-ı Heft-ıklīm Ḥaf²zahu'llāh Ü3

- 7 Esbāb-ı ceng ü harbüñ ecnās-ı harb u dārbuñ
Her demde renc ü kerbüñ refinde sa'y-ı çespān
- 8 Geh tīr ü geh kemāne geh top ile nişāne *
Her tavrı hüsrevāne mānend-i Şeh Süleymān
- 9 Er urşa ger tūfenge at sūrse şahn-ı cenge
Ger şīr ü ger pelenge kılsaydı hamle bir ān
- 10 Çekseydi tiĝ-i bürrān şaff-ı °adūyı lerzān
Eylendi hep girizān olsaydı ger Nerīmān
- 11 Bir gün gelüp bu cāya bu cāy-ı dil-güşāya
Bu bī-bedel sarāya olduĝda şād u handān
- 12 Alup ele tūfengi kaçd eyleyüp Firengi *
İsterse ger nehengi eyler tūfengi bī-cān
- 13 Bir hamle ile aldın nüh şad adım maḥalden
Urdı sebūyı birden Sultān Selīm-i zī-şān (H. 1204 / M.1789)

* 8 (a) geh top̄la : top ile Ü3, Ü4
* 12 (a) Alup : Olup K

TĀRĪḤ-İ BERĀY-İ NİŞĀN-ZEDEN-İ ŞĀH-İ KEREMVER BĀ-ṬOP-İ EJDER-
PEYKER

Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlūn

- 1 Şehryār-ı Ƙahramān-manzar hıdīv-i yem-°atā
Pādişāh-ı zūr-bāzū zıll-ı Rabbü'l-°ālemīn
- 2 Hāzret-i Sultān Selīm bin Muştafā Hān-ı kerīm
Mūhyi-i şer°-i Nebī ya°ni emīrū'l- mü'minīn
- 3 Her hūner her ma°rifet vehbī-i Hākdur zātına
Mazhar-ı eltāfı itmişdür Hudāvend-i Mu°in
- 4 Şi°r ü inşā vü kemān-keşlikde mümtāz-ı selef
Hem tūfeng-endāz ü hem şemşīr-zen şad āferīn
- 5 Bu maħalle şevket ü iclāl ile teşrīf idüp
Fāl-i bī'l- ħayr eyleyüp ol pādişāh-ı mülk-i dīn
- 6 Bir Fireng altmışlığın idüp tūfengine nişān
Tā başından urdı °avn ü feyz-i Hāḫḫ olup rehīn

30 Ü1. 9b, T. 10a, Ü2. 11a, Ü3. 9b, Ü4. 10b, K. 11b

Tārīḥ-i Nişān-zeden-i Şāh-ı Zafer-rehber Bā-ṭop-ı Ƙal°a-küb-ı Ejder-peyker T, Ü2, Ü3, Ü4,
K

- 7 H̄arık-ı °āde niçe yerde idüp darb-ı nişān
Oldı her āşarı feyz-i H̄akk ile mu°ciz-ķarīn
- 8 Bu işābet kuvvet-i ķudsiyyeden ma°dūdedür
Kuvvet-i bāzūsını müzdād ide Rabb-i Metīn
- 9 Gökde s̄abāş eylese şāyestedür nev°-i melek
Eylesün biñ cān ile taḥsīn hep ehl-i zemīn
- 10 Bende-i mevrūşı Nāşid şevķ ile tārīhini
Bir murassa° fıķra ile yaptı ķün dürr-i şemīn
- 11 Ya°ni darb-ı dest-i pāk elfāzınuñ menķūtını
Eyleseñ ta°dād olur tārīḥ-i pāki müstebīn
- 12 Şevķ ile olsa cevāhir-pāş lāyıkdur ķalem
Darb-ı dest-i pāk oldı ana tārīḥ-i güzīn (H. 1204 / M. 1789)

TĀRĪḤ BERĀY-I ŞĪKESTEN-I ŞEHEN-ŞĀH BEYZA-I ĶUMRĪ-RĀ DER-
ĶAŞR- I ŞİMŞĀD

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

7 (b) āşarı : āşār T

8 (a) ma°dūdedür : ma°dūddur Ü1, T (b) ide : idüp K

10 (b) yaptı : yazdı Ü3

31 Ü1. 10a, T.10b, Ü2. 11b, Ü3. 10a, Ü4. 11a, K. 12a

Tārīḥ-i Şikesten-i Şāh-ı Kerem-mu°tād Beyza-i Ķumrī-rā Der- Ķaşr-ı Şimşād T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 1 Pādişāh-ı mülk ü millet fāris-i meydān-ı cūd
Zıll-ı Subhān nuḥbe-i °Osmāniyān Sultān Selīm
- 2 Mazhar-ı esrār-ı ḳudsī menhelü'l- azb-i kerem
Menba°ul'- °ayn-ı kerāmet hem kerīm ibnü'l-kerīm
- 3 Her hünerde ğālib-i eslāf idüp Ḥaḳ zātını
Hüsn-i aḥlāḳıyla zāt-ı pāki şan nūr-ı cesīm
- 4 Bā-ḥuşūşā kim tūfeng-endāzlık fenninde hiç
Gelmemişdür mişli eslāfında va'llāhi'l- °azīm
- 5 Dört yüz adım yirden urmuşdı muḳaddem beyzayı
Şimdi ammā beyza-ı ḳumriyi da itdi dü nīm
- 6 Olmamışdur kimseden şādır bu gūne bir hüner
Pādişāhum dād-ı Ḥaḳdur saña bu feyz-i °amīm
- 7 Bu eşer vaşfında ḥāme °aczin izhār eylesün
Ġarḳ-ı baḥr-ı ḥayret olur bunda zihn-i mustakīm
- 8 Böyle iken ḥāme-i Nāşid kemāl-i °acz ile
Yazdı evşāfın anuñ mānende-i dürr-i yetīm

2 (b) Menba°u'l-°ayn : Menba°-ı °ayn Ü3 / ibnü'l- kerīm : ibn-i kerīm Ü3

4 (b) eslāfında : ecdādında T, Ü2, Ü3, Ü4, K

8 (b) evşāfın : evşāfuñ K

- 9 Bülbül-i hāmem okur tārīḥ-i cevherbārını
Beyza-ı kumrıyı kırdı haḡ budur Sultān Selīm (H. 1204 / M.1789)

32

TĀRĪḤ-I DĪGER BERĀY-I ŐIKESTEN-I BEYZA-I KUMRĪ

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Cenāb-ı Ḥazret-i Sultān Selīm bin Muṣṭafā Ḥān kim
Nazīri gelmemişdür taḡtgāh-ı mülk-i imkāna
- 2 Anı Ḥaḡ her hūnerde eylemiŝ ŝāhib yed-i tūlā
Emānet eyledük zāt-ı ŝerīfin ḡıfz-ı Yezdāna
- 3 Gelüp bir gūn sa°ādetle bu cāy-ı dil-keŝe ol ŝāh
Alup dest-i ŝerīfine tūfengin pādiŝāhāne
- 4 Niŝāna koydılar bir beyza-ı beyzā-yı kumrıyı
Şikest itdi anı ḡayret virür bu zihn-i insāna
- 5 Te°ā'llāhī zihī kuvvet zihī tevfiḡ-i Bārī kim
Cenāb-ı Ḥaḡ °ināyet eylemiş ol ŝāh-ı zī-ŝāna
- 6 Dūŝürdüm Nāŝidā ḡarf-i gūherbār ile bir tārīḡ
Urıldı beyza-ı kumrī toḡındı ḡünkü yek-dāne (H. 1204 / M.1789)

9 (a) cevherbārını : cevherdārını T, Ü2, Ü3, Ü4, K
32 Ü1. 10b, T.11a, Ü2. 12a, Ü3. 10b, Ü4. 11b, K.12b
2 (b) ŝerīfin : ŝerīfün K

TĀRĪḤ BERĀY-I ŐIKESTEN-I SİKKE-I FIRENGĪ

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Şehen-Őāh-ı °adālet-pişe sultān-ı melek-manzar
Cenāb-ı Ḥazret-i Sultān Selīm Ḥān-ı kerem-pirā
- 2 Gelüp bir gün sa°adet ile bu cāy-ı mu°allāya
Tüfengin aldı dest-i pākine ol dāver-i dünyā
- 3 Fireng altmışlığın emriyle koydılar niŐāna çün
Şikest itdi başından fāl-i ḥayrı eyleyüp imā
- 4 Tüfengünñ Őadāsı çıkdı bām-ı çarḥ-ı eflāke
Feleklerde melekler oldılar taḥsīn ile gūyā
- 5 Budur ümmīd Ḥaḫdan NāŐidā tab°-ı hümāyūnuñ
Nesīm-i fetḥ ile güller gibi ḥandān ide Mevlā
- 6 Tüfengin pençesine aldı urdı oldı tārīḥi
Firengi sikkeyi sultān-ı °ālem urdı bī-pervā (H.1204 / M.1789)

33 Ü1. 10b, T. 11b, Ü2. 12b, Ü3. 10b, Ü4. 12a, K.13a

Tārīḥ Berāy-ı Zer-i Firengi T, Ü2, Tārīḥ Berāy-ı Şikesten-i Zer-i Firengi Ü3, Tārīḥ-i
Şikesten-i Zer-i Firengi Bā-Tüfeng-i Őāhi Ü4, Tārīḥ-i Şikesten-i Zer-i Firengi Bā-tüfeng-i
Őāh K

1 (a) °adālet-pişe : °adālet-piŐest Ü4, K

3 (a) koydılar : kodılar Ü1

TĀRĪḤ BERĀY-I AYAḤYERİ

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Cenāb-ı Ḥazret-i Sultān Selīm-i Ḳahramān-şavlet
Gelüp bir gün sa°adet ile bu cāy-ı dil-ārāya
- 2 Nişān atmağa meyl idüp o dem tab°-ı hümāyūnı
Tüfegin aldı deste ol şehen-şāh-ı felek-pāye
- 3 Fireng altmışlığıyla beyza-ı ḳumrī nişān aldı
Ḳudūmiyla bu zībā cāygeh bulmışdı ser-māye
- 4 İkisinde daḡi itdi isābet ol şeh-i °adil
Tevekkül eyleyüp iḡsān u lutf-ı Ḥaḳ Te°ālāya
- 5 Bu ḡālet itmemişdür ḡaḳ bu kim bir kimseden sebḳat
Meger mazhar ola şāh-ı cihānveş feyz-i Mevlāya (H. 1204 / M. 1789)

TĀRĪḤ-I FETH Ü NUŞRET

Müstef°ilün Müstef°ilün Müstef°ilün Müstef°ilün

34 Ü1. 10b, T. 11b, Ü2. 12b, Ü3. 11a, Ü4. 12a, K. 13b

3 (a) oldı : aldı Ü1

35 Ü1. 11b, T. 12b, Ü2. 13b, Ü3. 12a, Ü4. 13b, K. 14b

- 1 Şāhen-şeh-i 'ālī-neseb sultān-ı pākize-ḥaseb
Tā Nūḥ ez-ecdād u eb nesl-i nesīl-i mu'teber
- 2 Ḥākān-ı Ḥākānī-şiyem sultān-ı kerrūbī-ḥadem
Dād-āver-i deryā-himem itmektedür bezl-i güher
- 3 Sultān bin sultāndur şāh-ı şehen-şāhāndur
Keyvān aña der-bāndur Behrām bir ednā nöker
- 4 Sultān Selīm-i yemm- °atā hem-ḥāl-i ḥulḳ-ı Muştafā
Şiddik-ḥū °Osmān-ḥayā Ḥaydar-seḥā °adl-i °Ömer
- 5 Zīb-i serir-i dāverī şimdi cihān İskenderi
Ser-defter-i cenk-āverī şāyeste-i tīg ü kemer
- 6 Hem şā'ir-i mu'ciz- sūḥan hem fāris-i kerrār-fen
İḥyā-kün-i çarḥ-ı kühen māḥī-i resm-i şūr u şer
- 7 Deryā-kef-i Ḥātem-reviş şāh-ı °ināyet perveriş
Devrinde hep alışveriş olmak gerek fetḥ ü zafer
- 8 Cünd-i melek ser-leşkeri Ḥıẓr-ı hidāyet-rehberi
°Avn-i Ḥudānuñ mazḥarı elḳābı şāh-ı baḥr ü ber
- 9 Evzā°u eṭvārı ḥasen āsar-ı tab°ı şūḥ u şen
°Aşırında güm oldu miḥen dilden keder gitdi gider

3 (a) şehen-şāhāndur : şehen-şāhānidür K

- 10 Aḥlākı ḥulk-ı Muṣṭafā hem menba[°]-ı [°]ayn-ı vefā
İtmede şer[°]a iktizā ser-levḥa-i metn-i hūner
- 11 Resm-i [°]adālet kārıdur fevz-i llāhī yārıdur
Her vaz[°]ı hep ḥünkārıdūr baḥş eylemekde sım ü zer
- 12 Ḥaḳ anı mesrūr eyledi nuşretle mesrūr eyledi
A[°]dāyı maḳhūr eyledi oldı bütün zır ü zeber
- 13 Ser-[°]asker-i agah ile [°]avn-i ricalu'llah ile
Küffar ah u vah ile guyan olup eyne'l-mefer
- 14 Geldi beşāret-nāmeler tıyıldı çün hengāmeler
[°]Allāmeler fehāmeler tebriki kıldı ser-te-ser
- 15 Tārīḫler inşād idüp maẓmūnlar icād idüp
Vaşf-ı ğazāyı yād idüp ya[°]ni muṭavvel muḫtaşar
- 16 Nāşid görüp bu ḥāleti bu pūr-ṭarab keyfiyyeti
Nabzān oldı ğayreti bīmār iken ol bī-ḥaber
- 17 Dil ḥasta vü maḥzūn iken ālām ile merhūn iken
Derd ü ğama maḳrūn iken maẓmūna virdi kerr ü fer
- 18 Bir nev-zemīn-i tāzede bir neş[°]elü āğāzede
Gitse sezā Şirāza da bu nazm-ı meşḥūnü'l-güher

14 (a) tıyıldı : duyıldı T, Ü2, Ü3, K, duyıldı Ü4

18 (a) Bir : Bu T, Ü2, Ü3, Ü4, K / neş[°]elü : neş[°]eli Ü1, T, Ü2, Ü3

- 19 Şāhen-şeh-i dehre du[°]ā şıdk ile itsün evvelā
Tā haşre dek olsun aña taht-ı [°]adālet müstakarr
- 20 Memnūn olup her rüz u şām feth ü zaferle şād-kām
Düşmenden alsun intikām ol dāver-i nigū-siyer
- 21 Günden güne şādān olup [°]ālemlere sultān olup
Āfāka fermān-rān olup koya niçe memdūh eşer
- 22 Ğayrı yeter taşdı[°]i қо ser- "Sūre-i Fethi" oқu
Kavs-ı du[°]ānuñ tā oқu bulsun icābetde maқarr
- 23 Kādrin bilür şāh-ı cihān mesrūr olursın bī-gümān
Tārihi yaz turma hemān mānend-i dürr-i pür-[°]iber
- 24 Nāşid düşüp bir mu[°]teber tārih-i elfāz-ı güher
Bu müjde-i naşr u zafer vire zamāna zīb ü fer (H. 1204 / M. 1789)

TĀRĪH TĪR-GÜZĀRĪDEN ŞEHR YĀRĪ BE-ŞĀH-I ÇENĀRĪ

Mefā[°]ilün Mefā[°]ilün Fā[°]ilün

- 1 Şāhen-şāh-ı cihān Sultān Selīmüñ
Ola zātı emānet Kirdgāra

23 (a) olursın : olursuñ T, Ü2, Ü3, Ü4, K
36 Ü1. 15b, T. 16b, Ü2. 17b, Ü3. 15b, Ü4. 18a, K. 19a
Tārih-i Diğer Ü1

- 2 Muvāfık eylemişdür Hāzret-i Hāk
Kemāl-i hūsn-i hūlkın Çār-Yāra
- 3 Müşādif olmamışdur çeşm-i °ālem
Muvāffak böyle şāh-ı bahtiyāra
- 4 Huşūşā kim hūnerde ma°rifetde
Müreccaḥ zātı her bir şehryāra
- 5 Kemāndārīde icrā itse ḥükmin
Ḥadengin çarḥa eylerdi itāre
- 6 Nişāna alsa kūrş-ı āfitābı
İder peykān-ı tīr ile dü pāre
- 7 Kerāmetdür bu def°a Topḳapudan
Atup tīrin geçürdi bu çenāra
- 8 Ḥavārıḳdan olur ma°dūd ḥaḳḳā
Ulū'l- ebsāre ehl-i i°tibāre
- 9 İki mışra°la tāriḥin yazınca
Güherler eyledi ḥāmem işāre

- 10 Çıkarduñ Nāşidā raʿnā cevāhir
Derūn-ı baħr-i maʿnādan kenāra
- 11 Çıkup hemçün hümā evvel semāya
Geçürdi sehmini şāh-ı çenāra (H. 1204 / M.1789)

37

TĀRĪH BERĀY-I ʿARZ-I TAŞT U ĀF_TĀBE

Mefʿülü Faʿilātün Mefʿülü Fāʿilātün

- 1 Şāhen-şeh-i zamāne Sultān Selīm Hānuñ
Evşāf-ı zāt-ı pāki gelmez hele ħesāba
- 2 Şāh-ı melek-şemāʿil elţāfı dehre şāmil
Şāyeste çün mesāʿil yazılsa her kitāba
- 3 Şāh-ı kerem-mesālik şeh-rāh-ı Haĸĸa sālik
Olsa per-i melāʿik şāyān āfitāba
- 4 Zāt-ı kerem-nümūdı şāmil niçe suʿūdı
Yek ĸatre āb-ı cūdı ĸālib gelür gül-āba
- 5 Şāhen-şeh-i cihāndur cism-i cihāna cāndur
İĸsānı şāyegāndur hep cümle şeyĸ ü şāba

37 Ü1. 16b, T. 19b, Ü2. 21a, Ü3. 18a, Ü4. 22a, K. 23a
Kaşide-i Der-zımn-ı ʿArz-ı Hediyye T. Ü2, Ü3, Ü4, K
1 (b) gelmez hele : hele gelmez Ü4

- 6 Vākıf rūsūm-ı cenge hem tır ü hem tufenge
Deryādaki nehenge tiri ider işābe
- 7 Olurdı pek muvāfık tāk-ı derinde lāyık
Kavs-ı felek muṭābık naqş olına kitāba
- 8 Mihr-i cihān-nümādur ol sāye-i Hudādur
Ṭaʿn eylese sezādur envārı āfitāba
- 9 Fermān-revā-yı dünyā oldukça hep ser-ā-pā
Nār-ı ḥasedle aʿdā dönsün hemān kebāba
- 10 Nāşid duʿāya āğāz itdükde maqşaduñ yaz
Yüz sürüp ol nevā-sāz bāb-ı felek-meʿāba
- 11 Şāh-ı kerem-pesendüm sultān-ı bī-menendüm
Lāyık degül efendüm dergāh-ı müstetāba
- 12 Degül saña bu şāyān ey pādişāh-ı zī-şān
Olşa kabūle erzān başum irer seḥāba
- 13 Şevketlü şehryārā şāh-ı kerem-şīʿārā
İtdüm ḥuzūra ihdā bir taşt u āftābe (H. 1204 / M. 1789)

13 (a) Şevketlü : Şevketli Ü1, T, Ü2, Ü3 (b) ḥuzūra : ḥuzūr Ü4, K

TĀRĪH-İ KAŞR-İ SULTĀNĪ

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Şehen-şāh-ı mu°allā-rütbe sultān-ı felek-pāye
Hıdīv-i bü'l-meyāmin pādişāh-ı Kahramān-efser
- 2 Cenāb-ı Şeh Selīm-i Bāyezīdü'l-hulķ kudsī-dil
Hudāvend-i şeref-pīrā vü sultān-ı kamer-peyker
- 3 Muvāfiķ gelmedi bir böyle dādār-ı melek-ħaşlet
Ki zāt-ı pāki virdi cümle-i ekvāna hep zīver
- 4 Yine meyl itdi tab°-ı eşrefi bir tarķ-ı şāhiye
Yapılsun Cennete hem-zeyn olup Huld ile hem-yek-ser
- 5 Olup bā-şevket-i şāhī hemān fermān-ı dādārī
Yapıldı der-°akab kaşr-ı güşāde tarķ u hāver-fer
- 6 Münakkaş nev-edā şāhāne bir kāşānedür bu ki
Anuñ her resmi zirā bŷ-ı Cennetden ħaber söyler

38 Ü1. 16b, T. 24a, Ü2. 25b, Ü3. 22a, Ü4. 27a, K.28a

Tārīh-i Garā Berāy-ı Kaşr-ı Şehen-şāh-ı Cihān-ārā ki Her Mışra°nuñ Menķütü Tārīhdür T,
Ü2, Ü3, Tārīh Berāy-ı Kaşr-ı Şehen-şāh-ı Cihān-ārā ki Her Mışra°nuñ Menķütü Tārīhdür K

4 (a) bir : bu T, Ü2, Ü3, Ü4, K

6 (a) kāşāne : kāne K

- 7 Tamām oldukda tebrikin yazup ya'ni h ner-senc n
Hul ş-ı kalb ile şarf itdiler a'la birer gevher
- 8 Muhaqqak bende-i mevr ş u 'abd-i a karuñ N şid
Murassa' yapdı t rih-i laţifi ya'ni p r-gevher
- 9 Bu 'ali kaşrı yapdı H n Selim-i ma'celet- ver (H. 1204 / M. 1789)
M kellef kaşr-ı b la yapdı sult n-ı melek-manzar (H. 1204 / M.1789)

39

T RİH-İ KAŞR-İ ZİB 

M stefil n M stefil n M stefil n M stefil n

- 1 Ş hen-şeh-i gerd n-ma arr sult n-ı kerr b -siyer
Kerr r-ı F r k -eşer B -bekr-h  Haydar-zafer
- 2 Sult n Selim-i k m-y b in' m-ba ş-ı şeyh   ş b
Ş yested r Efr sy b olsa a na der-b n-ı der
- 3 Yapdı bu kaşr-ı dil-keşi d ny da var mı bir eşi
Sakfında t ç-ı zer-keşi reşk- ver-i şems   kamer

9 (a) H n : ş n   4, K
39  1. 25a, T. 17a,  2. 18a,  3. 16a,  4. 18b, K. 19b
T rih-i Kaşr  1

- 4 Bak her ʿumūruñ sāķına beñzer sipihruñ ṭāķına
Şāyestedür kim ṭāķına her yanına dürr ü güher
- 5 Kāşāne-i şāhānedür şānisi yok bir dānedür
Bāğ-ı İrem efsānedür yok anda bu dil-cū eşer
- 6 Kaşr-ı cihān-ārā mıdur ya ḥayme-i ber-pā mıdur
Bir per-güşā ʿankā mıdur seyrine deryā yem döker
- 7 Vaşında hep nazm-āverān meydāna oldı esbrān
Bu Nāşid-i çāpük-ʿinān tāriḥe virdi zīb ü fer
- 8 Mesʿūd ide Bārī Ḥudā fevz-i zaferle dā'imā
Yapdı bu tarḥ-ı dil-güşā Sultān Selīm-i nāmver (H. 1204 / M. 1789)

TĀRĪḤ-İ ŞĪKESTEN-İ BEYZĀ DER- KAŞR-İ İŞĤĀĶIYYE

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Şāhen-şeh-i ʿālī-himem ḥāķān-ı mesʿūdü'l-ķadem
ʿAyn-ı ʿatā ķān-ı kerem dehrüñ şeh-i zī-şānidur

4 (a) beñzer : beñzüñ K (b) güher : gevher Ü4, K
6 (b) seyrine : şaydına T, Ü2, Ü3, Ü4, K
7 (a) hep : hem Ü4, K
8 (a) fevz-i : fevz ü T, Ü2, Ü3, Ü4, K, (b) dil-güşā : dil-keşi T
40 Ü1. 11a, T. 12a, Ü2. 13a, Ü3. 11a, Ü4. 12b, K. 13b
Şikesten-i Beyza Der-Kaşr-ı İşhāķiyye Ü1

- 2 Sultān Selīm-i kāmver fermān-dih-i mülk-i hüner
Dībāçe-i fevz ü zafer ser-nāme-i °ünvānidür
- 3 Mihr-i sipihr-i şevketin mäh-ı semā-ı rif°atin
Cism-i laṭif-i devletin hem cānı hem cānānidur
- 4 Olsa tūfeng-endāz eger ol dāver-i °ālī-nazar
Konsa nişān kurş-ı kamer bī-şübhe urmaḵ şānidur
- 5 Bu kaşrı itdi cilvegeh zāhir olup mānend-i meh
Atmaḵ tūfengi geh-be-geh ṭab°-ı güher-efşānidur
- 6 Dört yüz otuz dört haṭve yir bir beyzayı vaz° itdiler
Seyr eyleyen ehl-i hüner bu ḥāletüñ ḥayrānidur
- 7 Ref° itdi dilden kīnesin şāf eyleyüp āyīnesin
Şan beyze gerdi sīnesin çün mazhar-ı iḥsānidur
- 8 Atup sekiz kerre tamām ol şāh-ı İskender-gulām
Nüh rütbede urdı tamām böyle hüner urma nidür
- 9 Nāşid bi-ḥaḵḵı “Ḥā vü Mīm” şāh-ı cihān Sultān Selīm
Ola seririnde muḵīm °ālem du°ā-güyānidur (H. 1205 / M.1790)

3 (a) şevketin : devletin Ü1 / rif°atin : rif°atüñ K
5 (a) cilvegeh : cilvegāh K (b) geh-be-geh : gāh-be-gāh K

TĀRĪḤ BERĀY-İ ŐIKESTEN-İ BEYZA

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 °Adālet-piše ḥayr-endiše sultān-ı melek-manzar
Zamānında cihān āsāyiş ü emn ü emān buldı
- 2 Şeh-i mülk-i °adālet Ḥazret-i Sultān Selīm Ḥān kim
Zamān devrinde ahd-i cünbiş-i Nūşirevān buldı
- 3 Cihān ne böyle bir sultān-ı °ālī-şānı görmişdür
Ne taht-ı saltanat bir böyle şāh-ı nükte-dān buldı
- 4 Ne çeşm-i şāhn-ı meydān-ı hüner bir böyle şeh gördi
Ne ḥod kürsi-i devlet böyle bir şāhib-kırān buldı
- 5 Ne böyle bir hüner icād idüp eslāf-ı emcādı
Ne böyle ma°rifetle her biri °aşrında şān buldı
- 6 Gelüp bu Kaşr-ı İshākiyyeye bir gün sa°adette
Muḳaddem ḍarb-ı dest-i himmeti bir nev-nişān buldı

41 Ü1.11a, T.12a, Ü2.13a, Ü3. 1b, Ü4.13a, K.14a

Tārīḥ-i Diger Berāy-ı Şikesten-i Beyza T, Ü2, Ü3, K

1 (a) °Adālet-piše : Celālet-piše Ü1

2 (b) Nūşirevān : Nūşirevān T; Ü2, Ü3, Nūşirevān Ü4, Nūşrevān K

4 (a) şeh : şāh K

- 7 Ki dört yüzle sekiz adım maḥalden beyza urmuşdı
Uzatmağa anı zihninde bir rāz-ı nihān buldı
- 8 Hemān emr eyledi vaż^c itdiler bir beyza-ı beyzā
Otuz iki adım evelkiden zā³id mekān buldı
- 9 Tamām dört yüz otuz dört ḥaṭve yerden ḍarb idüp anı
Tüfeng-endāz olan ehl-i hüner şan tāze cān buldı
- 10 Yazarken vaşfını Nāşid kulı cevher gibi anuñ
İçinde böyle bir tāriḥ-i pāki rāyegān buldı
- 11 Urınca beyzayı Şāh-ı Selīm-i Āl-i °Oşmānuñ
Bütün ervāḥ-ı ecdādı ḥayāt-ı cāvidān buldı (H. 1205 / M. 1790)

TĀRĪḤ-İ NİŞĀN-ZEDEN-İ ŞĀH-İ CİHĀN U MUḠARREBĀN-İ ĀN SULTĀN

Mefā^cilün Mefā^cilün F °ülün

- 1 Cenāb-ı şehryār-ı heft-kişver
Ḥidiv-i şarḥ u ğarb şāh-ı muvaḳḳar

8 (a) eyledi : eyleyüp K

9 (b) olan : olup K

10 (a) Yazarken : Yazar iken Ü4

11 (a) beyzayı : beyzayı Ü4, K

42 Ü1. 12a, T. 20a, Ü2. 21b, Ü3. 18b, Ü4. 22b, K.23b

Tāriḥ Berāy-ı Nişān-zeden-i Şehryār-ı Gerdün-menzilet ü Muḳarrebīn-ü'l- Ḥazret T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 2 Vücûdı mazhar-ı feyz-i İlâhî
Cihānuñ pādişāh bin pādişāhı
- 3 Zamānuñ hüsrev-i giti-sitānı
°Uluvv-i şān ile şāhib-kırānı
- 4 Melek-hū Şeh Selim bin Muştafā Hān
Şecā°atla güzīn-i Āl-i °Oşmān
- 5 Zamānında olaydı ger Melik Şāh
Olurdu cān u dilden °abd-i dergāh
- 6 Keremle olsa idi Bermekiler
Kitāb-ı cūdını eylerdi ez-ber
- 7 Kemān-keş hem tūfeng-endāz u fāris
Şeh-i kişversitān-ı Rūm u Fāris
- 8 Göreydi kuvvet-i bāzū-yı şāhı
Olurdu Kahramān ednā sipāhı
- 9 Göreydi darb-ı tigin Kılıç Arslān
Silaḥdārına olur idi der-bān
- 10 Gelüp bir gün bu cāy-ı dil-güşāya
Mehābetle nazār kıldı fezāya

- 11 Yanında var idi nice havāşı
Tüfeng-endāz olan hüddām-ı hāşı
- 12 Hemānā oldu cārī emri ol dem
Tüfeng atsun aġayān-ı mükerrerem
- 13 Muḳaddem cümleden Hālid Aġaya
Nişān vaz° itdiler şaḥn-ı fezāya
- 14 Sekiz yüz on üç adım idi menzil
Nişān urdı merāmı oldu hāşıl
- 15 Müşāhib Ḳāsım Aġa gördi anı
Derūnından kopup ġayret nişānı
- 16 Tamāmen kırk iki kez de ba°ide
Koyup urdı gelüp nevbet Sa°ide
- 17 O daḫi geldi yüz toḳsan toḳuz kez
Girü koydı nişānı kıldı müfrez
- 18 Biñ elli dört adım yire uzatdı
Sebūyı kıldı şad pāre tuz itdi
- 19 Görüp bu hāleti çün ser-tüfengī
Tüfeng atmada nādir şimdi dengi

16 (a) kez de : kez T, Ü1, Ü2, Ü3, Ü4

20 Tamāmen elli beş buçuk adım yir
Girüye çekdi ol zāt-ı hünerver

21 Olup biñ yüz toğuz buçuk nişānı
Kılup icrā-yı ğayret urdı anı

22 Görüp bu cünbişi bî-bāk ü pervā
Derūnî şevke geldi Şākir Ağa

23 Otuz yedi buçuk hatve girüye
Koyup darb eyledi sürbî sebūya

24 Bakup Rüstem Ağa bu kerr ü ferre
Tevak্কuf itmeyüp miqdār-ı zerre

25 Üç adım yir girü urdı nişānı
Okutdı bu hünerde dāstānı

26 Bu menzil buldı çün hadd-i nişābı
Tamām biñ yüzle elli kez hesābı

27 Bilāl Ağa vekil-i Hāzīn-i Şāh
Temāşā eyleyüp olduğda āġāh

28 Yigirmi altı adım yir girüye
Maġal ta'fīn kıldı çün sebūya

25 (a) urdı : vardı T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) okutdı : okındı Ü2, okıtdı T, Ü4, K
27 (b) agah : hem-rah Ü3

- 29 İdüp icrā tūfeng āteş-efşānı
O da ğayret idüp urdı nişānı
- 30 Nedīmān-ı cenāb-ı pādişāhī
Nişān tertībin itdiler kemāhī
- 31 Hūsameddin Aġa Kaḫveci Başı
Sekiz kez bozdı anı dikdi taşı
- 32 Olup biñ yüzle seksan dōrt adım yir
Bu şōhret tutdı dūnyāyı ser-ā-ser
- 33 Silaḫdār-ı şehen-şāh-ı felek-cā
Cenāb-ı Seyyid-i °Abdu'llāh Aġa
- 34 Tamāmen urdı bozdı anı on kez
Nişānı kıldı bu vech ile müfrez
- 35 Görüp bu resme tertib-i dil-ārā
Derūnī cūşa geldi Başı Aġa
- 36 Zamānuñ Hātemi zāt-ı keremkār
Ki oldur ser-çūkadārān-ı hūnkār
- 37 Tūfeng-endāzlıkda mişli nādir
Kemān-keşlikde ḥod ğāyet bahādır

30 (b) tertibin : tezyīn Ü1

32 (b) tutdı : dutdı Ü4, K

- 38 Firūsiyyetde ger evşāfın itsem
Tek-ā-pūdan alurdı esb-i āmem
- 39 Hele ben görmedüm ol zāta akrān
Eger var ise görmiş işte meydān
- 40 Mürüvvet fennini icāda ādir
Sehāvetde hele ayret-fezādur
- 41 Şehen-şāh-ı cihāna °abd-i şādık
İşi tevfi-i Mevlāya muvāfi
- 42 Hezārān āferīn ol zāt-ı pāke
Ki olmaz ab°ı kā²il iştirāke
- 43 Nişānı bozmaa şarf itdi himmet
Yine ol merd-i meydān-ı şecā°at
- 44 oyup kır beş adım andan girüye
Bir iki amlede urdı sebūya
- 45 Biñ iki yüzle kır bir kez müselleme
Nişān vaz° eyledi ol merd-i °ālem
- 46 Olup manzūr-ı sultānī bu menzil
Tüfeng atmaa oldu ab°ı mā²il

38 (a) evşāfın : evşāfını Ü4

42 (b) kā²il : kābil T, Ü2, Ü3, Ü4, K

45 (b) merd-i : müzd ü T, Ü2, Ü3, Ü4, K

47 Koyup altmış beş adım yir verāya
Tevekkül eyledi luḡ-ı Hudāya

48 Tüfengin aldı deste kahramānī
Nuḡuş-ı hāke dönderdi nişānı

49 Urup kırdı hemān-dem bī-mühābā
Bir iki ḡamlede bā-°avn-i Mevlā

50 Olup biñ iki yüz altmış üç adım
Kerāmetle nişānı urdı şāhum

51 Degül vüs°-i beşer bu zūr u kuvvet
Kerāmetdür kerāmetdür kerāmet

52 Cemi°-i fende izhār-ı mahāret
Cenāb-ı Ḥazret-i Ḥakdan °ināyet

53 Niçe āşārlar icād kıldı
Hezār bābını dil-şād kıldı

54 Nişān urduḡça ol sultān-ı zī-şān
İşābet itdire her işde Yezdān

47 (a) yer : bir T, Ü2, Ü4, K
53 (b) dil-şād : irşād T, Ü2, Ü3, K

- 55 Olup her demde feyz-i Hakkā mazhar
Cenāb-ı Hızr ola ol şāha rehber
- 56 Hemān yaz Nāşid evsāf-ı cemīlūñ
Ki mazmūn ola ʿayn-ı Selsebilūñ
- 57 Bu resme irdi menziller hitāma
Nişān-ı şehle miskiyyü'l- hitāma
- 58 Aķarsa hāmeden tārih-i espān
Nişān kırdı yine şāh-ı cihānbān (H. 1205 / M.1290)

43

TĀRĪH-İ ŐIKESTEN -İ SEBŪ

Mefāʿilūn Mefāʿilūn Mefāʿilūn Mefāʿilūn

- 1 Hūdāvend-i Tehemten zŪr u şāh-ı Kāhramān-şavlet
Ki tarz u avrı cŪmle dil-pesend ũ pādişāhāne
- 2 İdŪp sersām Sāmı nerm iderdi āhenīn albin
Nazar kılsa mehābetle eger bir kez Nerīmāna

56 (a) cemīlūñ : cemīlin Ū4, K (b) Selsebilūñ : Selsebilin Ū4, K
43 Ū1. 14a, T. 22a, Ū2. 23b, Ū3. 20b, Ū4. 24b, K.26a

Tārih Berāy-ı Nişān-zeden-i Sultān-ı VakŪr Der-Zir-i Diraht-ı İhlāmŪr T, Ū2, Ū3, Ū4, K
1 (a) şavlet : kuvvet T, Ū2, Ū3, Ū4, K
2 (a) albin : albŪñ K

- 3 Olurdu hıdmet-i dergāhına biñ can ile kurbān
Tenezzül itse cārī olsa ednā emri hākāna
- 4 Ğubār-ı dergehin eylerdi kuhl-ı °ayn-ı iqbāli
Nesīm-i şubh işāl eylese hān-ı Şifāhāna
- 5 Hudā zātında merķūz eylemiş her fende yektāyı
Tefevvūķ eyledi cümle hünerdārān-ı devrāna
- 6 Huşūşā kim tūfeng-endāzlık fenninde Hakk zātın
Müreccaḥ eylemişdür ḥaķ bu kim eslāf-ı şāhāna
- 7 Murād itse işābet itdirürdi dāne-i sürbin
O şems-i burc-ı şevket kuruş-ı mihre necm-i raḥşāna
- 8 Nişān itse dökerdi rişte-i bāl ü perin cümle
Havāda sür°at-ı cevlān iden ecnās-ı mürġāna
- 9 Sa°adetle gelüp bir gün bu cāy-ı nūzhet-efzāya
Dıraḥt-ı iḥlamūruñ sāyesin cāy itdi şāhāna
- 10 Tūfeng-endāzlık icrāsına ṭab°-ı hümāyūnı
Olup mā°il hemān emr eyledi ḥüddām-ı zī-şāna

3 (a) kurbān : müştāk T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) emri : emr Ü4, K
6 (b) ḥaķ : ḥāl Ü4, K

- 11 Biñ iki yüzle altmış kez maḥal olduḡda menzilgāh
Tüfengin aldı dest-i pākine şevḡ ile merdāne
- 12 Tefe'ül eyleyüp ḡalb-i şerīfinden o şāh-ı dīn
Teveccüh eyledi ihlāş ile eltāf-ı Yezdāna
- 13 Bir iki def'a iş'āl itdi bārūt-ı tüfengini
Şadā-yı zūr-ı darbı irdi gūş-ı çarḡ-ı gerdāna
- 14 Biḡamdi'llāh işābet itdi bā-te'yīd-i Subḡhānī
Sebūyı eyledi şad pāre döndi āb-ı rizāna
- 15 Bu bu'diyyetde bir menzil ne mesmū° vü ne mer'īdür
Bu ancak ḡuvvet-i ḡudsiyyedür ol zıll-ı Raḡmāna
- 16 Nigāh-endāz-ı diḡḡat olsa ger insān-ı °ayn ile
Kemāl-i ḡayret icāb eyler elbet °aḡl-ı insāna
- 17 Bu emr-i ḡāriḡu'l-°ādātı ta'rif itme mümkin mi
Virür şūriş bunuñ evşāfı fikr-i nūkte-sencāna
- 18 Kemāl-i °aciz ile bu bende-i mevrūş-ı dergāhı
Naḡam-perdāzlık ḡükmin virüp kilik-i ḡoş-elhāna
- 19 Güherbār oldı ḡāmem Nāşidā bir böyle tāriḡe
Nişānı Şeh Selīm urup sebūyı kırdı şāhāne (H. 1205 / M.1790)

TĀRĪḤ-İ DĪĞER BERĀY-İ ŐIKESTEN-İ SEBŪ

Műstefilűn Műstefilűn Műstefilűn Műstefilűn

- 1 Őāhen-Őeh-i bay u gedā sultān-ı kerrűbī-liķā
Dārende-i feyż-i Ḥudā fermān-revā-yı baḥr ű ber
- 2 Sultān Selīm-i kāmran zıll-ı Cenāb-ı Műsteān
Őāyestedűr ḥākāniyān alsa aña der-bān-ı der
- 3 Hem pādiŐāh-ı ced-be-ced hem dāver-i ālī-sened
EvŐāfına yok ḥadd ű ādd ḥarç eylesen dűrr ű gűher
- 4 Her ḥālden āgāhdur hem ārif-i bi'llāhdur
Dűnyāya Őāhen-Őāhdur ol dāver-i ālī -nazar
- 5 Ol pādiŐeh bin pādiŐeh Őāhen-Őeh-i encűm-sipeh
İŐbu dıraḥtı cilvegeh itdűkde çűn nűr-ı baŐar
- 6 Őabā-ı hűmāyűnı hemān meyl itdi ḳonsun bir niŐān
ḳıldı tűfeng-i zer-feŐān dest-i Őerifin çűn maḳarr

44 Ŭ1. 14b, T. 23a, Ŭ2. 24a, Ŭ3. 21a, Ŭ4. 25b, K. 26b

Tārīḥ-i Latif-i Dīger Berāy-ı NiŐān-zeden-i Őāh-ı Mihr-efser T, Ŭ2, Ŭ3, Ŭ4, K

2 T, Ŭ2, Ŭ4 ve K'de űçűncű beyit.

3 T, Ŭ2, Ŭ4 ve K'de ikinci beyit. (a) ālī-sened : ālī-neseb K

5 (a) pādiŐeh bin pādiŐeh : pādiŐāh bin pādiŐāh K

6 (b) Őerifin : Őerifűn K

- 7 Biñ iki yüz altmış °aded gez menzili bulduḡda ḡad
İtdi tūfengin zīb-i yed ikbāl ile bā- kerr ü fer
- 8 Oldı tūfeng āteş-feşān mānende-i berḡ-i cihān
Urdı sebūyı bī-gümān oldı hemān zir ü zeber
- 9 Şā°irliğüñ geldi yiri şarf eyle dürr ü gevheri
Pür-naḡme kıl kil-k-i teri biñ yılda olmaz bu eşer
- 10 Yazdı ḡalem ḡāyet edaḡḡ iḡsāna oldı müsteḡaḡ
Tārīḡini bā-feyz-i ḡaḡ sābāş ide ehl-i hūner
- 11 İtdi tūfengin ḡarb ile ehl-i hūner tā kim bile
Urdı sebūyı sūrb ile Sultān Selīm-i nāmver (H. 1205 / M.1790)

45

TĀRĪḡ BERĀY-I NIŞĀN-ZEDEN-İ BAŞ AĞA

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilāḡ

- 1 ḡazret-i Sultān Selīm ḡān-melā°ik-ḡaşletüñ
°Ömrin efzün eyleye devletle ḡayy-ı Lā-Yenām

9 (a) Şā°irliğüñ : Şā°irliğin Ü1,T, Ü4, K
10 -Ü1

11 (a) tūfengin : tūfengüñ K

45 Ü1, 15a, T. 24a, Ü2. 25a, Ü3. 22a, Ü4. 26b, K. 27b

Tārīḡ-i Şikesten-i Sebū Ü1, Tārīḡ-i Nişān-zeden-i Baş Aḡa Ü4

1 (b) °Ömrin : °Ömrüñ Ü4, K

- 2 Ser-çūkadārān-ı hāşşū'l- hāşşına emr eyledi
Bu nişānı bozmağa ol şāh-ı İskender-ğulām
- 3 °Avn-i Hākka ittikā idüp o zāt-ı pūr-hüner
Urdı seksan bir buçuk haṭve girüden bī-keḷām
- 4 Sabikā dikmişdi Feyzu'llāh Ağa bu menzili
Ya°ni biñ elli yedi haṭve maḥalde bā-tamām
- 5 Oldı şimdi biñ yüz otuz hem sekiz buçuk adım
Baş Ağa bozdukda ta°dād itdiler bā-ihimām
- 6 Böyle yüz yirde nişān urdı daḫi bundan ba°id
Şad hezārān āferin ol zat-ı memdūhu'l- enām
- 7 Nāşidā oldı mücevher şevk ile hāmem yazup
Kırdı bu destiyi bā-°avn-i Hudā tāriḫ-i tām (H. 1205 / M. 1790)

TĀRĪḤ-I DĪGER BERĀY-I ŞĪKESTEN-I SEBŪ

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

5 - T, Ü2, Ü3, Ü4, K
6 T, Ü2, Ü3, Ü4, K, 'de 5. beyit
7 T, Ü2, Ü3, Ü4, K, 'de 6. beyit.
46 Ü1. 15a, T. 23b, Ü2. 24b, Ü3. 21b, Ü4. 26a, K. 27a
Tārīḫ-i Garrā Berāy-ı Nişān-zeden-i Şāh-ı Cihān-ārā T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 1 Şāhen-şeh-i °adl āferīn Sultān Selīm-i kām-bīn
Her luṭfına itmiş ḡarīn anı Hudāvend-i Mu°īn
- 2 Hākān-ı memdūhu°ş- şiyem fermān-dih-i Rūm u °Acem
Kān-ı °aṭā genc-i kerem ḡayret-keş-i dīn-i mübīn
- 3 Şāh-ı melek-°ünvāndur cism-i cihāna cāndur
Hem-sāye-i Raḡmāndur hem de emīrū°l- mü°minīn
- 4 İtmiş Cenāb-ı Müste°ān her bir hūnerde kām-rān
Eyler tūfengine nişān mir°āt-ı mihri bī-ḡarīn
- 5 İcrā idüp niçe hūner ol dāver-i Ḥaydar-siyer
At sürse ger bā-kerr ü fer lertzān olur kāv-ı zemīn
- 6 Bu cāygāh-ı bī-bedel teşrīfine oldı maḡal
Urdı tūfenge ḡünkü el bā-niyyet-i a°dā-yı dīn
- 7 Zāt-ı mekārim-vāyesi kān-ı cihān ser-māyesi
İşbu dirāhtuñ sāyesi teşrīfine olup zemīn
- 8 Biñ iki yüz altmış °aded gez menzile olduḡda ḡad
İtdi o şāh-ı ced-be-ced destiyi şad pāre hemīn
- 9 Tīr ü tūfengin her zamān atduḡça ol şāh-ı cihān
Bā-fāl-i ḡayr olsun nişān dā°im °adū-yı der-kemīn

1 (a) Şāhen-şeh : Sultān Selīm K / Sultān Selīm : Şāhen-şeh K
4 (a) kām-rān - Ü1

- 10 Nāşid görüp bu hāleti tārihe virdi zīyneti
Her harf-i gevher-ııyneti mānende-i dürr-i semīn
- 11 Çıkdı tüfenginden hemān bir dāne-i āteş-feşān
Destiyi itdi bī-gümān hem-şüret-i naķş-ı zemīn
- 12 İtdi tüfengin çün be-dest ol dāver-i °ālī-nişest
Aķdı sebūy oldı şikest çü dīde-i °adā-yı dīn (H. 1205 / M.1790) *

47

TĀRĪH-I VEFĀT-I MERĤŪM MĪR MAĤMŪD-I KERĪMŪ'Ş-ŞİYEM

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün

- 1 Mīr MaĤmūd-ı Kerīmü'ş-şiyem-i nīk-ĥışāl
Ĥüsn-i aĥlaķına meftün idi pīr ü bernā
- 2 °Umdesi idi ser-ā-pā vüzerā-zādelerün
Aña mīrān-ı kirām meĤarı dinilse sezā
- 3 Ṭab°-ı pākīzesi incāĥ-ı merāma teşne
Dil ü desti yem ü kān-ı güher-i cūd u seĥā

10 (b) ııyneti : kıymeti Ü4, K

12 (b) sebūy : sebū K

47 Ü1. 16b, T. 25b, Ü2. 27a, Ü3. 23b, Ü4. 28b, K. 29b

Tāriĥ-i Vefāt-ı Merĥūm Mīr MaĤmūd'ş-şiyem Ü1, Tāriĥ-i Vefāt-ı
Kerīmü'ş-şiyem Ü4

Mīr MaĤmūd-ı

2 (a) vüzerā-zādelerün : vüzerā-zādelerin T

3 (b) yem ü : yem K / güher : gevher Ü4, K

- 4 Zühd ü t̄ā'at u °ibādāt idi her dem kārı
K̄albi H̄ak̄da dili z̄ikrinde idi ūbh̄ u mesā
- 5 Yoğ idi mişli anuñ fenn-i silahşoride
P̄ir ü üstādı idi hep o gürūhuñ h̄ak̄k̄ā
- 6 °İzzet-i nefis ile eyyāmı gūzār eyledi hep
Baht-ı mes°ūdı müsā°id idi bā-emr-i H̄udā
- 7 Şeh Selīm gibi cihān-gīrūñ olup lālāsı
Reşk-i keyvān idi rif°atle o merd-i dānā
- 8 K̄almamışdı emeli mülk-i cihānda ancak
Bir murādı var idi anı da virdi Mevlā
- 9 Gördi taht üzre h̄udāvendini çün mihr-i münir
Toğdı gün başına gūyā anuñ oldu dūnyā
- 10 Kethūdā-yı şeref-efzāsı olup māderinūñ
Tārek-i çarḥ ile fark-ı seri oldu hem-pā
- 11 Yokdı göñlinde yeri cāh u celālūñ zīrā
Nazarında hiç idi dehr-i denī ser-tā-pā
- 12 Aldı ol vech ile de kāmı cihāndan āḥīr
Eyledi mülk-i fenādan sefer-i rāh-ı beḳā

6 (a) ile - T (b) Baht : Vaqt Ü4, K
11 (a) zīrā : likin T, Ü2, Ü3, Ü4, K

13 Ola mağfūr "ke-yevmin veledethu ümmüh" *
Dār-ı ʿuqbāda da mechūli ola renc ü ʿanā

14 Yirde yatdukça o tahtında şehi dāʿim idüp
Ġālibiyyetle ʿadūya meded-i Rabbū'l- ʿulā

15 Müstaḳarr ide veliyyü'n- niʿamı şadrında
Eyleye Haḳ aña iḳbāl dü kevnî iʿtā

16 Düşdi bir beyitde tāriḥ-i vefāt-ı merḥūm
Fem-i Rıdvāndan olındı rivāyet ammā

17 Mīr Maḥmūda müheyyā niʿam-ı dār-ı Naʿīm
Hele ālā-yı İlähiyyeden aña lā lā (H. 1205 / M.1790)

48

TERCİʿ-İ BEND-İ MUTAZAMMIN-İ TĀRİḤ-İ NIŞĀN-ZEDEN-İ ŞĀH-İ CİHĀN

Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

I

* Annesinden doğduğu gün gibi.

13 (b) ʿuqbāda da : ʿuqbāda Ü4, K

15 (a) ide : ide ide T, / şadrında : şadrında eyleye Haḳ Ü4 (b) Eyleye Haḳ - Ü4

48 Ü1. 17a, T. 26a, Ü2. 27b, Ü3. 24a, Ü4. 29b, K. 30b

Tāriḥ-i Der-şekl-i Tercîʿ-i Bend Berāy-ı Nişān-zeden-i Şāh-ı Müşkil-pesend T, Ü2, Ü3,
Tāriḥ-i Şekl-i Tercîʿ-i Bend Berāy-ı Nişān-zeden-i Şāh-ı Müşkil-pesend Ü4, K

- 1 Cihān-ı devletüñ sultān-ı °ālī-ķadr-i zī-şānı
Sipih-r-i şevketüñ tábende mihr-i pertev-efşānı
- 2 Mu°in-i dīn ü devlet hāris-i mülk-i cihānbānı
Vekīl-i Fahr-i °Ālem mazhar-ı te°yīd-i Subhānı
- 3 Cenāb-ı Hāzret-i Sultān Selīm bin Muştafā Hānı
Hātalardan selīm itsün hemīşe hıfz-ı Yezdānı
- 4 Şecā°atla zamānuñ Ķahramān-ı ceng-i meydānı
Tüfeng-endāz olınca ğarb ile dest-i zer-efşānı
- 5 Sebūyı kırdı çün dehrüñ şehen-şāh-ı melek-şānı
Cevāhir-pāş-ı taħsīn oldı çarhuñ cümle sükkānı

II

- 1 Cemāl-i şāhid-i devlet gül-i gülzār-ı emniyyet
Emīn-i mülk ü millet şehryār-ı müşteri-tal°at
- 2 Serīr-ārā-yı rif°at zīb-sāz-ı mesned-i şevket
Fürüg-ı cebhe-i hikmet berīķ-ı cevher-i fitnat
- 3 Hıdīv-i pür-mehābet pādişāh-ı Ķahramān-şavlet
Levend Çiftligine teşrif idüp bā-°izzet ü devlet

I.

3 (b) selīm : emīn Ü2, Ü3, Ü4, K

4 (a) zamānuñ : çihānunuñ Ü3

- 4 Nişān atmağa meyl itdi o sultān-ı melek-ḥaşlet
Derūnī niçe fāl-ı ḥayra şıdk ile idüp niyyet
- 5 Sebūyı kırdı çün dehrüñ şehen-şāh-ı melek-şānı
Cevāhir-pāş-ı taḥsīn oldı çarḥuñ cümle sükkānı

III

- 1 Hezārān āferīn ol şehryār-ı ma' delet-kāra
Ki Ḥaḵ zāt-ı şerīfin vākıf itmiş niçe esrāra
- 2 Lisān-ı ḥālle şorsañ eger gerdūn-ı devvāra
Müşādif olmamışdur devr idelden böyle ḥünkāra
- 3 Cihāna baḥş-ı iḥsān eylemekdür kārı hemvāra
Şu rütbe virdi revnaḵ ṭab^c-ı pāki nazm-ı eş^cāra
- 4 Füyüzāt-ı Ḥudā cūşān olur başlarsa güftāra
Muvaffaḵ olmadı eslāfı ḥālā böyle āşāra
- 5 Sebūyı kırdı çün dehrüñ şehen-şāh-ı melek-şānı
Cevāhir-pāş-ı taḥsīn oldı çarḥuñ cümle sükkānı

III.

1 (b) şerīfin : şerīfūñ K

IV

- 1 Hezārān dürlü esrār-ı ma'ārifden kılup āgāh
Hemīşe şevket ü iclālını efzūn ide Allāh
- 2 Nazīrin görmemişdür devr idelden çeşm-i mihr ü mäh
Hele inşāf olınsa gelmemişdür böyle şāhen-şāh
- 3 Urınca bu nişānı kahramānī şāh-ı dil-āgāh
Temāşā eyleyenler didiler hep cümle māşa'llāh
- 4 Murassa° bu daḫi bir mışra°-ı tāriḫ olur nā-gāh
Nişānı urdı bā-luḫf-ı Hudā sultān-ı gerdūn-cāh
- 5 Sebūyı kırdı çün dehrūñ şehen-şāh-ı melek-şānı
Cevāhir-pāş-ı taḫsīn oldı çarḫuñ cümle sükkānı

V

- 1 Hele dād-ı Hudādur bu hüner Sultān Selīm Hāna
Müyesser olmamışdur ḫaḫ budur eslāf-ı şāhāna
- 2 Biñ üç yüz ile altmış gez yiri urduḫda merdāne
Kemāl-i ḫayret el virmez mi söyle °aḫl-ı insāna

IV.

4 (a) nā-gāh : āgāh K

5 (b) çarḫuñ : dehrūñ Ü1

- 3 Țanîn-endâz olup ŧit-ı tũfengi gũŧ-ı devrāna
Feleklerde melekler eyledi taħsîn o sultāna
- 4 Bu tārîh-i güher-pāŧ ile bildũr nũkte-sencāna
Oķu bu beyti arz it Nāŧidā sultān-ı zî-ŧāna
- 5 Sebũyı kırdı ħũn dehrũñ ŧehen-ŧāh-ı melek-ŧāni
Cevāhir-pāŧ-ı taħsîn oldı ħarħuñ cũmle sũkkāni (H. 1205 / M.1790)

49

TĀRĪĤ-I ŧIKESTEN-İ BEYĖA

Mũstefilũn Mũstefilũn Mũstefilũn Mũstefilũn

- 1 ŧāhen-ŧeh-i °ālĩ-gũher fermān-revā-yı baħr ũ ber
Ĥāķān-ı memdũħu's-siyer maħķũmı °ālem ser-te ser
- 2 ŧāh-ı °adālet-iktirān Sultān Selĩm-i kāmran
İtsũn Ĥudā-yı Mũste°ān taħtında yũz yıl mũsteķarr
- 3 Hem fāris-i ŧāħn-ı vegā hem ħāris-i mũlk-i vefā
Hem-ħāl-i ħulķ-ı Muŧafā °adliyle Fārũķĩ-siyer

V.

- 4 (b) Oķu : Oķı Ü4 / beyti : beyt K
49 Ü1. 14b, T. 24b, Ü2. 25b, Ü3. 22b, Ü4. 27b, K. 28b
Berāy-ı ŧikesten-i BeyĖa-i BeyĖā T, Ü2, Ü3, Ü4, K
1 (a) °ālĩ-gũher : °ālĩ-gevher Ü4

- 4 Alsa ele t̄ir ũ kemān ol dāver-i devr-i zamān
Mürġ-i hŭmā olsa nişān eyler anı zir ũ zeber
- 5 Alup tŭfengin destine aña sebŭ ne desti ne
Bu beyzanuñ işkestine kaçd itdi ol °ālī-nazar
- 6 Ol şāh-ı şiddikī-makām oldı kerāmetle be-nām
Ta°dād olup geldi tamām dŏrt yŭz otuz dŏrt haṭve yir
- 7 Şavt-ı tŭfenginden felek ra°d ile oldı mŭşterek
Sābāş idŭp ins ũ melek didi mŭbārek bu eşer
- 8 Şad āferīn bu kuvvete bu şān ile bu şevkete
Her dem rikāb-ı nuşrete pā-dāş ola peyk-i zafer
- 9 Nāşid yeter taşdı°i ıo ser-" sŭre-i Fetḫi" oıu
Kavs-ı du°ānuñ tā oıu bulsun icābetde makarr

KİT'ALAR

1

ARZ-I NİYAZ BE-ŞEHEN-ŞAH-I DİL-NÜVÂZ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ey cihânı hüsni ahlâkıyla memnûn eyleyen
Vey veliyy-i ni'met-i  alem Şeh-i h atır-Őin s
- 2 T  zam n-ı v lid-i maġf rdan bu ana dek
İtmed m bir kimseden iŐs n-ı hil'at iltim s
- 3 Bu g ni g zlerd m ey mihr-i sipihr-i saltanat
 fit b-ı c d-ı ni' mu ndan idem iktib s
- 4 Şad hez r n Şerm ile d m n-ı iŐs nu n tutup
İster ey Şah-ı kerim 'l- men abet bir kat lib s
- 5 Yalınız bir ben miy m ey k n-ı luŐ u mer amet
R Ő-ı  alems n  in yet senden ister c mle n s

1  1. 18a, T. 14a,  2. 15a,  3. 13a,  4. 15a, K. 16a

Medhiyye-i H zret-i Sult n-ı  alem T,  2,  3,  4, Medhiyye-i Diger K
1 (a) ahl kıyla : ahl ku la  1, T,  2,  4, K

- 6 Ey benüm şevketlü hünkârüm du°â-yı hayruña
Rûz u şeb mevķûfdur hep cümle a°zâ vü havâs
- 7 °Abd-i mevrûsuñ kadîmî çâkerüñ Nâşid kuluñ
Çok zamânlardur ki çekdi derd ile bîm ü hirâs
- 8 °Ayn-ı cûd u merhametsüñ ey kerîm ibn-i kerîm
Hâtîruñdan çıkmasun ol bende-i şıdk-iltibâs

2

°ARZ-I NİYÂZ-I YÂKÛT-I AĞMER EZ-PÂDİŞÂH-I FERİDÛN-FER

Mefâ°ilün Mefâ°ilün Mefâ°ilün Mefâ°ilün

- 1 Efendüm pâdişâhum şehryâr-ı ma°deletkârüm
Seni her dem Hudânuñ hıfzına itdüm emânet ben
- 2 Cihân memnûn-ı ihsânuñ olup farḡ-ı semâhatdan
Hezârân kimseler maḡzûn iken şâd oldı luḡfuñdan

6 (a) hayruña : hayrıña Ü1, hayrına Ü4, K

2 Ü1. 18a, T. 14a, Ü2. 15a, Ü3.13b, Ü4. 15b, , K. 16b

°Arz-ı Niyâz-ı Bâ-Ėazret-i Sultân-ı Ser-efrâz T, Ü2, Ü3, Ü4, K

1 (a) şehryâr-ı : şehryârüm T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) her dem : itdüm Ü3 / itdüm : her dem Ü3

2 (b) kimseler : kimesneler K / luḡfuñdan : luḡfindan T, Ü4, K

- 3 Emekdār-ı qadīmūñ °abd-i mevrūsuñ kuluñ Nāşid
Ümīd-i luṭf idüp ihsān umar şimdi efendümden
- 4 Ki ya°ni vālid-i maǧfūrīnuñ ihsānı bir yāķūt
Teberrük eylemişdüm °akıbet aldı felek elden
- 5 N'ola bir kırmızı yāķūt ile memnūn-ı şād olsam
Şu°ā°-ı pertevinden çeşm-i cānum eylesem rūşen

3

KAŞİDE DER-ZİMN-İ °ARZ-İ TÜFENG BE-ĤUZÜR-İ ŞĀH-İ DEVRĀN *

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Ey şehen-şāh-ı melā°ik-ĥilkat-ı kudsi-şiyem
Dā°imā dönsün murāduñ üzre çarĥ-ı bī-direng
- 2 Ĥaķ seni şāhib-kırān-ı °ālem itdi dāverā
Dehri eyle dā°imā °adālaruñ başına teng
- 3 Şadme-i qahruñla bīm-i cāna olsun mübtelā
Kā°ināt-ı cevde mürġan zīr-i baĥr içre neheng

4 (b) elden : benden Ü2, Ü3, Ü4, K

3 Ü1. 18b, T. 14b, Ü2. 15b, Ü3. 13b, Ü4. 15b, K. 16b

Kaşide Berāy-ı °Arz-ı Tüfeng Be-Ĥuzür-ı Şāh-ı Devrān T, Ü2, Ü3, Ü4, K

Kaşide başlığına rağmen nazım şekli bakımından kıt'a olduğundan bu bölüme alınmıştır.

- 4 Berter itmiş zāt-ı pākūñ Ḥāzret-i Mevlā senūñ
Gelmemişdür Ḥaḳ bilür eslāfuñ içre saña deng
- 5 Maʿrifetle cümleñ mümtāzı olduñ hem daḥi
Zür-ı bāzūña ṭayanmaz olsa ger şîr ü peleng
- 6 Tāzelikte hem kemān-keş hem tūfeng-endāz olup
Ḥāzret-i Sultān Maḥmūduñ rūḥın itdūñ şūḥ u şeng
- 7 Ḥāk-i pāye yüz sūrüp biñ şerm ile Nāşid ḳuluñ
°Arz ider şevketlü ḥünkārum ḥuzūra bir tūfeng
- 8 Ḥāzret-i Mevlā ser-i iclālūñ üzre her zamān
Eylesün bāl-i ḥümāyı fetḥ ü nuşretten çeleng
- 9 Gülşen-i iḳbālūñ itsün reşḳ Firdevs-i berīn
Tā riyāz-ı °āleme virdükçe mihr ü māh reng

4

KAŞİDE DER-MEDḤ-İ CİRİD-ENDĀZĪ-İ ḤĀZRET-İ ŞĀH-İ CĪHĀN

Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

4 (a) pākūñ : pākin T

5 (a) mümtāzı : mümtāz Ü4

4 Ü1. 18b, T. 15a, Ü2. 16a, Ü3.14a, Ü4. 16a, K. 17a

Kaşide Ü1

Kaşide başlığına rağmen nazım şekli bakımından kıt'a olduğundan bu bölüme alınmıştır.

- 1 Cenāb-ı Hāzret-i Sultān Selīm Hān-ı melek-ḥaṣlet
Cirīde-bendi cem° idüp muḳarreblerden erkānı
- 2 Aġa-yı ḥāzret-i darü's- sa°āde hem silaḥdārı
Daḫi Maḥmūd Mīr-i mekrümet-perdāz-ı zī-ṣānı
- 3 Emekdār-ı ḳadīmi ketḫüdā-yı mehd-i °ulyādur
Firūsiyyetde yoḳdur ṣimdi anuñ bil ki aḳrānı
- 4 Rikābdārı çūḳadārı binüp tertib ile cümle
Ḥazīne ketḫüdāsı hem ṣadāḳatla nihāndānı
- 5 Biri de ketḫüdā-yı Bāb-ı °Ālī Mīr Şemseddīn
Simā-yı ṣıdḳ u ihlāṣuñ odur mihr-i dirahṣānı
- 6 Biri de ṣehr-emīni °Adurrahmān Beg Efendi kim
Firūsiyyetde sebḳat eyledi hep cümle aḳrānı
- 7 Daḫi °abd-i ḳadīmi çāker-i ḫāliṣ Ḥüseyn Aġa
Şecā°atla ġazā ṣaḫnında sürdi esb-i yekrānı
- 8 Ḥuṣūṣā kim kemān-keṣlikde menzil bozdı kām aldı
Geçüp aḳrān u emsālin ser-ā-pā aldı meydānı
- 9 Biri de Baṣ Çūḳadārı Aġa kim ṣıdḳ-ı niyyetle
Yavız gözden hemīşe ḫıfz ide ṣāh-ı cihānbānı

6 (a) beg : big Ü1, - K

8 (b) aḳrān u emsālin : aḳrān u emsālūñ T, emsāl ü aḳrānı Ü4, K

- 10 Biri de  abd-i meml k-ı  adimi R stem Aġadur
 ec atla unıtdursa  aceb mi n m-ı dest nı
- 11 Biri de M r Aġmed necl-i z - an-ı Hal l P  a
Sez dur  ar a-yı himmetde esbi itse cevln 
- 12 Biri de  ıdk u ihl  ı m sellem Aġmed Aġadur
Sez dur geyse d  -ı himmete zer-beft  aft nı
- 13 Bularu  c mlesi meyd n  aġnında id p cevln 
 ayır-z de  l y-ı laġnen n oldu nigeġb nı
- 14 G r p bu g ne tert b-i lat fi N  id-i  eyd 
Turup bir g  eden seyrine  arf eyledi im  nı
- 15 Biri birine ger i  amleler  ok itdiler amm 
Cen b-ı p di  h   ahram n  itdi cevln 
- 16 Ciri di her atı da birin n  arb itdi d  ından
Kem l-i z r-ı  arbından hav ya oldu perr nı
- 17 S rince esb-i d ld l-f m-ı mı r sin  ec atla
Feleklerde melekler c mle ta sin itdiler anı
- 18 O esb-i aġrec ile  yle b z  itdi kim  a  a
Ki her bir  atvesi  ayretde  oydu  a l-ı ins nı

13 (a) Bularu  : Bular n T

15 (b) p di  h  : p di  h T,  2,  3,  4, K

18 (b)  oydu :  oydu T,  2,  3,  4, K

- 19 Hele ben diġkat ile hep temāṣā eyledüm ammā
Mahāretde gözüm tıtdı cenāb-ı ṣāh-ı zī-ṣānı
- 20 Eger raĥm itmeyüp bir kez cirīd atsaydı ḥaṣmāne
Giderdi ḥamle-i evvelde ḥaṣmuñ °aql u sāmānı
- 21 Toġınsa ger cirīdi seng-i ḥārāya ṣalābetle
İderdi zūr-ı kuvvetle hemān kuĥl-ı Ṣıfāhānı
- 22 İsbetle iderdi ṣiṣeāsā anı biñ pāre
Elinde kāse-i faġfūrı tıtsa Çin ḥākānı
- 23 Cirīd atduġça ol ṣāh-ı cihān-gir-i melek-simā
Giderdi tā verā-yı ṣaĥna dek çün tir-i bürrānı
- 24 Murād idüp eger cev-v-i havāya eylese pertāb
Havādan indirürdi ṣübhesiz mürġ-i ḥoṣ-elḥānı
- 25 Efendüm pādiṣāhum saña bu luṭf-ı ilāhidür
Ki sebkat eyledüñ her ma°rifetde Āl-i °Osmānı
- 26 Esirüñ oldı °ālem ḥüsn-i ḥulq-ı zāt-ı vālāña
Yed-i himmetle itdüñ ol kadar mebzül iḥsānı
- 27 Sen ol ferzāne-i eṣheb-süvār-ı ṣaĥn-ı himmetsüñ
Ki ednā bendeñe eylersüñ iḥsān-ı firāvānı

27 (a) himmetsüñ : himmetsin Ü1; Ü4, K (b) bendeñe : bendeñe geh geh Ü4 / bendeñe geh K / eylersüñ : eylersin Ü4, K

- 28 Sen ol nabz-âşinâ-yı sîne-i dil-ḥastegânsın kim
Yirine geldi cism-i ʿâlemüñ bî-rûḥ iken cânı
- 29 Sen ol eblaḳ-süvâr-ı ʿarşa-ı cûd u ʿatâsın kim
Saḫa Ḥâtem virürdi olsa ger naḳdîne-i cânı
- 30 Sen ol mecmûʿa-ı metn-i ʿinâyetsin ki sultânüm
Yazılmış şafḫa-i ḳalbüñde şad eltâf-ı Subḫânî
- 31 Sen ol yektâ-rev-i pehnâ-yı envâʿ-ı maʿârifsin
Musahḫardur ḫuşûşâ zâtuña mülk-i sühândânı
- 32 Eger Nâbî vü Bâḳî şaḡ olaydı ʿaşr-ı pāküñde
Temâşâ itselerdi böyle bu tertîb-i divânı
- 33 El arḳasın zemîne eyleyüp iḳrâr iderlerdi
Bu nazm-ı dil-keşüñ görse cihānuñ nükte-sencânı
- 34 Şehen-şâhâ ḫıdivâ kâr-fermâ maʿdeletkârâ
Eyâ mülk-i cihānuñ irsle sultân-ı zî-şânı
- 35 Eger kim biñ ḳaşide tarḫ olınsa medḫ-i zâtuñda
Bulınmaz ḫadd-i vaşf-ı pāküñüñ ḡâyetle pâyânı

30 (b) ḳalbüñde : ḳalbinde Ü4, K

32 (a) pāküñde : pâkinde K

33 (b) dil-keşüñ : dil-keşin T, Ü2, dil-keşi Ü4, K

34 (a) ḫıdivâ : ḫıdiv K

35 (b) ḫadd : ḳadr T, Ü2, Ü3, Ü4, K

- 36 Yine bir zerresin tayy eylemezler deşt-i ma'nāda
Cihānuñ bir yere cem° olsa cümle tāze destānı
- 37 Hemān tenşītdür tab°-ı hümāyūnuñ ğaraż yohsa
Ve illā kande bendeñ kande zıkr ü vaşf-ı sultānı
- 38 Velī şevk-ı sürūr u vaşf-ı zātuñla yine hāmem
Kalenderveş olur meydān-ı ma'nānuñ ğazel-ḥ'vānı
- 39 Temāşā eyleyen diĸkatle rüy-ı al-i cānānı
Şanur bāĸ-ı cemālūñ bir gül-i şad-berg-i ḥandānı
- 40 Döner güyā ki °aks-i rūyı cūda pertev-i māha
Alınca destine ol mäh-ı peyker cām-ı rahşānı
- 41 Kümeyt-i sāĸarı sürdükçe sāķī şaḥn-ı rindāna
Virür cem°iyyet-i sāmān-ı mestāne perişānı
- 42 O māha pertev-i ḥürşīdden lāzım ola cāme
Ola berg-i gül-i terden tıraz-ı zeyl-i dāmānı
- 43 Münāsib Boştāndan bir güzel beyt eyledüm inşād
Temāşāya çıkarken ol perī şaḥn-ı Gülistānı
- 44 Yine bir āfet-i cündiye meyl itdi dil-i zārum
CİRİD ĸamzesi ile urmak ister table-i cānı

36 (a) zerresin : zeresi K / deşt : şaḥn T, Ü2, Ü3, Ü4, K
37 (b) bendeñ : benden T, bende Ü2, Ü3, Ü4, K
43 (a) inşād : inşā Ü4, K

- 45 Şu rütbe şeh-levend-i °arşa-i nāz u cefādur kim
Hemīşe pāy-māl itmek diler °uşşāk-ı hayrānı
- 46 Hezārān āferīn ol zīver-i hūsn °ālem-ārāya
Ki itmiş bende-i fermānı cümle hayl-i hūbānı
- 47 Yeter Nāşid ko taşdı°i ozanlıq eyleme artık
Kalem güftārı tayy itdi gazelde buldı pāyānı
- 48 Emānet it Cenāb-ı Şeh Selīmi hıfz-ı Mevlāya
Ki olsun yüz sene devletle dünyānuñ nigejbānı
- 49 °Adū-yı dīn ü devlet kahr olup rūzında ser-tā-ser
Hemīşe leşker-i düşmen tuta vādī-i hizlānı
- 50 Olup emr-i gāzāda Şeh Selīm-i evvele şānı
Unıtdursun vüfūr-ı °adl ü dādı Şeh Süleymānı
- 51 Olup āsūde-hātır taht-ı ikbāl ü sa°ādetde
Mülāzım ola dā³im kılbine gül gibi handānı
- 52 Saña mevrūs kalmış bir °abīd-i müstemendüñdür
Unıtma pādişāhum Nāşid-i şūrīde-sāmānı

47 (b) güftārı : güftār Ü4, K

48 (a) Şeh - Ü4, K

49 (b) düşmen : düşmān K

50 (a) şeh : şāh Ü4, K (b) Unıtdursun : Unıtdursın K / Şeh : Şāh Ü4, K

KAŞİDE-İ ĞARRĀ DER-VAŞF-I ŞĀH-I CİHĀN-ĀRĀ

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Cihānbān-ı mu'azzam Ḥazret-i Sulṭān Selīm Ḥān kim
Felek devr eyleyelden gelmemişdür mişli dünyāya
- 2 Ḥudāvend-i mufaḥḥam zıll-ı Yezdān hūma-şorguç
Ki bāl-i şeh-bāz-ı himmeti çarḥa şalar sāye
- 3 Şeh-i encüm-sipeh kim bendegān-ı dergeh-i cāhı
Olur ta'dād olınsa encüm-i eflāke hem-pāye
- 4 Ḥıdīv-i ced-be-ced sultān-ı 'ālī-şān-ı Cem-mesned
Ki iksīre olur ḥāk-i der-i vālāsı ser-māye
- 5 Kaşembi'llāh kim yokdur şebih-i her ma'ārifde
Meşil-i gelmemişdür taḥt-ı 'ālī-baḥt-ı Dārāya
- 6 Süvār olsa esed burcında mōh-i 'ālem-ārāveş
Eger ruḥşat virürse cünbiş-i esb-i sebük-pāya

5 Ü1. 20a, T. 17b, Ü2. 18b, Ü3. 16a, Ü4. 19a, K.20a

Kaşide-i Diğer Ü1

Kaşide başlığına rağmen nazım şekli bakımından kıt'a olduğundan bu bölüme alınmıştır.

1 (a) kim : ki Ü4, K,

2 (b) şalar : şalur T, Ü2, Ü3, Ü4, K

5 (a) kim : ki Ü4, K

- 7 Şu rütbe imtizâc eyler ki zeyn-i esb-i tâzında
Döner bir mışra^c-ı ber-ceste içre lafz u maⁿâyâ
- 8 Te[°]âlâ'llâh nedür ol raḥş-ı dil-keş zir-i rânında
°Inânın dest-i pâki başlasa bir kerre irḥâyâ
- 9 Daḥi şakf-ı ḥabâba varmadan esb-i seri^c-i bād
Bu mümkindür vara nüh tāk-ı çarḥ-ı heft-mînâyâ
- 10 Derün-i ḥalka-i çeşm içre cevlan itdirür farzâ
Murād eylerse ol şâh-ı melek-ḥüy-ı felek-pāye
- 11 Şu rütbe küh-ı temkin iken ol raḥş-ı hümâ-cünbiş
Döner cevlan iderken berḥ-i mihr-i °âlem-ārâyâ
- 12 Ya ol dil-keş ḥırâm-ı gül-beden mışrıyi seyr eyle
Döner reftâr iderken berḥ-i mihr-i °âlem-ārâyâ
- 13 Sirâyet eyleyüp tab^c-ı hümâyûnındaki ḥâlet
Ḥuşûi -ı ma^rifet düşdi bütün a[°]lâ vü ednâyâ
- 14 Kimi tîr ü tûfenge kimi °ilm ü şîr ü inşâyâ
Ḥuşûşâ bendegân-ı asitân-ı âsmân-pāye

8 (b) başlasa : başlaya T, Ü2, Ü3, Ü4, K

9 (b) mümkindür : mümkindür ki Ü1 / nüh - Ü1

10 (b) melek-ḥüy : melek-rüy Ü1

13 (b) Ḥuşûl : Uşûl Ü4, K

- 15 Firūsiyyetde taḥsīl ü kemālāt eyleyüp cümle
Bu vālā maʿrifetde her biri kesb itdi ser-māye
- 16 Temāşāya gürūh-ı bendegānuñ seyr içün bir gün
Biniş emr eyledi şāh-ı cihān Dāvud Pāşāya
- 17 Kudūmiyla o şaḥn-ı dil-güşā Cennet-nümün oldı
Oturdı şevket ü ikbāl ile Kaşr-ı Feraḥzāya
- 18 O demde cümle serhengān-ı dergāh-ı felek-ḳadri
Ser-āgāz eyledi ādāb ile tertib-i ālāya
- 19 İki şaf ʿarʿarsitān oldı peydā şaḥn-ı gülşende
Virüp dūşında zīnet her biri sebzīn-i kemḥāya
- 20 İki şāf birbirinden çünki mümtāz oldı ayrıldı
Dizilmiş rişte üzre döndi güyā dürr-i yek-tāya
- 21 Tırınca pişegāh-ı dāver-i devr-i zamān üzre
Muḳābil oldı encüm şanki mihr-i ʿālem-ārāya
- 22 Alışdurmak içün her biri cevlān itdürüp esbin
Tezelzül geldi zūr-ı küb-ı esbān ile ḡabrāya

16 bendegānuñ : bendegānı Ü1, bendegānın T, Ü2, Ü3
21 (a) Tırınca : Durrınca K (b) mihr : mäh Ü1, - T
22 (a) itdürüp : itdirüp T, Ü2, Ü3, K

- 23 Mübâşir oldılar lü[°]b-i cirīde çünki her fāris
 Ḥamīr-i imtizāc-ı lü[°]be gūyā koydılar māye
- 24 Cirīd-endāz olunca birbirine zūr-ı darb ile
 Yeleklendi dönüp her bir kalemli bāl-i [°]anķāya
- 25 Yaḥūd bir tīr atardı her birisi kav̄s-ı bāzūdan
 Geçüp karşıdaki ālāyı şıḡmaz oldu şahrāya
- 26 Biri birine itdi Rüstemāne ḥamle-i merdī
 Olup her fāris-i cündī Nerīmān ile hem-pāye
- 27 Bu lü[°]bet ḥaḳ bu kim zāl-i sipihri eyledi ser-sām
 Felekde bu hūnerde ḳalmadı Behrāma ser-māye
- 28 Kimisi ḥüsrev-i meydān-ı ḥayyāl ü firūsiyyet
 Kimisi Ḳaḥtāranı deng ider at sürse meydāna
- 29 Kimi şöyle cirīdin ḥıştveş zūr ile rekz eyler
 Ḳalur Efrāsyāb ḥayretde ger gelse temāşāya
- 30 Kimi İsfendiyār-ı āhenīn-deste urur pençe
 Biraḡup iştiḥār-ı Heft-ḥ[°]ānı ḫarf-ı insāya

23 (a) çirīde : cirīd T
 25 (b) ālāyı : ālāy K
 26 (a) Biri : Yiri T, Ü2
 28 (b) meydāna : [°]arşāya Ü4

- 31 Cırđı her birinŭn nĕze-i Gĕve mŭşĕbihdŭr
Taĥammŭl idemez bir kez tokınsa seng-i ĥĕrĕyĕ
- 32 Hele ġayret-keşĕn leĥine ok kerrĕrlĕk itdi
Hŭcŭm-ı Rŭstemĕyi eyleyŭp ĕġĕz icrĕyĕ
- 33 Degŭl mi bĕmiye ĕlĕyĕ ya taĥsĕne şĕyeste
Tayandı bŭyle zŭr-ı ĥamleiĕlŭd-ı fersĕyĕ
- 34 Biri birine şŭyle ĥahramĕnĕ ĥamleler ĥıldı
Feleklerde melekler başladı sĕbĕş ġŭyĕyĕ
- 35 Gŭrenler her birini şŭle-i cevĕle zĕnn eyler
O rŭtbe virdiler cŭnbiş semend-i bĕd-peymĕyĕ
- 36 Dŭnŭp her biri meydĕn ire bir şeh-bĕz-ı tayyĕre
Mişĕl-i berĥ-ı ĕĕlem-sŭz pertev Şaldı dŭnyĕyĕ
- 37 Cırđ-bĕzĕ bu resme olmamışdur devr-i Ādemden
Kemĕl-i ĥayret el virdi bŭtŭn ĕlĕ vŭ ednĕyĕ
- 38 Gŭrenler hep niĕam lafzın iderler şŭbhesiz irĕd
Bu tertĕb-i dil-ĕrĕde hele yer ĥalmaz illĕyĕ

31 (b) bir kez : bir kez - Ŭ4, kimse K
32 (b) eyleyŭp : eyledi T, Ŭ2, Ŭ3, Ŭ4, K
33 (b) ĕlŭd : ĕlŭnd T, Ŭ2, Ŭ3, Ŭ4, K
36 (b) - K
37 (a) - K

- 39 Bu ma°lüm-ı hümâyūnuñ ola şevketlü hünkārüm
Senüñ devründe revnaķ geldi bu resm-i dil-ārāya
- 40 Otuz kırķ yıl ķadar vardur ki bu dünyāyi seyr itdik
Ne mümkindür ki bulsun böyle cem°iyyetle pīrāye
- 41 Senüñ devründe ednā bir tūfengī a°lā olur fāris
Eger alursa ednā iltifātuñdan birāz vāye
- 42 Hudā vāķif efendüm görmedüm bir böyle bāzī ben
Anuñ evşāfı taħrīrinde °āciz ķaldum inşāya
- 43 Huşūşā kim zamānuñda benüm ol şā°ir-i hoş-gū
Cirīd-i hāmeyi şarf eylesem meydān-ı imlāya
- 44 Virür şūriş miyān-ı fārisān-ı nazma ser-tā-ser
Licām-ı Düldül-i ṭab°ı eger başlarsam irhāya
- 45 Eger ķarşu atar var ise gelsün kilik-i eş°arı
Semend-i ṭab°ını sürsün benümle şahn-ı Beydāya
- 46 Nice olur añılsun fāris-i şahn-ı hūner kimdür
Elümde hāme döndükçe °aşā-yı dest-i beyzāya

39 (b) devründe : devrinde Ü4, K

40 (a) bu dünyāyi : - Ü1 (b) cem°iyyetle : cem°iyyetde Ü4, K

41 (a) devründe : devrinde Ü4, K (b) tūfengī : tūfeng Ü3

42 (a) vāķif : vāķik Ü1

45 (b) Beydāya : meydān K

46 (a) añılsun : añlanılsun Ü2; Ü3, Ü4 / begim Ü1, T, - Ü2, K (Bu kelime vezni bozuyor)

(b) Elümde : Elimde Ü1

- 47 Üşenmezse eger gelsün bu meydān-ı muḥabbetdür
Benüm gibi bedīhī başlasun vaşfuñda ıtrāya
- 48 Ber-ā-ber at başın birden koparsun şaḥn-ı mişvāre
Nebūd-ı ḥāmeyi ursun çıkarsun ṭāk-ı bālāya
- 49 Degüldür er miyānında hüner kim kendi zuʿm ile
Semend-i ṭabʿı oynatsun varup bir cāy-ı tenhāya
- 50 Hüner oldur ki meydān-ı hünerde nīze-i kilki
Atup ṭutsun ciridāsā girince şaḥn-ı beyzāya
- 51 Kıcıkılarsa rikāb-ı himmetüñ ger tevsen-i ṭabʿum
Fezā-yı nazmı teng ü tar idem erbāb-ı inşāya
- 52 Kalenderveş ğazel-ḥʿān olmaḵ ister şūḥ-ı endīšem
Şarīr-i zīr ü bām-ı ḥāmeyi teşbīh idüp nāya
- 53 Baña bir şeh-levend-i nāzuñ oldı ʿaşkı ser-māye
Ki ṭaʿn-edāz olur dil-keş ḥırāmı naḥl-i Ṭübāya
- 54 Girişme ḥaylini ceyş-i tegāfülle idüp hem-pā
Sipāh-ı ğamze-i Tātārı māʿil şūr u ğavgāya

48 (a) at başın : at başı T, Ü2, Ü3, Ü4, K (b) bālāya : vālāya T, Ü2, Ü3, Ü4, K

51 (a) himmetüñ : himmetin Ü4, K

52 (b) zīr ü : zīr Ü4, K

- 55 Cirīdāsā çeküp medd-i nigāh-ı fitne-engizin
Atılmağ kaşdın eyler sīne-i °uşşāk-ı şeydāya
- 56 Semend-i şīveye pā-māl idüp şahn-ı dil-i zārı
Beni güldürme luṭf it sevdigüm ağıār-ı rüsvāya
- 57 °Arağ-riz olsa ruhsārı tesellī-yāb olur hātır
Mücerrebdür hele āb-ı şükūfe def°-i sevdāya
- 58 O mihr-i evc-i hüsnüñ zerre-i nācizi olmışken
Hilāl-i ebruvānın görmedük vardı iki aya
- 59 Yeter Nāşid semend-i ṭab°ı yorduñ dizginin devşür
Şıṭabl-ı Hāmedāna bağla rāhatdan ala vāye
- 60 Efendüm bu kaşīdem şāhidümdür müdde°i farzā
Eger isterse hüccet hākim-i hāsinden da°vāya
- 61 Bugün şāhib-ķırān-ı şandelī-i nazm u inşāyum
Baña feyz-i nigāh-ı i°tibāruñ oldu ser-māye
- 62 Senüñ āyīne-i luṭfuñ muķābil oldu illā kim
Niçe ruḫşat bulur ṭūtī-i hāmem böyle gūyāya
- 63 Hemān tenşītdür ṭab°-ı hümāyūnuñ ğaraż yoḫsa
Ve illā ķanda bendeñ ķanda da°vā-yı sūḫan-vāye

55 (b) kaşdın : kaşduñ K

58 (a) zerre : perṭev Ü1 / ebrūvānın : ebrūvānuñ Ü4, K

63 (a) ğaraż : °arż K (b) da°vā : hevā Ü2, Ü4, K

64 Hudā gündən güne mihr-i cemālūñ eyleyüp rüşen
Şuâ-ı âfîtab-ı şevketūñ fer vire dünyāya

65 Semend-i devletūñ iştābl-ı rifatde ola merbūt
Süvār oldukça esb-i çarha mihr-i āsmān-pāye

66 Bu hüsn-i hulqla âlemde ey şāh-ı melek-ħaşlet
Duâ-yı devletūñ farz oldı hep ālā vü ednāya

67 Kesüp şemşîr-i qahruñ rişte-i âmāl-ı küffārı
Kıla gālib Cenāb-ı Ĥak seni her demde a'dāya

6

Fe'ilātün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Hele bir kerre fikr ü zıkr eyle
Kānde gitdi bu deñlü ceşş ü ricāl
- 2 Fikr-i dünyā ile geçüp evkāt
Ĥāl-i maziye kılmaduñ iqbāl

64 - Ü1 (a) şevketūñ : devletūñ Ü3
67 (a) âmāl : i'mār Ü1, T, Ü2, Ü3
6 Ü1. 57a, T. 72b, Ü2. 72b, Ü3. 63b, Ü4. 82b, - K

7

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Görince dāne dāne hālını ruhsār-ı alinde
Düşüp da'vā-yı zūr-ı hüsne ol meh-pāre benlenmiş
- 2 Haṭ-ı sebzin yakışdurdukça gird-i la'î-i gül-fāma
Döner 'aks-i kirāsa cūda etrāfı çemenlenmiş

8

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Bu nev şiş-hāne-i eslemeye ağuş-ı Selīm Hānda
Atıldukça İlāhî 'avn ü nuşret ola makrūnı
- 2 'Adūnuñ bağrını kurşunı delsün eylesün teşhīr
Cihāt-ı sitti çār-etraf-ı dehri rub'ı meskūnı

7 Ü1. 57a, T. 72a, Ü2. 72a, Ü3. 63a, Ü4. 82a, - K
1 (b) da'vā-yı : hevā-yı Ü4
2 (a) yakışdurdukça : yaklaşdukça Ü1
8 Ü1. 57b, T. 71a, Ü2. 71a, Ü3. 62a, Ü4. 80b, - K

9

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Bu nev- şiş-hāne-i eslemeyi Sultān Selīm Hāna İder şad °aciz ile ihdā Silahdār Seyyid °Abdu'llāh
- 2 Alup şāh-ı cihānbān destine endāht itdükçe Düşe od hānmān-ı haşma yāver ola °avnu'llāh

10

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Şaysalar cümle emekdārān-ı dergāhuñ eger Şıdk ile ihlāş ile anlar da dāhildür kuluñ
- 2 Her zamān dil-teşne-i lutfuñdur ey şāh-ı cihān Şimdilik bir hokka-i nev-rūza kâ°ildür kuluñ

9 Ü1. 57b, T. 71a, Ü2. 71a, Ü3. 62a, Ü4. 80b, - K
 10 Ü1. 58a, T. 71b, Ü2. 71b, Ü3. 62b, Ü4. 81a, - K
 2 (a) dil - Ü4

11

Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'îlün

- 1 Görmemişdür nazîrini anuñ
Çeşm-i mihr ü meh ile belki felek
- 2 Eyle °ayn-ı hakîkat ile nazar
Çeşm-i deryâyı rüşen itdi Bebek

NAZMLAR

1

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Derün-ı sīnesin şāf itmeyen hāşāklıklardan
Olur pā-māl-i zillet °ākıbet dekkāklıklardan
- 2 Şemātet-dīde-i ağıyār-ı bedkār olmadan ğayrı
Nedür sūduñ göñül izhār idüp ğamnāklıklardan

2

Mef°ülü Fā°ilatü Mefā°ilü Fā°ilün

- 1 Yandum çerāğ-ı hūsnüñe pervāneler gibi
Oldum esīr zülfüñe dīvāneler gibi
- 2 Olsun sezā-yı vuşlatuñ ey şūh-ı dil-firīb
Luţf eyle tutma Nāşidi bī-ğāneler gibi

1 Ü1. 57a, T. 72b, Ü2. 72b, Ü3. 63b, Ü4. 82b, - K

2 (b) Nedür sūduñ göñül izhār idüp ğamnāklıklardan : Ne sūd ey dil bu izhār itdigüñ
ğamnāklıklardan T, Ü2, Ü3, Ü4

2 Ü1. 57a, T. 71a, Ü2. 71a, Ü3. 62b, Ü4. 80b, - K

3

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ehl-i dil ol âfetüñ °aşkıyla ser-gerdānıdur
Dīdeler âyīne-i ruḥsārınuñ ḫayrānıdur
- 2 Sünbūlistān eyleyen ḫāk-i rehin ol mehveşüñ
Nāşid-i şūrīdenüñ āh-ı dil-i sūzānıdur

4

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ḥasretüñle bezm-i meyde şöyle bir āh eyledüm
Sākinān-ı āsmānı cümle āgāh eyledüm
- 2 Ben tıyurdum bendelik resmin bütün °uşşāķına
Mülk-i ḫüsne Nāşida ol şūḫı ben şāh eyledüm

3 Ü1. 57a, T. 72a, Ü2. 72b, Ü3. 63b, Ü4. 82a, - K

4 Ü1. 57b, T. 72b, Ü2. 72b, Ü3. 63b, Ü4. 82a, - K

1 (a) Ḥasretüñle : Ḥasret ile T, Ü2, Ü3, Ü4

5

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Temāşā-yı cemāl-i bī-mişālün mihr-i °ālemdür
Senün ħüsn-i sülūkuñ nezd-i °ālemde müsellemdür
- 2 N'ola çeksem ğubār-ı āsitānuñ dīde-i cāna
Baña bir zerre-i ħāk-i rehūñ iksīr-i a°zāmdur

6

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Gören kân-ı dehānında lebin yāķūtdur dirler
Marīz-i pister-i hicrānına yāķūtdur dirler
- 2 Ħaţıyla nokta-i ħālın gören dir levĥ-i rūyında
Yazılmış berg-i gülde şan ħaţ-ı Yāķūtdur dirler

5 Ü1. 57b, T. 72a, Ü2. 72a, Ü3. 63a, Ü4. 82a, - K
2 (b) rehūñ : derūñ T, Ü2, Ü3; Ü4
6 Ü1. 57b, T. 72a, Ü2. 72a, Ü3. 63a, Ü4. 81b, - K

7

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Gelmedüñ hayli zamāndur haste-i hicrāna gel
Ey tabīb-i derd-i °aşqum külbe-i aḫzāna gel
- 2 Nāşid-i dil-ḫastenüñ bir kerre şor keyfiyyetin
Maḫdemüñle cān bağışla °aşıq-ı bī-cāna gel

8

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Serve beñzetedüm efendüm cünbiş-i reftārıñı
Hem gül-i zibāya teşbih eyledüm ruḫsārıñı
- 2 Dil esirüñdür mişāl-i Nāşid-i şeydā senüñ
Boynına bağıla efendüm zülf-i °anberbārıñı

7 Ü1. 57b, T. 71b, Ü2. 71b, Ü3. 62b, Ü4. 81a, - K

1 (b) gel - Ü3

2 (a) keyfiyyetin : keyfiyyetüñ Ü1, Ü4

8 Ü1. 58a, T. 71b, Ü2. 71b, Ü3. 62b, Ü4. 81a, - K

1 (a) cünbiş-i : cünbiş ü Ü1

2 (a) Nāşid : Nāşidā T, Ü2, Ü4

9

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün.

- 1 Tābiş-i meyden gelüp ol gözleri âhūya şevk
Şevk-i ruhsāriyla ehl-i bezme geldi tāze şevk
- 2 Nāşidā geh rāhatü'l- ervāhda itdi qarār
Mutribe mey virdi gāhī nağme-i şeh-nāze şevk

10

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- 1 Cām-ı ʿaşkunla hemān şūrīde-ser bir ben miyüm
Dāne-i hālün hevāsıyla gezer bir ben miyüm
- 2 Gülşen-i kūyuñda her şeb şubha dek feryād olur
Nāşidāsā ağlayan ey verd-i ter bir ben miyüm

9 Ü1. 58a, T. 71b, Ü2. 71b, Ü3. 62b, Ü4. 81b, - K
10 Ü1. 58a, T. 71b, Ü2. 71b, Ü3. 62b, Ü4. 81a, - K
2 (a) feryād : efgān Ü3

11

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

- 1 Şikenc-i turreler taraf-ı külelden rû-nümā olmuş
Behiştüñ sünbül ü gül destesi behcet-fezā olmuş
- 2 Perişān-sāz-ı °aql-ı °aşk-bāzān oldu gitdükçe
Ser-i zülf-i siyehkārı ne kāfir mā-cerā olmuş

12

Mef°ülü Mefā°ilü Mefā°ilü Fe°ülün

- 1 Destār-ı perişānı ki cānāne şarınmış
Ġāyetle yaraşmış ne zarifāne şarınmış
- 2 Nāşid görüp ol māhı pesend itdi begendi
Gönlümce o meh-pāre levendāne şarınmış

11 Ü1. 58a, T. 72a, Ü2. 72a, Ü3. 63a, Ü4. 81b, - K

12 Ü1. 58a, T. 71b, Ü2. 72a, Ü3. 63a, Ü4. 81b, - K

1 (a) perişānı : perişān Ü3 / şarınmış : şarılmış Ü2, Ü3, Ü4 (b) şarınmış : şarılmış Ü3, Ü4

2 (b) şarınmış : şarılmış T, Ü2, Ü4

13

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

- 1 Ç̄in-i ḡisūsına zenc̄ir-i teselsül didiler
Döndiler şöra haṭādur deyü kākül didiler
- 2 Ğonca-i la°l-i ūeker ḥandesine gül dir iken
Ya gelüp zā°iḳa-sencān-ı heves mül didiler

* 13 Tayyazāde Atā Tārīhi (Enderün Tārīhi), İst., 1293, C. IV, s. 226.

METÂLİ Ü MÜFREDÂT

MATLA'LAR

1

Fâ°ilātün Fâ°ilātün Fâ°ilātün Fâ°ilün

İktibās-ı nūr ider şemsinden aşhāb-ı fūhūm
 Āfitāb-ı maṭla°-ı ḳudsīdūr İhyāü'l- °Ulūm

2

Fâ°ilātün Fâ°ilātün Fâ°ilātün Fâ°ilün

Nefsūñe yol bulmasun sedd eyle ḳalbūñ virme reh
 Ḳavl-i ehl-i şer° ile mezmūmdur ḳırs u şereh

3

Fâ°ilātün Fâ°ilātün Fâ°ilātün Fâ°ilün

°Āḳıbet-bīn iseñ olma dil-rübūde şöhrete
 Şöhret-i zā°id olur bādī zevāl-i ni°mete

1 Ü1. 58b, T. 72b, Ü2. 73a, Ü3. 63b, Ü4. 82b, - K
 2 Ü1. 58b, T. 73a, Ü2. 73a, Ü3. 64a, Ü4. 82b, - K
 3 Ü1. 58b, T. 73a, Ü2. 73a, Ü3. 64a, Ü4. 83a, - K

4

Mef'ulü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Şimdi kibār-ı ʿaşruñ inānma dūrūğına
Zinhār gitme giceler āteş-fürūğına

5

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Egerçi eyleyen dil-dāde halkı hüsñ ü ānıdur
Beni meftün iden ammā nigāh-ı nükte-dānıdur

6

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ne yaman zūr geçer zevk-i vişāl-i cānān
Uzanur tül-ı emel gibi zamān-ı hicrān

4 Ü1. 58b, T. 73a, Ü2. 73a, Ü3. 64a, Ü4. 83a, - K

5 Ü1. 58b, T. 73a, Ü2. 73a, Ü3. 64a, Ü4. 83a, - K

6 Ü1. 58b, T. 73a, Ü2. 73a, Ü3. 64a, Ü4. 83a, - K

7

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün
 Çeşmüm bulanur yār ile aǵyārı görince
 Biñ nāz ile ol şīve-i reftārı görince

8

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
 Nüşa-i ta'līk ideli hatt-ı celī ruhsārı
 Sülüsī mertebe mahy itdi cemāl-i yārı

9

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Kemāl üzre hulūş-ı kalb-i yārān neydügin bildük
 Zamāne dostlarından luṭf u ihsān neydügin bildük

7 Ü1. 58b, T. 73b, Ü2. 73b, Ü3. 64b, Ü4. 83b, - K

8 Ü1. 58b, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

9 Ü1. 59a, T. 73b, Ü2. 73b, Ü3. 64a, Ü4. 83a, - K

10

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Yeñi aḥbābuñuz bu bendeye fāyık mı sultānum
Bizi böyle ferāmūş eylemeñ lāyık mı sultānum

11

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Baña geldükçe raḥşın tutdururmuş saña ol āfet
Raḳībā yār imiş bahtuñ yüri var bir zamān at tut

12

Mef°ülü Fā°ilātü Mefā°ilü Fā°ilün

Gitmiş raḳīb-i fitne-meniş kūyına yine
°Uşşāk-ı zāra düşdi bütün güft ü gū yine

10 Ü1. 59a, T. 73a, Ü2. 73b, Ü3. 64a, Ü4. 83b, - K
1 (a) Yeñi : İki Ü3
11 Ü1. 59a, T. 73b, Ü2. 73b, Ü3. 64b, Ü4. 83b, - K
12 Ü1. 59b, T. 73a, Ü2. 73a, Ü3. 64a, Ü4. 83a, - K

13

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dilde üç nesne kıomaz aşlâ ğubâr
Cûybâr u sebzâr u hûbb-ı yâr

14 *

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Oldı reşk-âver-i Cennet bu çiçekle gülzâr
İsmine dinse sezâdur hele lübbü'l-ezhâr

15 *

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Açık kalur buña nisbetle ğonca-i ğandân
Bakılsa çeşm-i ğaķıķatla kudret-i Yezdân

13 Ü1. 60a, T. 73b, Ü2. 73b, Ü3. 64a, Ü4. 83b, - K
14 - Ü1, T. 72b, Ü2. 75a, Ü3. 65b, Ü4. 85b, - K
* T' de sayfa kenarındadır.
15 - Ü1, T. 72b, Ü2. 75a, Ü3. 66a, Ü4. 85b, - K
* T' de sayfa kenarındadır.

16

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Böyle bir ş ş-hānedür kim Hāzret-i Sultān Selīm
Urdu dört yüz hatve yirden beyzayı itdi dü nīm

17 *

Mefā°ilün Fe°ilātün Mefā°ilün Fe°ilün

Baķınca ādemi eyler leṭāfeti mebhūt
Açıldı gülşen-i dilde numūne-i yākūt

18 *

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

Mübdic-i şun°-ı ḥaķīkat virmeye reng-i zevāi
Naķş-bend-i kudret itmiş anı taşvīr-i ḥayāl

16 - Ü1, T. 73b, Ü2. 73b, Ü3. 64b, Ü4. 83b, - K
17 - Ü1, T. 72a, Ü2. 75a, Ü3. 65b, Ü4. 85a, - K
T' de sayfa kenarındadır.
18 - Ü1, T. 72b, Ü2. 75a, Ü3. 65b, Ü4. 85a, - K
T' de sayfa kenarındadır.

MÜFREDLER

1

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Bu mıydı resm-i k̄anūn-ı mürüvvet ey cefā-pīşe
Unıtduñ hayli demdür Nāşid-i bīmārı sulţānum

2

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Ben bugün bir nev-nihāl-i hūsn ü ān seyr eyledüm
Tarf-ı ebrūsında °anber gibi mūlar var idi

3

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

Ol kadar bā-üstüvār olmış ki kâh-ı i°tibār
Tā ser-i şākında tutmuş bī-vefāyān āşiyān

1 Ü1. 58b, T. 73b, Ü2. 73b, Ü3. 64b, Ü4. 83b, - K
2 Ü1. 59a, T. 73b, Ü2. 73b, Ü3. 64b, Ü4. 83b, - K
3 Ü1. 59a, T. 74a, Ü2. 74a, Ü3. 64b, Ü4. 84b, - K
1 (a) bā-üstüvār : nā-üstüvār T, Ü2, Ü3, Ü4

4

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

Göriccek °ālem-i ma°nāda cenāb-ı şeyḫi
Şanki kābūs başar gibi uyandum bu gice

5

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

N'ola lezzet-çeş olsak rāḫatü'l- ḫulkum-ı la°lūñden
Senüñ her bir kelāmuñ cevher-i ḫand-i mükerrerdür

6

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

Gitmek ister dīdeden çünkim ḫayāl-i dil-keşüñ
Ḥalka-i gird-āb-ı eşki aña dām itsem n'ola

4 Ü1. 59a, T. 73b, Ü2. 74a, Ü3. 64b, Ü4. 84a, - K
5 Ü1. 59a, T. 74a, Ü2. 74a, Ü3. 64b, Ü4. 84a, - K
6 Ü1. 59a, T. 74a, Ü2. 74a, Ü3. 65a, Ü4. 84a, - K

7

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Çeşide itdirüp kıand-i lebinden gāhī °uşşāka
Dil-i bī -çārgānı öyle bir zevke dadandurmış

8

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

İder terk-i sühan dem-serdi-i vā°izle rüşen-dil
Zebān-ı şem°a hāmūşı meger bāl-i nefesdendür

9

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Derünī yanmağı °uşşāka ta°līm itmede her şeb
Muhabbet ehli ile var kıatı germiyyeti şem°ün

7 Ü1. 59a, T. 74a, Ü2. 74a, Ü3. 65a, Ü4. 84a, - K
1 (a) gahi : gah Ü1
8 Ü1. 59b, T. 74a, Ü2. 74a, Ü3. 65a, Ü4. 84a, - K
9 Ü1. 59b, T. 74a, Ü2. 74a, Ü3. 65a, Ü4. 84b, - K

10

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Şu rütbe Һasretünle aқdı eşküm ey gözüm nürü
Gören dir merdüm-i çeşmüm Bebekdür sahil-i yemde

11

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Gedālar itse istignā °aceb mi şāh-ı vālāya
Eñ evvel destine şemşir-i istignāyı ben virdüm

12

Fā°ilatün Fā°ilatün Fā°ilatün Fā°ilün

°Aқıbet çarһına toқınmaz ise seyl-i sirişk
°Asiyābı felegin varsun öginsün tursun

10 Ü1. 59b, T. 74a, Ü2. 74a, Ü3. 65a, Ü4. 84b, - K

11 Ü1. 59b, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

12 Ü1. 59b, - T, Ü2, Ü3, Ü4, K

13

Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilātün Fe°ilün

N'ola ebrūsını mihrāba idersem teşbīh
Ki miyânında anuñla cihet-i cāmī'a var

14

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

N'ola teng itse başa şeş cihātı seng-i cevri ile
Esir-i zülfi olduk bir perinün Altı Mermerde

15

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

Vā°de-i kemmün ile ferdāya şalma bizleri
Şākiyā vir cām-ı lal°lünden meded bir pāre şu

13 Ü1. 59b, T. 74b, Ü2. 74b, Ü3. 65b, Ü4. 85a, - K
14 Ü1. 59b, T. 74b, Ü2. 74b, Ü3. 65a, Ü4. 84b, - K
15 Ü1. 59b, T. 74b, Ü2. 74b, Ü3. 65a, Ü4. 84b, - K
1 (b) la°lünden : la°linden Ü4

16

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Eger naqd-i dili itseñ fedā yolında ol şūhuñ
Yine yanında geçmez bir pula gūyā ki dāniqdūr

17

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

Bir varak pāreyle yād it bende-i mehcūruñı
Naḥl-i nāzum ḥāṭurum şor bir yeşil yaprakla gel

18

Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün Mefā°ilün

Maḳāmın anda bulmış cümle Dāvudī nefesler hep
Laṭif elḥān ile Qur°ān okınmaḳ anda ḥatm olmuş

16 Ü1. 59b, T. 74b, Ü2. 74b, Ü3. 65b, Ü4. 84b, - K
17 Ü1. 60b, T. 74a, Ü2. 74b, Ü3. 65a, Ü4. 84b, - K
1 (a) mehcūruñı : mehcūruñı T, Ü2, Ü3, mehcūruñı Ü4
18 Ü1. 60a, T. 74b, Ü2. 74b; Ü3. 65b, Ü4. 85a, - K

19

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

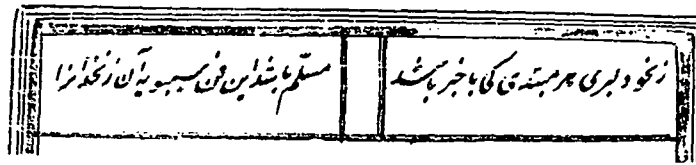
Ne rütbe zāhirā mehcūr isem ma'nāda mevşūlüm
Zamīrüm dā'imā rāci° o tıfl-ı mekteb-i nāza

20

Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün

Bir günāh iden kişiyē biñ gün āh itmek gerek
Bir günāh itdüm İlāhī biñ gün āhum var benüm

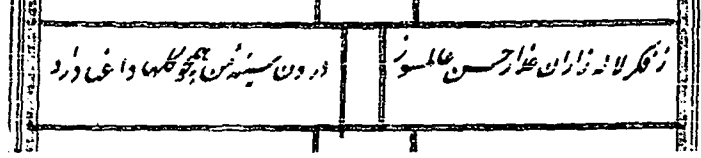
21

19 Ü1. 60a, T. 74b, Ü2. 74b, Ü3. 65a, Ü4. 84b, - K

20 Tayyazāde Atā Tārīhi (Enderün Tārīhi), İst., 1293, C. IV, s. 226.

21 Ü1. 60a, T. 74b, Ü2. 75a, Ü3. 65b, Ü4. 85a, - K

MISRA

1 *

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

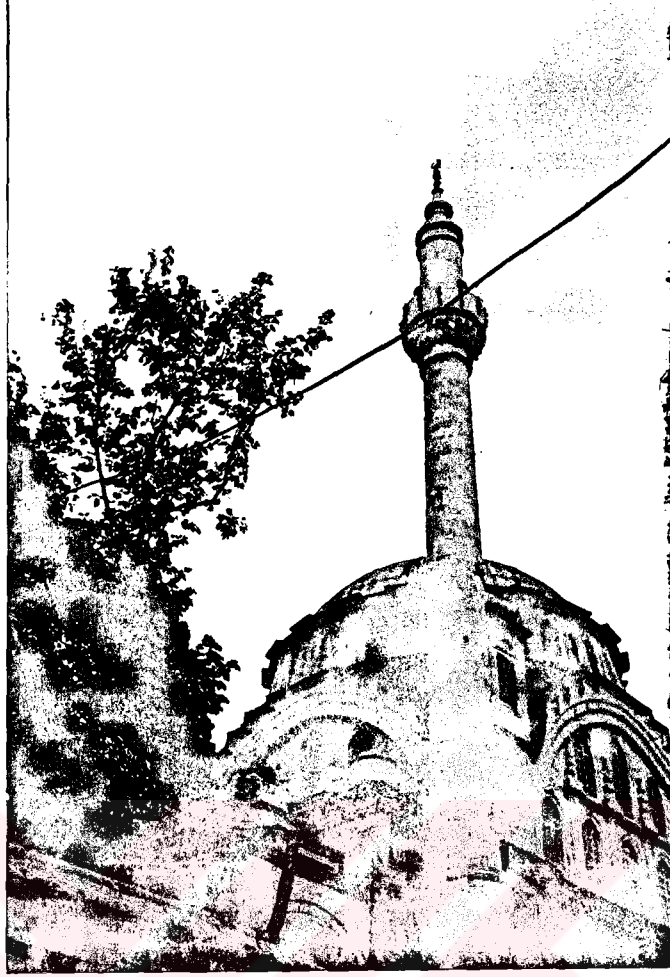
Ülfet-i bi-gāneden çokdan peşimān olmışuz

22 Ü1. 60a, T. 75a, Ü2. 75a, Ü3. 65b, Ü4. 85a, - K

1 - Ü1, T. 72b, -Ü2, Ü3, Ü4, K

* T' de sayfa kenarındadır.

Nâşid'in kabrinin bulunduğu Üsküdar'daki Ayazma Camii.

Nâşid'in Ayazma Camii haziresindeki kabri.

Şairin mezar taşında Sûrûrî'nin düştüğü tarih manzumesi ve şu tarih mısraı bulunmaktadır :

“ Nâşid İbrâhîm Bîg gülzâr-ı °adnı kıldı cây” (H. 1206 - M. 1791/ 2)

ESKİ HARFLİ METİN

Ü2. İstanbul Üniversitesi Ktb. Ty. 1406 .

<p>بند بر مویسم که درم یکمک جانانیدر کجدر مستقیم بریت مکنم بتوز مفتونیدر عالم</p>	<p>شده اقلیم آن کو درم یکمک جانانیدر کجدر مدد بن ناشده اقلیم یکمک جانانیدر کجدر</p>
<p>سماعی دوگاه</p>	
<p>افقاده کلم بر سر روشنی تن ایچو نذر اول پیچینی دازده مجلسه دعوت</p>	<p>ببیل کلم اول پیچینه ز و امن ایچو نذر آغوش و صافده بر از تن تن ایچو نذر</p>
<p>حرم العقیبر المحتاج الی رحمة ربه العذیر احمد الطرسوس</p>	
<p>غفر الله ذنوبه و ستر عیوبه سنه ثقت عشرة و مائین و الف م بهجیه جزله العز و السجم و الشرف م</p>	

شرقی بیاتی	
شهو ندوم قاندم جام شراب ناب	شویید نوش ایید لم کیم دونه لم بیتا به
بله میل ایجه بکلر کندن اخدم خوب	ای مروج لطافت چیقلم ممت به
بر ایکی مطرب خوش نغمه اوکوز بر ایکی ساز	کوبیای او قوسو انا چالوب ناز و نیاز
چیقلم صحر چنزار کوچک صوید بران	ای مروج لطافت چیقلم ممت به
نوخوام به مستغرق اولوب کنی به	نازه زینت ویر و اول قانت مستغنا
صرف و هنر ایلیوب یعنی غم فر دایه	او مروج لطافت چیقلم ممت به
بکجه یی کون دوزه تبدیل ایره لم تا بسحر	شمس شان اید و بسین بشکلا شکر
مانشد آسا او قیوب بو یید کوزل شر قیلر	
ای مروج لطافت چیقلم ممت به	
شرقی بوسه لک	
ینه ایتم بهار ایدی خواما اولدم	اقدم صوبکی هر گلشنه جوینه اولدم
کل کی شوکل ایچ چاک کربنزه اولدم	عازم سیر چنزار گلستانه اولدم
ویره به با و صبا شوق قد و مکل پیام	سرور نازید شریک سفا بستر قیام
کیشیل بهر برک بشیوه ایدو اینوخوام	عازم سیر چنزار گلستانه اولدم

74b

	وله	
برور قیامت ایله با دایت بنده مجبور کیجا		خیل نام خاتم صورت پریشل پر قلم کل
	وله	
زرتبه ظاهرا مجبور رسم مجناده موسولم		ضمیرم داخارج او طفل مکنت نازن
	وله	
وعدہ کون یه فردا به صلحه بزرگی		ساقیا ویر جام لعلکدن مذد بر پار صو
	وله	
نور تنگ اینده شمشیر چی تنگ جور یه		ایسر زلفی اولوق بر پر تنگ التی مرده
	وله	
اگر نقد دلی اینک فدا بولنده اولوشو		یند یا ننده کچر بر پوله کویا که دانقد
	وله	
نوله ابر و کسچی خراب اید رسم شبیه		کد میانه آ کل جبت جامع و ا
	وله	
معاشر آنده بوش جودا و دوی نغس کن		لیطف ایله و ان وقتین آنده ختم او سر
	وله	

736

	وله	
یکی اجابگر بوبنده بر فایقی سلطنت	رزی بویید فراموش ابک لایقی سلطنت	
	وله	
دله اوج سنده قوخر اصلاغب	جیبیار و کسبزه دار و خوب یار	
	وله	
چشم بولا نور یار یار یار یار کورنج	بیک زبیر اول مشهوره ذوق ری کورنج	
	وله	
بویید بر ششخا در کیم حضرت سلطنت سلیم	اودی در تیز خطوه یردن بیضیه ایندی ویم	
	وله	
بن بوکون بر نوناک سن آن سیر سلیم	طرفا بر و سنده خیر کیمی مولر و ارایدی	
	وله	
بویید رسم قانون مروت ای جفا پرینه	اوندک جنبی مدد ناسد بیاری سلطنت علم	
	وله	
بکالاکر خشین طوند ریشر ساک اول آفت	رقیبایا ریشر چنگ بوز و ابر زمان طوت	
	وله	

دین را آینه رخسارینک چرخ بندر	دل اول آنکه عشق سر کرد ایند
ناشد شور برنگ آه دل سوز ایند	سندت تا بعد خاک رهن اوله و سنگ
وله	
ساکن آسانی جمله آگاه ایلم	حسرت برم برده بشوید برآه ایلم
ملک حسنه ناشد اولوشوخی بن شاه ایلم	بن طو برم بنده ملک رسن برز عشق
وله	
اولور پا ذات عاقبت دکا کلکلر دنا	درون سینه سن صاف ایتمین غاش کلکلر دنا
نسودن اول بو اظنا ایتمینک غن کلکلر دنا	شامت دیده ایچار به گاو اولدین غیر دنا
وله	
قنده کندی بود کلوجوش ورجا	بله بر کره فکر و ذکر ایله
حال ماضی به قلمه کرا قبل	فکر دنیا ایله کجوب و قات
وله	
چشم مهر و همیده بکله فلک	کور مشد نظر بینی آنک
چشم دریایی روشن ایندی بکین	ایو عین حقیقت ایو نظر
مطالع و مفردات	

اقبیس

صدقه اخلاصه آورده و داخله رفو کند	صدایه رجوع کند از در کاینگر
شده یک برشته نوزده فاعله رفو کند	هر زمانه نشسته لطف کند رای شاه جهان
وله	
هم کل زیبا بر تشبیه ایدم رخسار کجی	سروه بگزدم اقدم جنبش رخسار کجی
بویینه بغوا قدم زلف عنبر بار کجی	دل سیر کرد رخسار نمانده ایشید استک
وله	
ای طبیب در عشقم کلله اخرا نه کل	کلده کجی زمانه رخته بهر آن کل
مقد مکلله چا بگشده عاشق بیجا کل	نمانده و بگشته تک بر کوزه صو کجی کل
وله	
دانه خاک هوا سپوده کر ز بر بنیم	جام عشق کلله بهما نشود بر سر بنیم
نمانده آسا اقلین ای در بر بنیم	کاشن کویکده هر شب صیودک فریاد اول
وله	
شوق رخسار یغی اهل بزده کلله نمانده شوق	تا بشنیده کلله اول که ز لرزای هو به شوق
مطر بر بی در کجی کلله نمانده شوق	نمانده که رخسار او داده ایشدی قوا
وله	

و سنار

همی خواهم که ناشدهی نویسم حال بجز نش	
ولی از خوف قهرش غبار تو بر میوزد	
مربع	
برضا خوف خود دیده شدی کو کلز	زلف در اسبیل نوشه پیر شدی کو کلز
پیر کلزنده کنار جو پیر شدی کو کلز	بگله دلک بر کوزی آهوی پیر شدی کو کلز
شملوند عرصه ناز و لطافت بر کوزل	سزای بوی بی شوه و زلف از غایت بی بدل
قد و قامت هم پیرند و ناز پر در اینج بل	چند و دلک بر کوزی آهوی پیر شدی کو کلز
سینه بر آفتی مسخر آینه دن	آل نیاقی بر بت آشفته مشرب کلک دن
آلای عقلم اول نگاه غمزه خاطر شکن	بجز و دلک بر کوزی آهوی پیر شدی کو کلز
عاشقه ناز ایلیوب با بخاری هم از ایتمه	نغمه ز جورین دل عشا تو مشهنا ز ایتمه
بشلاسن دانا از رخ ناز ایتمه	بجز و دلک بر کوزی آهوی پیر شدی کو کلز
فارس بدن ناز و عشوه بر آفت نیجه	کشتور آشفته بر لبش اول جفا جو پدش
ایتمه لطفایت ناشده شیدایی بجز کله تابه	
بجز و دلک بر کوزی آهوی پیر شدی کو کلز	
رباعیت و مقطعات	

<p>جناب شیخ مدفن ابو اول در کتالی نزاران فرین یک صبا کوی دبرون</p>	<p>صدف و شطرنج آغوشه حکیم در کتالی مشام خاطر عشق ایچون و او بخار آری</p>
<p>سیر پاکست نهر جنت اولدی دامن خاطر بو شنبه باشد خیار غاب بر کلغزار آلدی</p>	
<p>غزایات ناقصه</p>	
<p>اوله بر چین غضب خشم ایوانق ابرو عوض کام و صلته لازم نهانی بر محل بر برینه قصد جان ایرو سکاران جا صفوت رخسارینه باقی اولمک همت هر شاعک بر رویی وار بو سو دهر هر کس بر برینه نایز ایدر آهنگ و نوا</p>	<p>کویا سو سینه اولمش کعبه بر برینه باکی چونک اولمشد معین هر بر استر جا به جای ویر مد اسکندر یونان پیچ دار ایدر کویا اولمش مقابل کعبه بر برینه آری بیل ایدر دوروشن اولمش پشینه و بیاید خوش کلور اترک اقول عارف دانانیه</p>
<p>اولدی بیگانه لر شایان و صلی جیف کیم باشد اقلدک و صلی یارون بیو ایدر و ای</p>	
<p>کور دکی سو پوز ایدر اولمش خود شتی اول کردن منور اول غضب مدور</p>	<p>رخسارینه پرستش ایدر روی جور نیسی مهر خندان ایدر ماه نواقتی سی</p>

<p>شده بولش ارشته اول و پنهان کنی اول غلامی شفا در سن پنهان بوت بکنی هر عشقک خیمه مشکدر افندی بکنی شوی بر او دردی جلد بر بکنی فصل آید که بویید که زاهد پرست کنی باش زنده آید دم آستانک سنگینی</p>	<p>آفتاب عالم تشبیه بر مش حسنی بت خان سیر بر اید قاعت و اعطی ساحل مقصود بول بر مفرغی لغد رهوا ساز نامه بد قولاق بود دردی مطرب ^{بکنی} فوج بیاب باب وصل یار و لور درک شبینه بر کجوه فرصت بوییدم که حریم کویک</p>
<p>مانشده این زور طبعه سخن پر و از این باشند چالسون شعوری شخو افرو همکنی</p>	
<p>خاطر آزاده فر داور گرفتار ایدی مست می عشقنه ساغر سرشار ایدی جبرش اید هر کورن صورت دیوار ایدی هر سر زنده بیک گشته غم وار ایدی هر نظری عاشقنه لطفی اشعار ایدی بیز جرم پستانغری تنگ سخنزار ایدی صبا که صفوف مزه سبک کر تا ایدی</p>	<p>بر زنگ افکار غزل فیه سبک ایدی بوس لبی اولهک نشوه جان بشد اول صنم عشوه کر ایسه رفیع نقاب بولنه قربان اولهک عاشقنه بوق حسد اول کوزی آهونه دم ایسه میل نگاه در دشتکفه رخی بسری کلغینه سی کاهجا اول قاشی یا عشق قیله نظر</p>

عجب مقبول طبع شاعران عالم اولی	
<p>ظهور مهر حسنک بر توانا ابتدی آفتاب پناه صبح مسافر و نیلای پری کسین امیر کبیر مغان کوزت دستکاک نه تبه بدیع ایدر نه پیش غمزه کار لفظ نفوذ صبر و سما و خرد و هب کند یغیا کل صیبا و مطرب نغمه فی مجلس عشرت</p>	<p>سکا کوید کوزه مغنوز اولوب شهری و آفتاب چیرتر خاطر که ز لطفایه و بو عبید شانی حسین بر چیره نغمه و لوز عشتی و بر بوس لبک خالصت معجون زینتی بجا آه آتش آذوقه ای سینه هم باقی جمله جمودی آغی سنگ جبر انکم شانی</p>
اگر رعبت اولیدی نماند اشعار و انشیر	
سپهر ایزدی نطق زیور محراب نه طعانی	
<p>بزم میده ساقا پرچم پریش اول بوری قد زلفی وار ایکن باشکده اول چاره ابر خط نغمه ایلدی متن حسن و امکن و افکار لاله زار ایدم سر با سینه خرم سمانکی تالان پور سه برنی عشق فکر دود او و رآل باغ حسن با ایلیر</p>	<p>نشسته بخش خاطر محمور زبان اول بوری غیری شده لشکره و اوز نیمه جینا اول بوری سنده ای اشکجه چشم طور زبان اول بوری ای جناقه دلبر کل خراما اول بوری شمع بزم آراکی هر دم سوزان اول بلبل آساکلش کج بند نه ناله اول بوری</p>

<p>بو نظم پاکي ناسته و پښي استم عرض استم</p> <p>پنجه غرافصيده سويش طنن ندون غيري</p>	
<p>دامن و وشوي چوزلفن پر پښي ايدى</p> <p>زايده و لشكن كتاب عشقي انكاره مصر</p> <p>شهر دل بغي سنده تسلط ايدوب فرنگي</p> <p>پنجه عاشق قالم سوچرنده حسا عقل ايدوب</p> <p>مردم عظيم سنگ ايدوب كد كد عشق كد</p> <p>منصبه زيارغا ايدوب سلك</p> <p>داغ باقده كارشك رضا ايدوب لاله سينه</p> <p>قاصصتي قانده كد كوشش و وعده غنچه</p> <p>برقشده ايدوب داره صحراي هموش</p> <p>داغ اوزره داغ ايدوب سينه سوزانه</p> <p>و غده فرود ايدوب ناسته و خسته بي</p>	<p>لف و لشكر سمن اول مهر و ناي ايدوب</p> <p>ايت حسك كور و تجديده پښي ايدوب</p> <p>صفا پلا كوشك تاتاره فرنگي ايدوب</p> <p>سينه صافن آچوب مراني حيران ايدوب</p> <p>نه ملكه كوكده خود نه پير ايدوب</p> <p>پنجه ي تخت گلشنه ترتيب چوان ايدوب</p> <p>چشم مشك كودن كس صرف ايدوب</p> <p>نار ايدوب گلشنه پاره چون خزان ايدوب</p> <p>هر نه ايدوب به بجا اول چشم خان ايدوب</p> <p>ايدوب كوزي خوني كوز قان و سنده</p> <p>طور مدعي عهد نه و علم نقص پښي ايدوب</p>
<p>شه سيلمك عمر و اقبال فرعون ايتون خدا</p> <p>بودل بيمار ممد هر در لودر مان ايدوب</p>	

تدبي

<p>کوزنده فتنه انگیز اوله کشودیدر سوره کافه صحیح اولمزه رباب در ونگن کر حسانی بنزار با بیک سنده سن کم کورمه آلانی</p>	<p>که هر بر نظره حراج ایدر بوز بیک می آلانی شکر کم دوز بغدادون یکا شتر حسانی هجا بو چشم انصافید فرق ایدر نالانی</p>
<p>کوزل جمع ایدر که ناسته جناس یو بیک لاتی زمین نازه حور بونه حرا وینار حیف ال آتی</p>	
<p>جمنده وار می کوشن بویدر بشوریده مقابل اولمشان پها اولور زائل بری بو نخر بویدر صورت طلی ایدر سکه حورانی ایدر دی زلفنده دبسته کورمه آل سامانی اگر سوز سید یوز بیک نازیده اول چشم حسانی کورده کله دست شوقه بر کز طرف دامانی ریزنده هب با ساس قصر حسنک حورانی کور بوز بیک اچسن دلبرده اولتابانی</p>	<p>بچه میل ایدر کورده انصاف ایدر حسانی خصودو که روی آینه زلف پریشانی لطفه نظیرین کورمشد که از حسانی پریش ایتسیدی حوریکر نقد حسانی ایدر عشقنک آواره سخی شیشه حسانی اگر نکلن اویند صید یوز بیک دانه دامانی سر ایا جامه اندامی حجازیب دوق حسانی مد نور شکل آتش اولوب قالدردی حسانی</p>
<p>اگر بر کوزه کورسک ناسته بیچار نالانی کمال صغف هجر که ایدر می مانند نال آتی</p>	

تاجکی

64 b

<p>بور و بی و آهوی دشت کشور سنجی صقن سرشاری و لاشه مچون افکن</p>	<p>بریش سازا و بجز زلف غیر دارم دانه قوانی دست انصاف بر پیرانه</p>
<p>بده هر کسی صد که کرد نشد آری بانی مناسب جایجا اولسونی هیچ شیخانه میخانه</p>	
<p>بچه ستر استدر هر خود صم اتفاق اوزره سنی جانید سودسه کهنک اولدم علم مها واران دشت عشقی تقیش ایدم بربر کورر سگای خیال دل باکل خانه قبیه شکلده رفیق آوی عکس رنگه دوشنه صبتا بچهره بینه بولدن شاه بره کوی مقصود قورشد رطافه بنای حسن و بچوسی بچمنان دوشمن سنبل سیر با و کور کوش کور و بیکه زبده و ککشتم قد جانمانی</p>	<p>اولور نور صدق منجلی ظلم نفاق اوزره مذبحم بیون لب جمده عالم بوسه قبا اولور شش متصل با قیسه ک بوات ق اوزره که هر روزی ناظر فضایی استیقا ایچلش بر کل صد بر ک اولور سبرین سنا اوزره بیکه بنین اگر حل ایکه یارک وفا ق اوزره اوچار بربوبت علم پسندک طاق قبا دوشمن کاکلی خط نور خارا ق اوزره قالور بچرتن هر بر سر و بانگیکه قبا</p>
<p>بکابو مصرع بر حسته کایفدر بله ناستد اولور نور صدق منجلی ابت نفاق اوزره</p>	

<p>که جیل ناله ایکن از بیوم بیوم که بیرون سی زاید که کوه با بوم متاع مستیانی آید برین بیوم بیوم</p>	<p>نودین ناله ایکن رقیب آه ایتم دفن زین غنچه بر کلغی غنچه کین پیش شرار و زنجی مدار چچکی جامه عدسین</p>
<p>اگر اضافی اول نه نماند اگو کلیمه آفت در که رسم شیوه جمعا اول قده د بجه ده موجود</p>	
<p>مستطی و طوری بر کوزله ر حده داننده عدم اثباتی ابالی بدله ر حده داننده نهایتین او بر طول اعدر حده داننده بیگانگی بر اینجه بدله ر حده داننده اساس حاداتی بی عدله ر حده داننده سرورک اخراجی کی سله ر حده داننده نظامی کائناتک در خلله ر حده داننده بو بر طبع خوش آینه غلله ر حده داننده</p>	<p>او شو حکم سن آتی بی بدله ر حده داننده و این تنگی غایت دقیقه محتاج مجتهد طوایف فکر دورد و سودای سرزلنده کسمل قیل و قال و صفی غایتک مجتهد طمانه سبیل اقباله جهنا استند و آینه خاری در قفا در نشوه صیدکا و بهر کنه دکلده انتظام ثروت عالم دوم اوزر کتاب حسن یاری شرجه بر تعریف حدیدر</p>
<p>تصویرین کوریک ناستند او ماه عالم آرا نیک مستطی و طوری بر کوزله ر حده داننده</p>	

<p>ناشته ایتدم خطاییری طوقدی سینه مر</p> <p>اروان باری بکندم بجانک شکله</p>	
<p>کمان دلم جهانده اوپر نیکی ابرو انچه</p> <p>کور بنج خانه آینه ده دلداری غل ایتیم</p> <p>کوشش آینه وزره کوپا بر دسته سندر</p> <p>محل دوق نظاره در یک طرف دامن ایلد</p> <p>سینج تار و پودی بر توفیق تکبیر</p> <p>اوشونقلق ان بچر مشردیم چشم سستی</p> <p>دردلدی رکنه زار تاری عیاشوق زارک</p> <p>جنار بی کحل دیده اهل بصره سیرتدر</p>	<p>بونفرنا فرامشک خنق بیسج کیمونجه</p> <p>تام اولدی مطلقا فردا من اقر انچه</p> <p>دو کوشش اون عنبرین تاری میس خنجه</p> <p>بونفرنگنه نرسه بیسج بارک دما نجه</p> <p>متاع حسنه اولر بسا جوهر کر انچه</p> <p>ایچیدم بنده جام عدلی بر کره قانچه</p> <p>بیش بخل ای طبیب در خوشوق وقت در نجه</p> <p>دکر بر ذنخا چیزی بجز تک اصفا نجه</p>
<p>سز با دا خدا ر عزت ایتدم ناسته اسپنم</p> <p>رقیب کافر کی کورد که جانم یاندی یا نجه</p>	
<p>بر شنگ کیم بنده فرما نیم صاعدن صاعنه</p> <p>هم بولنده خاک ر بای سب نایزیم</p> <p>منت ایتیم صبح چندان ازه بیسج شکر کرد</p>	<p>اول گلک هم بیل نالانیم صاعدن صاعنه</p> <p>هم غبار کوشنه و امانیم صاعدن صاعنه</p> <p>اولشک مو عودده ایتیم صاعدن صاعنه</p>

<p>دو چشم خوروی نرات زمین صورت سایه طودی مرغ دل ز ناز زلف شوخ ز ناز</p>	<p>حقیقت بینه نعال عالم سیرتید بر کو نگاه چشم کافر ما جواسی منع فرست</p>
<p>بو نظمی و مسمی مجزومه عرض بود که کیم ناست مثنی کلمه رکفنده خارسی ثقبان موسایه</p>	
<p>در ریاض بخت پیچیده یعنی سبزی سیرتید کی در گردن ده ننگه ز ناز سیرتید عفریز جفا اولد قهر خضار سیرتید خدنگ سینه سوز غمده اشعار سیرتید امان اول سرو باغ عشوه چهره فتادی سیرتید بی غاب و مغلوبه به بیگاری سیرتید زبانا طوقه موموم ایکن کفاری سیرتید و دای پرده امشیا ده کی اسرار سیرتید</p>	<p>روح کلرنگی اوزره زلف عنبره ری سیرتید بیاض صغیر کاغذ کویا نقطه زرد اولور هر قطره کلینزی اولوی یلم بخت بگر هر برنگه تا و دای جان دک اشیر اولور هر ایترا ناز کارشک عروجهت طوشد قهر او شوک پنجه عشق جا اول بی مجلس اشراق عشقه در ظل اول کوزک آج عینک افغانه ایوباق منسوخ کونه</p>
<p>جناب حضرت توفیقہ عرض ایت ناسته شعرک نظیره کسج اولور سه صنعت اشعار سیرتید</p>	
<p>کدیوقه میصلاب اول غمزای آزاده</p>	<p>سببا و سبب علی اول پر یک مادی فریج</p>

<p>نوله عرض ایسته نمانده نکتہ پر و ازان معنایه زمین تازه صحرایی بدل رعنا غولدر بو</p>	
<p>سوز و لزا اول کل پنج طوغریسی بو مشام حاجنی تعطیر ایدر دی بوی بر رقیبه بلربسه خوشش معاهده دلدار تحمل اییدم زور بازوی عشقه مرام عاشقی کی نظره ده ایدر تقسیم</p>	<p>نهال قدی ریشش کمال طوغریسی بو کلنجو کاکلی هر شب پنج طوغریسی بو سبب اولور بو ادا انفعال طوغریسی بو صونجه دستنی بر کرد و اول طوغریسی بو اده غمزه بر می تو اصله سوار طوغریسی بو</p>
<p>شور تبه ایله ی تنفسیر نمانده اقبلیم که دله قالدی خواهش صاله طوغریسی بو</p>	
<p>حرف الیاء</p>	
<p>زاید که هب سجده تحصیل او کس کسند خاچا یک بونه کله کجه رقیبه کشتنی عاشقک عقده بر عکس شهادت ایش آج کوزک وقت باق ندفنه لرا حد شاید دستنی او پکن کل بر کن او بر حرم فکن</p>	<p>اولمش واقف کتاب عشقک اول در سندن بی استغنیانی اورجا سوز و غنا پر سندن بنذیر لر و اعطی طعم افندی تر سندن چشم مست خواب آلودین بی آلمش سندن دامنک دیر غمزه سوز بر کزه رخت سندن</p>

خدا خوشنود اول شاه زبستان ملکوت	
بر دید ونگ که بره سی بوق اشک بدم	بجز زاو عین شک که بر بوق فیضی بدم
گو یاد و نانی قر جلوه گاه ایدر	کور و کج عکس و بینی جام شراب بدم
هر ر نگاه مستی در بر بشه بر صفا	بیدار او بجز دین مخموری خواب بدم
خط گلدی عزیز صغیر رخسار دلمه	بولدی و صالی سلسله بین برکت بدم
رخسار عا و زره خا و گلدره آل فکاک	بر بسته بر شرردی پر امخطر ابد بدم
آلدانم بکده سقف سر ای بلند که	عبرت کوزیده آکل زوان جباب بدم
ای دیده با ده کتی قشور بر اشکلی	ای سینه سنده یا نغی او کرین کباب بدم
نماند جناب حضرت ایجا افندی	اید نظیره خامه رنگین جو ابد بدم
اوصاف ذاتی عالم عرفانی پر جسد	
و انم زبان به حست بر کشنج و شتاب بدم	
حرف الواو	
پنجه دو اور وقت گرم بنده بر جابج	تشنه کلا چشمه سار عشقه و بر بر باره مو
تاری شبده خیال کا کلک آغلام	اد نور ایدی حلقه موج سر شکم قاره مو
حسرت کلا اوله صراحت کلایه چشمه روان	بی حقه صفتیه دلن ایکی خواجه مو

<p>بوق فندک بخت حرف و صلوات از بر جویا</p>	<p>اتقانی موجب اوله بر سوال عزیزین</p>
<p>وصف زلفشند عینه بر نو خزل طبع ایفدم ناسته امضویز و معناسنی فال عزیزین</p>	
<p>صورتی ستراب مشکاید شمشیر ابروسنا حواله بیخیزه غزه چشم تنگنوسن طوبیای کجوف لعل کلت آینه سخی کوسن اگر رضویا کورید کما نازش رفتار و دوسن اسیر دم زلفی بیبری چین آه کوسن کوه رسید صبا خاقانه بوی کوه خوشبوسن کور دیبا جنتن جمانک حلقه کوسن کلابایدید کسیرب باغ حسن شیبوسن حواله پیش تنخیر دهره چشم عابدوسن بند رو باوش چشمش تیرش دانی سا کوسن دیر روی خنده افراسیاب هرنگ ناموسن لایزم دو لنگه بیج کورده کند و خوشبوسن</p>	<p>عقربز اوله هر کز بیج اوله کوسن وزیر شورش بیگ کشور سا شربهر اولورلد تجش قند ککره ذوق تکراری صالمنق رهنی تعلیم بدر جنته ه طوبای سوزنجه چشم مست نیخواب فتنه انگیرین صفا سنده فدای بیبری مشکنا و جیبسی بنگال حال سیاه لوج پیشانی صافنده دو کز زلفه پریشان عوقا کادوسن ستاره غزه سید پر کین برده بر سخی صورتی بو کون بله سفر نیجه اولورلد زله زوالن فخر ایفرد دولت بکره وزه بکره اولور سرش رجم غفلت ایام سفر و کاف</p>

<p>اوقاشی بیلمگان جوری کرسوا کرسون</p>	<p>بوترا ایندم سیندی تیرنکاه تیرنینه</p>
<p>ناشد اما بیت معنای اربابی بیلور انی هر فرق ایتمین بیگانه برسون برسون</p>	
<p>شفتاه ملاحه پادشاه حسن و انسن</p>	<p>اقدام نورعینم پر تو چشمان جانسن</p>
<p>بنی خول نوک جورا بدین قاشی جانسن</p>	<p>فوق کچو طبله صدر دله تیرم نوک جان</p>
<p>تراک انشا طوطی زبلم نکته دانسن</p>	<p>بیلور سین رازداران غمگسرا پنهان</p>
<p>بخرسن باعث شوق چیتا جاودانسن</p>	<p>اقدام برسنی ترک کیم تا عمرم اولد قیر</p>
<p>ایشیکله اکل ادنا چاکر که رناشد شیدا شفتاه ملاحه پادشاه حسن و انسن</p>	
<p>خیره ساز چشم اولور کیم تیرتورون</p>	<p>آفتاب حسنی کویا کیم مصور نورون</p>
<p>فرق اولنم کاللی دو شنده کی سمورون</p>	<p>کویا نور سیدر موخیز اولمده در</p>
<p>عکس رخسار کور کور کور غمخورون</p>	<p>بتلای رنگ و آل دلی مقرر در پله</p>
<p>برنکاشیوه کورم دین مخمورون</p>	<p>عقل آدی نشوه میده زیاده بن بوش</p>
<p>مویا کنگ نگر جانید رشته طنبورون</p>	<p>رشته اندیشه کنگ هیچ فرق جانان کنگ</p>
<p>نوش صبا ایتمیند کاره افغفورون</p>	<p>نشوه مند لذت بزم جان اولم پله</p>

برنکاشیوه

<p>مختلفه را اختلاف طبعه وقت نشانی اولی و اولی زودت و خشک آهوسید</p>	<p>زاید و وقت سحر زمان درو آشارت اولی و اولی بیجا مشرب حلقه ابرارم</p>
<p>ناقص</p>	
<p>چرخ استی شمع بزلم نسبتید زلم بورته اشک سودیکم اغیار بد کشته و نور نور خشک اولم کوندن کونه زود بند بر وادی نارفته بوره سلوک ایتدک طوف کبینه کویکده بی آرام اولور دلد اولور باشی ابر چونه دبند سر زلمنی برایتد و برلش ساکه شاکم شور خوبی کوزل وادیر ایجاد ایدک اسلوب کتبه</p>	<p>با خود بر آفتاب مشرق الغتید زلم بوده رسم چهار بشقه بر صنعتید زلم در و مهره داغ غبطه غیر تمید زلم بوضع ناپسندک موجب شتر تمید زلم سر کویک طولاشفق موجب ختمید زلم هکای کیسوانی شهر دو ایتد زلم قاشک طغزای رسم خامه قدر تمید زلم نکایک آرشنای نمنه حکمتید زلم</p>
<p>قاش نمنه نشد نوسج نازه طرح ایتدک</p>	
<p>ادای صابنک همالت شوکتید زلم</p>	
<p>ای کل باغ نراکت وی سبج مشرف بوز سوز و بر کرده او یک بی شاک زلمنی</p>	<p>خا یک تو تیا چشم جاندر زلم شهر نرا جیات جاود اند زلم</p>

<p>نمایش بولنده کتبه کج طرز و طور شام</p>	<p>حیدر کتبه سبزه ناسته تنظیر اید شادی</p>
<p>خدا دائم وجودین حفظ اید هر که در کد و در کد او میر پاک طبعه حق بویکم هر دم شناکارم</p>	
<p>کلخن پرچه د آتش اذنا حرمتم بن اسیر قید بجز خار خار حرمتم نشسته دن مجور و کلاست خا حرمتم بستلای زخم تیغ تا بار حرمتم کلشن خفته که بویکم چار حرمتم نخچه سنده دور و لایجا زار حرمتم</p>	<p>بکجور تا صبحه و کجا بخرم حرمتم نوا نغز سه فلک رحم ایوب هر دم بگا بکسره بیز بنم حال پر درومی دانغلا آچشم عجبی بودل سوزنده تا در و ندن طوشسم نوله ر بهر اید نوله ببلد کبی فزاید اید رسم روز و شب</p>
<p>دار میدر عالمه ناسته بن کبی بر خسته دل بهر بجز از صانش بی کف ه حرمتم</p>	
<p>مشال ببل شوریده کله هار اولوب قادم شزار نار غوغا جعکم محرو اولوب قادم بها چون شیشه انگسته بن کسور اوت انامم کت جو در بر نه مجور اولوب قادم</p>	<p>و صاندن و با یک که کم مجور اولوب قادم کال اضطر ایدن کباب اولد مال زارم نوله پال انواع خارت اینه لر جسم نونه تکه کوزند روز و شب دریا کبی باشم</p>

<p>زخم نیش خار ایو آخو ادوب جروج دل مهب سو پور مکلک بر بر چمن از پاریخی دست بیدون باد سترایندی بوم دامن ژانده صبا ایو کیردی چو شکل غوغه غنچه لیبی و عدده و صیدله ایوب و لغزب لالیلی صویک صوفانه و ندر و ب بر نشلم زینق بیچاره نگه جاشندن الدی بر کنی صندکیم بیوده نقد ژالده فی ایلیر نشار</p>	<p>وان جسم عاشق زان ایو قد اش اولدی کل لاله بی جاردوب ایو بلکشدنه خوش اولدی حق بو کیم شایسته تحسین و سببش اولدی کل دختر زایوب کو یا تو قونداش اولدی کل انداز بیچاره بی جانچه قداش اولدی کل یک باشینه بندر کلکشدنه او باش اولدی کل هیچ او تا نرخی عجب مانده ناش اولدی کل نوع و سن غنچه کیمک باشینه در سببش اولدی کل</p>
<p>ناشد بو نوز بین تازه یا اولدی ردیف شایه راه نظم رکنیکله بولد اشش اولدی کل</p>	
<p>حرف المیم</p>	
<p>سپر که کردیشله شرب ولدی بر بولم مذاق و نشوه هر هیچ بولم کیفیت و قون اگر چه شربت صبا به تشبیه ایلم تا تا شایدم امضا ایو درد مطربی</p>	<p>دو نکلکله آنخله و عدده وصلیادی بر بولم بکد بوس ایملکله ساغر شاری بر بولم لطافتده بیگلر لذت کلناری بر بولم آنکلرنگ و بوج روی بوشداری بر بولم</p>

سن اول ماه میز آنجا حسن و نحو حسین	عجمی بلابرو چتر سه جز خا و خاک
بچه سرار بم کشف ایدر یک نظر چنگ	طوبه سه خیر عاشقانی طبع کف خاک
سن اول روح مصور سکه ملک مگدی باره	اگر چه کور مدک ما آیشنگ و مصفرا سنگ
اولوری معرفت عزیز ادا حسنی بیره	سنگ و شمشیر اوله عرم واری ونگ
کجا شایسته مندیات عاشق زارک	همین اغیاره تخصیص ایلد سارک
چیتقور دستگاه معنی از یکدن ناستد	
متاع نظم پاک قدیمی پست ایدی زربانک	
حرف اللام	
برک و برین باره ویروب باره پاروکل	بر بوی و صلی ویرمدی جفا نزار کل
بیوده صانه سنه نگوینی وقت ایت	تعدیم طفل غنچه یا اولش سپار کل
سبز خطیده بولدی طراوت بنوزرخی	کویا ترندی بوسم اول بهار کل
عوض جمال ایگو کلبشند جعبده	کویا کیدی دوشنده بر پینه خات
نوشن ایلد کج باد هی ایوب روی دردی	چو باغش اولدی شلم ایدر دفع خار کل
واع ایچدی لاله چتر غیر تد قبینه	سینه که بینه نیزه سر نیز خار کل
باش اوزده اولدغدی بری طفل غنچه کل	رونی ویر غنچه قمر دستار یار کل

کولدی

روزانه کشند هم او از کله و لدم بیدک	سند و غنم بن کبی بیوش سینای عند لیب
مطر با یک بشلای سازک و لدم بیدک	عظم الکره و کیمه مجله ه بر بر نغم
جمعه عشاقون متنازک و لدم بیدک	نقد جعفری نخنده ایدم بو لکده و بن
<p>کله ای کوی ایدم چو کان دست نازیکو نمانده آسا سو دیکم سر بازک و لدم بیدک</p>	
کو گلی بند ایدی عرم طخ خدر خجک	عقلی باشند چیتدی بزرفه و بر چک
بوید در آیین طبع عشرتی بزم جگن	بر پری روساقی نازنده بر مطرب کرک
جام لعل نابن ای رندان سابقین اکم	چوق زمانه در رخار یا سوله آرز و سوز
ایتمشیکن عالی غواقب چشم پرنگ	ای کول راه سر کویده جوشان اولدی
قاصت کوتاه ایدر سین ای جفا جو ادک	خانجای دولکت بوسن ایشین نازک
هر سر انگشتی بر تاز زبانه را ایلنگ	کرچو قدر بهره سی فیض نکلدن لیک
<p>البدی میدانی فضای معرفده شب سبز سبقت ایدی نمانده ای رانی کلک او همک</p>	
بیا جینش جلالی اولدم جلوه نگ	بن سیر زلف مشک افشانی اولدم جلوه نگ
بجا دوله بنده فوزه فی اولدم جلوه نگ	اولدی چون بادشاه تخت تک عشوه در

عظم

عقدہ معنی علی آیت نشتہ	
وزہ حر مرجهان آریہ باقی	
اور ہم خاصہ بلیم چون زور زلوب قالد	غائت خاکہ بز چون مجور اولوب قالد
طور از وی ال وزہ جام کبی زمانیک	آتش شینه انکسہ و شکس او کوا قالد
سئوال بر بونتر خاطر موز غز شہی	رہ پیوند عقدہ با توب رنجور اولوب قالد
نور یکجہ عقدہ جام کر مہ نشہ دار اولوق	
شراب محنت ایام ایدہ محمور اولوب قالد	
حرف الکاف	
چون کچو مجلس ساقی کر چو نوش ایدیک	نشد بخش بزیم اولوب میگر کبی چوش ایدیک
آفرینای مطرب شوریدہ کیم آخارہ کہ	یک بیک ہر نندہ و عنائی بیوش ایدیک
واعظا قصد کینہ بر خانہ یقیند	خودن لوسی مد شو قید بر شوش ایدیک
وصف لک رخا ر دلبر دہ یازوب بر بون	بیلہر کلسن دہری خاموش ایدیک
ای کول بلیم مشام جانی تعطر ایدیک	وصف زلف یار شامی بر بزل کوش ایدیک
ای شہ ملک و فاسدن ایدہ اتر می سج	
ناشتہ بیاری چو قد ندر فراموش ایدیک	

<p>نشانی پیش بیکانه بیکار در حسن شام جانی نظیر تندی عطر سبیل زلفی به قدرش بی آن زن که و نفاق او شکر</p>	<p>بازق با آتشش تریب اول قاشی کلان سحرده کوی دبرین صبا غنچه زلفش رقیب سنگدل عن قتی پیشی بهار کجش</p>
<p>ملاقاتی نه بخون شده او عدابتی یارا تا ریشم اول زمانم وقت فرصت در بهار کجش</p>	
<p>وعد وصالی یار که بر نوادار شمش بر گزاه باغ حبیبک بز قیله قی تماشا تاب می صبور می مست پیشش او شوخی بر مغانه وار شش طویدم جناب زاده واردی در خارده بوقی فرج با بر خصلت چو اولدی کور میله اول نونیا نازق بخانه لبید یار که جناب باده بیارت جناب شمشخ بر پهن صورتند بر فرج ایو کافر کوی خارده وار شش مست اولمش ایکی دبر بر برینه قول آتش</p>	<p>عشا تو قصه ای بجی بر هم کور شمش اقا کراس اعلک بیکانه از شمش وار شش اومت عشو ناز بر خوار شمش زندان آیشینه علم وار شش بچون کار شمش اقا رقیب ماجن بر کور ایو شمش ایش کاله قده ای شده ای گلور شمش بر برینه بافتش مخفی کور شمش خوان وصال تو شش بر خلیج کور شمش کور شش ای کوی اجار ایو شمش صاب جسم واحد اولمش شوال بر شمش</p>

<p>دو روی سینه بکلی شمشیر بندید صفت تحقیق بحث در عشق بنده زاهد اوزان مشکبویک مستطرا زمین کسول ایدم خط و گشتمو لوح حسنک بدم تختسین صفت آینه رخسار که ای ماه جهان آرا</p>	<p>نگاه فتنه سازک با تازی یا چو رید بخت ایلی تدقیق ایشکر در که سارید دوید یکم خطا و صورتی صیچین دیارید برت شاه حسنه قید و لبتشده بهارید که دود آه نار سینه عاشق بخارید</p>
<p>بدیهی بوید تزیین سخن ترتیب معناده بو کونه تازه مضمون ایوه ناشده فیض بارید</p>	
<p>حرف الزا</p>	
<p>فنی گلشنه کاشته تنک ناز در کسنز قدح دو بند کج دست فنی عشره به کسک اگر سر حلقه کیسوی کج کسک خاطر کسک زه چاک کر بیام دخی شوخ هر کسک شور تبه خاطر م از دم در تنخی کسک مقدم خاطر یک توتیای چشم جان کسک</p>	<p>گلک هر کسک ای شوخه بر خار در کسنز ایند ارش خنده عفت دوار در کسنز بخاله رسمی هر بر نازیک بر خار در کسنز کلوی صبر و سمانا کند ناز در کسنز مشام تا بوی عین ابر سه بار در کسنز کوزد خواب راحت سر بریدر در کسنز</p>
<p>سروش ای چاره سازم ای بیسیم بر دو ایله</p>	

یا نور

<p>رفیک جو ہر نہ وہ آب صفو نہ اثر بود ستدر کہ اولم پیش و طول ال چو حکم</p>	<p>انکہ عرض غرض ہم غرض ہم غرض حوشن اہل کمالہ و انا قطع علا بقدر</p>
<p>بسیا بند را جہاد زمانکہ طور می بیل ناست مطابق صیور تا انا کر معنی ناموا فقدر</p>	
<p>بو کو بر نوبت کوزم کیمک جانانیدر کیدر نوز لوزن کوزل آفت قتی کیمک جانانیدر کیدر اواسی شہو نہ نہ کوزل مشرب جہان ابا بر سر و قائمدر قی شدن علامندر کول بیج واریدر بو عیبت بیخون بول بجز رفتاری مشرب جہان گاری مشرب او کو بیکی نازید نازان بد رعش قتی جہان مقوس اول کابرو ایکی دل بدہ آہو بندن بر سلم آسم نایا بر کلام آسم نخاہ کر کس شلا ویر شہر دل یعنی برین طوق پر خرم تو از مغوی ہست علم</p>	<p>نہ اقدیم کوزم کیمک جانانیدر کیدر بد یک بی بد آفت کیمک جانانیدر کیدر کلور می مشلی دور نہ کیمک جانانیدر کیدر نرا کندن عبارتہ کیمک جانانیدر کیدر ہلہ کور اکسین سویدہ کیمک جانانیدر شکر کفاری مشرب جہان کیمک جانانیدر کیدر مداول آفت دورن کیمک جانانیدر کیدر جز ویر کل بجایا ہو کیمک جانانیدر کیدر او کند بر پیام آسم کیمک جانانیدر کیدر بج اول قامت بلا کیمک جانانیدر کیدر مہر بن ناستہ اہل کیمک جانانیدر کیدر</p>

<p>کورنگ جام لعن با دوه کفام صاشکر</p>	
<p>او شوغله حسن و آئی منظم خیز و لایق بجز از خط نوخیزی بیخوره روی کنگ بیتش سرده بگز قدی خدی در در هانا بر شامه عنبر سارا در اول پرچم آنکس بود سینه انداختش قند مکر در نظیرین کور شد که بر مرآت خوبید</p>	<p>بیاض کردنی سر مطیع هم مشرق قدر بهار کسنا آنچه یعنی نغمه شفا بقدر فوق و پیشه بوده هب جمله خوبان ز فایقدر نگاه فتنه سازی وقف سرود فایقدر لبه لعل شکر بریزی مثال شده فایقدر سرا پیشه ز ناز و کرشمه هب خوار قدر</p>
<p>بیش بر نونال نازه مفتون اولدی عالمکم اکا دلخسته ناشد شمدی بکینه جانیکه عاشق قدر</p>	
<p>باری عاشق فریدر دیر لر دوق عشق مستغنی اودم نوله فکر رنگ ایدر سه کو کل و عطف و صلته نظر ایدر زنا</p>	<p>عاشقی ناشکبدر دیر لر زاهدی بی نصیبدر دیر لر او کلک عنف ایدر دیر لر کل آت قریبدر دیر لر</p>
<p>ناشد خسته عالی صورت نه نوله دلر بایی طبیبدر دیر لر</p>	

سکورنگ

<p>اینگه برده و ظالم عاشق زار و بجا بدهد ایچولش کلک ایلوش ز خلک مده بر که ایکی کلدر اکره برنگک هموزن بار کوه قافی و نس اوچورر و صفی ایخار زانک بیلدیم تو چلتا زلف عنبرینی شیدینه دله اوزتمه بوش دورا دور قیده حلقه زلفین اثرناک نسیم آه آفتزاد عاشقدر نون نیرخانه آینه هر کس او هر و نک مقصین بی ناله صند نازنینم خسته جور ک</p>	<p>بیش صفت باز بچ چشک قفا خدر بیک مخور جام عشقکه هم نشسته کلدر رینه در عاند کان جوریکه چاره شکر سگای شاهباز اوج استغنا تر آید باز لیش او خرمینا یه کویار کم کسند بیتمو بر فراول بر شکله دور و شکر نبال قامتده صند و شوخن تایلدر پریدر غایب صورتده ان نه تشکر بکجه بیهیج دک کلشنده هم آواز بیلدر</p>
<p>شور بته ناسته اچا بکر و میدان معناکم سمنده خاره کویا ع صله همتده دلدلدر</p>	
<p>چا عتویه شورش وین حب حسن دانکدر ع قری اوله رخسار که مرشخه بتر همیشه صفت تحیل نعیم ابر عتفه اکر تیش اولسه قوس چوز فرقی طایر</p>	<p>ز با مشیوئی آل نعین حسن باینگدر ایدر تصیح لوح حسنی خال باند و انگدر بو تهر قیل و قار بعت عمر مومنگدر و بر بازوی حسنه بویدر قوت ابر و انگدر</p>

<p>همنان باب عرفان اول جواد طبعه آت قوپار مضار نظمه باشد امشوات وار</p>	
<p>دله بهار شوق و سر و دم نخران اولور کوبنده بکوننده هزاران خان اولور افتادگانی جمله یوننده دوان اولور بودرش ای طفل ایمن اول نکته زان اولور یارک شرب لعنی هر کیم حبت اولور دله دغان آه که چرخه سنا اولور یارک متاع و صفتی روی دگان اولور قهرزغالی چکمه رک شادمان اولور</p>	<p>هر دو کوبه و جوری و شوکک وزان اولور بر دم کلال کلده شمشیر غزه یه اول شسوار عشوه که با در کاب اولور بنی رسوم عشویه عارف اول پری آنکه صفای لذت صببای کوشی هر بر شراری رنگ شهاب سپهر اولور نظم آینه قفل طلسم حجاب کر هیچ وارید بر عجب که بوغنا زخم نام</p>
<p>ایست کلدینه جمله ندامت کلوب تمام یاد ایز اولده نماندی بر کون زنا اولور</p>	
<p>صبر و سنا و شوم اولدی جویبار و ما اینکلی خاطر عتق قه کلده ایغبار آفتاب طلعتک اولد قده دهر اولور</p>	<p>ای بری بیکر خیالک لده اینه که قرار اولدی نظاره سنج حسن ترا تک رقیب بر تو ندان ایله ای آفتاب جودستیز</p>

<p>شوق در بار یک و ناز که رینا یوم آتش آیم بقرای سفت جان چرخ کین قتل عام اول شه ملک امضا اید و باد آید شرار شور و غوغا اولده</p>	<p>بار و کوا اول شیوه رفتار می بخر بصد التاب نار عشق دین تر بصد خاتم خوین چشم از اید محضر بصد یوقدر بر اعل خیر عالمه هیچ شر بصد</p>
<p>باقیوب اول شهسوار خطه ناز و جفا اسب نازی باشد شیدایی چکنر بصد</p>	
<p>در دنده نیچو دم که بر زخم ناز وارد ندم شه چناب ابروانک چشم بر چون کافال ایدرم غنچه اشکفته به تشبیه او شوک حفظ هر حسن عالمگیر شد بکرازه کاشف ابروین سوزم بود نیز آفتس و آل ایدلین بوسه شین بیک اگر چه شامی خلی وارد کلر حسنک بکایراد شاه یک عشو به بنده بین مجرمان</p>	<p>او شوک ترم کایند وار سه بر بش هر اول عالم کیم عکس اهل آسمان وارد فلک صفت بنا کر چه کیم جوق داسین دغان آه دیر لر نامنه بر سیاب وارد اگر چه تر سده وز شد جوق صاحب کان جناب شیخده با بنده برین دغان وارد ولی اول آفتاب عشو هر بنده آن وارد زکادون حسنده خلیش دما وارد</p>
<p>دو شر و ک بی سبب غم نگاه انفا نکلدن</p>	

<p>دیر سر عزم داری بزنگه در داغبار آید لطفی ایامده کج بخش چنگ بست بر تو برق جملک دله اولر استقر نقد صبر چون کسک است نکلدر چنگ ای ندیم بزم خاص شاه هفت اقلیم ناز نو خرام نازله آغاز فرار ایسه</p>	<p>طوسونایم درون سیم اوزره یاره فالسونا امان اول غمزه عیاش بر جانجا اولر عجبدر شعایرت بر استخرا اهل عشقی فالمدی میجاش وصف بدر سک لطف اغیار بی باغ یاره نکل اولر هر چه بشند شیوه طیاش بر</p>
<p>مختص قدر چون خمیر عاید ابناجی عصر ناشد آتشک اولدی شدی الفت بسیاره بر</p>	
<p>عاشق که لطف و قهر یکی جاننا بهم بیلور آپشنه نه حاجت او سر وید کل کبی انجان ایله سینه پاره ایله پر کله از شیخ آداب و طور سمه فی صورت شیخ اخذ بر بزم صفای لذت مالی غنا مذاق اوضاع جنگ و جد با اولر شمشیر زیر لوای زلفکی بیجا بیلین کو کل</p>	<p>روی عتاب کورجه سنده کرم بیلور زخم دروغ عاشقی اولر پنجه نرم بیلور چکله کلرینی عاشق زار کله اولر بیلور آیین بزم پر طرب جایی جم بیلور ذوق و فور نقدی محبت درم بیلور رسم نظام کلکی اهل قلم بیلور خوبان یکنده قده کی جاننا علم بیلور</p>

<p>نار استکمال رضا کار سوزان اولدی عود دعوت جنس پریده چون کوزه زنده بر بوز آتش عشق و دیوانه کسده ای بجز بجز آس و دل غلظت سر پا پسینه رنگ لیدر سبزه زلف و کما عجز برینه کافور بند و کوی آتش پرست ایکن هنوز</p>	<p>هم با نوبت بقلم هم در دیو کرب اولدی عود ایچو با نوبت بویر شتاب اولدی عود بجز دل زینده ز در چون نهم اولدی عود دو دال ظهارینه جانینده خاها اولدی عود او غنچه وار دی بوی آتش افشا اولدی عود بجلسر جانانه کله دی مسک اولدی عود</p>
<p>نانه آتش فتنی عاشق شورین دوش اولمک بزمنده چون شمع شبست اولدی عود</p>	
<p>عاشق دلب جمیعت سامانی با بر دور ای کل باغ صلاحیت زخم تیگدن سنگ بر نگاه محبت قبل ای طیب در عشق کعبتین مطهرم ششدر که کرمه</p>	<p>دیده مقصودم پوشیده اولدی کرم دور داغیر کینه اولدی هر بری بر دور دور کایه دوندی نرقت جور کله روی ز دور کلیمون بر کوز شش کینه نهمدی ز دور</p>
<p>راغب معزوم تنظیر اید بنی ناست را اولدی هریتی بو طح و گلشک بر دور دور</p>	
<p>حرف الراء</p>	

بیعت

<p>آغو شتره کله دی با نومی محبت بهرم اولی اول به زانوئی محبت صاحب دی سر کوبینه انجومی محبت هر تارینه بیک دل کچر موی محبت</p>	<p>بیهوده کشایدی دل پر رازی بالار و اولوزشش دل کر می عشقی سبجه نیران دو چشم او کواجر بیهوده میدربوید پریشانی دگر</p>
<p>ناشد کبکی گفت او چاه ذوق اولش صارت قد یق ایدر بد کیسوی محبت</p>	
<p>مژدا و پدر مره لعلک غوغو پشیمه لطف ایت بیاقوبیه می کلخ دل فرزانه به لطف ایت دو شور مره مرغ جادوم ایدهم و اید به لطف یواری تخت عشق کل کنایه لطف ایت مسقین الدننه و یو بهمال فیه لطف ایت غریبک ستمند کدر دل یو یوزیه لطف ایت</p>	<p>آشدر مره مزاجیک دو کم میجایه لطف ایت مددکم نطع شطرنج اعلده آنی مات ایت اما کوسه خاکه حلقه زلفکده عشق ایت جعبه جعبه شایخ نخل گلکده سینه عیال دروغ فتنه انگیز رقیبه صرف کوش ایت پایدی غیرای بزنجیر سر زلفکده سدا لطف</p>
<p>یو برک سبزی عیض ایت نا شد شورید و یک یو لکا و غرر سه ای با سبب جانانه به لطف ایت</p>	
<p>نگاه انعام کدر بجاسر مایه دولت</p>	<p>بجان کاکل کدر فرق جان ساید دولت</p>

ترجمه

<p>قدر و شان عاشقی عارف کر که در هر کوزل سفله پرور آفته میل ایتمه سوز طوت ناسته</p>	
<p>حرف اب</p>	
<p>دلده فکر عار شک لعنکه دل آرای سب هر کنگه طره سسند بر کولک دل بسته بویال بر سین با عاشق میشد ازی با بلا می عشق دلبر یا خنجر جام می آفتاب حسنی ضنا ایت کسوف طره دن ای شده ایدم حسن و آن شریف اید کل</p>	<p>آبد آتش فزون موجزن آتشه آ هر نگاه غمزه سی قتل دل آید شمشیر بر نگاه انفاز اینتر نس از نگاه او غم در بر در حرابت آدمی کم شمشیر ای بری آینه حکمت کور نسو بری حجاب انظار ک آتش بود اولی هر دنگر کباب</p>
<p>ناسته آکو چدر متاع وصل بایره دست رس ایتمه کجاستان کوی یار انتاب</p>	
<p>بجز ای غنچه گلزار استغنا کاشن سب آه ای شهباز تخت استغنا غایت قیل نمای بده تاثیرت مزاج بایره روح آس کوزای بر سکه ای بدم کوی دلارادون</p>	<p>بلاز جمیت ترتیب بزم همیشه خوشتر سب بیوت خاطرین قیامتیرت نواز تر سب قور بستم کلزار خن پر آب و تابش سب بوز که سوز خالک با بزم عرض سنایش سب</p>

ابتداء غزلیات

بگوش صبا بکنک مایه جان اولدی بجا	بگوش سر مایه ذوق هر چه اولدی بجا
اویدم آدم بیینی دازه آغوشه	کردش حیح فلک رنگ کنان اولدی بجا
ینه بر غمده سی تاتار و کان بر وکنک	برنگا غضبی بخشیشی بجا اولدی بجا
نقطه خالی کور و مصحف رخساره	در سبب عشقه آونک اولدی بجا
خوب کجه اولدی تعیشش چون غم آیشیم	قادر راه ال کاکرت اولدی بجا
کردنده اثر بوسه کورندی کوزیم	سوطن ایم انا که کان اولدی بجا
کور میون سخی ای روح رود انم جام	تسلیت بخششها انک رو اولدی بجا
هب سنگ در دو غمکایدی و غمشینی	ای و فاسد دید که کم نه زیبا اولدی بجا
کوزدم آتشیکن صبر و قرار و شوم	قاشدک پدسی یوق ایکی بجا اولدی بجا

بغی مرغ خاطر قانکست اوچ هر توده	بجوم طرازا قبالدن نو قصر دولنده
نیا پسون بوم بولمازلان کنج بادن غیر می	
نوله ماشه و شاز غازیسه فریا داینگه و میجا	دل محزون داری هیچ کلور و اینکله و می
کرم از بی یوقور شده ایله داینگه و می	کلور یوق خاطر و برانی آباد اینکله و می
بیای جوش ایون سبیل غم ایادن غیر می	
تخمیس غزل و حید	
نار فو قده نیار کن سینه سوز غمز	دست لطیفه یاپیدی خاطر ویر غمز
بی بسیار چوره جان اولدی یعنی کافز	وصل اییدن مسته جانان غزله جان غمز
سینه مزده جانشین جاندر جانان غمز	
هر نه دلکچوره در کار اولدیه چوخ غمز	عارض اولم قهیر که درکش بود غمز
بوجر بر شقا قار با بی تیز چو کله سود	تیشه بیدار جمدکی خراب اولم سود
بیت معمور و معارف در دل ویر غمز	
دلکریه و بی بسیار حسن دیدن با دلمه دکه	کردن برآقده کی سوی عینر فامه دکه
مهره بر بسته دوش اولم سینه اندامه دکه	مطیع آغاز دن تا مقطع انجام دکه
وصف حسن دلر با در سر بسر دیو غمز	

اور در لرستانه نفع لرستانه بلبلتر	
او تو مش تحت شانه کلکلی شان کوب دو شمشه	شراب بنده شان بدکل با شلیوب نوشه
نه ربه قصه خوانی اینته بلبل کلز آغوشه	دراوشه الودش نطقی قوغز لیلی کل کوشه
مگر مجنون صفت سویدر کوزر یا با نه بلبلتر	
او کوسوزان فین نار مجرا ابو هر بلبل	درون لاله وش پر دغ ایدر سر تشر بلبل
ایبو بو بیت پاکیا شده اور دسجر بلبل	شریف اولر اگر چه کلر هر پروایه بلبلتر
اولور شمع کلر شب تا سحر پروایه بلبلتر	
تخمیر خجال و بهی انندی	
رنگ هیچ وار می و غیر زلف غیر فاد غیری	رنگ بو س آتشین بوق نرم مید جان غیری
بچه صورت بولور و صفاک لیل خانم غیری	سسی کیم کچدی یا خلوته حمدن غیری
کیم آلدی سینه به آینه اندادن غیری	
سکا قرنی خوش لجه ای سرور و آسوی	سکا دسته اولی و شتر ای طوی بی سوسوی
اما انکر کار لر جمله ایل سس سوسوی	دیانک وار می و پیش سوسوی شترین سوسوی
بود و رانده لب جام می کفایه دن غیری	
چهار مرتبه ایکن نو خرم مال و با کله	دخی بر کزه بلجین اولدم اینج جا کله

شده بر ذات مكارم ششم ذی شرفی	ایندی تشریف و کالتیه صدرت پیرا
جسم بجا آید می دیوان هویونی انگ	بقیدی بر روح مجسمه آید آنی اجنا
ناظم ملک و ظل عالم هر فن که او در	شده سر لوحه عنوان متون و زرا
یعنی همنام شهنشاه سر بر لولا که	مشرقی زای و گرم پیشه محمد پیش
صدری تشریف آید بیک بود و زین نا	اولدی بیک کبی ارباب سخن بک کوا
اصفا ذات شریفک کبی برگستوری	جا و در شوق و احوال و کوه شعر ا
جلودن بر پیسج بنده دیرینه دجی	یازدی بر مصرع تاریخ لطیف و زینا
بعد ازین آنچه قصاید لایزوب و صفاک	ایده یلم از کتا و لور شسته سخن ایش
داور بودید در آیتدی بتون بنده کرک	که زما کتوره لطفکی ارباب ذکا
یعنی بوبنده ناچیز صدقت پیشه	اوله کینظن اعطای کله کا بهیجه سزا
اصفا بر خسته شایسته و کتدر کرم آیت	کورمه لطف آید فی گوشه لیسنا روا
ناشاعلی مقالات سخن ایله بتر	سکا دوشنم بود قدر لای و کذاف و عوا
کله دی بر مصرع برجسته ایله تاریخ	
اصفا و اور عصر اولدی محمد پیش	
تاریخ مولویت توفیق افندی در کله کتدر	

فاضل

<p>نامت الفکر اید بجه تاریخ</p>		<p>اولدی بو کونه طبعه الص</p>
<p>ایکی نفیسه دوشدی بجه تاریخ</p>		<p>۱۱۶۳</p>
<p>کلدی فتوایه اعظم العلی</p>		
<p>تاریخ ولادت فرزند سلجوق محمد افندی</p>		
<p>سلجوق حکام پیشه نای فلک قدری</p>	<p>بیشه فیضه معرو اید ه بار سعادت</p>	
<p>اید بجه امور نه موفق حضرت باری</p>	<p>بچه اوقات اقبالی بجه ذمه مسترد</p>	
<p>نظیری کلدی جاسقاری به حق بگویم</p>	<p>فضیله کرد علم طبیعتک سی حله</p>	
<p>بچه اقبالی بدعت زاید بجه ذن ذریک</p>	<p>مجمع قیدی زود پادشاهید صد قسته</p>	
<p>صفا ای بر نخل خلیل است ایدوب باری</p>	<p>منور قیدی چشم کامنی نور عفتیه</p>	
<p>خدا علم طبیعی فرست اول میر کلکخویه</p>	<p>صفای قلبه زهد و در علم بجه عزت</p>	
<p>قبوب هم دالدیک جه افان من غروب</p>	<p>ایده اول غاندی حشر و کتا اید فضله</p>	
<p>اگر بر دشم بد خواهی داره حضرت مولا</p>	<p>قرین ذن خوری قبله بزم که درت</p>	
<p>بعضی عهد عز و نازه دولت و طفل نو</p>	<p>دعا ایدوب بجه تاریخ انخاص طویرت</p>	
<p>دکتر خامردن چیسون نوله باشوق تاریخ</p>		
<p>عزیز اولسون محمد کب آتشی عمر و دولت</p>		

بخار پای کجی کتسه کرفضا صفا پانه	پکردی چشمه شاه عم کسیروش آنی
دوادریکسکاه التفاتی جسم بیجان	دیدر شیشه سزاندن کرامت ظاهرا و
بر شد رسر برکت چین او زره خاقان	اکر بوی لطیف خلقنی دست صبا بر کن
بنا جوی ولوژی خدمته برابر و وفای	اولوژی جلا و ولدن بنده کلنج در گاهی
سکا التفات بقرینچه شاه ذریه	دکن تی علو طبع اول غایده ادم تکم
قیام حشره دک باز سکا بر شمرنت پایانه	نه ممکن و صغنی طرا اید حق ادا ایکنک
یا حیرت کلمک کلکیندر بهیج عقل انج	نقله اید کجه مدت ذات کلکون سین
همیشه مظهر اولگو ذات باکی فیض زود	برینش ایوب و شمدن کونده کونده یاری
بوسط تک قدوم خیر ایده تو اهل ایانه	پنج شنده لره چشم دهر ای یوب ووشن
ویرنج هر بری رخصت بکت طبع جودان	قد و مند جز دار اولیجی اهل منر جود
نیش تازه الویری نینه ارباب عرفان	سک کلک تاریخ نینه در گت ایوب کلکن
قی ش تازه طبع اینک کرد رنگه سنجان	کس کالانظی بر طرف ساز ایوب شمد
بو پنهانی منزده بستی ایدم حمده یارانه	کاشوقی اید بنده بولوب بر مصرع زبانه
سزاد بر ایسم تخمه در کاه شاهانه	سینج تار و بود لطفی ایام و صنا بقد
که تاریخ اوله بو کونه مونی اسم سلطان	بولام خند در پادشاهم بونده کاشوق

صفای قلبه بر شفته جنبش کلهی دورا	چنان امن در است بختها نماید و غم
سربت آید قلم حجاز ایران و تورانه	دکل اقطار و مر جویبار عدل و استانی
تزلزل یزید باب دل سیر کلستانه	کوه کلکستان جانفرا اولدی زندانه
بمانه جواد لثه زمانه عدل و احسانه	زهی عهد کرم بهنگام فیض فین شا دیگر
خصو الطغنی مبدولید و بار باب عرفانه	کمال اصحاب تک بیت دلن تیزید و ب مردم
صفای خاطر الو بر شش ایکن این سخندانه	بو بهنگام و جنبش و بو بهنگام سر تده
یار خست ویر می سبب طبع پاکه جولانه	روای طوطی اندیشه بر نفس شمدی
یاز و بعض ایدم کجادر شای فکشت	تکلف بر بی نصف ساعده بو تارنگی
نوله شایسته اولسم بند خلی طایف و احسانه	قدیمی چاکر پرورده نغای اعطافتم
بو گونه ایدم اجرای صنعت جبر نقصانه	و عبادتین فیم ایوب برش و قلمه ناسته
قدوم سالت بر یک ایدم بنده فقیرانه	حرف و شیخ پاشیده یازوب بر بی بد تاریخ
خدا پرورده توفیق رفیق آید و ب امور زنده	
بار کاید بول نوی سلطان و ب تاریخ	
تاریخ ولادت عایشه سلطان	
شاه جده بر جد خدیویم عطا حاتم اثر	بادشاه جمده سلطان جمده خان ولی

<p>تا حشره و ک نموده قید کنده ای بچون هب اوله جگر کویا مانده در کلون عرض ایله حضوره تاریخ پاک موزون</p>	<p>بنام خراجده شهنزاده خان محمد مولودینه سربا پار باب شتر و انش ناشده بوسره بو شوق و بوجون</p>
<p>۱۹۰</p>	<p>تاریخ جوهری بو طرز تفسیر و لحو شهنزاده ملکوتی قندی جانی مولوک</p>
<p>تاریخ دیگر برای شهنزاده سلطنته خان</p>	
<p>عدالتی بر پندی صیت لطفی ملک دنیا ابدان ذات پاکه مینو تخت پیرانی همیشه پیشا پیش جلاله شرعی اجرانی نرود در کهنه نیه در پادارانی جهان بر طرف قیدی چون آشوب و خونجانی جفا و جور دن آسوده قیدی هم رعایانی مکر عشا قهر جو رعبه بر شوخ هر جانی زمانده اگر کیم صانع اولیدی خاتم طیبانی شهوت و جاند بر طرف زایدی عدلی</p>	<p>شهنشاه زمانه حضرت بعد محمد خاتم جهان را تحت آبا و اجدادی رفع مظالمه شاه عالم مقتدا ای اهل سنت کیم خدوند محتاجا سلطان مخم کیم خدیو محرابت پرورد شهنشاه کیم جلوسه بر و منوم احسان ایوب خلقی زمانده کم اولدی رسم آیین جفا شندی اولودی در کله احسانیک بر بنده حامی قد و می جفا من صلاح اولدی ایوب</p>

جوشده

<p>راحت یابد و آید یکی کور سو جهان اگر اکی اعداد که تفریق برده و جیتس تفریق اید و خدم دگدر بر او خدا دانگت و او را ای نجه عثمانی ای ز برع خاقانک ناشد کور و بوجیشی اهل مزده و زرش</p>	<p>قدر میوه هر شاکی هر روز یکی عید روز و عید تقدیریه تطبیق اید و جی زایا قید سوده یکدیگر برین شکل ادا ایشده صد جهده بولد قد و مکنجه تا با شوق جدید با پیر بوطرح و کشتی هم مختصر در هم سفید</p>
<p>دیدم قلم تشویق بر منقو طنی تفریق اید اقبال با توفیق اید اید ای جلوس سلفا حمید</p>	
<p>تاریخ و لاوت خدیجه سلطان</p>	
<p>داورجم غلت حضرت سلطان جهان زیبا و رنگ صفا خلق جانب مولا سند آری خلافت اولی اول شاکت هر مورنه موفقی اید و با از جودا کا همدخی پنج سلاطین کرم اید ای خدا زیب کوره سی زرتار شجاع زور والده ماجده انخوان کرامیلا انک</p>	<p>مصطفی خان کرم پیشه و شاه دینک قاطع بغی و طغی حاجی ظلم و عدوان پیریشین عید ای الله تعالی آسان نچه شنزاده کلچوره را اید ای احسان جمودن بری خدی ایشده خدیجه سلطان دایه سی زهره اولور سه بغایت شایان عمر نوح ایدیه استیجانب منان</p>

بسم درود و نم ذکر قلم بولکام و دریا	فیوضات الهی ذات پاکله بدید ولسون
بسم شوکتو حکارم بدید که سجد ولسون	
چنگا طور و قزطور سوزات پاکله بدید ولسون	جناب حق میر یوب فتح و بشارت تو
و عام بود در صبح و مسامحت و سوزات	فیوضات الهی ذات پاکله بدید ولسون
بسم شوکتو حکارم بدید که سجد ولسون	
ایضا بحر اشراق و غیب سلطان هفتیم	بشارت پاکله شایسته در زلف خیر و یسیم
ترتیب از اول تا خاتم بود بیایدی تنظیم	فیوضات الهی ذات پاکله بدید ولسون
بسم شوکتو حکارم بدید که سجد ولسون	
جهان سرش بر زید و بنام جهانگیر که	اوله نافه بتون قطار از ضمه حکم شمشیر که
مصفا و ایوب بعد بر حقه جود تدبیر که	فیوضات الهی ذات پاکله بدید ولسون
بسم شوکتو حکارم بدید که سجد ولسون	
ضیاء آفتاب عدل که آفتاب قلوب بر نور	اقاییم جهان شرح احمد له بدوب معور
بومیت و کشتک مضمون قلک ایسرور	فیوضات الهی ذات پاکله بدید ولسون
بسم شوکتو حکارم بدید که سجد ولسون	
شنش با وجود کجیم هر یایدی حاجی	سنگله افصح زایر که کلا کرک اونا

<p>بشارک اوله ای شاه جهان نقل بهایونک</p>	
<p>نظیرک یوقا کرچه رسم لطف و نوازیزه</p>	<p>قسم با بد بو قدر منک تا تیغ با زین</p>
<p>جریده عزم ایله بخره قهر غما سب نازین</p>	<p>او تور بو بیته دایم قولورک رسم نازیزه</p>
<p>نه ستمه عزم ایله رسک فیض باری اوله معرونگ</p>	
<p>بشارک اوله ای شاه جهان نقل بهایونک</p>	
<p>او کوردم معارن حیرانی قهر نازیزه</p>	<p>ایده مستوباری نطق اوله سلیک ایش</p>
<p>و بروردنی وجود پاکت شیکت و</p>	<p>قد و مکدره پیرن جنت اوله ی صحرا ترشا</p>
<p>نه ستمه عزم ایله رسک فیض باری اوله معرونگ</p>	
<p>بشارک اوله ای شاه جهان نقل بهایونک</p>	
<p>اکی شه سیدی مظهر فتح جلیل ایله</p>	<p>همیشه مصدر انواع صد خیر جمیل ایله</p>
<p>همین عین شیا نطفی عین سبیل ایله</p>	<p>عدو دین قهر کلار تی ذلیل ایله</p>
<p>نه ستمه عزم ایله رسک فیض باری اوله معرونگ</p>	
<p>بشارک اوله ای شاه جهان نقل بهایونک</p>	
<p>زنگار و قلنده جمله معجز اولوب عالم</p>	<p>بجز خود و فتوحه بون مسره راد عالم</p>
<p>دو دم نطفه آشتا مجبور اولوب عالم</p>	<p>بزارا خد متنده سوره سکوز اولوب عالم</p>

28b

<p>بمسرونی کس در حق بود در شکایت کمال خیرت الویر می سوید عقل است فکر هر ملک را بدی تحسین و وسط او تو بوی بی عرض است تا شد اسطفا و پیش</p>	<p>ده داد خداد بو هنر سطر است بکما و چیز از کوشش کنی در وقده طنین انداز و کیه میت تغافل کوشش بوتار بیج کمر پیشید بیدر کینه سبج</p>
<p>سبوی خردی چو در هرک شهنش و ملک شفی جواهر پیش تحسین اولدی جرنگ جو سکا</p>	
<p>تسبیس شوق افزا در بریکت نقل همایون</p>	
<p>سوزاید دهری خیم بخت دولت افزونگی خلافت رتبه سندر وحی جواد لدی</p>	<p>اولوب تابنده هر طالع فرزند مراد اولاد است و اطفال که جانا بجد کونک</p>
<p>نه ستم غم ایدر سک فیض بری اولد مقرونک مبارک اولد ای شاه جنتا نقل همایونک</p>	
<p>مخدا اندر وح جسم یک دولت اولد او نقل بدو شاهی کور و نصرت اولد</p>	<p>وجود کز نور تحت شکوه و شوکت اولد شریعت مکنی جاده فیض بر اولد</p>
<p>نه ستم غم ایدر سک فیض بری اولد مقرونک مبارک اولد ای شاه جنتا نقل همایونک</p>	

وجود

<p>برده یا تاج و تختند شاهی نام برده مستقاریده ولی النعمی صدر زنده دوشده بر بنیده تاریخ وفات</p>	<p>غالبیت مد وید درت الصلی ایله خن کا اقبال دو کونی اعط فرضونان اولندی روایت اما</p>
<p>میر محموده میت نعم دارنیم دل آلا الیه دن اکالالا</p>	
<p>تاریخ در شکل ترجیح بند برای نشتر زدن شاه شکل بسته</p>	
<p>پیر شوکتک بنده مهر پر تو افغانی وکیل فرخ عالم نظر تائید کسبجانی خنارون امین امین همیشه خط بزوانی شایع کوز خاک قهر کجاک میدانی</p>	<p>پیر شوکتک بنده مهر پر تو افغانی وکیل فرخ عالم نظر تائید کسبجانی خنارون امین امین همیشه خط بزوانی شایع کوز خاک قهر کجاک میدانی</p>
<p>سبوی فردی چون در هر کشتن و ملک جوهر پاشن بخسین اولدی چو خاک جو سگانی</p>	
<p>جانش بد دولت کل کار امنیت همه آرای فتنه زین ساز سندان کت خدیو پر جهانت باوش قهر کجاک صولت</p>	<p>این ملک وقت شهر یا شتری طلعت فروغ چه بیکت برین جو فطنت لوند چغنیکنه شریفی پر جو با عزت دولت</p>

<p>حسن خلقه نظیر کوردم دالله بن لطفه و اتم بنای دینی تا سیمین تیرجم اولشایسته مصور تصویر خا خا خا خا خا خا</p>	<p>سوز اسلا و تفصیل از زه با قدم بابا عدلی بر بولده بیجا کت آب و تاب وقتن در اکا بنه در با اولور فریسیا</p>
<p>ش سیم بن مصطفی خان ابن احمد خان کیم اولش کلینج در می شایسته قرض آفتاب</p>	
<p>شده کار کاشانه بنیاد بدی شاه کیم او دیگر کاشانه زینب معلا طرح کیم اولقدر بولدی کل تصویر ری رنگه کیم آب و تاب شیشه از بهاری بر خاند کیم دیدن در روز نوبین بر کز تاشا ایسه کورنه بدی نقش پاکه گلشن بهر اوگر هب صبر بر صرع با بی و قور فتح آیتن وقت آیتن رسمه خار کل دیوار یک گلشن تصویر بنی زهره تاشا ایسه</p>	<p>قصر کور سوم طری بر پی سچ و تاب اگر بنه خورنق اولور چون نقش سرب دوش عکسی آبه ماهی بی لیردی کیم و بر در باب مذاقه نشنه جام شراب و تکا و لوزی چشمهست و لبرن پنجواب ای لیردی با بجزه فرخا جبینی ارتکاب کوک قبوی آچیور کویا و عار مستجاب اوکره نور افونی نزن غره حاضر جواب رنگ کلار بر آسک نشنه لیر خضاب</p>
<p>آسانی اهل سن به اید و تنها چرخ امیر</p>	

تاریخ غزای برای قهر شهنشاه چهار آرا که هر مصرعک منقو علی تاریخ

خدیو بوالیاس پادشاه قهر با افسر

خط وند شرف پیر او سلاطین فریبک

که ذات پاک و برتری جود کوان بود زور

یا پادشاه جسته همزین او سوختند بر کیم

یا پادشاه و عجب قهر کن دو طرح و خاور فر

انگ هر سیم ز پادشاه جسته ان خبر سوخت

خدا ص قلمی صرف تید بر اعلی بر کوه

مرصع با پادشاه تاریخ لطیف نویسی بر کوه

شهنشاه معلا آرتبه سلطان فکلیا به

جناب شهن سلیم با برید نخوت قدسی دل

موفق کلمه بر بودید داوار ملک صفت

بزم میل ایند طبع اشرفی بوطح شاهجی

او کوه با شکست شاه ایها فرمان داوار کا

منقش بر او ادا شاه بر کاشانه در بوی

تمام اوله قدر بر کیم با زوب یعنی همزین

موفق بنده مور و و بعد احقر کن سینه

بوغا قهری با پادشاهان سلیم معدلت آور

مکلف قهر با پادشاه سلطنت منظر

برای شکستن برینه بیضا

خاکا معدوح التیر حکومی عالم سر ستر

ایستو خطی استیج تخننه به پوزین سلطنت

بهمی خلق مصطفی عدیده فاروقی سیر

شهنشاه عالی کهر فرمانروای مجرود

شاه عدالت قرآن سلاطین سلیم کار

هم فارسی صحن و خایم عارس ملک و نانی

آسه

24b

<p>اشبور رضی جلوه کرانید که چون نور بصیر قیدی تفنگ زرقا دست شریین چون مفر ایدی تفنگ زیب یاقال اید باکر و فر اوزی سبوی بیجا اولدی ایگازر وزیر بر نغمه قیل کلک تری بیک بیله اولور بو تارنجی با فیض حق سبایل پد این</p>	<p>اول پد شبن باد شنه شاه منشه انجم سپه طبع هجا بو هجا بسلی ایدی قوسون بر بیک بکیر اتمش عدو کر منتری بولد قده اولدی تفنگ آتش زق مانده برق جرن شاعر کلک کلدی بری مزق ایدور دکر یازدی قلم غایتا واقاحت اولدی حق</p>
<p>اودی تفنگ ضربید اهل بمنز تا بکم بیله اوزی سبوی سربید سلطه سلیم نامور</p>	
<p>تاریخ غر آبرای نشن زون شاه جهنم آرا</p>	
<p>هر لطفه اتمش فرین آفی خداوند معین گاه عطا کین کرم غیر بخش دین حسین هم سایه رحمت مذر همه امیر المؤمنین ایدر تفنگ زق اوت مهری بیقرین ات سور که باکر و فریز اولور کاو زمین اوزی تفنگه چون کمال با بیت اعدای دین</p>	<p>شاه منشه عدل آفرین سلطه سلیم کابین خاقان مدوح ششم فرماید و دم و دم شاه ملک عنواندر جسم جهان جاندر اتمش جناب ستمه هر برهنده کار اجم ایدر و پنجه هنر اول داور حیدر بو جملی بی بیله اتمش فیض اولدی محال</p>

<p>که مضمون اوله عین سببیک نش شد مسکی اختامه</p>	<p>هکایا زنا شد او صف جمیلک بورسه ایردی نثر لاجت</p>
<p>اقرسه خاندن نایرخی حبسه نش قیردی مینش هجره</p>	<p>تاریخ برای نش زدن سلطه و قوز در زیر درخت اخلامور</p>
<p>له طرز و طوری جود پسند و پادشاه نظر قیبه مسابده اگر بر کز نریانه تزل ایینه جبری اوله و نامی خاق سپیم صبح ایصاله ایخان صفای تفوق ایله جود مسز دران دور موج ایله روح بوکیم سلاف شاهان اوشمس برج شوکت قوس مهره پنجم هلوام سرجه جولایه ایمن اجناس مرغانه درخت اخلامورک سپهرین عالی شانان او کوانل عکایم ایله خدام زینت</p>	<p>خاندن تمین زور شاه قهرمان قوت ایده ساسامی نرم ایردی آمین فلین اولوزی خدمت درگاهنه بیک جانک بخار در کس ایردی کحل عین اقبالی خداوند هر کوز ایش هر فنده کیملی خصوصیم تفنگ اندازق فتنه حق دان مراو ایینه صاحب با پیردی دان سر نش ایینه کزای ریشه بال و پیرین حکیم شاه کوز بر کوبوجای نهرت افرا توقیک اثر ایلق اجر مسنه طبع هکایو</p>

تمام بکیزله اتلی کر حسابی	بومزل بولدی چون حد نصابی
نماشا ایوب اولد قده آکا	بلال اغا وکیل خازن مش
محل تعیین قیلدی چون بسویه	بکرمی التی آدم بر کبر و بی
اووه غیرت ایدوب اوردی نشانی	ایدوب اجرائتک آتیش نشانی
نکته تریبین ایتد بیکاهمی	ندیمان جناب پادشاهی
سکرکز بوزدی آتی دیکدی طاشی	حسام الدین اغاقوه جی باشی
بو شهرت طوتدی دنیای سراسر	اوکو بکیزله سگادرت آدم بر
جناب سید عجد الله اغا	سلحد از شهرت ه فکلی
نشانی قیلدی بو و جمید مغرز	تا ما اوردی بوزدی فی اوون کر
دردنی جو شته گلدی باش اغا	کوروب بور سمه ترتیب دلارا
که اولدر سر چوقه داران حنکار	زمانک حاتی ذات کر مکار
کاکش کله خود غایت بهادر	تغیث انداز لعهه مشلی نادر
نکاپودن فالوردی ایتد خامم	فروستیده کرا و صاف ایتسم
اگر وار ایسه کور مش رشته میدان	بله بن کوردم اول ذاته افرا
سخاوتده بد میر تقی زادر	مروت فتنی ایجاوه قادر

21 b

<p>دکتر سکا بوشاپانی پادشاه وزیر</p>	<p>اولسه قبوله زدن باشم از سجا</p>
<p>شوکتی شهریار شاه کرم شعارا ایتم خصوا به ابرطشت و آفتاب</p>	
<p>تاریخ برای نشه زدن شهریار که چون منزلت و مقربین محضت</p>	
<p>جناب شهریار هفت کشور وجودی منظر فیض آلهی زنانک خسر و کیشی ستانی</p>	<p>خدیو شرق و غرب شاه موقر جهانک پادشاهین بادشاهی علو شان اید صا جعفرانی</p>
<p>ملکوت شه سیم بن مصطفی خان بشی عشقه کزین آل عثمان</p>	
<p>زمانده اولادری کر ملک شاه کرمده اولسه ایدی بر کیندر شهر ننگ انداز و فارس کوردی قوت بازوی ساهی کورد ضرب تیغ طبع ارسلان کلوب بر کون بوجای دیکش</p>	<p>اولودی چکا و دلدن عبید درگاه تیب جو دینی ایدی از بر شهر کشورتاروم و فارس اولوردی قهرمان ادنی ساهی سلیخارینه اولور ایدی در بهار مهاستکه نظر قید می قضیه</p>

بینه

<p>که طعن اندازا بود کشتی نخل طوبی سپاه غمزه تاتاری علی شور و غوغای آتمق تصدیرین پیر سینه عشای کشید بجای کولدر در لطیفات کسوم بخار رسوای مجزبه در آب شکوفه دفع سوای هنگام بر دهن کور مدک واردی کجای آید</p>	<p>بکار بشکوند نازک و کما عشق طری کرشمه شینی جیش قنداید و بیب جرید آب چکوب در ننگا فندک بکیرین سند شیوید پل پاید و حسن دازاری عرقیزاوسه رخسار قستی بابا و لور او مرد و چ جنگ ذره ناچیزی اولنگ</p>
<p>یز تا شد سمنه طبعی بوردک دیزکنن دیوشتر صطبل خامه دانه بعد راحت آن آید</p>	
<p>اگر ستر سه حجت حاکم جاسعد و عوی بکافض نگاه اعتبار ک اولدی ستر بچه رخصت بولور طوطی خایم بوی کوی والا قنده بند ک قنده حقای سخن و آ شعاع آفتاب شوکنگ فریره دنیا سوار اولدی قناب چرخه مهر آسمان و کاد و تک فرغ از روی لب طلا و آذنا</p>	<p>افدم بوقصیدم شاید در تدعی و رضا بوکوصا جوق اصندلی نظم و انشایم سنگ بینه لطفک معانی اولدی آتکم بکاشته طبر طبع بیا بونیک فرض خوش خدا کونیک کونیه مر جملک ایوب بر و شین سند و و تک صطبل رفقه اولدی و در جوسن خفقو عالمی ای شاه کلک نصبت</p>

کسوی

بیلکند دو نوب هر بر قلمی بال عفتایه	چو انداز او بچم بر برینه زور خرمی
بکوب قار شده کی آلابی صغر اولدی صحرایه	میخوب بر تیر آردی هر بر بی قوس و د
او تو هر فارس جندی ز میانیه همپایه	بکوب برینه بندی رستمه حله مردی
فکده بو هر زده قلمی هر امر سر مایه	بیلکیت حق بو کیم زال سپهری بدی سلام
بکیمسی قهر طرانی دنگ بدات سور میله	بکیمسی خسر و میدان خیا و فر و ست
قاور او ایسا چر زده کرکاسته ناسته	بکیمسی شوید هر بدین خوش و زاید کرکاسته
برغوب ارشته با مفتوحانی طرف اناسه	بکیمسی سفند را همین رسته اور پر خچ
تخل ایده هر زکر طوقینه سنگ خارایه	بکیمسی هر بر رنگ نزه کو مشا بسدر
بجوم رستمی بی ایله ای غار اجوایه	بکیمسی هر کس که چو کی از ان ایله
طیلمندی بو یوز و ر حله الو نه فرمایه	بکیمسی با مرید آلابی یا تحسینه ناسته
فکلام هر کس با بشک با بشک کوبایه	بکیمسی برینه شوید هر کس حله هر قیدی
اور تبه دیر بر جنبش سمنه با دیمایه	بکیمسی هر بر بری شعله چو از طن ایله
مشال برقی عالمی پر تو صنادی دنیا	بکیمسی هر بر بری میدان بچه بر شهباز
کمال هر تهر آوری تو خوا اعلی و ادنایه	بکیمسی باری بوسه دلمشدر هر آردن
بو ترفیل و لار زده هر برقی لمر آلابی	بکیمسی هر بر بری غم لفظی بدر بر شهباز

<p>باق بر عودک ساقه بگز سپهرک طاقند کاش نه شش بانه در شایخی بوقی بر واز در قصر چنان آرایم در یا خیمه بر پامیدر وصفند هب نظم آوران میداند اولدی</p>	<p>شایسته در کیم طاقه بر بایند در و کمر باغ ارم افتاد بوقی نازده بود بگواش بر پرکش عفتا میدز صیدینه در یا کیم بو شد چاکلکنا تا رینه ویری زیر و ف</p>
<p>مسعود دیده باری خدا فوز و طغرل و انما یا پدی بو طرح دلکش سلطنت سیم نامور</p>	
<p>قصیده غا در وصف شاه جهان آرا</p>	
<p>جهان بنام معظم حضرت سلطنت سیم نکیم خاوند مخم خلیل بزه ان باها سرخ شایخیم سپه کیم بندگان در که جایی خدیو جد بجد سلطنت عایت نامیم مسند قسم ما بند کیم بو قدر شیشهی بر معارفه سوز اوله آمد بر جند ماه عالم آراوش شور و تهنیت لاج ایگر که برین لب تا زنده تعالی اندر اول نمون و کوشش بر آراونده</p>	<p>فلک را بیدید کلک شد ریشلی دنیا لب با ش بهار بیتی چون صالور ساق اولور تندا اوله نهم افکار که پنهان که گنیز اولور خاک در والاسی بر ما میش کلک شد رتخت عایت بخت دارا اگر رخت و بر ریشش اسب سکی دو ز بر صبح و جسته بچه لفظ و معنای عنان دست پاک با شیشه بر که در خنای</p>

<p>او به پرتو خورشید من لازم اولد جا مناسب بوستاندن برکوزل بیت ایوم ایند یز بر آفت جذبی بر میل تبدی ال لازم شور به ششید بر عوز ناز و جفا کیم نوزان آفرین اولد زور حسن عالم آریه</p>	<p>اوله بر کل زون طرز قبول دامانی تاش بر چیر کن اولدی صحر کیم جرم غره سید او دست استر طبعه جانی همیشه با با ابرنگه بر عشا قی جیرانی که بر شینه قهرمانی جمله خیل خوبانی</p>
<p>بیر ناسد قوتده بی او زانوق ایله آید فک کفاری علی تبدی غلده بولدی پایتلق</p>	
<p>امانت ایت جلیل شه سلیم خط مولای عهده دین دولت قهر اولدورنده اولوب ام غزاده شه سلیم اولد شانی او کوا سوده خاطر تحت اقبال سعاده</p>	<p>که اولسویور مستد و نسو دینا کیم کیمانی همیشه لشکر و شمشیر و اوی شه زانی او نوتدر شمشیر عهده و اوی شه سلیمانی ملازم اولدیم قهرمان کل کیمی خندانانی</p>
<p>سلا موزوش قلمش بر جی کسسته کدر او نتمه بادشاهیم ناسد شوریه طاسانی</p>	
<p>تاریخ بیز کدر ایدین شهر یاری بیستج چناری</p>	
<p>بیشتمت جهان سلطان سیکمنه</p>	<p>اوله و لایق امانت کیمه کاره</p>

موفق

<p>کوبد بود کوزه ترتیب لطیفی باشد شیدا طور و بزرگوشدن پیریز صرف ببردنی</p>	
<p>جانب پادشاه قمر مانی بیدی جولانی کمال زور فرزند هوا بود لک پزانی فخر در مملکت محمد حسین آید پزانی که هر بر خطوه می جریده قوری عقل صادرند کوزم طوطی جانشان درین کیدری حمزه اولده نصک عقل و سامانی بیدری زور قوت و قوت کج صفا پانی انده کانه خفقوی طوطی چمن خانانی کیدری درای صحرای کج چون تبر پزانی بودن بیدری بشه نرغ خوش خانانی که سبقت بیدک هر هر قنده آل عثمانی بدتمتو بیدک و اندر بند اول اسغانی که او بی بیده که بیدر سک خطوطی</p>	<p>برای بریز که چو حور چو قیامت بر آقا جوی بیدر شد بر نیک فرز بیدی کاش سوز بخواب دل نام مصر بسین عجب او اسب اخچیا دید با زنی بیدر کج آمدن و قیامت بیدر نامش ایدم آقا اگر رحم آید بیدر بر کز هر بیدر خندان طوقنه که جوی سگ خادایه بیدر اصابت آید بیدر بیدر آقا بیدر جوی بیدر قوت اول شاه جهانیکر کج بر او ایستاد اگر چه بیدر بیدر اقدام پادشاه هم سا که بولطف البیدر اسیر کاندای عالم حسن خلقی ذات سن اول فرزانه اشیت نور حسن</p>

سن اول

<p>موت او کوه بر روز دوشنبه فتح و ظهور شاه کام تویر کوشد او کوه عالمه سلطان غریب تصدیق و سرسوره فتحی او قدرین بیور شاه جهان سرور و لور سک بیگان</p>	<p>دشمنه آسودن تمام اول او در نیکو سپهر آن قدره نزل او تویر بچه محمد و جاش قوس عالمک او تویر بولک اجابتد عمر ناریج باز ظهور بر عالمک مانند در بر عمر</p>
<p>نمانده و شوب بر عمر تاریخ الفاطمی کهر بو مژده نصر و ظفر دیره ز ماریب و فر</p>	
<p>قصیده عیدیه</p>	
<p>تختگاه شهره کلیدینک سلطان کور دیکن شکل بلال قیام خزان نوله چرنگ ایگه فتح طوت بیوز بر میجا آسانی کاغذ وزره تدبیر الله در مکه بیایج حمدن حسنک آید کوه طلوع زانرا کعبه کو یک مفاسی و قیدر رسم عید رخصت اجناس اید قربان اولیوم اید قیام بوی قیام لعلک نامندای</p>	<p>دهر نینداید ای حکامنی فرمان عید بکله شیرین بیامند بنه خانی عید یارات رحمت سر لوت عوان عید اولو عیاشا کله بون مانند قران عید ز فرم لعلک اولو هر بری ربان عید قوج با کچون و لیس فاده لر حران عید سکری شرتد اگر امره نیر احسان عید</p>

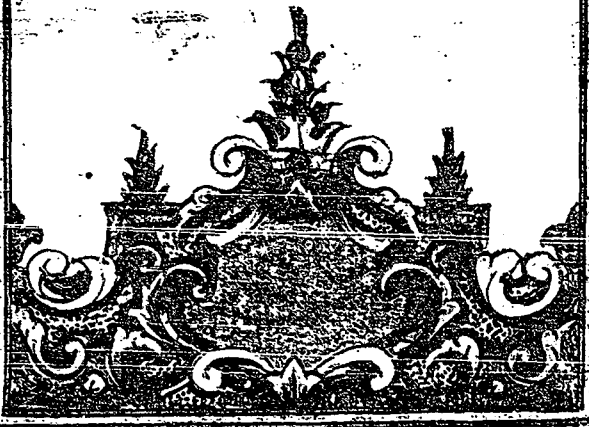
تاریخ برای شکستن زوزنگی	
<p>شنتش عدالت پیشه سلطان ملک منظر کلوب بر کون سعادت ایوب بوجای معلوم زنگ آتش سخن امر بد توید مرث زچون تفکیک صدی جتیه با مخرج افکار بود اینه خندان ناشد اطبع بها بونک</p>	<p>جناب حضرت سلطان کرم پیر تفکین آلودی است پاکیزه اول داور دنیا شکست اینه با شندان فال خیری بیوب یا فخر دود و مکار اولدیر تحسین بیکو با نسیم فتحه کلدر کی خندان اید و مولا</p>
تفکین بیچ سینه آلودی اولدی تاریخ	
تاریخ برای ایاق بری	
<p>جناب حضرت سلطان سلیم قهرمان است زنگ آغده میل ایوب دوم طبع بجا زنگ آتش سخینه برینه قری زنگ اولدی اکیسند و خنی ایدی اصابت اول غالی</p>	<p>کلوب بر کون سعادت ایوب بوجا دلار اید تفکین آلودی دست اول شنتش فکله پاید خود مید بوز با جاکه بر شدی سر آید توکل ایوب احسان و لطف حق تعالی</p>
بوجان ایتمشدر حق بو کیم بر کورون سبقت	
مکر منظر اولد شاه جهان دش فیض مولایه	

<p>هرگز به معرفت و بهی صدر ز آ شعر و نث و کما کت که در سلف بوی حقه شکست و جلاله تشریف بر و بر فک آتش سخن آید و تفکیک زین خارق عاده بجز صراط و ضرب زین بواصل قوت قدسیدون معدوده نوکده با شایسته سیر در نوع ملک بنده موردی نماند شوقید تاریخی بعضی ضربت پاک الفاظک منقوطنی</p>	<p>منظر الطافی ایتمش در خداوند معین همه ننگ انداز و هم شمشیر زین صد زین قال با بجز ایوب اول پادشاه ملک دین تا باشد اودی چون فیض حق اولوب همه کله آثاری فیض حقه معجزین قوت باز و سنی مراد ایدر رب زمین ایستوبیک جانم تحسین بسا بل زمین بر مصلح فخره ایدر بی چون در زمین ایسک تعداد اولور تاریخ پاک سستین</p>
<p>شوقه اولسه جو اهر پاش لا بقدر قلم ضرب دست پاک اولدی اگر تاریخ کرین</p>	
<p>تاریخ شکستین شاه کرم معتمد بیضه قرمی رادر قصر شمشاد</p>	
<p>پادشاه ملک و قوت فارس میدان جود منظر اسرار قدسی منهل العزیز کرم هرگز نزد و خالی استکلا ایدر و جی ذوقی</p>	<p>خلی سبک بجز عیاشیا سبک سبک سلیم سبک العین کرامت هم کرم ابن الکرم حسن اخلاق و ذات پاک صفا نور جسم</p>

<p>خصوصاً کیم تفنگ انداز اولی دو دستک باشد رفیع ایت دعا</p>	<p>اصابت ایتمک ممکن بر دم نشانی و رسو اول شاه مکرم</p>
<p>قبولینه اشارت اولدی تاریخ سبوی فردی شاه عالم</p>	<p>تاریخ برای بهای پنج مصنف که رسمش از قریه شاه جهان بر آمد</p>
<p>شسته چاه سلطان سلیم بن مصطفی خان نیچون و معارف کسب پر و با عون دخی شند او و یک نقد فکرین هر فرایند انگش و اندرس با ندر پنج انگشت بریده تصویر ایوب و بنده بوطرح دلار جوس اید که با فیض خدایت همه اید نور نجاتی از باب هنر به اید سنج اولوب باری مبارک قند توفیق سنج یا پند کار محمد بن سعد و طوب ظفر مصوب بی تو چی صبحی که خاوه آت من بر کون</p>	<p>هزید غطر توفیق ایتش حضرت اول پنج مصنفه او اید ای حسن طبعی بویش مطبوع طوبک سم با کن ایش اجزا یا پند هم آتک بر فیدین یعنی بی پروا مبارک صفی قنده رسمن ایش اعلا بیر و کیم از بابا بوید بسون ایش که بسوا و شش بر مشی بوسک دخی سنج باشه اولدی کند با نفس اول داوردنیا نه هر بر دانه سی بر قابله فرایع اید تاشیه پنج ارباب وقت کله می سر تا</p>

تاریخ دیگر برای ارسال بحیه حضرت شاه جهان بان	
<p>پادشاه یم حکما کیم بخشش بکر و زهرا بوید بر شاه سلیم القلی کبی بر شاهی حسن خلقی عالمی منو و خندان ایدهای سنت اجر ایچو اربسا اید بکر بحیه سن سبجو لو کوبی تاریخچی نظم ایدیم تحت شوکده رقیم اوله قیاول سلطنت</p>	<p>قابل تقداد اولور چی بیچو موی شهر شط کور مدک و الله بانه دکل قولم غلط یا ککر بر بنیم ممنون حساسی فقط قبله الهام باری اوله باجر و نعت اوله هر بحر فی یکت بر کرم کیم غلط ایسو دشمندین چی مظهر قهر و غلط</p>
<p>بسمه یله بد ایدوب یاز ناسته تاریخچی مصحف حسن جمال شاه رونق دیر چی خط</p>	
تاریخ برای نتم تفنگ شاه هفت اقیم حفظه الله تعالی	
<p>عاجا بونفاخر سلطان سلیم خان کیم کلنخل باغ شوکت مهر سپهر دولت صاحبقران عالم شاهنشه معظم شفقت مرحمه احسان و کرمه سخی بیوب هر ایشام غدی پیشه</p>	<p>محبوب آل عثمان ایشش جناب بزرگان سر نایب سعادت خلق خلیل سبحان عدل عمر له با هم نور جلال عثمان هر کاری معدنکوا بنگله ام و زمان اینکله در همیشه اجرای حکم قران</p>

<p>شهنشاه اسطوخودوس سکن در این گنج وزی آسمانی بیزیددی نظره اول خدیویم عطا کنیم بر اکلدرین چراغ ایله اگرچه عالمی منون احسانیتده اما سلوکی سنت پیغمبری یغایه در هر دم بازلدی صغیر نوز و زره گوید بسم الله ایده وارسلایجه کون اول غل رحمانی دعا دولتن اخلص قسیده یه بر هر دم کوب وارسلایجه تید بک فرط سرورین</p>	<p>تا نور چهره او را ک بینه فلاطو او را کن اها ایسته دنی همت ایو دهن جان کین اکا شهریه تعیین ایوب بران اعلان کن ایدر استغراق نعلی دنا بنده کین ره مؤید عرف ایتمکه نقد فکر در کن غدار میوزره ارسا اینده خط حیزه ایشرا کن یفوض حق مجتهد ایله کین قطب فرح کن قدیمی بندگی ناسته آفتو چشم کن باشنده قادی کج یا تاج مهر و ماهین کن</p>
<p>بجی آیت نوز و بجی سوغ و القیل مبارک کینه باری شسته سینه لایحه کین</p>	
<p>تاریخ برای تقدیر سیف حضرت تاجداری و فقه الله</p>	
<p>شهنشاه سلیم القاب اسکن در عطا کنیم خدیو بود بکیم ذاتنه صغیر شین باری مخدومه معظرفارس میدان شوکت کیم</p>	<p>نظیرین کورمشدر چشم مهر و ما بود هر کن کمال وقت علم و معارف قوه امان سزور نعل با بی اسپا اولور سه ما کن</p>

تاریخ جوس میمنت مانوس سلطان سلیم بن ابی ایوب علیه السلام

ای پادشاه چه حسب سلطنت درین عالی نسب	مقصود نیز بودی بی بسا احسان پادشاهت حکیم
سعدی را و لد کن پادشاه منور را و جو میرود	شایسته در کیم قرص در اول و سوسند که حکیم
اولد که چنان خاقانی سن عالم که سلطانی	بود که شرف شانی سن اقبال که و سوسند
تخت تیره مسرور اید حق سنجی مشکور اید	عید اید جو اید حق هم منظر خلق عظیم
خاری و جو لب که کفر کفر حق اولو با و	خضری همیشه بهر ک قیاس خد و کرم
ای نور عین سلطنت و شی که چون نزلت	اولدی جو دک بهر جت عالم که لطف عظیم
شرفی اید و اورا جو سوز و لو با و کما	نور کما درین شهنشاه انواع رنج و خوف و بیم
سعد بخت و صدق الی اید و در فرخنده	تو چه اید و جلال که تخت تیره اولد چه مقیم
اتلاص قلب اید و عا نکند و در عالم	از جگه اول بر شهنشاه جو عید موروث تمام
مانند تیری بند و بر بند و کما	خبری غایب مسند و ای علی و کما

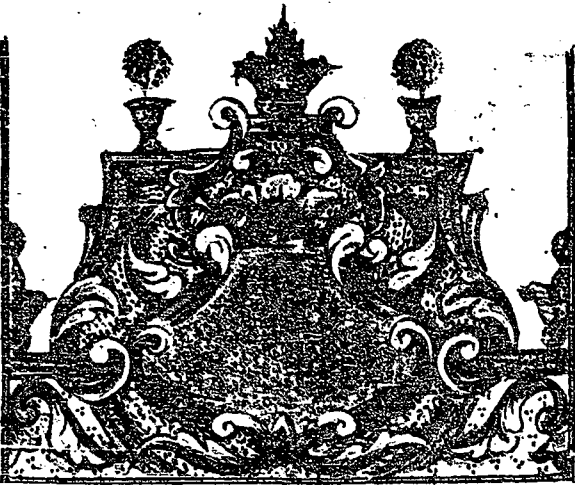
حسیب و نسیب عربی و امیل مجلس آرا و خوش
 صحبت ناطق پر داز و شیرین الفت سبک روح
 و بی تکلف مواسلت محبوب القلوب از باب نظراف
 در ویش نهاد و پاک عقیدت شعری بی نظیر
 انشای دلپذیر طبیعت پاکیزه سی شہر تکیہ اوج
 پادشاہ ذیشان ندیم اولمش و مدایج و ستا شد
 آذان و اسماع طومش بر وجود ستوده تعبیر
 ایدی و الحاصل بیت القصید ادا فرکش کلمات
 طویل الذیل اطلاق و لیموب اول قصص بنی بطنق و رفیع
 المزلتک کتابہ عرفانہ آثار دوار الرندن اولرق
 جمع و تظیر اولنان بو مجموعہ بلاغت لری دلالت
 دیگر کہ بعد وفاتہ حضرت شہر یار انام طول آمد
 عمرہ الی یوم الیقام مار الذکر بکنا فذیر فزونی
 میل و رغبت و فحیہ کش انتقال و فقہ انیت لری اولعند
 از ہی بر ز سخن نیست پس از اہل سخن چار طاقیت رباعی لیر ترتب ما

ابرو و لطافت و مداجمه ابرو رک انبساط رسان
 عریکه جلیل المنقبه داور دوران و کرم الفت
 بپوشاه قدردان و ساعی رضای میامن اقصای
 خدیو جهان بان و امینه سلطان بنت عبد الحمید
 خان مرحوم که کنه العنی رتبه سین و نجی احراز اید
 مزیدشان اولوب دعه و عیش رخ اید امرار
 ملوان هنگامه وجود ناز کتر زنده بعضی عفت
 مزمنه ظهور ید ادویه اساقه داهی و عزایم
 نفاث متناهی کافی و مستلانی اوله میوب
 و اذالیه انشبت اطعاراً • الفیت کل تیمه لا تنفع
 مفاد بنه الی سنه سی ربيع الاو لک در دنجی
 یوم ششده روح سعادت لری بو مشرف
 زوال سرای ناپاید اردن عازم طاق قدس خلد
 برین و نقش لطیف لری اسکده اید احیا کرده
 جناب مصطفی خانی ایازمه جامع شریفی خطیر و سنده

کتب انزال صحت شیر ندری اید حلو المذاق ایکن ناساز
 کاری ما جرای سابقه و حقوق مستره دیرینه سابقه و
 ناشی بعض اصحاب ضعیفه نک دست واقفانه مبنی تاریخ
 مذکورده خانه خاصه دن مع ضمیمه سلحشوری قجوجی
 باشلیق رتبه سیمه سینه از عاج و محینه سلا بوله
 اقامت ساز اوله رقی اخراج اولدیغی غنجه گاه
 سده بلغه عیش ایدر بکن ذات النواخذات دولت
 علیه تشبیه تیار ایدر تطیف و تطیب و گاه
 از باب کینه پز و بکن و شایسته مبنی محروم کیشهر
 میر میریسی محول عمده میریسی قلنغکه تنظیمی بانه سینه
 محل مرقومه اجلا کونه نگه بر و تقدیب اولوب
 بعد بره من الزمان سلا بوله قفول و ایاب ایدر
 خانه لرنده قطن و مقیم اوله یعنی ایام بیک ایلکوز
 اوج عام سعادت نامنده حال خسر و کردون
 منزلت و شهر یاز سپهر رتبت سلطان سلیم خان

بهمانی حیرتفرمای بلابل شاخسار خیال و هر
 نو با و ده قند مثالی مصر البلاغه کماله رونق
 شکن گفتار از باب سحر حلال اولان اشعار و قصا
 انشا و اجتناب و آزمایش طبع دلپسند ظرفا
 و ابراز نطق جانبخشایله مستوعب الاوقات
 عاشق شایده عرفان و غرام آلوده هوای و ضنای
 کام کمال حیلته الانسان و اختلاط رعاغ الناس
 معرض و زوگردان و لسان حال ایله بو مصنونی
 جویم خاص سینده ندم مشوم دلدر بم صند یقده شوم عشق در بهلو کشم دلدر
 کویان اولد رق و زرش کنان هر کونه فن بدیع الشان
 ایکن خداوند خلد آشیان سلطان مصطفی خان
 صحرای شانده چیره دست احساندی و غرض الید
 تریه کسیر ساندری میر سالف البیانی ع در کار خیر
 حاجت بهج اشخاره نیست مصداق بنه سکن
 برکنه سی خلالنده ما بینی تعبیر اولنان قربت

و طی آثار نهضت و جازه سواری موت و عدیت
 ایام بوسپنج سرایدن منزل نغمه را حل اولد قدح
 معدن مرحمت و الطاف بکیران جنت نشین فردوس
 کرین سلطان مصطفی خان نورالد مصعبه بنیر اسر
 الغفران حضرت تکربنگ بتش درت سه سی اشنا سنده
 میرمشار الیک و دبعه پیشانی اولان بایر فته
 انوار درایت و استعداد رخشان و مودع خمیر مایه
 فطرتی قلن لغان فروغ افزای دکاوت تابان
 و شعده جواله قابلیت خدا دادی قرانی پرتوانداز
 منیر منیر الهام سمیر همایون نری اولوب شمع ضعیفا
 فشانی بنجابتی فیتده فروز مقراض تربیه اوله رق
 دو بیا نوار و تند باد آسبب روزگار دن
 و قایده دار قلمق امنیه سیده چک آتشاره چیتدی
 طفل دل بندن ایراخ اولسون سرای شهر بایر عشقه
 ویردم بر چراغ اولسون مفاد بنج فانوس اندون

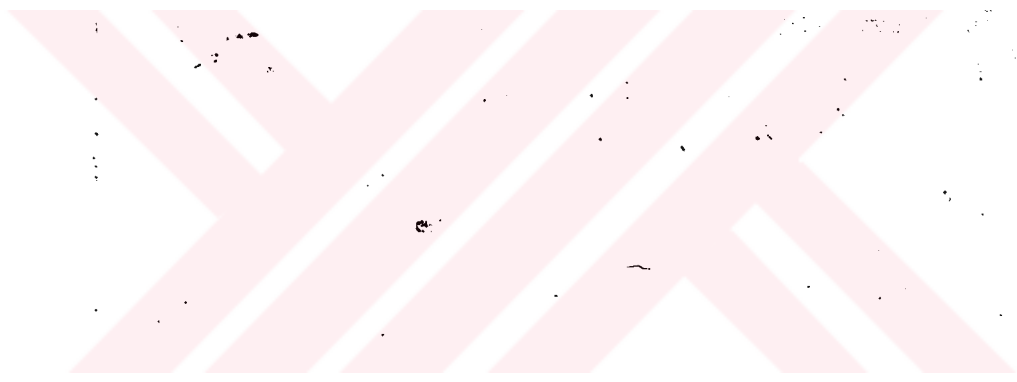
ترجمہ صاحب دیوان

مانند ہلال آسمان * مشار با بنان * اول نجنہ میران کرام *
 و اول کزیدہ زادگان بلا مقام * نخل بر دستند
 چمن تہاں بجا بتمندی * آزادہ سرو گلشن و فان
 و ارجمندی * یکتا سوار مضار حقایق مضمون غواص
 قدیم معانی و قایم مشحون * مخدوم پاک طینت *
 میر ہوشیار پر ظرافت * حضرت نیک نام ہے
 و اسم کریمہ ای بر اسم و مخلص سایدی باشد
 اولوب سابق سلطان محمود خان عیدہ نعمان السبجانی
 مرحومک وقت بغض المقتدرندہ احراز وزارت علما
 کاہ چو دوان پاشا لوق و گاہ دیگر ایالت ایدہ کام و اول
 وزیر حراز قبیلہ السبق فضائل و دستور فائز اسم و فانی

صاحب منار کتب خانہ

۴۰۹

۱۲
۳۰۰

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

۱۳۰۰